

II. Przegląd piśmiennictwa

A. Dział prawniczy

1. Prawo karne, proces karny i inne nauki kryminologiczne. Kodeks Karny Rosji Sowieckiej. 1927. Przedłożył i wstępem zaopatrzył Dr. R. Lemkin. Przedmowę napisał Prof. W. Makowski. Wydawnictwo Seminarium Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa 1928. Skład główny w księgarni F. Hoesicka, str. 48.

Obowiązujący obecnie (od 1. stycznia 1927) w Rosji Sowieckiej kodeks karny jest drugą z rzędu pracą kodyfikacyjną sowiecką. O poprzednim kodeksie (z r. 1922) pisałem swego czasu w „Ruchu” z okazji tłumaczenia, opracowanego w lwowskim Seminarjum Prawa Karnego.

Po przedmowie Prof. Makowskiego (str. 5—7) przedstawia Dr. Lemkin dzieje i charakter niniejszego kodeksu (str. 8—19). Następuje przekład części ogólnej (str. 20—35) i części szczegółowej (str. 36—48) z opuszczeniem w tej ostatniej ustępów mniej charakterystycznych.

Wartość kodeksu jako całości charakteryzuje Prof. Makowski ujemnie. Zaznacza w szczególności, że wprowadzenie kodeksu proklamuje z emfazą definitywną reformę, nad którą Europa pracuje od szeregu lat, jednak pobieźny rzut oka wystarczy, ażeby spostrzec, że łatwość, z jaką Rosja Sowiecka wyprzedza w tym względzie Europę, polega na brzydkiej skądinąd i niepoważnej metodzie przemianowania kary na środek ochrony społecznej z pozostawieniem dawnej kary ze wszystkimi jej istotnymi cechami pod zupełnie niesłusznie zapożyczoną nazwą; nadto kodeks przywraca środki karne, zaniechane już oddawna jako sprzeczne z elementarnymi prawami człowieka i obywatela, z zasadą odpowiedzialności indywidualnej sprawcy, wogóle z bezsprzecznie ustalonymi ograniczeniami kar (wywołanie w formie ogłoszenia za wroga ludu pracującego oraz konfiskata majątku).

Wyczerpującą charakterystykę systemu i szczegółów ustawy daje Dr. Lemkin, omawiając kolejno rozwój sowiec-

kiego ustawodawstwa karnego, stosunek kodeksu do szkoły włoskiej, jego zdecydowanie klasowy charakter, ogólne przepisy o przestępstwie i (rzekomych) środkach ochrony społecznej, wreszcie poszczególne grupy przestępstw części szczegółowej (przestępstwa kontrrewolucyjne, przeciw władzy, przestępstwa z tytułu rozdziału kościoła od państwa, przestępstwa przeciw mieniu, przestępstwa gospodarcze, wreszcie przeciwko życiu, zdrowiu i godności osobistej).

Wyłomem w powszechnie przyjętej technice kodyfikacyjnej jest podanie rodzajowego określenia przestępstwa; jest nim każde działanie lub zaniechanie, skierowane przeciwko ustrojowi sowieckiemu lub naruszające porządek prawny, zaprowadzony przez władzę robotniczo-właściana (art. 6).

Analogja jest dopuszczalna (art. 16); wystarczy, jeżeli działanie obywatela jest podobne do przestępstwa, przewidzianego kodeksem, choćby nie podpadało pod żaden stan faktyczny części szczegółowej.

Konstrukcja obrony koniecznej zalicza do dóbr bronionych nie tylko osobę i prawo broniącego się lub innej osoby, lecz także władzę sowiecką (art. 13), co Dr. Lemkin tłumaczy hipertrofią władzy państwowej w życiu sowieckim.

Czynności przygotowawcze ulegają karze (art. 19) już jako takie.

Powyższe uwagi podkreślają już dostatecznie tendencyjność i brak przemyślenia i przygotowania tej próby kodyfikacyjnej.

Sterling Kazimierz: Sprawa o zamach na Stanisława Augusta. Warszawa 1928. Odbitka z „Gazety Sądowej”, str. 46.

Jest to przedstawienie na podstawie współczesnego źródłowego opracowania (*Processus iudiciarius in causa respectu horrendi criminis regicidii in Sacra Persona Serenissimi Stanislai Augusti*) przebiegu postępowania sądowego jako ostatniego aktu znanego faktu historycznego (porwania króla przez konfederatów). Do treści aktów sądowych dołączył autor tło historyczne i sylwetki psychologiczne obwiniętych. Na uwagę zasługują refleksje (str. 46) na temat staropolskiej nomenklatury prawniczej; słusznie twierdzi autor, że tej skarbnicy językowej dotychczas nie wyzyskano dla stworzenia i ożywienia współczesnego języka prawniczego.

Prof. Dr. Józef Jan B o s s o w s k i (Poznań).

Ustawy Karne Rzeczypospolitej Polskiej Tom. I. Kodeks postępowania karnego z ustawami dodatkowymi, wydanymi do dnia 27. marca 1928 r. przypisami, skorowidzem i tablicami porównawczymi opracowali A. Mogilnicki i E. S. Rappaport Cz. I. Teksty F. Hoesick, Warszawa, 1928 r.

Znani dwaj nasi pracownicy w dziedzinie prawa karnego dr. Mogilnicki i dr. Rappaport rozpoczęli wydawanie ustaw karnych, obowiązujących w całej Rzeczypospolitej Polskiej. Pierwszą z nich jest Kodeks postępowania karnego z dnia 19. marca 1928 r. ogłoszony w Dzienniku Ustaw Nr. 33, który zaczęnie obowiązywać na wszystkich ziemiach polskich od dnia 1. lipca 1929 r. —

Kodeks postępowania karnego w układzie swym, rozłożeniu materiału na księgi i rozdziały, prócz kilku wypadków, jest całkowitem odtworzeniem projektu ustawy postępowania karnego, przyjętego przez Komisję Kodyfikacyjną w dniu 28-go kwietnia 1926 r. i wydanego drukiem w latach 1926 i 1927.

Na pierwszy rzut oka widać znaczne zmiany w redakcji i stylizacji poszczególnych artykułów kodeksu, poniekąd są one bardziej zwarte i wyraziste, jednak bez uszczerbku dla jasności myśli.

Układ K. P. K. odznacza się szczególną przejrzystością i odrazu wyraźnie rozstrzyga cały szereg wątpliwych kwestyj, które powstawały przy stosowaniu procedury rosyjskiej.

A więc po przepisach ogólnych (art. 1—10) idzie księga pierwsza (art. 11—51), która zawiera zakres działania sądów, wyłącznie sędziego, oraz orzeczenia i zarządzenia sądowe. Księga druga (art. 52—97) mówi o osobach, stających przed sądem: oskarżyciel publiczny, prywatny i posiłkowy, obok nich powód cywilny, wreszcie oskarżony i jego obrońcy.

Następna księga trzecia (art. 98—163) jest poświęcona dowodom: świadkowie, oględziny, biegli, tłumacze, rewizja i zatrzymanie rzeczy, czwarta zaś księga (art. 164—194) daje nam sposoby zapobiegania uchylaniu się od sądu.

Dalej w księdze piątej (art. 195—239) mamy przepisy porządkowe, dotyczące się doręczania wezwań i pism sądowych, przeglądania akt i otrzymywania odpisów, obliczania terminów sądowych i sporządzania protokołów.

Potem przechodzimy w księdze szóstej (art. 240—283) do postępowania przygotowawczego, jak dochodzenie, śledztwo i opracowanie aktu oskarżenia.

Księga siódma (art. 284—447) dzieli się na trzy działy. Najpierw idzie postępowanie przed Sądem Okręgowym: przygotowanie do rozprawy głównej i ogólny jej porządek, rozpoczęcie rozprawy głównej, przewod sądowy, głosy stron i wyrokowanie.

Dział drugi tej księgi zawiera postępowanie przed sądem przysięgłych: otwarcie roków przysięgłych, rozpoczęcie rozprawy i przewod sądowy z udziałem przysięgłych, układanie pytań dla przysięgłych, głosy stron i wyjaśnienie przewodniczącego, narada i uchwała przysięgłych, wyrokowanie na podstawie uchwały przysięgłych.

Dział trzeci podaje przepisy postępowania przed sądem grodzkim.

Księga ósma (art. 448—522) zajmuje się środkami odwoławczymi: zażaleniami, apelacją i kasacją.

Księga dziewiąta (art. 523—550) zawiera postępowanie wykonawcze: wykonanie wyroku, odroczenie i przerwa wykonania kary, ułaskawienie.

W księdze dziesiątej (art. 551—576) jest mowa o kosztach sądowych; wreszcie księga jedenasta (art. 557—650) została poświęcona postępowaniom poszczególnym, jak wznowienie postępowania, postępowanie w sprawach nieletnich, przywrócenie praw i zatarcie skazania, postępowanie w sprawach karno-administracyjnych, odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub oskarżenie, postępowanie w wypadku zaginięcia lub zniszczenia akt, wydawanie przestępców.

Oto zestawienie całego materiału kodeksu postępowania karnego. Tu należy zwrócić uwagę, że niema w nim zupełnie mowy o Sądach Pokoju.

Takie postępowania sądowe, jak uproszczone, nakazowe, Sądy dla nieletnich i różne uzupełnienia K. P. K., w częściach, dotyczących się trybu ścigania, obrońców sądowych, protokółów, skarg kasacyjnych, czynności wykonawczych, mieszczą się wraz z wyliczeniem uchylanych przepisów dotychczasowych oraz z przepisami przejściowymi dla spraw wszczętych przed wejściem w życie K. P. K., w Przepisach wprowadzających K. P. K.

Sam tytuł „Przepisy wprowadzające” brzmi cokolwiek obco, milej wpadają w ucho „Przepisy przechodnie”, spotykane i w wydawnictwach oficjalnych z roku 1917 i w projekcie Komisji Kodyfikacyjnej z r. 1926.

A już zwrot w art. 25 Przepisów „sprzeciw przeciw aktowi oskarżenia” jest niewątpliwie omyłką zecerską, którą na-

leży niezwłocznie poprawić, tembardziej, że w art. 52 Przepisów znajdujemy mniej „świszcząco-skrzypiące” wyrażenie: „sprzeciwy przeciwko aktowi oskarżenia”.

Przepisy wprowadzające w art. 3 odkładają sądenie z udziałem przysięgłych w dzielnicach rosyjskiej i pruskiej do czasu wydania specjalnej ustawy w tym względzie.

Również w drodze Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19. marca 1928 r. z mocą ustawy zostało jednocześnie ogłoszone postępowanie doraźne, które od dnia 1-go lipca 1929 r., będzie obowiązywało zamiast dotychczasowych.

We wszystkich trzech ustawach, zgodnie z trafnym pomysłem Komisji Kodyfikacyjnej, artykuły dłuższe dzielą się na paragrafy, z których każdy zawiera myśl odrębną. Zapobiega to różnym nieporozumieniom, możliwym przy cytowaniu według ustępów i części artykułu.

Nowy, rozległy etap przebyła polska organizacja państwowa przez ogłoszenie powyższych ustaw, ściśle z sobą związanych.

Rok bieżący niech będzie nazwany w Polsce „rokiem urodzaju”. Wydano w ciągu dwóch i pół miesięcy znaczną ilość ustaw państwowych; wspomnę choćby niektóre: organizacja i zakres działania władz administracji ogólnej, ustroj Sądów powszechnych, o policji państwowej, organizacja więziennictwa, Kodeks postępowania karnego i wiele innych. Są one plonem pracy najbliższych lat ubiegłych; wywołują ostrą i słuszną nieraz krytykę, zawierają niejednokrotnie naleciałości uboczne, mało mające wspólnego z istotnem przeznaczeniem danych ustaw, ale czas w nich zetrze to, co jest chwilowe i przemijające, a pozostanie to, co trwałe i pożyteczne.

Józef Szuster (Radom).

2. Prawo cywilne, handlowe i procesowe.

Howorka Michał: Polskie prawo wekslowe i czekowe.

Podręcznik do studjów uniwersyteckich, szkół handlowych i praktycznego użytku. Poznań 1928, str. 191, 8°.

Nasza literatura prawnicza jest jeszcze tak ubogą w porównaniu z literaturą zagraniczną, zwłaszcza niemiecką, że długo jeszcze zdani będziemy na konieczność posługiwania się pracami obcych uczonych przy badaniu choćby najprymitywniejszych zagadnień.

Zarówno ze względów natury ogólnej jak i ze względów na coraz bardziej zanikającą znajomość języków obcych po-

trzeba dobrych dzieł prawniczych, napisanych w języku polskim, staje coraz bardziej palącą. Z jednej strony potrzeba ta zachodzi ze względu na działalność ustawodawczą Państwa Polskiego, zmierzającą do usunięcia różnic dzielnicowych i ujednolicenia przepisów prawnych. Z drugiej strony warunki życiowe i walka o byt zmusza ogół prawników do pogłębiania własnym wysiłkiem tej garści zaledwie wiadomości, którą wynieśli z uniwersytetu. W zawodach prawniczych spotykamy już od kilku lat normalny objaw walki konkurencyjnej. Zwycięsko wyjdą z niej prawnicy, których wiedza zawodowa drogą lektury prywatnej zostanie należycie ugruntowana. Potrzebie tej należy zaradzić.

Temi niewątpliwie motywami powodował się autor nowego podręcznika „o polskim prawie wekslowem i czekowem”, który pragniemy omówić. Zadać sobie przedewszystkiem należy pytanie, czy podręcznik taki był potrzebny? Posiadamy bowiem w zakresie prawa wekslowego i czekowego stosunkowo bogatą już literaturę. W formie komentarzy opracowali polskie prawo wekslowe Doliński, Górski i Wróblewski, a czekowe Górski i Wróblewski. Systematycznie opracował obie ustawy Namitkiewicz. Jako popularne opracowania wymienić wypada prace Lułka i Zabińskiego oraz Słowika (o prawie wekslowem).

Komentarze nadają się przedewszystkiem do użytku praktycznego. Jako podręcznik dla studjów uniwersyteckich wchodzićby mogło pod uwagę jedynie opracowanie Namitkiewicza. Posiada ono jednak braki konstrukcji prawnej w odniesieniu do instytucyj prawa wekslowego wzgl. czekowego. Objasnia jedynie postanowienia ustaw. To też zachodzi potrzeba dobrego podręcznika prawa wekslowego i czekowego, któryby można polecić studentom prawa. Podręcznik ten stać winien na odpowiedniej wyżynie i być dziełem wybitnie naukowem.

Lułkę tę starał się wypełnić p. radca Howorka który prace swą pisał specjalnie jako podręcznik dla studentów prawa i szkół handlowych. Podejmując się tego zadania, Sz. Autor zdawał sobie niewątpliwie sprawę, że przy opracowywaniu podręcznika uniwersyteckiego należy mieć na oku zarówno względy pedagogiczne jak i naukowe. Pierwsze nakazują traktować materiały wykładowy w sposób jasny, prosty i logiczny, drugie zaś nakazując utrzymać wykład na najwyższym poziomie wiedzy. Autor podręcznika uniwersyteckiego musi nad przedmiotem wspaniale panować, bo tylko wtedy będzie mógł powiedzieć i dużo i jasno.

Poza podręcznikami w całym tego słowa znaczeniu istnieją t. zw. repetytorja, których zadaniem jest ułatwienie studentom pamięciowego opanowania poszczególnych działów. Lepsze repetytorja odznaczają się nadzwyczajną plastyką przedstawienia.

Pracę p. H. możnaby zakwalifikować raczej jako repetytorjum do nauki prawa wekslowego i czekowego. Jako takie mogłoby oddać studentom i aplikantom dużą pomoc w pracy przygotowawczej do egzaminów. Mam jednak pewne zastrzeżenia czy metoda wykładu, stosowana przez Autora odpowiada najlepiej swemu przeznaczeniu. Autor omawia instytucje prawa wekslowego i czekowego łącznie. Moim zdaniem, powoduje to pewne zaciemnienie wykładu i sprawia, że cały szereg różnic niezupełnie jasno się zaznacza.

Drugie, poważniejsze, zastrzeżenie nasuwa się odnośnie do stylu, którym posługuje się Autor, stylu z jednej strony „telegraficznego”, z drugiej zaś niepozbawionego pleonazmów. Ten niezbyt szczęśliwie zastosowany styl powoduje bardzo dużo wątpliwości natury merytorycznej, wątpliwości, co do których uczący się student nie znajduje wyjaśnienia.

Trzeci zarzut natury formalnej, jakiego Autor uniknąć nie może, to niedbała korekta pracy. Na 190 stronach spotykamy około 200 błędów drukarskich, z których niejedne wypaczają myśl autora. Błędy te same rzucają się w oczy i wyliczanie ich jest zbędne.

Ponieważ praca przeznaczona jest dla studentów, którzy czerpać z niej mają swe wiadomości prawnicze i na jej podstawie przygotowywać się do egzaminów, należy choć pobieżnie zająć się nie tylko tym, jak autor pisze, ale też i tym, co pisze. W recenzji niniejszej ograniczę się do podniesienia tylko najważniejszych usterek, które być może przy skrupulatniejszym przejrzaniu rękopisu i sumienniejszej korekcie bez trudności mogłyby być usunięte.

I tak w definicji wekslu (str. 5) brak uzupełnienia, że obietnica zapłaty dotyczyć musi ściśle oznaczonej sumy pieniężnej. Zapłata bowiem może być dokonana również czekiem lub innymi papierami wartościowymi a nawet towarami.

Trudno też zgodzić się z twierdzeniem autora, „że można wystawić czek w obcej walucie, ale trasat nie może wypłacić równowartości sumy czekowej w walucie krajowej” (str. 51), z tego względu, że prawo czekowe nie zawiera postanowienia analogicznego do art. 40 pr. weksl. Przepis art. 40 zd. 1 pr. w np. z punktu widzenia kod. cyw. niem. jest zbędny. § 244 k. c. n.

zawiera bowiem taką samą zasadę, która odnosi się do wszystkich zobowiązań, a więc i do zobowiązań z weksłu i czeku. Z postanowień art. 81 pr. w. i art. 54 pr. cz. wynika jasno, że formę weksłu (wzgl. czeku) określa się zasadniczo według ustawy loci actus, zasady przyjętej również posiłkowo w art. 7 ustawy o prawie międzydzielnicowym prywatnym, względnie w art. 5 ustawy o prawie międzynarodowym prywatnym. Jednak do ważności zobowiązań wekslowych, zaciągniętych zagranicą przez obywatela polskiego wobec obywatela polskiego wystarczy zachowanie przepisów ustawy polskiej (art. 81 ust. 2) a w prawie czekowym wystarczy zachowanie formy, przepisanej prawem miejsca płatności (art. 54). Nie można też uznać za ścisłe i trafne określenie powyższej zasady przez powiedzenie: „Przy ocenie formy dokumentu decyduje m. zd. data i miejsce rzeczywistego podpisania dokumentu” (str. 52), lub: „Co do zdolności do działań decyduje miejsce i data rzeczywista” (str. 52). Jest to wynikiem skrótów myślowych, które powodują nieporozumienia i mylne wyobrażenia u czytelnika, zwłaszcza u studenta.

Jako przykład kumulatywnego oznaczenia remitentów podaje Autor: Janowski lub Romański, w przeciwstawieniu do alternatywnego oznaczenia: Romański lub Janowski. Zachodzi tu prawdopodobnie przepisanie się, które jednak powoduje mylne wyobrażenie u tych, którzy są w dobrej wierze co formalnych oświadczeń „wekslowych” Autora.

Na str. 64 daje Autor określenie zdolności wekslowej, którą nazywa „zdolnością, aby być podmiotem praw i obowiązków w obligatoryjnym stosunku wekslowym”. Zdolność wekslową dzieli następnie na: 1) zdolność prawną wekslową i 2) zdolność do działań wekslowych. Pierwszą z nich nazywa „zdolnością, aby być podmiotem uprawnień i zobowiązań wekslowych”. Identyfikuje więc ją ze zdolnością wekslową. Oczywiście jest, że definicja zdolności wekslowej jest za ciasna.

Na str. 75 czytamy: „Przyjęcia weksłu nie uważam za umowę; gdyby przyjęcie było umową, przyjęcie ze zmianami należałoby uważać za nową ofertę”. Przecież oferta nie jest umową.

Na str. 79 spotykamy zdanie: „W razie ograniczonego przyjęcia posiadacz weksłu może dochodzić zwrotnie całej sumy wekslowej, a nie tylko różnicy, jaka zachodzi między wartością odpowiedzialności akceptanta, a pełnym zobowiązaniem”.

A bezpośrednio potem: „W kilku wypadkach jest dozwolone pewne odstępstwo od treści weksłu: a) Akceptant może

przyjąć tylko część sumy wekslowej (np. z wekslu na 2000 zł — 500 zł). Przyjęcie takie nie tylko wiąże akceptanta, ale również jest skuteczne wobec posiadacza, który może poszukiwać zwrotne tylko nieprzyjętej części sumy wekslowej (25 I w.)". Jak pogodzić te dwa zdania?

Mówiąc o poręce, zauważa Autor (str. 84): „Poręczenie jest zobowiązaniem się za osoby trzecie. Poręczenie jest akcesoryjnym co do formy oświadczeniem”. Co chciał Autor przez te dwie różne definicje wyrazić — trudno się domyślić. Cały ustęp o poręce jest bardzo niejasny. To samo dotyczy ustępu o wyręczeniu.

„Treść (wekslu) jest zmieniona, jeżeli zmieniono istniejącą treść (przerobienie)... Przerobienie może polegać na wyskrobanii, przerobieniu, przekreśleniu...” (str. 99).

Dziwić się należy, że Autor nie spostrzegł tych nielogiczności.

Do najciekawszych zagadnień w prawie wekslowym należy zagadnienie powstania zobowiązania wekslowego oraz zagadnienie indosu, którym dużo uwagi poświęca Autor, odrzucając teorie kontraktowe a przychyłając się do teorii kreacyjnych. Píše on: „zobowiązanie (wekslowe) powstaje przez podpis i z chwilą podpisu”, lecz dopóty weksel znajduje się w ręku wystawcy — zobowiązanie spoczywa. Odzyskuje swą siłę z chwilą wręczenia wekslu remitentowi (str. 87). „Weksel jest rzeczą, której częściami składowymi są zobowiązania” (str. 29). Nabycie własności wekslu przez remitenta i indosatarjusza podlega przepisom o nabyciu własności na rzeczy ruchomej (str. 87). Szkoda, że wywody autora nie są dość systematycznie przedstawione. Pojęcie indosu jest u autora dziwnie mętne (por. tyt. 121, str. 128—129) i nie wolne od błędów. Z racji indosu na str. 128 spotykamy zdanie: „Legitymację formalną stwarza tylko indos; inne sposoby przeniesienia własności (cesja, sukcesja ogólna) nie stwarzają formalnej legitymacji”, a na str. 123 wspomina Autor: „Indos musi pochodzić od właściwej osoby, ale niekoniecznie od indosantu poprzedniego; wystarczy indos sporządzony przez spadkobiercę, cesponarjusza i t. p.”

Powstaje zagadnienie, w jaki sposób zaistnieje wówczas ciągłość indosów?

Autor jako wybitny praktyk, włożył w swą pracę dużo wiadomości praktycznych i rozwiązał trafnie niejedną ciekawą problem. To też żałować należy, że nie zadał sobie przed

puszczeniem swej pracy w obieg dość trudu, aby ją gruntownie skontrolować tak pod względem formy, jak i treści. Nie zawsze pospiech jest najbardziej wskazanym. A że autor się spieszył — to wątpliwości nie ulega.

Józef G ó r s k i (Poznań).

K o w a l s k i K., G r z y b o w s c y S. i K., Dr. oraz K a r p i n i e c K.: Zwyczaje spadkowe włościan w Polsce. Część I. Zwyczaje spadkowe włościan w Województwach Południowych. Przedmowę napisał Prof. Dr. Fr. Bujak. 8°, XX + 156, Warszawa, Biblioteka Puławska Nr. 8, 1928.

Ukazała się na półkach księgarskich część I zbiorowego opracowania spadkowych zwyczajów włościańskich w Polsce pod naczelną redakcją Prof. Bujaka. Część druga obejmować będzie Województwa Zachodnie i ukaże się niebawem, część trzecia ma obejmować Województwa Centralne, część czwarta Kresy Wschodnie, piąta wreszcie obejmie rozprawę Prof. Rafacza o prawie spadkowym w epoce przedrozbiorowej oraz rozprawę sędziego Bekermana „Kilka uwag o reformie spadkobrania włościańskiego” (Gazeta Sądowa Warszawska Nr. 16—24 za 1927).

Celem wydawnictwa jest zobrazowanie tendencji nurtujących obecnie na wsi w odniesieniu do sposobów dziedziczenia zagród chłopskich i zebranie w ten sposób materiału do opracowania specjalnej ustawy, któraby regulowała spadkobranie gospodarstw włościańskich. Wyniki opracowania mają stanowić materiał dla Rządu, Komisji Kodyfikacyjnej i Ciał Ustawodawczych.

Podstawę opracowania stanowiły odpowiedzi władz administracyjnych i sądowych, przedstawiciele adwokatury, ziemian i włościan samych na trzykrotnie rozpisane ankiety w latach 1924, 1926 i 1927. Nadesłany materiał Wydział Ekonomiki Drobnych Gospodarstw Wiejsk. przy Państw. Instytucie Nauk. Gosp. Wiejskiego w Puławach powierzył celem opracowania prawnikom, obznajmionym ze stosunkami wiejskimi poszczególnych części Polski. Część pierwsza ze wspianą przedmową Prof. Bujaka, w której z całą sumiennością historyka ilustruje prace zagraniczne i polskie, zmierzające do opracowania i reformy spadkobrania włościańskiego jeszcze w okresie przedwojennym, jest przedstawieniem stosunków panujących w tej mierze w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim. Ogólne opracowanie całego obszaru zawiera rozprawa p. prokur. Kowalskiego (str. 1—93), stosunki na obszarze Małopolski Za-

chodniej przedstawiają pp. Grzybowski (str. 95—130), a stosunki na Śląsku Cieszyńskim p. Karpiniec (str. 131—157). Specjalnie ciekawym jest rozdział trzeci rozprawy p. Kowalskiego, traktujący o usiłowaniach reformy spadkobrania włościańskiego za czasów austriackich oraz o widokach i możliwościach takiej reformy obecnie. Uwagi te są o tyle ważne, gdyż oparte są na tle stosunków małopolskich, gdzie po dziś dzień zasada dzielenia gospodarstw między większą ilość dzieci w całej pełni się utrzymuje i gdzie trudności reformy są największe.

Część pierwsza tego doniosłego dla poprawy stosunków rolnych wydawnictwa przedstawia się i zewnętrznie i pod względem treści pierwszorzędnie i prześciga swój wzór, w postaci zbiorowego wydawnictwa pod redakcją Prof. Seringa: *Die Vererbung des ländlichen Grundbesitzes im Königreich Preussen (1897—1907)*. R.

Longchamps de Berier Roman Dr.: Zawarcie i rozwiązanie małżeństwa według prawa cywilnego, obowiązującego w Polsce, Lublin, 1928, str. 52.

Z bardzo bogatego zespołu zagadnień prawa małżeńskiego w Polsce autor zajął się zagadnieniem zawarcia i rozwiązania małżeństwa według pięciu ustaw cywilnych u nas obowiązujących. W książce brak jest głębszej prawniczej analizy norm prawnych, wchodzących w zakres interesującego autora problemu. Praca była napisana z przeznaczeniem na artykuł do książki zbiorowej „Małżeństwo w świetle nauki katolickiej”, z której też jest odbitka. Z przeznaczenia pracy wynika zapewne ograniczenie się do zebrania i opisu kolejno według ustaw cywilnych w Polsce obowiązujących norm prawnych konstruujących prawny akt małżeństwa i określających warunki jego powstania oraz norm, określających warunki rozwiązania powstałego małżeństwa. Z tych ostatnich najwięcej uwagi poświęcił autor aktom prawnym: wyrokowi rozwodowemu i unieważniającym małżeństwo. Opis norm, dotyczących zawarcia i rozwiązania małżeństwa poprzedził autor zwięzłą charakterystyką zasad podstawowych, na których opierają się prawa małżeńskie poszczególnych ustawodawstw cywilnych jeszcze w Polsce wiążących. Zamyka książkę przedstawienie odnośnych norm polskiego prawa międzydzielnicowego według ustawy z 2 sierpnia 1926.

Dr. J. K. G i d y ń s k i (Poznań).

M a r g u l i e s Elkon Dr. : Rozwód i unieważnienie małżeństwa według obowiązujących obecnie ustaw w Polsce. Lwów, Drukarnia Lwowska, 1928. str. 62.

Praca ma charakter publicystyczny. Autor postawił sobie jako cel „zaznajomić szeroki ogół społeczeństwa z postanowieniami ustaw małżeńskich w Państwie Polskiem obowiązujących, w szczególności w zakresie rozwodów i unieważnienia małżeństw”. Cel osiągnął autor doskonale. Jako zdarzenia prawne warunkujące unicestwienie sytuacji prawnej, wytworzonej przez akt małżeństwa, autor rozważa śmierć (łącznie z uznaniem za zmarłego), rozwód i unieważnienie małżeństwa. Wyjawszy śmierć, zdarzenia te są aktami prawnymi. Autor starannie i wiernie wybrał normy prawne, odnoszące się do nich, z każdego z ustawodawstw, obowiązujących w Polsce. Normy prawne, wzbudzające wątpliwości, opatrzył autor przejrzystym, wyjaśniającym komentarzem. Pragnący informacji o rozwodach i unieważnieniu małżeństwa w Polsce znajdzie w broszurze autora doskonałą i źródłową informację.

Dr. J. K. G i d y ń s k i (Poznań).

S ł o m i ń s k i Adam, adwokat : Prawo cywilne, obowiązujące w b. Królestwie Kongresowem, w praktyce. 2 tomy, 8°, 438 + 552 + VI str. Łódź 1928, nakładem autora.

Słomiński, jako prawnik praktyczny, doskonale rozumie doniosłość praktycznego opanowania suchych przepisów, zawartych w ustawie. W szczególności o ile idzie o przepisy prawa cywilnego, obowiązującego od 120 lat na terenie b. Królestwa Kongresowego, zachowały one swą świeżość i giętkość w przeważnej mierze dzięki orzecznictwu. To też orzecznictwo posiada tam, podobnie jak i we Francji, pierwszorzędne znaczenie, stając się niejako źródłem obowiązującego prawa. Znajomość orzecznictwa jest dla tamtejszego prawnika wprost niezbędna. Zrozumiał to doskonale Sąd Najwyższy, publikując wszystkie wyroki pierwszej i drugiej Izby, choć publikacja wyroków pozostałych Izb (trzeciej i piątej) jest dotąd jedynie pium desiderium.

Chociaż więc jureksprudencja Sądu Najwyższego jest już dla tamtejszego prawnika dostępną, to jednak jest ona stosunkowo jeszcze dość skąpa. Tymczasem obfity i pierwszorzędny materiał tkwi dotąd w orzeczeniach b. izby sądowej warszawskiej względnie senatu petersburskiego. Istnieją zbiory tych orzeczeń zarówno rosyjskie, jak i polskie (Kapuścińskiego z lat

1842—1867, Karpińskiego 1876—1903 i Skurzalskiego 1842 do 1895). Jedne z powodów językowych, drugie z powodu wyczerpania są już mało dla praktycznego prawnika dostępne.

Słomiński od szeregu lat udostępnia najważniejsze z tych orzeczeń, wydając jurysprudencję senatu petersburskiego względnie izby sądowej warszawskiej do ustaw hipotecznych (1921 r.), do ks. pierwszej i częściowo drugiej kod. cyw. (za lata 1842—1914), (1923 i 1924 r.), do ustawy upadłościowej (1924 r.).

W „Prawie Cywilnem w praktyce” umieścił Autor „257 najczęściej zdarzających się powództw i podań w sprawach cywilnych, ułożonych w porządku artykułów Kodeksu Cywilnego, oraz 35 podań i skarg dotyczących sądu polubownego, egzekucji z majątku ruchomego i nieruchomego oraz podziału funduszów.”

„Pod każdą prawie skargą i podaniem wskazane zostały odnośne artykuły bądź Kodeksu, bądź Ust. Post. Cywil., a nawet ważniejsze ustawy”.

„Przy każdej prawie skardze czy podaniu wskazaną została jurysprudencja Sądu Najwyższego (według wydania urzędowego do I-go półrocza 1925 roku włącznie), ponadto ważniejsze wyroki b. senatu rosyjskiego w formie ułatwiającej odszukanie odnośnych wyroków”.

„Przy końcu tych rozdziałów, przy których niema jurysprudencji Sądu Najwyższego, przytoczone zostały ze Zbioru Józefa Karpińskiego (cyt. z N-rami porządkowemi tegoż zbioru) — odpowiednio zgrupowane 400 wyroków b. Izby Sądowej Warszawskiej, które jeszcze nie straciły na aktualności” (z przedmowy).

Praca bardzo starannie wydana przedstawia pierwszorzędną wartość praktyczną i znajdzie się niewątpliwie w rękę każdego adwokata, pracującego na terenie b. Królestwa Kongresowego, dla którego jest przeznaczona.

Józef Górski (Poznań).

Sommerstein Emil Dr.: Polskie prawo bankowe. Tekst z komentarzem i syntezą przy uwzględnieniu specjalnem prawa o spółkach akcyjnych. Warszawa. F. Hoesick, 1928. Str. 351.

Dnia 22. marca 1928 r. ogłoszone zostało w numerze 34 Dz. U. R. pod poz. 320 rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17. marca 1928 r. o prawie bankowem. Książka reprodukuje tekst tego rozporządzenia i komentuje

szczegółowo oraz w sposób ogólnie charakteryzujący całość i poszczególne działy, względnie poszczególne postanowienia. Komentarz — jako taki jest bardzo szczegółowy; ważniejsze artykuły omówione są na kilku stronach np. art. 52 na 10 stronach, art. 66 na 6 stronach; wszędzie, przy każdym artykule, przedstawiony jest tekst dawnego prawa, względnie wykazane są podobieństwa, wzgl. różnice obecnego prawa w porównaniu z dawniejszym stanem prawnym, t. j. z rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27. grudnia 1924 r. o warunkach wykonywania czynności bankowych i nadzorze nad temi czynnościami (Dz. U. R. P. Nr. 114, poz. 1018), t. zn. dotychczasowa ustawa bankowa. Ponadto w wielu miejscach komentarza znajdujemy przytoczenie odnośnych norm zagranicznego ustawodawstwa (niemieckie, czesko-słowackie, austriackie, włoskie), co oczywiście podnosi wartość komentarza. Każdy z rozdziałów rozporządzenia jest najpierw ogólnie omówiony i scharakteryzowany, a dopiero potem komentowane są poszczególne artykuły rozdziału, co ułatwia orientację i zapobiega zgubieniu się w szczegółach.

Krytykę autora w odniesieniu do poszczególnych norm i całości dekretu uważam za uzasadnioną. Dekret z dnia 17. marca 1928 r. między innymi nowościami wprowadził dla banków i domów bankowych w art. 40 ustawy stosunek maksymalny ogółu zobowiązań przedsiębiorstwa bankowego z tytułu wkładów, rachunków bieżących, niewypłaconych sum z inkasa i przekazów, przyjętych do wypłacenia, do jego kapitałów własnych w proporcji jak 10 : 1. Intencją tego przepisu jest obrona pewnej kategorii wierzycieli banku, rekrutujących się z szerokich sfer społeczeństwa, którzy w braku hamulca, normującego stosunek kapitałów własnych banku do jego zobowiązań, mogliby się znaleźć w niebezpieczeństwie częściowej, a może zupełnej utraty swoich oszczędności w wypadku, gdy, wskutek kataklizmu, czy choć pogorszenia się ogólnej sytuacji gospodarczej, dłużnicy banku nie mogliby dopełnić swych zobowiązań.

Czy jednak taki przepis realizuje tę intencję i czy naprawdę tylko o ten cel chodziło? Zdaniem komentatora i w jednym i drugim kierunku odpowiedź wypaść musi negatywnie. Przedewszystkiem „stosunek 1 : 10 nie jest wentylem bezpieczeństwa w okresie katastrofy gospodarczej. W warunkach znowu normalnych taki wentyl nie jest potrzebnym, albowiem najlepszym regulatorem jest zaufanie społeczeństwa, które powierza swe wkłady stosownie do bilansów instytucyj, sto-

sownie do sposobu prowadzenia interesów. Z drugiej znów strony niezrozumiałem okazuje się nierozciągnięcie tego przepisu nawet na niezwiązkowe spółdzielnie kredytowe, mimo istnienia takiego ograniczenia spółdzielni i to w ostrzejszej formie (§ 85) w dawnej ustawie i mimo, że kapitały własne spółdzielni są naogół nieznaczne i mogą ulec zmianom wskutek wypowiedzenia udziałów". Wobec tego słusznie konkluduje komentator, że przypuścić należy, że ustawodawcy chodziło „tu raczej o pewne zatamowanie przyływu wkładów do banków prywatnych i faworyzowanie w ten sposób banków państwowych oraz komunalnych kas oszczędności".

Do powyższych uwag dodać można, że zabezpieczenie płynności banków przez powyższą normę nie może być osiągnięte. Proporcja 1 :10 jest oczywiście z powietrza wzięta. Nie o proporcję 1 : 10 chodzić powinno było, bo żadna proporcja nie zabezpiecza wkładów ani wkładcy — ale o to, w jakich aktywach wkłady są ulokowane. Ponadto proporcji jednakowej, dla małych i dużych banków, operujących bądź krajowym, bądź zagranicznym pieniądzem, niema — dlatego odnośny przepis ustawy, który de facto nikogo nie chroni i niczego nie zabezpiecza, jest zbyteczny, niecelowy i będzie tylko utrudnieniem w praktyce, powodując może nawet różne sztuczki buchalteryjne, aby być w zgodzie z ustawą.

Również uważam za uzasadniony pogląd komentarza na całość dekretu z dnia 17. marca 1928 r. Komentator tak pisze (str. 14 nast.) we wstępnych uwagach: „Czy jednak spełniła nowa ustawa pokładane w niej nadzieje, czy treść jej odpowiada lapidarnej, a tak dużo zapowiadającej nazwie: „prawo bankowe”.

Odpowiedź na to ostatnie pytanie załatwia już właściwie i pierwsze, a wypaść ona musi — zdaniem p. S. — negatywnie, albowiem jak dotychczas obok prawa bankowego istnieją odrębne ustawy, normujące byt prawny przedsiębiorstw bankowych, odpowiadających ściśle definicji, postawionej w art. 1 prawa bankowego.

Wymienić należy nie tylko wielką ilość ustaw względnie statutów, zatwierdzonych przez b. władze zaborcze, dotyczących szeregu instytucyj kredytu długoterminowego, a w szczególności i towarzystw kredytowych ziemskich i miejskich, ale podkreślić się musi tę kodyfikacyjną niewłaściwość, że naza jutrz po ogłoszeniu prawa bankowego pojawia się w Nr. 35 Dz. U. R. P. poz. 326 rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, które normuje sprawę wymienionej dopiero kategorii

przedsiębiorstw bankowych. Czy nie mogło to rozporządzenie znaleźć pomieszczenia w prawie bankowym w dziale III o bankach hipotecznych, zwłaszcza, że przecie w innych miejscach prawa bankowego, jak w art. 97, 99, 100 jest mowa o innych instytucjach kredytu długoterminowego obok banków hipotecznych, a nawet o towarzystwach kredytowych? Tymczasem ustawodawca wydaje odrębne rozporządzenie i w niem po raz wtóry poddaje te instytucje działaniu art. 97—100 prawa bankowego, a ponadto rozciąga na nie moc dalszych artykułów prawa bankowego, a to art. 70 ust. 1, 4 i 5 i całego zresztą działu III o bankach hipotecznych.

Do czego zmierza — pyta słusznie p. S. — ta dwutorowość kodyfikacyjna, wszak powoduje ona tylko chaos i zamieszanie!

Niejasnym jest również jego zdaniem stosunek prawa bankowego do dwóch innych kategorii przedsiębiorstw bankowych, a to komunalnych kas oszczędności i gminnych kas wiejskich pożyczkowo-oszczędnościowych. Jak wiadomo, był prawny *pię r w s z y c h* normuje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 13 kwietnia 1927 r. Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 339, oraz rozporządzenie wykonawcze, wydane już po wejściu w życie prawa bankowego, do dn. 26. marca 1928 r., a ogłoszone w Nr. 44 Dz. U. R. P. pod poz. 424, do drugich odnosi się rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30. grudnia 1924 r. Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 1069.

Prawo bankowe w art. 118 wyłącza z pod swego działania wyłącznie banki państwowe, w art. 2 wspomina o wymienionych wyżej kategoriach kas oszczędności, że one nie są bankami, ale równocześnie cytuje wyżej powołane rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej jako przepisy obowiązujące te kasy, a zatem utrzymuje je w mocy.

W art. 97 wyłącza znowu te kasy z pod nadzoru Ministra Skarbu, a więc a contrario stwierdza, że poza tem odnoszą się do nich przepisy prawa bankowego.

Słowem sytuacja nad wyraz niejasna; dochodzi się właściwie po przeglądzie poszczególnych postanowień prawa bankowego do tej konkluzji, że jedynie definicja przedsiębiorstwa bankowego, zawarta w art. 1 oraz przepisy o ochronie depozytów bankowych (art. 35—38) odnoszą się do kas oszczędności.

Czy nie należało to wyraźnie powiedzieć i jasno ustosunkować przepisy prawa bankowego do przepisów wymienionych wyżej rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej? —

Nie lepiej przedstawia się sprawa zakładów zastawniczych. W uzasadnieniu projektu Ministerstwo Skarbu akcentuje konieczność jednolitego unormowania stanu prawnego tej kategorii przedsiębiorstw bankowych, która dotychczas podlegała różnym nieskoordynowanym przepisom dzielnicowym.

Tymczasem ustawodawca zapowiedzi nie spełnił.

Poza przepisami rozszanymi po różnych działach prawa bankowego poświęca ustawa zakładom zastawniczym nawet osobny dział, ale unormowanie całokształtu stanu prawnego zakładu zastawniczego zastrzega do wdać się mającego rozporządzenia ministerialnego, a tymczasem pozostawia w mocy nietylko rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1927 r. o przemyśle zastawniczym (Dz. U. R. P. Nr. 8 ex 1928 r., poz. 57), ale pośrednio wskutek przepisu § 7 tegoż rozporządzenia nawet dawne dzielnicowe przepisy, dotyczące przemysłu zastawniczego.

Pozatem dekret w art. 90 wyjmuje zakłady zastawnicze, prowadzone przez Państwo, gminy albo wogóle osoby prawa publicznego z pod działania przepisów ustawy bankowej o zakładach zastawniczych, stwarzając w ten sposób nową lukę, względnie potęgując różnorodność, a nieraz i rozbieżność norm prawnych w tej samej materji.

A więc znowu chaos i nieskoordynowanie, a ponadto sprzeczność w jednym i tym samym artykule prawa bankowego, a to w art. 122, który z jednej strony uchyla w p. 4 i 5 ust. 2 ustawy dzielnicowe, a z drugiej w ustępie 3 utrzymuje je w mocy drogą wymienionego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów o przemyśle zastawniczym.

Należało tedy zdaniem p. S. łącznie z prawem bankowem i w niem pomieścić te przepisy, jakie ma przynieść rozporządzenie ministerjalne, a równocześnie usunąć balast różnych przepisów dzielnicowych. —

W dziale o spółdzielniach kredytowych znajdujemy również kodyfikacyjną rozbieżność.

Ustawa dotychczasowa w § 87 oznaczała, które jej przepisy się odnoszą i do spółdzielni kredytowych. Ustawa obecna poszła odmienną drogą; raz w dziale II, dotyczącym banków kredytu krótkoterminowego, powiada, które przepisy tego działu obowiązują także spółdzielnie kredytowe, a drugim razem w art. 96 wymienia, które to artykuły innych działów do spółdzielni się nie odnoszą, przyczem to wyliczenie jest niedokładne i nasuwa wątpliwości, czy też inne artykuły tamże nie wymienione obowiązują spółdzielnie kredytowe.

Tu chodzi nie tylko o kodyfikacyjną niewłaściwość, ale i o stan niejasności i niepewności, który mógł być usunięty przez jasne postawienie, a to bądź w formie wyłącznie pozytywnej, bądź wyłącznie negatywnej.

Wyodrębnienie banków kredytu krótkoterminowego na zasadzie definicji art. 39 — o czym będzie mowa szczegółowo przy omawianiu działu II — nie prowadzi do celu, zamierzonego przez ustawodawcę w myśl uzasadnienia projektu, objęcia działem II wszystkich banków kredytu krótkoterminowego, albowiem normy definicji z art. 39 są znowu za szczupłe.

Ze względu na to, że cały dział II odnosi się i do banków hipotecznych, a więc powinien obowiązywać wszelkie banki w rozumieniu art. 2, zależało dział II zatytułować jednym słowem „Banki” a zupełnie nie pomieszczać ścieśniającej definicji banku kredytu krótkoterminowego. —

Dwa zagadnienia pierwszorzędnej wagi, a to ochrona depozytów bankowych i odpowiedzialności władz banku nie zostały w ustawie zdaniem p. S. należycie postawione.

Ochronę depozytów bankowych posunięto aż do zakazu nawet relombardu i to bez względu na ewentualną zgodę składającego względnie zastawiającego.

Stanowisko to nie tylko odbiega od zagranicznego ustawodawstwa, ale kryje w sobie dużo gospodarczo-finansowych niedogodności, unieruchamiając fundusze banku, wydatkowane sposobem kredytu lombardowego. Zauważyć należy, że ustawodawstwa zagraniczne, jak Niemiec, Czechosłowacji, sprawę traktują szczegółowo drogą odrębnych ustaw (Bankdepôtgesetz) na zasadzie ochrony interesów właścicieli depozytów, ale przy uwzględnieniu ogólnych potrzeb gospodarczo-finansowych.

Odpowiedzialność władz bankowych jest zagadnieniem centralnym w bankach zorganizowanych w formie spółki akcyjnej lub komandytowo-akcyjnej, a także i w spółdzielniach kredytowych.

Wskazać należy, jak szczegółowo np. austriacka ustawa z dn 29. lipca 1924 r. Nr, 59 Dz. p. p. poz. 284 (Bankhaftungsgesetz) rzecz tę normuje, przeciwdziałając tym wszystkim nadużyciom, jakie bądź po stronie władz bankowych, bądź po stronie t. zw. wielkich akcjonariuszy ujawniło powojenne życie bankowe.

Ustawa obecna śladem poprzedniej rozprawia się z tą materją w jednym art. 65, co stanowi w jej układzie poważny błąd.

Wyrazem dalszym dwutorowości kodyfikacyjnej jest także niezupełne ustosunkowanie się wzajemne prawa bankowego i prawa o spółkach akcyjnych, które wydane zostały prawie że równocześnie — pięć dni różnicy W datach obu ustaw, a cztery w terminach ich ogłoszenia.

Wystarczy np. wskazać, że w kwestii okresu funkcyjnego rady nadzorczej bankowej spółki akcyjnej rozbieżne są przepisy obu ustaw; w myśl art. 177 prawa o spółkach akcyjnych prawo bankowe utrzymane zostało w mocy; konsekwencja jest taka, że okres funkcyjny rady nadzorczej bankowej spółki akcyjnej może wynosić pięć lat podczas, gdy w innej spółce akcyjnej nie może on przekraczać trzech lat.

To samo dotyczy terminów sporządzenia i zatwierdzenia bilansów.

A chyba ustawodawca prawa bankowego dążył do efektu przeciwnego, do obostrzenia przepisów w bankowej spółce akcyjnej.

Komentarz p. Sommersteina zalecić można teoretykowi i praktykowi. Jest to praca sumienna i gruntowna. Zwłaszcza członkowie zarządów i rad nadzorczych instytucyj bankowych, niemniej adwokaci i urzędnicy bankowi, wogóle ludzie, mający do czynienia z bankami, tak samo sędziowie, mający stosować te przepisy — znajdą w książce p. Sommersteina wiele materiału, który niejedną wątpliwość, nasuwającą się przy studjowaniu dekretu z dnia 17. III. 1928 r., usunie i przyczyni się do należytego zrozumienia niejednego niejasnego przepisu. Jest to tem ważniejsze i tem potrzebniejsze w danym wypadku, ponieważ prawo bankowe z dn. 17. III. 1928 r., które nie przyszło niestety do skutku w formie ustawy pozbawione jest drukiem ogłoszonych motywów ustawy i protokołów obrad parlamentarnych, które intencję ustawy zazwyczaj jasno i wyczerpująco podają. Komentarz p. S. jest nie tylko komentarzem w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale usiłuje zarazem być odtwórcą intencji prawodawczej.

Prof. Jerzy Michalski (Warszawa).

Hełczyński Bronisław: Ubezpieczenie na cudzy rachunek. Kraków 1927. Nakładem Polskiej Akademji Umiejętności, Skł. gł. Gebethner i Wolff, Warszawa, str. 419 + XVI.

Książka nie jest pracą dogmatyczno-prawną, zawierającą prawną analizę ubezpieczenia na cudzy rachunek, jako instytucji konkretnego układu prawnego. Autor zajmuje w stosunku

do swego zagadnienia stanowisko zewnętrzne, niezwiązane z żadnym z ustawodawstw pozytywnych. Nie znaczy to, by je pomiął. Przeciwnie, uwzględnia wszystkie ważniejsze ustawodawstwa europejskie. Traktuje je jednak tylko jako materiały dla snucia własnych teoretycznych rozważań nad swym tematem, narówni z teoretycznymi konstrukcjami licznie uwzględnionych autorów. Punktem wyjścia jest ekonomiczne podłoże ubezpieczenia na cudzy rachunek. Po jego treściwym przedstawieniu, naszkicowaniu rozwoju historycznego zagadnienia oraz zaznaczenia stanowiska wielu ustawodawstw europejskich, autor przystępuje do swych właściwych rozważań. Ubezpieczenie na cudzy rachunek definiuje jako „ubezpieczenie cudzego interesu we własnym imieniu”. Za jedyne kryterium, które wydziela umowy ubezpieczenia, zawarte we własnym imieniu, uznaje autor powstanie z umowy osobistego zobowiązania ubezpieczającego do zapłaty premii. Dłuższe rozważania poświęca autor analizie ważnego w prawie ubezpieczeniowym pojęcia „interes”. Wiąże się ono z zagadnieniem przedmiotu ubezpieczenia. Autor, idąc za Ehrenbergiem, określa „interes” jako „stunek, dzięki któremu ktoś wskutek przewidzianego w umowie zdarzenia może ponieść szkodę”. Pojęcie interesu nie jest jasne. Niezanalizowane dokładnie pojęciowo, wywołało w literaturze obfitą polemikę, uporządkowaniu której i skierowaniu na właściwe tory poświęca autor wiele wysiłku i wnikliwości. Jeżeli chodzi o drugą cechę umów ubezpieczenia na cudzy rachunek (według definicji autora) — „cudzy interes”, jako przedmiot ubezpieczenia, brak jest jasnego i niezawodnego sprawdzianu, któryby oddzielał „cudzy interes” od „własnego interesu”. Żałować należy, że autor, choć klasyfikuje „interesy” na neutralne, wykluczające się, ograniczające się wzajemnie, konkurujące i koincydujące, i dwie ostatnie kategorie poddaje obszernej analizie, nie dochodzi do sformułowania takiego sprawdzianu. W związku z tym napotyka na trudności w wielu wypadkach precyzyjne wydzielenie kategorii umów ubezpieczenia na cudzy rachunek z pozostałych umów ubezpieczenia.

Umowa ubezpieczenia na cudzy rachunek, jak każda zresztą umowa, stwarza pewną sytuację prawną dla zainteresowanych. Autor swoją uwagę głównie poświęcił starannej analizie prawnej tej sytuacji, którą wyznaczają przedewszystkiem obowiązki i uprawnienia stron. Omawia więc przedewszystkiem obowiązki ubezpieczającego i ubezpieczonego w stosunku do ubezpieczyciela, jak obowiązki zapłaty premii,

zawiadomienia ubezpieczyciela o szeregu ważnych dla niego okoliczności, niepowiększania ryzyka i zachowania specjalnych środków ostrożności, niewywoływania wypadku, ratowania, współdziałania przy ustalaniu wysokości szkody i inne. Odnośnie każdego z obowiązków rozważa autor na kim ciąży według ustawodawstw pozytywnych, starając się własną konstrukcją wyjaśnić niezwykle zjawisko prawne powstawania z umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek obowiązków ubezpieczonego, zasadniczo nie będącego stroną umowy.

Niemniej baczną uwagę poświęcił autor uprawnieniom stron, — drugiemu elementowi sytuacji, tworzonych umowami ubezpieczenia na cudzy rachunek. Oddzielnie przedstawia autor uprawnienia ubezpieczającego i ubezpieczonego w stosunku do ubezpieczyciela i wzajemnym stosunku do siebie. Kończy książkę przedstawienie teoretycznych konstrukcyj ubezpieczenia na cudzy rachunek według doktryny germańskiej, romańskiej i angielskiej. Wynikiem sumiennego studjum jest własna próba konstrukcji ubezpieczenia na cudzy rachunek, oparta na koncepcji pośredniego zastępstwa.

Dzieło autora jest w języku polskim pierwszą monografią, poświęconą ubezpieczeniu na cudzy rachunek i jedną z niewielu książek z zakresu prawa ubezpieczeniowego wogóle. Oparte na najnowszej literaturze europejskiej jest ostatnim wyrazem tego, co powiedzieć można przy obecnym stanie rozwoju badań nad prawem ubezpieczeniowym. Z książki przebiega wielka erudycja, odczytanie V literaturze przedmiotu oraz dokładna znajomość obcych ustawodawstw ubezpieczeniowych. Nadmierne uwzględnianie tych ostatnich odbiło się nawet na jasności wykładu książki.

Dr. J. K. G i d y ń s k i (Poznań).

N a m i t k i e w i c z Jan: Podręcznik prawa handlowego, wekslowego, czekowego i upadłościowego. Wydanie trzecie. Warszawa, Hoesick, 1927. 8°, str. 574.

Jest to jedyny podręcznik prawa handlowego, napisany w języku polskim, który poszczególne zagadnienia traktuje z punktu widzenia wszystkich ustaw dzielnicowych. Dzięki wydaniu w ostatnich latach (od 1924 r. począwszy) całego szeregu ustaw jednolitych, obecne wydanie trzecie, które ukazało się w końcu 1926 r., jest już w dużej mierze przedstawieniem polskiego prawa handlowego. Zmiany ustawodawcze w zakresie prawa patentowego, giełdowego, bankowego, usta-

wy o nieuczciwej konkurencji oraz akcyjnego, które zaszły w r. 1927 a zwłaszcza w 1928 r., nie mogły jeszcze, rzecz prosta, w wydaniu tem być uwzględnione. Sam sposób ujęcia przedmiotu przez autora nie uległ w wydaniu obecnem żadnej zmianie. Krytyczne omówienie pracy nastąpi w jednym z najbliższych zeszytów. R.

Czerwiński Adolf: Ustrój Sądów Powszechnych wedle rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Dz. Ust. Nr. 12, poz. 93. Lwów, Zrzeszenie Sędziów i Prokuratorów, 1928, str. 52.

Autor przedstawia w systematycznym wykładzie treść nowego rozporządzenia o ustroju sądów powszechnych. Krytyczne uwagi autora — nieraz cenne bardzo — wykazują nam punkt widzenia kierownika sądu, dbałego o sprawność funkcjonowania całości aparatu sądowego. Br. Stel.

Dębicki Ignacy: Notarjat kilku państw w Europie, Stanach Zjednoczonych Ameryki i Japonji. Kraków, Przegląd Notarialny, 1928.

Zbierając w dalszym ciągu materiał do sprawy notariatu, autor omawia ustrój notariatu w Hiszpanji, Holandji, we Włoszech, w Austrii, Bawarii, na Węgrzech i w Anglji; następnie daje rzut oka na notarjat w Ameryce Północnej i w Kanadzie, poczem omawia notarjat w Rosji sowieckiej i w b. Rosji carskiej, jakoteż w byłym zaborze rosyjskim. Dalej autor mówi o notarjacie w „Krajach przybałtyckich”, w Szwajcarii, w Prusiech, we Francji oraz w Japonji. W końcu autor porównuje streszczone ustawy notarialne i odróżnia trzy zasadnicze ustroje: 1) Notarjat czysty, 2) notariat sądowy i 3) notariat adwokacki. Prof. Br. Stelmachowski (Poznań).

Jamontt Janusz: Historia i krytyka rozporządzenia o ustroju Sądów Powszechnych. Warszawa. Skł. Gł. Hoesick. 1928, str. 127.

Nakładem Polskiego Związku Prawników Kresowców ukazała się powyższa praca Prof. sędziego Janusza Jamontta, w której autor poddaje rzeczowej analizie nowy ustrój sądownictwa, wprowadzony na mocy rozporządzenia z dnia 6. lutego 1928 (Dz. Ust. R. P. Nr. 12, poz. 93).

W dziejach długoletnich prac nad nowym ustrojem sądownictwa autor tej książki ma swą piękną kartę. Sądownictwo i ogół prawników pamięta jego pierwszą książkę w tym zakresie z przed 4 lat „W obronie władzy sądowej”, która ukazaniem się swem wywołała wielkie wrażenie i doprowadziła w konsekwencji do odrzucenia przez miarodajne czynniki opracowanego w tym okresie projektu ustawy o sądach powszechnych (druk sejmowy Nr. 2955/2925).

Nader ciekawy i charakterystyczny jest wstęp, w którym autor omawia okoliczności, dla budowy sądownictwa niepomysłne. Dwadzieścia stron napisanych niewątpliwie jednym tchem, które też jednym tchem się czyta.

Na początku uwaga: „Nie jest rzeczą łatwą pisać obiektywnie o ustawie, dotyczącej ustroju sądownictwa w Polsce dla tego, kto od wielu lat o to sądownictwo walczył słowem, piórem, no... i sercem.

Dziś jednak skończył się okres walki. Jesteśmy w obliczu faktu dokonanego i, bądź co bądź, — faktu wielkiej doniosłości, jakim jest wprowadzenie jednolitej ustawy o sądach powszechnych dla całej Rzeczypospolitej Polskiej. Pierwsza, najważniejsza przeszkoda na drodze unifikacji prawa we wszystkich trzech dzielnicach została usunięta. Tor ustawodawczy jest nareszcie wolny. Za jednolitym ustrojem sądów pójdzie jednolita procedura karna, za nią — cywilna, za nią — prawo karne materialne, za niem — cywilne. Ruch otwarto. Koszty otwarcia zapłaca sędziowie. Jak wielkie będą te koszty — przyszłość okaże.

Dziś przewidywać — zawczasie, polemizować i przekonywać — zapóźno. Polemikę trzeba zakończyć i wziąć się do spokojnej, rzeczowej krytyki oraz historii ustawy bądź co bądź historycznej.

Na wstępie przyznać trzeba, że pod względem techniki i estetyki prawnej stoi ona nieskończenie wyżej od tych niezliczonych, na kolanie pisanych ustaw sezonowych, które tworzą chaos w naszym ustawodawstwie i wymagają coraz gwałtowniej gruntownego uporządkowania, poprawienia i uproszczenia.

Redakcja Rozporządzenia o Ustroju Sądów Powszechnych naogół jest dobra, z wyjątkiem kilku artykułów, zredagowanych fatalnie, prawdopodobnie na poczekaniu. Polszczyzna jest bez zarzutu. Terminologia ścisła. Niema dwuznaczników i synonimów. Gdy większość ustaw naszych choruje na jakąś manję przewidywania wszystkich możliwych do pomyślenia

wypadków, nawet takich co w praktyce nigdy się nie zdarzają. Rozporządzenia o Ustroju Sądów Powszechnych stworzyli ustawę jędrną, krótką, obejmującą zasady, nie zaś poszczególne casusy".

Dalej autor cytuje najważniejsze, jego zdaniem, braki nowego ustroju (kolegium administracyjne, dziesięcioletni okres organizacji sądów grodzkich, w Sądzie Najwyższym niewykonalne wybory z list, prawo wyrokowania w Sądach okręgowych aplikantów egzaminowanych). Notując je, prof. Jamontt obiektywnie stwierdza, że pod wpływem wynikłego stąd rozgoryczenia „zapomniano o wielu dobrych stronach Rozporządzenia. Bynajmniej nie mamy zamiaru ich przeoczać, ale musimy przedewszystkiem wskazać przyczyny, które od lat wielu grunt przygotowały dla przepisów, dla sądownictwa niekorzystnych. Przyczyn tych jest wiele".

„Pierwsza zasadnicza przyczyna polega na tem, że art. 2 Konstytucji, w części, dotyczącej sądownictwa, był ową jaskółką, która przyleciała zawczasie i przeto zginąć musiała. Trzeba bowiem sobie uprzytomnić, że dotąd, z wyjątkiem Anglii, nigdzie w Europie niema sądów całkiem niezawisłych. Wszędzie Minister Sprawiedliwości za sądy odpowiada, a wszak nie można odpowiadać za coś, co od nas jest niezawisłe. To też wszędzie stworzono „zawisłe od ministra niezawisłe sądy...” Pierwszą zatem przyczyną znacznego ograniczenia autonomii sądów i niezawisłości sędziów w Rozporządzeniu o Sądach Powszechnych jest fakt, że kontynent Europy nie zdobył się dotąd na sądownictwo całkiem niezawisłe. We Francji np., nawet beletrystyka oddawna uskarża się na niedopuszczalne wpływy rządu na meritum wymiaru sprawiedliwości.

Poza tą przyczyną natury ogólnej, mamy jeszcze szereg przyczyn lokalnych, specyficznie naszych.

Przedewszystkiem nasze wyższe sfery biurokratyczne, od chwili powstania państwa polskiego, przejawiały stałą względem sądownictwa niezyczliwość".

„O tem, by sądownictwo było trzecią, niezawisłą, wysoką władzą w Państwie, wyższe sfery urzędnicze nawet słyszeć nie chciały. Działo się to zarówno pod rządem prawicy jak i lewicy. Przy każdej sposobności usiłowano tak skombinować pobory wyższych urzędników (remuneracja, dodatki, reprezentacja, funkcyjne i t. p.), by były wyższe niż sędziowskie. Pogodzić się nie chciano z faktem, że ustawy uposażeniowe zrównały sędziów Sądów Najwyższego (grupa D) z podsekre-

tarzami stanu i, począwszy od cyrkularza o przejściu z sądownictwa do administracji, stale spychano tych sędziów w hierarchii służbowej co najmniej o jedną klasę niżej.

Najlepsza wola ministrów sprawiedliwości nie mogła nic na to poradzić. Zwycięstwo było po stronie administracji. Wszak jej oddawna udało się zepchnąć samego Ministra Sprawiedliwości w Radzie Ministrów na piąte miejsce. Skutki tego zepchnięcia były dla sądów fatalne. Gdyby nasi ministrowie sprawiedliwości w pierwszych latach tworzenia naszej państwowości byli mniej skromni i postarali się, jak we Francji, zostać z urzędu zastępcami premierów, z tytułu, że reprezentują władzę sądową, to mieliby o wiele większe wpływy w rządzie i mogliby więcej zdziałać dla sądownictwa. Zgodziwszy się jednak na piąte miejsce, przyczynili się mimowoli do tego, że i władze prowincjonalne na obchodach, świętach narodowych, bankietach i t. p. również wyznaczają przedstawicielowi miejscowego sądownictwa — Prezesowi Sądu — piąte miejsce, sadzając go niżej niż małej rangi urzędników innych działów administracji".

„Pozatem na niepopularność sądów naszych złożyły się również okoliczności całkiem niezależne od kwalifikacji sędziowskich. Jedną z nich — to szła penalizacji. Po wojnie ów szła ogarnął całą Europę, w Polsce zaś doszedł do tego, że dziś, poza kodeksem karnym, mamy przeszło 130 ustaw i rozporządzeń, zawierających przepisy karne. Kary za ich przekroczenia bywają nieraz ciężkie, zawarte zaś w nich nakazy i zakazy, ze stanowiska przeciętnych pojęć moralnych i prawnych ogółu, są obojętne. Dzięki chaosowi w ustawodawstwie, ciągłym „uchylaniom”, „uzupełnieniom”, „zmianom”, „sprostowaniom” etc., o istnieniu danego rozporządzenia sam sędzia dowiaduje się poraz pierwszy wtedy, gdy sprawa wpływa do sądu, obywatel zaś — dopiero na ławie oskarżonych. Cóż więc dziwnego, że, gdy uczciwy, w mniemaniu ludności, człowiek wędruje z wyroku sądowego do więzienia za czyn, który, zarówno w jego sumieniu, jak i sumieniu współobywateli przestępstwem nie jest, to gniew i oburzenie spada na sąd i sędziego! Wszak nawet nie wszyscy posłowie nasi wiedzą, jaki jest zakres władzy sądowej”.

„Usunięto naukę prawa ze szkół średnich, to też dla wszystkich nieprawników takie kwestje prawne, jak podział władz, ustrój sądowy etc., stanowią zupełną terra incognita. Tem się tłumaczy, dlaczego w walce o niezawisłość sądownictwa odwoływanie się do opinii za pośrednictwem prasy nie

dawało wielkiego rezultatu i było zwykle głosem wołającego na puszczy".

Tak więc, jedna za drugą, kreśli autor przyczyny niepopularności sądownictwa, przyczyny trudności prawidłowej jego budowy.

Dalej, w drugiej części pracy, autor omawia szczegółowo historię dotychczasowych prac ustawodawczych, w których brał sam żywy udział, poczem wyczerpująco omawia zasady nowego ustroju sądownictwa.

Uwagi autora, spokojne, rzeczowe, beznamietne, tchnące głęboką troską o dobry wymiar sprawiedliwości, podnoszą zarówno braki i liczne strony dodatnie nowych przepisów.

Widać, że autor nie pragnie przeforsowania krytyki tych przepisów, lecz widzi z troską, że niektóre z nich nie są tak dobre, jak pozostałe i pragnąłby wszystkie sprowadzić do jednego mianownika, ujednostajnić, jako najlepsze.

Prof. Jamontt nie pragnie burzyć nowego gmachu, przeciwnie! Píše wyraźnie: „Budowa sądownictwa odbywała się, jak widzieliśmy, w warunkach od lat wielu stale niepomysłnych. W takich warunkach trzeba było wznosić gmach, któryby zadowolnił prawników trzech dzielnic, różniących się nieraz zasadniczo w poglądach i upodobaniach architektonicznych. Jeśli trudno pogodzić, np. renaissance francuski z niemieckim, to o ileż trudniej stworzyć coś stylowego z połączenia ustroju typu anglo-romańskiego z ustrojem austro-germańskim! O tej trudności pamiętać należy przy ocenie Rozporządzenia o Ustroju Sądów i nie burzyć gmachu z wielkim mozołem w ciągu 9 lat budowanego. Po co burzyć cały gmach, gdy można bez trudu poprzebijać kilka czy kilkanaście zamurowanych naprędce okien i usunąć niepotrzebne, szpetne, niedopasowane do całości przystawki. Tak samo nietrudno pousuwać Z Rozporządzenia, lub poprawiać przepisy szkodliwe, niebezpieczne i rozgoryczające sędziów wszystkich trzech dzielnic. Na to wystarczy krótka nowela. Przy zgodnej współpracy rządu, ciąż ustawodawczych i sędziów, przeprowadzić ją można prędko i łatwo. Wymaga to tylko wspólnej dobrej woli.

Miejmy nadzieję, że jej nie zabraknie...

W każdym razie ów gmach ustrojowy — dzieło wielu architektów, wychowanych w trzech szkołach, — zasługuje na to, by poznać jego dzieje i wartość architektoniczną".

Dziś, w przededniu wejścia W życie nowego ustroju sądów, w obliczu zamierzonej nowelizacji rozporządzenia o ustro-

ju sądownictwa (drug sejmowy Nr. 42 — 1928) ukazanie się pracy prof. Jamontta jest szczególnie na czasie.

Głos autora zasługuje na głęboką uwagę ze strony ogółu prawników, albowiem, jak stwierdził na łożu śmierci znakomity nasz sędzia ś. p. Franciszek Nowodworski, pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, sądy są „ostoją praworządności”, a na niej opiera swój byt państwo współczesne.

Edward Neymark (Warszawa).

Jamontt Janusz: Historia i krytyka rozporządzenia o ustroju sądów powszechnych. Warszawa. Skł. główny F. Hoeticska, 1928, str. 127.

Praca sędziego Sądu Najw. i prof. Wolnej Wszechnicy Janusza Jamontta ukazała się wkrótce po ogłoszeniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 6. II. r. b. o ustroju sądów powszechnych. Napisana została pod świeżem wrażeniem wspomnień, związanych z opracowaniem nowego prawa, w którym autor brał bezpośredni i bardzo czynny udział. Mamy więc tutaj poniekąd dokument historyczny, w którym utrwalony został szereg zdarzeń i aktów, poprzedzających wydanie nowego prawa i będących jego przygotowaniem. Mamy obraz ścierających się rozbieżnych kierunków myśli prawniczej, w szczególności co do zasady autonomji sądów i sposobu ujęcia ich niezawisłości. Mamy, wreszcie, przebieg kryształizowania się pojęć i norm, które stały się podstawą ustroju sądownictwa, tudzież analizę zjawisk społecznych i politycznych, które doprowadziły do takiego, a nie innego rozwiązania.

Z tego punktu widzenia praca p. Jamontta niewątpliwie ma doniosłe znaczenie, ujawnia bowiem niektóre ważne szczegóły, które zaważyły na konstrukcji ustroju sądownictwa, a które szerszemu ogółowi prawników były mało znane.

Wymienia również autor szereg osób i korporacyj, które, poczynając od 1919 r., w pewnych okresach współpracowały w ustaleniu bądź zasad ustroju, bądź poszczególnych norm, i które w sposób wydatny dorzuciły cegiełkę swojej myśli do budowy gmachu sądownictwa.

Drugą część swojej pracy autor poświęcił krytycznemu rozbirowi niektórych ważniejszych instytucyj organizacji sądów.

Nie pomijając wielu dodatnich stron rozporządzenia, a w szczególności podkreślając doniosłość faktu unifikacji

ustroju sądowego, autor zaznacza pewne rażące odchylenia od zasady niezawisłości sądów, będącej jedną z głównych podstaw naszej państwowości. Zdaje sobie wszakże z trudności, połączonych z rozwiązaniem tego problemu. Osłabienie powyższej zasady autor upatruje przede wszystkim w zbyt niemiernym podporządkowaniu sądów władzy prezesów. Z ubolewaniem stwierdza, że na tle nowego prawa prezes przestaje być pierwszym między równymi, lecz staje się poniekąd zwierzchnikiem, który został uposażony w zbyt szerokie uprawnienia w stosunku do sądów aż do prawa uchylania ich zarządzeń.

W związku z tem, oraz wprowadzeniem t. zw. kolegium administracyjnego o specjalnym ustroju, które będzie mogło wykonywać wszelkie czynności, należące w zasadzie do kompetencji zgromadzenia ogólnego, nie bez słuszności przewiduje autor zanik instytucji zgromadzenia ogólnego, chociaż z istoty swojej powinno ono być najwyższą władzą w sądzie.

Dalej autor, wskazując na inne dodatnie i ujemne strony nowego ustroju, omawia szczegółowo instytucję sądów pokoju, ustrój Sądu Najwyższego, kwestję nadzoru, zasady mianowania sędziów i prezesów, zagadnienie niezawisłości sędziowskiej, zaznaczając, iż jest ona narażona na wielkie niebezpieczeństwo z uwagi na przepisy osłabiające zasadę nieusuwalności i nieprzenaszalności sędziów; wreszcie, podaje w niektórych kwestiach sposoby usunięcia skaz, szpecących „gmach ustrojowy, dzieło wielu architektów, wychowanych w trzech szkołach”, który „zasługuje na to, aby poznać jego dzieje i wartość architektoniczną”.

Cała praca p. Jamontta tchnie szczerą troską o dobro sądownictwa i kraju, a czyta się ją z dużym zainteresowaniem.

Wacław M i s z e w s k i (Warszawa).

Bardzki Anastazy: Przepisy o kosztach sądowych, obowiązujące na terytorjum b. zaboru rosyjskiego. 1927 r., str. 328.

Przepisy o kosztach sądowych w dawnym Królestwie powstawały ewolucyjnie drogą narastania poszczególnych przepisów, wydawanych w miarę rozbudowy Państwa Polskiego. Podstawę stanowią przepisy z 18. lipca 1917 roku, wydane jeszcze przez Królewsko-Polski Zarząd Wymiaru Sprawiedliwości (Dzien. Urz. Departamentu Sprawiedliwości z r. 1917 Nr. 1, poz. 7, dz. 1). Doznały one następnie gruntownych zmian

oraz uzupełnień przez kilka ustaw sejmowych oraz bardzo długi szereg rozporządzeń ministerialnych i okólników. Przepisy, rozrzucone po różnych dziennikach urzędowych, wymagały niemałego trudu dla odnalezienia.

Trudności stosowania były oczywiste. Olbrzymią usługę praktyce sądowej oddał autor przez ogłoszenie drukiem książki, zawierającej systematyczny zbiór tych tak ważnych praktycznie przepisów. Zaspakaja ona palącą wprost potrzebę. Z pewnością też książka znajdzie się w ręku każdego prawnika-praktyka oraz urzędnika sądowego. Autorowi za mozolną i żmudną pracę należy się najwyższe uznanie.

Dr. J. K. G i d y ń s k i (Poznań).

G o t t e s m a n J. Dr. i R a p p a p o r t M. Dr. : Księga wzorów prawniczych dla podań sądowych w postępowaniu egzekucyjnym, konkursowym, ugodowym oraz dla skarg wedle ordynacji zaczepnej. Podręcznik dla adwokatów. Lwów, M. Bodek, 1928. 16°, str. 336.

Zbiorek zawiera na wstępie przepisy należyściowe (str. 3—24). Następnie, kierując się kolejnością postanowień austriackiej ordynacji egzekucyjnej z 27 maja 1896, zamieszczają autorowie 96 wzorów różnego typu skarg i wniosków przewidzianych w postępowaniu egzekucyjnym (str. 25—267). W formie dodatku znajdujemy wykaz czasokresów w procedurze cywilnej i normie jurysdykcyjnej, czasokresy w ord. egzekucyjnej, konkursowej, ugodowej i zaczepnej, taryfę adwokacką rządową i autonomiczną oraz tabelę kosztów procesowych.

Znaczenie opracowania ściśle praktyczne. Razi ogromnie posługiwanie się przez autorów żargonem adwokacko-sądownym, który w b. zaborze austriackim pozostaje w szczególnej niezgodzie z podstawowymi zasadami gramatyki i składni języka polskiego. Bez uszczerbku dla ścisłości prawniczej można przecież posługiwać się w pismach procesowych poprawnym językiem polskim. Józef G ó r s k i (Poznań).

Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego. Izba do spraw wyborczych. Warszawa, 1928.

Ukazał się Zbiór Orzeczeń Izby do Spraw Wyborczych Sądu Najwyższego, zawierający orzeczenia z lat 1922 do 1924. W opracowaniu W. Ł u k a s z e w i c z a i T. S i k o r s k i e g o wydano skorowidz do Zbioru Orzeczeń Sądu Najwyższego, obejmujący orzeczenia izby pierwszej, wydane w latach 1917 do 1926. Br. Stel.

- Ankieta w sprawach przyszłej ustawy akcyjnej. Warszawa, „Przegląd Prawa Handlowego”, 1927, str. 86.
- Bergman L.: Przegląd orzecznictwa Izby i Sądu Najwyższego (ku 10-leciu pracy St. N.). Wilno, Zawadzki, 1927, str. 40.
- Dbąłowski Wł. i Przeworski J.: Przepisy o przerachowaniu objaśnione orzecznictwem Izby I, III i V S. N. Warszawa, Hoesick, 1927, str. 64.
- Dbąłowski Wł. i Przeworski J.: Kodeks cywilny (austrij.) oraz ustawy i rozporządzenia dodatkowe z uwzględnieniem ustawodawstwa polskiego oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego, przełożyli i opracowali . . . . . Warszawa, Hoesick, 1927.
- Dbąłowski Wł. i Przeworski J.: Przepisy o ochronie lokatorów. Warszawa, Hoesick, 1928, str. 140.
- Drzewiecki H.: O izbach notarialnych. Warszawa, Gebethner i Wolff, 1927, str. 72.
- Drzewiecki H.: Studja i materiały do dziejów notariatu w Polsce. Cz. I. Warszawa, Gebethner i Wolff, 1928, str. 70 i 21.
- Frenkiel M.: Dlaczego dekret waloryzacyjny należy uchylić. Piotrków, Pański, 1927, str. 36.
- Glass J. i Kuzior St.: Ustawą hipoteczną z 1818 r. w brzmieniu z 1919, obow. na obszarze ziem wschodnich. Warszawa, Hoesick, 1927, str. 233.
- Golonka-Langrod: Taryfa należytości sądowych i adwokackich. Kraków, Frommer, 1928.
- Górski A.: Projekt kodeksu handlowego polskiego. Warszawa, „Przegląd Prawa Handlowego”, 1927, str. 48.
- Górski J.: Włociańskie zwyczaje spadkowe w woj. poznańskim i pomorskiem. Warszawa, „Biblioteka Puławska”, 1918, str. 96.
- Gottesman i Wieder A.: Ustawa z 11. II. 1924 r. Dz. U. R. P. 39. 1924 r. wraz ze wszystkimi późniejszymi nowelami, ustawę o lichwie mieszkaniowej z 2. VII. 1920 i orzeczeniami Sądu Najwyższego. Lwów, Nakł. Funduszu wdów i sierot adw. Izby Adwokatów, 1927, str. 72.
- Gottesman i Wieder A.: Ustawa z 11. II. 1924 r. Dz. U. R. P. 39, poz. 406 o ochronie lokatorów wraz z wszystkimi późniejszymi nowelami, ustawą o lichwie mieszkaniowej z 2. VII. 1920 r. i orzeczeniami S. N., wyd. II. Lwów, Bodek, 1928, str. 79, 1,30 zł.
- Jarczyk Wł.: Informator sądowy na 1928 r. Warszawa, Druk. Dzielwulskiego, 1928, str. 110.
- Komisja Kodyfikacyjna Polska sekcji prawa handlowego T. I. zes. 3 (projekt kodeksu handlowego). Warszawa, wydawnictwa Komisji Kodyf., 1928, str. 167.
- Kwieciński J.: Zgłoszenia i ogłoszenia spółdzielni. Warszawa, Związek Spółdzielni Spożywców, 1927, str. 57.

- Landau M.: Przerwa przedawnienia w polskim prawie wekslowem. Kraków, Przegląd Notarialny, 1928, str. 24.
- Łyskowski Ig.: Projekt kodeksu cywilnego Rzplitej Polskiej. Księga I. Przepisy ogólne z uzasadnieniem (wyd. Kom. Kodyf. T. 1, 2, 3 a). Warszawa, 1928 r.
- Małżeństwo w świetle nauki katolickiej, praca zbiorowa profesorów Uniwersytetu Lubelskiego. Lublin, wyd. T-wa wiedzy chrześcijańskiej, 1928 r., str. 389, 9,— zł.
- Mandel Z.: Orzecznictwo Sądów polskich w sprawach o unieważnienie, rozwód i separację małżeństw w sprawach o alimentacje, nieślubne pochodzenie. Kraków, nakł. autora, 1927, str. 32, 3,— zł.
- Memorjał do Rządu Rzplitej Polskiej na ręce p. ministra sprawiedliwości i p. Prezydenta Komisji Kodyfikacyjnej w sprawie unifikacji przepisów o aplikacji adwokackiej, wyd. J. Langrod, 1928, str. 8.
- Miszewski W.: Prawo cywilne, wykłady. Warszawa, Bratnia pomoc Słuchaczy Szkoły Nauk Politycznych, 1928, str. 160.
- Miszewski W.: Prawo cywilne — wykłady opracowane przez słuchaczy Szkoły Nauk Politycznych. Warszawa, Bratnia Pomoc Stud. Szkoły Nauk Politycznych, 1928, str. 161—271.
- Namitkiewicz J.: Polskie prawo akcyjne. Warszawa, Hoesick, 1928, stron 77.
- Planiol M.: O spadkach, tłum. J. Namitkiewicz, Warszawa, Hoesick, 1927, str. 314.
- Planiol M.: O zobowiązaniach, cz. III, tłum. A. Kramsztyk i M. Przedborski. Warszawa, Hoesick, 1928, str. 680.
- Prawo bankowe. Lwów, „Światosław”, 1928, str. 55, 2,— zł.
- Prawo o spółkach akcyjnych. Lwów, „Światosław”, 1928, stron 64.
- Prawo o ustroju sądów powszechnych. Lwów, „Światosław”, 1928, str. 108, 3,60 zł.
- Supiński W.: Prawo o spółkach akcyjnych. Warszawa, Hoesick, 1928, str. 96, 3,60 zł.
- Szatensztejn J.: Ustawodawstwo o obiegu pieniężnym, bankowe i odsetkach, wyd. II. Warszawa, Hoesick, 1928, str. 228.
- Till E. i Longchamps de Berier R.: Polskie prawo zobowiązań (część szczegółowa). Lwów, Komisja Kodyf. R. P., 1928, str. 278.
- Ustawy oraz instytucje spółdzielcze Lwów, Zj. Zw. Spółdz. Rolniczych R. P., 1927, str. 31.
- Wańkowski Eug.: Przyznanie stron w procesie cywilnym, z powodu projektu polskiej procedury cywilnej. Wilno, Zawadzki, 1927, str. 32.
- Zajączkowski T.: Ustawa o urzędach rozjemczych, wyd. II uzupełnione. Poznań, Kraj. Inst. Wydawniczy, 1927, str. 31.

Zbiór orzeczeń Sądu Najwyższego, orzeczenia Izby Pierwszej (cywilnej) 1926 pierwsze półrocze. Warszawa, 1927, str. 1927.

Zbiór orzeczeń Sądu Najwyższego, orzeczenia Izby Pierwszej (cywilnej), drugie półrocze 1926 r. Warszawa, 1928, str. 188—384.

Czasopisma: Ankieta nad projektem Kodeksu polskiej procedury cywilnej (Czasopismo Adwokatów Polskich Nr. 9. 1927). — Róg W.: O ordynacji ugodowej (Czasopismo Adwokatów Polskich Nr. 10. 1927). — A. J. Dr.: Projekt ustawy zaprowadzającej Kodeks polskiej procedury cywilnej (Czasopismo Adwokatów Polskich Nr. 12. 1927). — Pokątne doradztwo w b. zabo-
rze rosyjskim (Czasopismo Adwokatów Polskich, Nr. 1, 2. 1928). — Dr A. J. D.: Projekt ustawy, zaprowadzającej Kodeks polskiej procedury cywilnej (Czasopismo Adwokatów Polskich, Nr. 1, 1928). — Dr. A. S.: Projekt ustawy o ustroju adwokatury (Czasopismo Adwokatów Polskich, Nr. 4. 1928; — Jaglarz Fr.: O niektórych niedomaganiach w ustroju adwokatury na ziemiach zachodnich i o wzajemnem substytuowaniu się adwokatów (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 7—9. 1927). — Kręglewski J.: Czy tylko S. N. właściwym jest do rozpoznania wniosku o przywrócenie do pierwotnego stanu czasokresów do wniesienia i uzasadnienia rewizji? (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 7—9. 1927). — Sommer E.: Zagadnienia z ustawy o ochronie lokatorów (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zach., Nr. 7—9. 1927). — Aleksandrowicz L.: Opłata za dalszą rozprawę (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 7—9. 1927). — Podkomorski J. Dr.: Główne zasady projektu Kodeksu polskiej procedury cywilnej (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 10, 1927). — Sommer E.: Zagadnienia z ustawy o ochronie lokatorów. II o rzeczowej własności urzędów rozjemczych dla spraw najmu (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 11. 1927). — Gidyński K. J.: Studja nad projektem procedury cywilnej (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 12. 1927). — Kręglewski J. Dr.: Uwagi nad uzasadnieniem projektu rozporządzenia w sprawie odłączenia notariatu od adwokatury (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 12. 1927). — Cichowicz L.: Kilka uwag do projektu ustawy o spółkach akcyjnych, przyjętego w trzecim czytaniu przez sekcję prawa handlowego Komisji Kodyf. R. P. (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 1. 1928). — Gidyński K. J. Dr.: Nowela do kodeksu cywilnego niemieckiego w Rozp. Prezydenta Rzplitej Polskiej o prawie łowieckiem (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. .1. 1928). — Cichowicz L.: Zmiany, jakich doznał projekt ustawy o spółkach akcyjnych, opracowany przez sekcję prawa handlowego w Komitecie Organizacji Prac Kom. Kodyf. (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw

Zachodnich, Nr. 2. 1928). — Błociszewski T. Dr.: Uwagi o §§ 34 i 37 ogólnych warunków dzierżawienia dóbr państwowych (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 3. 1928). — Bernsztein A.: O środkach prawnych od klauzuli egzekucyjnej, wydanej w b. zaborze rosyjskim (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 3. 1928). — Sommer E.: Zagadnienie z ustawy o ochronie lokatorów III o t. zw. Moratorium mieszkaniowym (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 4, 1928). — Radajewski W.: Ustawa niemiecka o ruchu samochodów z 3 maja 1909 a ustawa austriacka z 9 sierpnia 1908, Różnica w głównych zasadach odpowiedzialności (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 4. 1928). — Kuryłowicz J. Dr.: Kilka słów o odpowiedzialności państwa za komorników sądowych (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 4. 1928). — Radajewski W.: Konstrukcja prawna tak roszczeń, jak i obrony z powodu nieszczęśliwych wypadków w ruchu samochodów (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 5. 1928). — Koszewski M.: Nowela do ordynacji adwokackiej (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 5. 1928). — Gidyński K. Dr.: O rejestrowym zastawie rolniczym (Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich, Nr. 6. 1928). — Przybyłowski K. Dr.: Kilka uwag w kwestji wpływu przepisów Konkordatu z 10. II. 1925 w dziedzinie prywatno-prawnej (Czasopismo Sędziowskie, Nr. 5, 1927). — Allershand M. Prof.: Zabezpieczenie kosztów procesowych według projektu polskiej procedury cywilnej (Czasopismo Sędziowskie, Nr. 6—7. 1927). — Bühn J. Dr.: Środki prawne od dozwoleń tymczasowych zarządzeń (Czasopismo Sędziowskie, Nr. 6—7. 1927). — Bühn J. Dr.: Kilka uwag do §§ 400, 409 projektu polskiej procedury cywilnej (Czasopismo Sędziowskie, Nr. 8. 1927). — Czerwiński St.: Ubezważnowolnienie z powodu choroby umysłowej (Gazeta Administracji i Policji Państwowej Nr. 5. 1928 r.) — Franke J. Dr.: Dowód z wysłuchania stron wedle projektu kodeksu polskiej procedury cywilnej (Czasopismo Sędziowskie, Nr. 1—2. 1928). — Bühn J. Dr.: Na marginesie § 99 n. j. (Czasopismo Sędziowskie, Nr. 3. 1928). — Longchamps de Berier: O nazwisku osób nieznanego pochodzenia (Gazeta Administracji i Policji Państwowej, Nr. 9. 1927). — Kurman M.: Znamie wiary publicznej, a praworządność decyzji wydziałów hipotecznych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 45. 1927). — Muzykant S.: Odrębne prawo dziedziczenia osad niepodzielnych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 45, 1927). — Zgaiński T. Dr.: Wpływ spadku franka na zobowiązania pieniężne według literatury i judykatury francuskiej (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 50, 51. 1927). — Koniuszewski St.: Upośledzenie naczelników przyszłych sądów grodzkich (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 4. 1928). — Czarnecki L.: Wartość powództwa o eksmisję z pomieszczenia (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 4. 1928). — Goldberg M.: Rola sędziego

w postępowaniu wykonawczem (art. 161¹ — 161²⁴) (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 6. 1928). — Glass J.: Stosunek wzajemny notariatu i adwokatury w przyszłym ustawodawstwie polskim (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 7. 1928). — Jędruszek P.: Sprawy działowe drobnej własności ziemskiej (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 7. 1928). — Mogilnicki A.: Niezawisłość sędziów w nowym ustroju sądowym (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 10, 11, 12, 13, 14, 15. 1928). — Namitkiewicz J.: Antoni Górski jako komercjalista (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 11. 1928). Konic J. St.: Ogólne zasady nowej instytucji „odroczenia wypłat” w b. Król. Kongresowem (Gaz. Sądowa Warsz., Nr. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 25, 35, 37. 1928). — S. Ś.: Parę słów o wykonalności w Polsce wyroków polubownych zagranicznych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 13, 1928). — Nowodworski St.: Zaskarżanie orzeczeń zarządów kas chorych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 18. 1928). — Muzykant Sz.: Testamenty włościan, dotyczące gruntów nadziałowych w województwach wschodnich (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 19, 1928). — Bardzki A.: Majątki rodowe w województwach wschodnich (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 22, 1928). — Jackowski R.: Kwestje związane z wykonaniem ustawy z 31. VII. 1913 o scalaniu gruntów wobec stanu ksiąg hipotecznych w b. Królestwie Polskiem (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 25. 1928). — Berman J.: Kasy chorych i prokurenci bankowi (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 26. 1928). — Łada J.: Kilka uwag w przedmiocie dóbr kościelnych według Konkordatu (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 27, 1928). — Stecki S.: Czy czek ulega przyjęciu? (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 28, 29. 1928). — Sitnicki L.: Uwagi o ustroju sądów powszechnych (Gazeta Sądowa Warszawska Nr. 28. 1928). — Świątkowski H.: Adwokatura w Rosji Sowieckiej (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 29. 1928). — Pittard E.: Ograniczenie odpowiedzialności wobec osób trzecich za wypadki lotnicze (Gazeta Sądowa Warszawska Nr. 31. 1928). — Kręglewski J. Dr.: Z powodu artykułu J. Glassa p. t. Stosunek wzajemny notariatu i adwokatury w przyszłym ustawodawstwie polskim (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 31. 1928). — Marcolla L.: Rozp. Prez. Rzplitej Polskiej z dnia 22. III. 1928 — kaucja kasacyjna (Gaz. Sądowa Warsz. Nr. 34, 35. 1928). — Sitnicki Z.: Walka o prawa sądów jako niezawisłych organów Narodu (Gaz. Sąd. Warszawska, Nr. 34. 1928). — Butterteig: O kaucjach przy umowach pracy (Głos Adwokatów, Nr. 5. 1927). — Allerhand M.: Przepisy przechodnie w projekcie ustawy zaprowadzającej kodeks polskiej procedury cywilnej (Głos Adwokatów, Nr. 8—10. 1927 i Nr. 1. 1928). — Fenichel Dr.: O projekcie Kodeksu polskiej procedury cywilnej (Głos Adwokatów, Nr. 8—10. 1927, Nr. 1—2 1928). — Goldblatt Dr.: Walka o unifikacyjną ustawę adwokacką (Głos Adwokatów, Nr. 9, 1927). — Geldwerth Dr.: Niebezpieczne tendencje przy omawianiu przyszłego ogólnego statutu adwokackiego (Głos Adwokatów, Nr. 9. 1927). — Wusatowski Dr.:

Organizacja sędziów i ich rzeczowa właściwość de lege ferenda (Głos Adwokatów, Nr. 10. 1927). Blankstein A.: Art. XIII do XXVII ust. wpraw. d. p. c. (Głos Adwokatów, Nr. 1. 1928). — Dorożyński Dr.: Prace nad projektem ogólnego statutu adwokackiego (Głos Adwokatów, Nr. 1. 1928). — Geldwerth L. Dr.: Uwagi nad projektem Kom. Kodyf. o urządzeniu adwokatury w Polsce (Głos Adwokatów, Nr. 2. 1928). — Fenichel Z. Dr.: Kompetencja sądu grodzkiego i okręg wedle prawa o ustroju sądów powszechnych (Głos Adwokatów, Nr. 3. 1928). — Feldmann Dr.: Kilka uwag do projektu ustawy o urządzeniu adwokatury (Głos Adwokatów, Nr. 3. 1928). — Goldblatt Dr.: Projekt ustawy o urządzeniu adwokatury a wolnoprzesiedlność adwokatów w Polsce (Głos Adwokatów, Nr. 3. 1928). — Bross J.: Na marginesie reformy postępowania ugodowego (Głos Adwokatów, Nr. 3. 1928). — Butterteig Z.: Kompetencja sądu grodeckiego i okręgowego wedle prawa o ustroju sądów powszechnych (Głos Adwokatów, Nr. 3. 1928). — Feldmann: Kilka uwag do projektu ustawy o urządzeniu adwokatury (Głos Adwokatów, Nr. 3. 1928). — Fenichel Z.: Postępowanie administracyjne a cywilne (Głos Adwokatów, Nr. 4. 1928). — Allernand M.: Kilka uwag do przepisów przechodnich projektu ustawy o urządzeniu adwokatury (Głos Adwokatów, Nr. 4. 1928). — Fenichel Z.: O projekcie ustawy, zaprowadzającej kodeks procedury cywilnej (Głos Adwokatów, Nr. s. 6. 1928). — Seminarjum prof. Gołąba: Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27. XI. 1926 R. 1240/26 na tle konstrukcji „kaucji obustronnej” (Głos Prawa, Nr. 8. 1927). — Zakrzewski St. Dr.: Właściwość sądu cywilnego wobec szkód polowych (Głos Prawa, Nr. 8. 1927). — Allernand M. Prof.: Wznowienie procesu według projektu polskiej procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 9, 10, 11. 1927). — Halpern Fr. Dr.: W kwestji odpowiedzialności kolei za wypadek w ruchu (Głos Prawa, Nr. 9. 1927). — Mieser J. Dr.: Czy spoczywanie sporu zostaje zarządzone uchwałą zaskarżalną rekurem (Głos Prawa, Nr. 10—11. 1927). — Lutwak A.: Do konstrukcji kaucji obustronnej (Głos Prawa, Nr. 10—11. 1927). — Fruchs M.: O dopuszczalność ewentualnego żądania pozwu w przyszłej polskiej procedurze cywilnej (Głos Prawa, Nr. 10—11. 1927). — Skąpski J. Dr.: System środków prawnych w proj. polskiej procedury cywilnej (Głos Prawa, Nr. 12. 1927). — Weinberg A. Dr.: W kwestji odpowiedzialności państwa polskiego za zobowiązania prywatno-prawne b. Austrii (Głos Prawa, Nr. 12. 1927). — Trammer J. Dr.: Jurysdykcja w sprawach o wynagrodzenie szkód łowieckich (Głos Prawa, Nr. 1. 1928). — Gwiazdomorski J.: W kwestji przejścia długu i przerachowania długu przejętego (Głos Prawa, Nr. 1, 2. 1928). — Gelb Z. Dr.: Zarzuty prawne w procesie przydatkowym (adhezyjnym) według procedury obow. w Małopolsce (Głos Prawa, Nr. 1. 1928). — Bibing J. Dr.: Biało i czarno w orzecznictwie S. N. Na tle kilkudziesięciu orzeczeń Izby III S. N. (Głos Prawa, Nr. 2. 1928). — Halpern Fr. Dr.: O zastawie rejestrowym (Głos Prawa, Nr. 3—4. 1928). — Lauter-

pacht H. Prof.: Sukcesja państw w odniesieniu do zobowiązań prywatnoprawnych (Głos Prawa, Nr. 5—6, 1928). — Allerhand M. Prof.: Stanowisko ustawy o prawie autorskiem wobec praw już zgasyłych (Głos Prawa, Nr. 5—6, 1928). — Brenner J. Dr.: Kilka uwag do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o ustroju sądów powszechnych (Głos Prawa, Nr. 5—6, 1928). — Wisznicki Br.: Uwagi do projektu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o sądach powszechnych (Palestra, Nr. 7—8, 1927). — Suligowski A.: Organizacja adwokatury we Francji (Palestra, Nr. 7—8, 1927). — Peszyński St.: O organizację aplikacji adwokackiej w przyszłym statucie palestry (Palestra, Nr. 7—8, 1927). — Chełmoński A.: Odpowiedzialność za zobowiązania t. zw. komitetów (Palestra, Nr. 7—8, 1927). — Zoll Fr.: Dziwny wyrok w sprawie waloryzacyjnej (Palestra, Nr. 9, 1927). — Chełmoński M.: Przygotowanie do zawodu adwokackiego (Palestra, Nr. 9, 1927). — Jaglarz Fr.: Jak usuwać kolizje, zachodzące przy stosowaniu dzielnicowych ustaw spadkowych i hipotecznych (Palestra, Nr. 10, 1927). — Cichowicz L.: Formalne prawo rzeczowe wedle ustawy o prawie międzydzielnicowem (Palestra, Nr. 11, 1927). — Tyłbor St.: Mażeństwo w prawie Rosty Sowieckiej (Palestra, Nr. 11, 12, 1927). — Glass J.: Stanowisko instancji apelacyjnej w przyszłym polskim procesie cywilnym (Palestra, Nr. 1, 1928). — Kielski A. Dr.: Zagadnienie polskiego prawa górniczego (Palestra, Nr. 1, 1928). — Natanson A.: Na marginesie Rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej o zapobieganiu upadłości (Palestra, Nr. 1, 2, 1928). — Szer S.: Pierwszy indos warrantu (Palestra, Nr. 2, 1928). — Rundstein J.: Uprawnienie dzieci naturalnych przez postanowienie prezydenta Rzeczypospolitej (Palestra, Nr. 2, 1928). — Pohorecki B.: Udział prokuratora w postępowaniu przed S. N. w sprawach cywilnych (Palestra, Nr. 3, 1928). — Czerwiński St.: Nieprzekraczalność terminu do zaskarżenia wyroków sądowych (Palestra, Nr. 3, 1928). — Szer St.: O obowiązku konserwacji towarów, zdeponowanych w domach składowych (Palestra, Nr. 3, 1928). — Bardzki A.: Zakres władzy sędziego pokoju, jako powołanego do zwoływania rady rodzinnej (Palestra, Nr. 3, 1928). — Skrobecki W.: Przedawnienie skarg o odszkodowanie przeciwko kolejom (Palestra, Nr. 3, 1928). — Bekerman J.: Nieco o przyszłości naszego orzecznictwa (Palestra, Nr. 4, 1928). — Zagrodzki J.: Umowa o pracę pracowników umysłowych (Palestra, Nr. 5, 1928). — Bardach M.: Fikcja „publicznej licytacji” (Palestra, Nr. 5, 1928). — Waśkowski E. Prof.: O projekcie kodeksu procedury cywilnej (Palestra, Nr. 6, 1928). — Bekerman J.: Cui bono? (Palestra, Nr. 6, 1928). — Urbanowicz St.: Prawo przeglądu akt przez adwokata (Palestra, Nr. 6, 1928). — Zoll Fr.: Z opinii prawnych prof. dra Zolla (Przegląd Notarjalny, Nr. 1, 1927). — Góra St.: O ujednostajnieniu notarjatu w środkowej Europie (Przegląd Notarjalny, Nr. 1, 1927). — Zakrocki Z.: Do interpretacji art. 84—93 ust. weks. (Przegląd Notarjalny, Nr. 1, 1927). — Breyer St.: Do kwestji łączenia spraw i interpretacji §

82 u. n. not. (Przegląd Notarialny, Nr. 1. 1927). — Tilles A.: Adnotacja stopnia pierwszeństwa hipotecznego (Przegląd Notarialny, Nr. 2. 1927). — St. St.: Wypadek praktyczny, dotyczący kwestji, w jaki sposób mają być podpisywane podania spółek z ogr. odp. o wpisy w rejestrze handlowym (Przegląd Notarialny, Nr. 2. 1927). — Dębicki Ig.: Zarys rozwoju prawa rzeczowego amerykańskiego (Przegląd Notarialny, Nr. 3. 1927). — Diaków B.: Jeszcze do kwestji łączenia spraw i interpretacji § 82 U. N. (Przegląd Notarialny, Nr. 3, 1927). — Grzybowski St.: Notarjat a zakres działania sądów (Przegląd Notarialny, Nr. 3. 1927). — Oberlender L. Dr.: Obecny stan ustawodawstwa w przedmiocie obrotu ziemią i osadnictwa (Przegląd Notarialny, Nr. 3. 1927). — Grzybowski M.: Pojęcie Spółki akcyjnej według projektu ustawy o Skach akcyjnych (Przegląd Notarialny, Nr. 4. 1927). — St. St.: Uwagi o projekcie czechosłowackiej ordynacji notarialnej (Przegląd Notarialny, Nr. 4. 1927). — Landau M.: Przerwa przedawnienia w polskim prawie wekslowem (Przegląd Notarialny, Nr. 4. 1927). — Jaworski Wł. Z.: Obrót ziemią w obecnym stanie ustawodawstwa (Przegląd Notarialny, Nr. 1—2. 1928). — St. St. Dr.: Projekty przepisów o obrocie ziemią (Przegląd Notarialny, Nr. 1—2. 1928). — Trammer J. Dr.: Uwagi do projektu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o przenoszeniu własności nieruchomości ziemskich (Przegląd Notarialny, Nr. 1—2. 1928). — Nawrocki T.: Sprawa obrotu nieruchomościami rustykalnymi (Przegląd Notarialny, Nr. 1—2. 1928). — Rosenblüth Ig. Dr.: Egzekucja na przedsiębiorstwie (Przegląd Notarialny, Nr. 1—2. 1928). — Dębicki Ig.: Zarys rozwoju prawa rzeczowego amerykańskiego (Przegląd Notarialny, Nr. 1—2. 1928). — S. E.: Sprawa reformy notarjatu w Niemczech (Przegląd Notarialny, Nr. 1—2. 1928). — Till E. Prof. i Longchamps R. Prof.: Projekt prawa o zobowiązaniach (część szczegółowa) (Przegląd Prawa i Administracji, Nr. 1, 2, 3, 1928). — Bühn J.: O zastępczym podpisywaniu weksli (Przegląd Prawa i Admin., Nr. 3, 1928). — Wróblewski St.: Koszta inkasa weksla (Przeł. Prawa Handl. Nr. 7, 1927). — Namitkiewicz J.: Uwagi nad polską ustawą o zwalczaniu konkurencji nieuczciwej (d. c.) (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 7. 1927). — Górski A.: Projekt kodeksu handlowego polskiego, opracowany na wzorach projektu włoskiego (d. c.) (Przegląd Prawa Handl., Nr. 7, 8, 9. 1927). — Kaczkowski J.: Projekt ustawy akcyjnej (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 8, 9. 1927). — Allerhand M. Prof.: Kilka uwag o giełdowym sądzie rozjemczym na obszarze prawa austriackiego (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 1. 1928). — Jerich J. Dr.: Uwagi do projektu ustawy o spółkach akcyjnych (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 1. 1928). — Kon H. W.: Upadłość spółki akcyjnej (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 1, 2, 3. 1928). — Rosenblüth S. Dr.: Sady pracy (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 2. 1928). — Skoryna St.: Poprawianie wpisów do Rejestru Handlowego w związku z art. 891 u. p. c. (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 2. 1928). —

Stykgold M.: Opóźnienie zawiadomienia o wypadku w ubezpieczeniu od odpowiedzialności cywilnej (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 2. 1928). — Domański L.: O gwarancjach kredytowych (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 3, 4. 5. 1928). — Bloch J.: Na marginesie ustawy o spółkach akcyjnych (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 3. 1928). — Benis A.: Projekt polskiej Ustawy Akcyjnej (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 4. 5. 1928). — Jackowski A.: Prawo o zapobieganiu upadłości (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 5. 1928). — Wróblewski St. Prof.: Br. Hełczyński: „Ubezpieczenie na cudzy rachunek” (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 6. 1928). — Rosenblüth I.: Prawo gospodarcze w Niemczech w 1927 r. (Przegląd Prawa Handlowego, Nr. 6. 1928). — Małeta St. Dr.: Z dziedziny agend sądów powiatowych (Przegląd Sądowy, Nr. 11, 1927). — Kołodziejczyk St.: Stanowisko interwenienta ubocznego w projekcie polskiej procedury cywilnej (Przegląd Sądowy, Nr. 12. 1927). — Zarzycki L. Dr.: Przewodnie zasady procesowe w projekcie u. p. c. (Przegląd Sądowy, Nr. 1. 1928). — Trammer J. Dr.: Zatwierdzenie układu przymusowego a zaległości podatkowe (Przegląd Sądowy, Nr. 1. 1928). — Rawicz A.: W ostatniej godzinie (Przegląd Sądowy, Nr. 2. 1928). — Fenichel Z. Dr.: Niejednolitość orzecznictwa S. N. (Przegląd Sądowy, Nr. 2. 1928). — Rawicz A.: Na pożegnanie sędziowskiej niezawisłości (Przegląd Sądowy, Nr. 3. 1928). — Allerhand M. Prof.: Skarga o ustalenie nieodpuszczalności egzekucji (Przegląd Sądowy, Nr. 4. 1928). — Jendl A. Dr.: Faworyzacja wierzyciela przed otwarciem postępowania układowego (Przegląd Sądowy, Nr. 4. 1928). — Gross A. Dr.: Odpowiedzialność członka spółdzielni (Przegląd Sądowy, Nr. 4. 1928). — Miszewski W.: Nowela proceduralna o ograniczeniu skarg na wyroki 2-giej instancji w sprawach cywilnych (Przegląd Sądowy, Nr. 7. 1928). — Liebeskind A. Dr.: Nielojalna konkurencja a ochrona praw z rejestracji znaku towarowego (Przegląd Sądowy, Nr. 8, 1928). — Fenichel L.: Na marginesie orzeczenia plenarnego S. N. uznającego ugodę za tytuł egzekucyjny (Przegląd Sądowy, Nr. 9. 1928).

Adolph L.: De la liquidation des sociétés. Paris 1927, 24 fr.

Angles P. et Dupont E.: Précis de législation usuelle et commerciale. Paris, Dunod, 1927, str. 420, 23,50 fr.

Barda E.: L'exécution spécifique des contrats (Etude de droit anglais comparé). Paris, Dalloz, 1928, 25 fr.

Baudouin L.: De l'administration „ab intestat” en droit anglais. Paris, Dalloz, 1927, str. 238, 30 fr.

Beaudoonat M.: Des clauses de non-responsabilité et de l'assurance des fautes. Paris, Chauny et Quinsac, 1927, str. 180, 20 fr.

Becquart J.: Les mots à sens multiples dans le droit civil français. Paris, Presses Univ., 1928, str. 336.

- Berger-Vachon: La protection du nom commercial. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 286, 25 fr.
- Bezard Falgas: Le nouveau régime des transferts des titres nominatifs et les certificats de propriété. Paris, Libr. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 130, 20 fr.
- Bonnecarrère Ph, Laborde-Lacoste M, Crémieu L.: Précis de droit civil, T. II, 2 fasc. Paris, Sirey, 1928, str. 255, 25 fr.
- Bonnecasse J.: Supplément au traité théorique et pratique de droit civil de Baudry-Lacantinerie, T. IV. Paris, Sirey, str. 824 50 fr.
- Bouteron J.: Le droit nouveau du chèque. Paris, Dalloz, 1928, str. 218, 20 fr.
- Buisson: La transmissions par endos des effets créés en vue d'assurer le prix d'un fonds de commerce. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 50, S fr.
- Champcommunal J.: Droit des personnes au pays des Soviets, Code de famille de 1918 et 19. IX. 1926 entré en vigueur le 1. I. 1927. Paris, Libr. gén. du droit et de jurisprudence, 1927, str. 102, 10 fr.
- Chemin A.: Traité formulaire d'arbitrage et d'expertise en matière de propriété commerciale. Paris, Rousseau, 1928, str. 217, 300 fr.
- Cholat J.: Le compte courant. Etude critique de la théorie jurisprudentielle de l'indivisibilité et de la novation. Paris, Dalloz, 1927, str. 335, 30,— franków.
- Cointe et Chardevel: Nouveau formulaire d'actes usuels et sous seings privés, Soubiron, 1928, str. 1192, 25 fr.
- Colin A. et Capitant H.: Cours élémentaire de droit civil français, T. I. Paris, Dalloz, 1927, str. 1044, 42 fr.
- Dalloz: Code civil. Paris, Dalloz, 1928, str. 930, 29 fr.
- Dalloz: Code de commerce, Paris, Dalloz, 1928, str. 430, 20 fr.
- Dalloz: Code de procédure civile. Paris, Dalloz, 1928, str. 523, 20 fr.
- Dalsace M.: Des conditions de délivrance et d' utilisation des carnets de chèques. Paris, Sirey, 1928, str. 130, 15 fr.
- Demogue R.: Les souvenirs de famille et leur condition juridique. Paris, Sirey, 1928, str. 51, 5 fr.
- Dhuet L.: Traité formulaire de la nouvelle compétence civile et pénale des juges de paix. Paris, Libr. des Annales, 1928, 40 fr.
- Drouets: La réforme de la loi du 7 mars 1925 instituant les sociétés à responsabilité limitée. Paris, Rousseau, 1928, str. 40, 6 fr.
- Duluc J. et Rosambert A.: Manuel pratique de droit à l'usage des femmes. Paris, Dalloz, 1927, str. 200, 15 fr.
- Duplant: Eléments du droit civil à la portée de tous. Paris, Rousseau, 1928, str. 147, 12,50 fr.
- Duvivier R.: Des stipulations de paiement du fermage en nature. Paris, Colin, 1928, str. 140, 14 fr.

- Esmein P.: Les clauses des baux à loyers relatives à la faculté de sous-louer ou de céder le bail. Paris, Golde, 1928, str. 8, 10 fr.
- Esmein P.: Les droits du vendeur du fonds de commerce et du créancier sur l'indemnité due en vertu de la loi du 30 juin 1926 au cas de refus de renouvellement du bail commercial. Paris, Godde, 1928, str. 12, 10 fr.
- Ezzaoni R.: Les Sociétés à responsabilité limitée à la portée de tous. Paris, Sirey, 1928, str. 99, 20 fr.
- Fahmy M.: De la préemption immobilière en droit égyptien. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 339, 30 fr.
- Foignet R.: Manuel élémentaire de droit civil, T. II, 12e édit. Paris, Rousseau, 1927, str. 768, 18 fr.
- Foignet R.: Manuel élémentaire de droit commercial terrestre, 9e édit. Paris, Rousseau, 1928, str. 500, 21 fr.
- Frédéricq: Principes de droit commercial belge. T. 1. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 440, 75 fr.
- Gabreau L.: Commentaire pratique sur la loi du 9. VII. 1927 sur la révision des baux à ferme. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 27, 4 fr.
- Gain R.: Les sociétés à responsabilité limitée (loi du 7 mars 1925). Paris, Dalloz, 1928, str. 168, 15 fr.
- Gardenat L. et Ricci S.: De la responsabilité civile. Paris, Godde, 1928, str. 728, 100 fr.
- Garnier R.: La notion de „Tresspass" en droit anglais. Paris, Rousseau, 1927, str. 116, 18 fr.
- Gérvésie: Pension alimentaire après divorce. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 190, 18 fr.
- Girard M., Reboul J. et Mariani A.: Déclarations de successions. Paris, Colin, 1928, 80 fr.
- Guerin F.: Précis de législation maritime. Paris, Gauthier — Villars, 1928.
- Guilhot J.: L'insaisissabilité des revenus dotaux entre les mains de la femme après la séparation de biens. Paris, Godde, 1928, 5 fr.
- Harven: Mouvements généraux du droit civil belge contemporain. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 356, 40 fr.
- Hérmard J.: Précis élémentaire de droit civil. T. I. Théorie générale du droit civil. Les droits de famille, Les droits réels. Paris, Sirey, 1927, str. 524, 18 fr.
- Jauffret A.: Le droit de souscription dans les sociétés à responsabilité limitée. Paris, Godde, 1928, str. 11, 10 fr.
- Josserand L.: Les mobiles dans les actes juridiques du droit privé. Paris, Dalloz, 1928, str. 426, 40 fr.
- Journel P.: Les effets de la faillite ou de la saisie — arrêt sur, le comptecourrant. Paris, Rousseau, 1928, str. 233, 33,50 fr.

- Laborde-Lacoste M.: Le souslocataire et la propriété commerciale. Paris, Godde, 1928. 10 fr.
- Lacour L.: Petit précis de droit commercial, 2 édit. Paris, Dalloz, 1927, str. 350. 18 fr.
- Lalou H.: La responsabilité civile. Paris, Dalloz, 1927, str. 479. 40 fr.
- Lannes de Montebello N.: La critique de l'héritage chez les socialistes français du 19 siècle. Paris, Sirey, 1927, str. 134. 10 fr.
- Lespine L.: Rapports entre propriétaires et locataires avec la loi du 21. VII. 1927. Paris, Berger-Levrault, 1927, str. 104, 6 fr.
- Marin P.: Traité théorique et pratique sur la propriété commerciale. Paris, Sirey, 1928, str. 290. 25 fr.
- Merad Ben Ali Abdelkader: Manuel marocain de jurisprudence musulmane. Paris, Larose, 1928, str. 116. 14 fr.
- Michel R.: De l'émission d'action à droit de vote privilégié, Paris, Godde, 1928, str. 13. 10 fr.
- Michel H.: Etudes sur les modifications qui pourraient être apportées à la loi du 30. VII. 1928 sur le régime des aliénés. Paris, Godde, 1928, str. 15. 10 fr.
- Moreau R. et Bérot G.: Guide pratique des sociétés commerciales (dissolution, liquidation, nullités, responsabilités). T. III. ouvrage complet en 3 volumes. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 233, 19 fr.
- N... : Code civil des Etats Unis du Brésil. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928 str. 480, 60 fr.
- N... : Droit civil, T. 2, 2 édit. Paris, Dalloz, 1928, str. 684, 18 fr.
- N... : Loi sur la propriété commerciale et loi du 21. VIII. 1927 sur le droit de reprise. Paris, Les presses univ. de France, 1927, str. 16. 2,50 fr.
- Nadal G.: Recueil des lois, décrets, règlements concernant les valeurs mobilières. Paris, Dalloz, 1928, 375 str. 30 fr.
- Pabon L.: Manuel pratique des propriétaires et locataires des maisons ou appartements des hôteliers, aubergistes et logeurs. Paris, Godde, 1928, str. 280. 25 fr.
- Philippart: L'apport des biens de mineur en Société. Paris, Libr. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 53. 8 fr.
- Planiol et Ripert: Traité élémentaire de droit civil, T. I. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 1112. 60 fr.
- Planiol et Ripert: Les successions, T. IV, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 852, 78 fr.
- Popesco-Ramniceano R.: De la représentation dans les actes juridiques en droit comparé. Paris, Chauny et Quinsac, 1927, str. 716. 70 fr.
- Raffin: Le droit de reprise du propriétaire d'immeuble. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, 15 fr.

- R a p p a r t E. St.: La banqueroute dans la législation moderne comparée. Paris, Sirey, 1927, str. 100. 15 fr.
- R i g a u d L.: Les droits de femme. La fiancée, Fiançailles et leur rupture, Dot, conditions civiles et religieuses du mariage. Paris, Spes, 1927, 7 fr.
- R o b e r t - M a r t i n et M a u s R.: Traité des baux commerciaux et industriels. La propriété commerciale. Paris, Dalloz, 1927, str. 393. 35 fr.
- R o p e r s L. et D u b r u j e a u d A.: Les droits de reprise et de révision dans les baux à loyer et à ferme. Paris, Sirey, 1928, str. 255. 15 fr.
- R o u s s e a u R.: Traité théorique et pratique des sociétés commerciales, Supl. à la 5-e édit. Paris, Rousseau, 1928, str. 560, 60 fr.
- S a u v a g e: Les responsabilités du transporteur maritime pour les marchandises à quai. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1927, str. 13, 6 fr.
- T e i h l a c E.: L'évolution juridique des trusts et sa portée. Paris, Alcan, 1927, str. 163. 15 fr.
- T r a s b o t A.: De la contrepassation des effets de commerce entrés en compte courant en cas de faillite du remettant. Paris, Rousseau, 1928, str. 20. 6 fr.
- V i g n a c o u r P.: Le fonds de commerce dans les rapports entre époux. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928, str. 111. 15 fr.
- W a h l P.: La société à responsabilité limitée. Paris, Libr. des annales, 1927. 2 fr.
- W e e n s Ch.: L'assurance de choses (contrat d'indemnité). Paris, 1927. 50 fr.
- A b r a m c z y k S.: Der Weg ins neue Elternhaus, Plaudereien über Annahme an Kindesstatt. Berlin-Dahlem-Wichern-Verlag, 1928, str. 56. 0,30 Mk.
- A l m s i c k W.: Die Rechtsstellung d. Privateigentümers v. Sachen d. Gemeingebrauchs. Leipzig, Volckmar, 1928, str. 108. 4,80 M.
- E a e r A.: Grundzüge d. Bürgerlichen Rechts, Bd. 4. Breslau, Hirt, 1928, str. 147, 3,50 M.
- B e r n i c k e n H.: Das Bezugsrecht des Aktionärs in rechtlicher u. banktechnischer Hinsicht. Berlin, Heymann, 1928, str. 140. 7 M.
- B e u t t n e r K.: Die Angestelltenerfindung im schweizerischen Recht. Bern, Stämpfli & Cie, 1927, str. 1115, 4 M.
- B e y e r V.: Bürgerliches Recht u. Handelsrecht, Füssen a. Lech. „Athenaeum", 1928. 19,50 M.
- B l u m e r H.: Der Selbsteintritt des Effekten-Kommissionärs nach deutschem, schweizerischem u. französischem Recht. Glarus, Tschudy, 1927, str. 179. 5,50 fr.
- B o c k A.: Das Handelsrecht in Verbindung mit dem Bürgerlichen Gesetzbuch, 3 Aufl. Berlin, Verlag staatswissenschaftl. Repetitorien, 1928, str. 175. 2 M.

- Bonde H.: Kompetenzen u. Bedeutung von Vorstand Aufsichtsrat u. Generalversammlung d. Aktiengesellschaft. Thür, Bonde, 1928, str. 61, 1,60 M.
- Brand A. u. Schnitzler L.: Die Grundbuchsachen in der gerichtlichen Praxis einschliesslich Aufwertung d. Grundstückspfandrechte, 4 Aufl. Berlin, Springer, 1928, str. 539. 29 M.
- Braun R.: Rechtsmittel, Fristen u. Formen d. Zivilprozessordnung, 3 Aufl. Berlin, Nauck, 1928, str. 62. 3 M.
- Brodmann E.: Aktienrecht, Kommentar. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 580. 28 M.
- Brumby G.: Miet- und Wohnungsrecht bis 1930 unter Berücks. der beiden Novellen v. 13/14. Februar 1928. Berlin, Spaeth u. Linde, 1928, str. 210. 6 M.
- Curti A.: Englands Privat- und Handelsrecht, Bd. 2. Berlin, Springer, 1927, str. 398. 19 M.
- Curti A.: Englands Zivilprozess. Berlin, Springer, 1928, str. 182. 9 M.
- Danneberg R.: Die Geschichte des Mieterschutzes in Oesterreich. Wien, Wiener Volksbuchhandlung Auslieferung f. Deutschland u. Holland, 1928, str. 12. 0,30 M.
- Eberhardt Fr. u. Bechmann P.: Der praktische Führer durch das neue bürgerliche Recht. 2 Aufl. Leipzig, Neussing, 1928, str. 318. 5 M.
- Ehrenberg V.: Handbuch d. gesamten Handelsrechts mit Einschluss des Wechsel-Scheck, See- u. Binnenschiffahrtsrechts, des Versicherungsrechts sowie des Post- u. Telegraphenrechts, Bd. 5, Abt. I, Hälfte 1, Lfg. 2. Leipzig, Reichsland, 1928, 70 M.
- Ehrenzweig A.: System des öster. allgemeinen Privatrechts, 2 Aufl. Bde 2, 1 Hälfte. Wien, Mauz, 1928 (Das Recht d. Schuldverhältnisse), str. 788. 30 öst. Sch.
- Eisner A.: Die letzten zivil- u. öffentlich rechtlichen Mittel gegen böswillige Unterhaltspflichtige, 2 Aufl. Frankfurt a. M. Archiv deutscher Berufsvormünder, 1927, str. 32. 1,50 M.
- Elkan H.: Die Bedeutung des Interesses f. die Veräusserung der versicherten Sache. Hamburg, de Gruyter, 1928, str. 58, 4 M.
- Enneccerus L., Kipp Th. u. Wolff M.: Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, 19—21 Auf. Bd. 2. Abt. 3. Marburg, Elwert, 1928, str. 534. 17,50 M.
- Enneccerus L., Kipp Th. u. Wolff M.: Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, 18—20 Aufl. Bd. 2. Abt. 2. Marburg, Elwert, 1928, str. 645. 21 M.
- Eser L.: Praktischer Wegweiser zum gerichtlichen Mahn, Klage u. Vollstreckungs-Verfahren. München, Selbstverlag, 1928, str. 53. 1,60 M.
- Fagg J.: Urheberchaft u. Urheberrecht am Film. Berlin, Vahlen, 1928, str. 52. 2 M.

- Feisenberger A.: Gesetze betreffend Geld, Bank, u. Börsenwesen. Berlin, Liebmann, 1927, str. 224. 11,50 M.
- Fluhme C.: Die Abwendung des Konkurses durch gerichtlichen Vergleich. Frankfurt a. Oder, Kern, Verlag, 1927. str. 240. 5 M.
- Freidt W., Schukart E. u. Thiele W.: Kündigungsverfahren und Mieterschutz. Berlin, Stilke, 1928, str. 223. 6 M.
- Freund H.: Das Zivilrecht in der Sowjetunion. Abt. 1. Lfg. 1. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 220. 18 M.
- Fuchs K.: Das Familien-, Ehe- u. Erbrecht u. Testament, 16 Aufl. Berlin, Schultze, 1928, str. 144. 1,80 M.
- Fügart C.: Das Recht des Aktionärs auf Auskunft. Berlin, Haber, 1928, str. 31. 2 M.
- Fügart C.: Der letzte Wille. Berlin, Haber, 1928, str. 52. 2 M.
- Fülster H.: Grundriss d. Bürgerlichen Rechts. Bd. 4. 5, Giessen, Roth, 1928, str. 380. 6,50 M.
- Fulda L.: Die Reform d. Urheberrechtes. Berlin, Preussische Akademie der Künste, 1928, str. 24. 0,06 M.
- Gerhard V.: Der handelsrechtliche, steuerrechtliche u. betriebswirtschaftliche Ertrag der Untersuchung. Berlin, Spaeth & Linde, 1928, str. 101, 3,75 M.
- Gierke J.: Bürgerliches Recht, Sachenrecht, 2 Aufl. Berlin, Springer, 1928, str. 191, 10 M.
- Graetzer Fr.: Kommentar z. Reichsmietergesetz in d. Fassung der Novelle v. 14. II. 1928. Berlin-Charlottenburg, R. Kiepert, 1928, str. 143, 6 M.
- Graff H. u. Gramse B.: Die Rechtsprechung in Miet- u. Wohnungsfragen. Berlin, „Reichsmieterdienst“, 1927, str. 198. 2,50 M.
- Grimm M.: Begründete Vermögensansprüche. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 1007. 4 M.
- Grünberg S.: Grundzüge des Wechsel- u. Scheckrechtes einschl. d. Gesetzestexte, 3 Aufl. Wien, Springer, 1927, str. 120. 3,90 M.
- Gutzwiller M.: Ueber Gegenwart u. Zukunft der Privatrechtswissenschaft. Tübingen, Mohr, 1927, str. 24. 1,50 M.
- Haab R.: Probleme der Reform des Nachlassvertragsrechtes. Basel, Helbing 1928, str. 79, 2 M.
- Haffter M.: Das Fahrnispfandreht u. andere sachenrechtliche Sicherungsgeschäfte n. d. schweizerischem Zivilgesetzbuch. Bern, Stämpfli & Cie, 1928, str. 171. 5,50 M.
- Hägerström A.: Der römische Obligationsbegriff im Lichte der allgemeinen römischen Rechtsanschauung. Leipzig, Hawassowitz, 1927, str. 631.
- Hamel W.: Die Rechtsnatur d. offenen Handelsgesellschaft. Bonn, Röhrscheid, 1928, str. 73, 4,50 M.

- Hanke W.: Rechtsfähigkeit, Persönlichkeit, Handlungsfähigkeit. Berlin, Heymann, 1928, str. 122. 8 M.
- Hausmann F.: Vom Aktienwesen u. v. Aktienrecht. Mannheim, Bensheimer, 1928, str. 139. 7,50 M.
- Hardy O.: Die Holding Company nach d. schweizer. Obligationenrecht. Bern, Stämpfli & Cie, 1928, str. 89. 3,50 M.
- Heberlein Fr.: Das Aufführungsrecht im schweizer. Bundesgesetz betr. das Urheberrecht an Werken der Literatur u. Kunst v. 7. XII. 1922. Bern, Francke, 1928, str. 78. 4,80 fr.
- Heilfron E.: Grundriss des Handelsrechts. Bd. 1. Mannheim, Bensheimer, 1928, str. 251. 4,40 M.
- Hein J.: Die Zusammenhänge zwischen Steuerrecht und Handelsrecht u. ihre Entwicklung. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 105. 4 M.
- Hertel Fr.: Mieterschutz u. Wohnungszwangswirtschaft. Oppeln, Selbstverlag, 1928, 2,50 M.
- Heule R.: Das Recht auf Besitz (§ 1007 BGB.). Rostock, Hinstorff, 1928, str. 39. 1,50 M.
- Heuss A.: Rechtstaschenbuch für Gläubiger, 19 Aufl. Stuttgart, Verlag f. Wirtschaft u. Verkehr, 1928, str. 647. 8,50 M.
- Hirschfeld E.: Kaufverträge u. Lieferverträge. Berlin, Heymann, 1928, str. 98. 4 M.
- Hölscher E.: Durch die Pandekten zum BGB. Lausanne, Frankfurter, 1928, str. 240. 6,40 M.
- Isaac M.: Das Recht des Spediteurs. Berlin, Stilke, 1928, str. 550. 16 M.
- Jacob S. u. Weiser M.: Konkurs, Ausgleich u. Anfechtungsrecht in Oesterreich u. in der Tschechoslovakischen Republik, 2 Aufl. Wien, Staatsdruckerei, 1928, str. 450. 16 öst. Sch.
- Jacusiell H.: Gültige u. fehlerhafte Generalversammlungsbeschlüsse d. Aktiengesellschaften. Berlin, Sack, 1928, str. 80. 4 M.
- Jaeger C.: Schuldbetreibungs- u. Konkurs-Praxis der Jahre 1915—1920, 2 Aufl. Bd. 2, Zürich, Orell Füssli, 1928, str. 283. 9,60 M.
- Jaeger E.: Kommentar z. Konkursordnung u. d. Einführungsgesetzen. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 296. 16 M.
- Kiesow W.: Gesetz ü. d. Vergleich zur Abwendung d. Konkurses v. 5. VII. 2 Aufl. Mannheim, Bensheimer, str. 629, 14 M.
- Kipp Th. u. Wolff M.: Zivilrechtsfälle, 2 Aufl. Berlin, Vahlen, 1928, str. 139. 3,50 M.
- Kipp K. Th.: Rechtsvergleichende Studien z. Lehre von der Schlüsselgewalt in den romanischen Rechten. Berlin, Springer, 1928, str. 127. 9,60 M.
- Kisch W.: Grundriss d. deutschen Konkursrechts 4 u. 5 Aufl. Mannheim, Bensheimer, 1927, str. 99. 2,50 M.

- Klezl A.: Die sogenannte Dispensehe u. ihre rechtliche Beurteilung. Wien, Deuticke, 1928, str. 98. 2,80 M.
- Klink K.: Die Reformbestrebungen im Ehescheidungsrecht. Berlin, Heymann, 1928, str. 115. 6 M.
- Klump H.: Beiträge zur Rechtsstellung d. Geschäftsführer einer G. m. b. H. nach deutschem u. französischem Recht. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 187. 6 M.
- Knopf J.: Das Recht der Privatklage. Mühlhausen, Gensel, 1928, str. 63. 1,50 M.
- Koch C.: Das Urheberrecht des Bühnenregisseurs. Berlin, Vahlen, 1927, str. 143. 4 M.
- Kössler H.: Handbuch f. die Praxis bei den Gerichten sowie für die Anwalts. u. Notariatsdienst, 4 Aufl. München, Schweitzer, 1927. 2 M.
- Krause G. u. Ziffer R.: Das Grundbuch, 2 Aufl. Berlin, Vahlen, 1928., str. 190, 6,60 M.
- Krek G. u. Skerlj M.: Die österreichischen Zivilprozessgesetze im Königreich der Serben, Kroaten u. Slowenen. Wien, Manz, 1928, str. 224. 7,90 öst. Sch.
- Kriebel H.: Die Errichtung der Gesellschaft mit beschränkter Haftung. Hirschberg, Kuh'sche Buchh., 1928, str. 96, 4 M.
- Krüger-Herbot K.: Das gesamte Mietnotrecht in Preussen. 2 Aufl. Berlin, Sack, 1928, str. 560. 19 M.
- Langenbach W.: Grundzüge des Law of agency als der Lehre von der Geschäftsführung nach englischem Recht. Leipzig, Tauchnitz, 1928, str. 55. 0,80 M.
- Lehmann H.: Allgemeiner Teil d. B. G. B., 3 Aufl. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 439. 12 M.
- Liebisch A.: Das Wesen der unentgeltlichen Zuwendungen unter Lebenden im bürgerlichen Recht u. im Reichssteuerrecht. Leipzig, Weichert, 1927, str. 166. 9 M.
- Mass K.: Das Bürgerliche Gesetzbuch kurz gefasst. 5 Aufl. Berlin, Kameradschaft, 1928, str. 171. 2,50 M.
- Methner A.: Danziger Zivilprozessrecht. Berlin, Stilke, 1927. 3,50 M.
- Mitteis H.: Bürgerliches Recht, Familienrecht, 2 Aufl. Berlin, Springer, 1928, str. 90. 4,80 M.
- Model O.: Die Pfändung v. Lohn, Gehalt u. Dienstinkommen. Texte u. Erl. d. Reichsges. v. 21. VI. 1869 d. Verordnung über Lohnpfändung v. 25. VI. 1919. d. § 850 d. Zivilprozessordnung u. d. Reichsges. v. 27. II. 1928. Mühlhausen in Thür., Gensel, 1928, str. 48. 1,50 M.
- Mühsam P.: Hauswirt u. Mieter. Görlitz, Selbstverlag, 1928, str. 78, 1,80 M.
- Müller-Erzbach R.: Deutsches Handelsrecht, 2 u. 3 Aufl. Tübingen, Mohr, 1928. str. 931. 30 M.

- Münch K.: Die Verkehrsformen d. deutschen Lagerscheins. Mannheim, Bensheimer, 1928, str. 139. 6 M.
- Nadler M. u. Fechner R.: Nachlasswesen, 2 Aufl. Berlin, Vahlen, 1928. str. 184. 6,40 M.
- Netter O.: Die aktienrechtliche Auskunftspflicht. Berlin, Heymann, 1928, str. 56.
- Neuer H.: Der Annoncenpachtvertrag nach schweizerischem Recht. Zürich, Polygraph-Verlag, 1927, 4 fr.
- Neumann G.: Kommentar z. Exekutionsordnung, 3 Aufl. Wien, Manz, 1928. 3 öst. Sch.
- Neumann G.: Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen v. 1. VIII. 1895, nach d. Stande Ende Dez. 1925, 4 Aufl. Wien, Manz, 1927, str. 95. 3 öst. Sch.
- Nussbaum A.: Bank- u. Börsenrecht, Berlin, de Gruyter, 1927, str. 622. 11 M.
- Nussbaum A.: Vertraglicher Schutz gegen Schwankungen des Geldwertes. Berlin, de Gruyter, 1928. str. 95, S M.
- Oberscheidt A.: Die Schadensforderung aus dem Interesse eines Dritten unter bes. Berücks. d. Rechtsverhältnisse im Konkurse des Klageberechtigten Vertragsgläubigers. Bonn, Röhrscheidt, 1928, str. 47. 3 M.
- Oertmann P.: Bürgerliches Gesetzbuch, Buch 2, Recht d. Schuldverhältnisse, 5 Aufl. Abt. 1. Berlin, Heymann, 1928, str. 518. 28 M.
- Oertmann P.: Recht d. Bürgerlichen Gesetzbuches, Buch 2, Schuldrecht, Abt. 1. Berlin, de Gruyter, 1927. 1,50 M.
- Otto H.: Das Verfahren v. dem Einzelrichter (Z. P. O. §§ 348—350). Leipzig, Rossberg, 1928. 4 M.
- Pollak R.: Grundriss d. kaufmännischen Rechtes, 2 Aufl. Wien, Springer, 1927, str. 255. 9 M.
- Prey H. u. A. Hans: Das Verfahren ausser Streitsachen. Wien, Staatsdruckerei, 1928, str. 1219. 40 öst. Sch.
- Rappold N.: Der Irrtum über die Grundlage eines Vertrages im schweizerischen Obligationenrecht. Aarau, Sauerländer, 1927. str. 74. 2,30 M.
- Roos G.: Ueber die Subrogation nach Schweiz. Rechts. Bern, Stämpfli, 1928, str. 130. 4 M.
- Roppert H. u. Weiss G.: Kommentar z. Gesetze gegen d. unlauteren Wettbewerb v. 15. VII. 1927. Leitmeritz, Martin, 1928, str. 335. 40 Kr.
- Rosenberg L.: Lehrbuch d. deutschen Zivilprozessrechts. Berlin, Liebmann, 1927, str. 693. 27 M.
- Roth A.: Umwertung u. Aufwertung (Goldwertschulden u. Geldschulden). Mit Anh.: Der öffentliche Glaube des Grundbuches im Aufwertungsrecht. Berlin, Sack, 1927, str. 202. 7 M.
- Saenger A.: Hundert Fälle aus dem Handelsrecht. Berlin, Liebmann, 1928, str. 102. 2.80 M.

- S a m t e r K.: Die Novelle zum Aufwertungsgesetz in systemat. Darstellung. Berlin, Stilke, 1927, str. 52. 1,80 M.
- S a n d r o c k K.: Die Behandlung d. zweiseitigen Verträge im Konkurse nach § 17 K. O. unter bes. Berücks. d. Begriffes „Erfüllung“. Berlin, Ebering, 1928, str. 134. 5,40 M.
- S a n k t i s V.: Das Recht der Kartelle u. anderen Unternehmenszusammenfassungen in Italien. Berlin, Heymann, 1928, str. 126. 9 M.
- S c h e r r e r J.: Der Vertrag nach französischem Recht. Colmar, „Alsatia“, 1928, str. 85. 6 fr.
- S c h i m e r H.: Die Versäumnis im Zivilprozess. Wien, Deuticke, 1928, str. 263. 18 M.
- S c h l e g e l b e r g e r F r.: Freiwillige Gerichtsbarkeit. Berlin, Heymann, 1928, str. 365, 14 M.
- S c h n e c k F r.: Der Adhäsionsprozess nach österr. Recht. Wien, Perles, 1928, str. 144. 6,40 M.
- S c h o o p W.: Die clausula rebus sic stantibus in der Zivilgesetzgebung des deutschen Sprachkreises seit dem Allgemeinen preussischen Landrecht. Leipzig, Deichert, 1927, str. 87. 5 M.
- S c h r e i b e r A.: Die Rechtsstellung des Willensvollstreckers n. schweizerischem Zivilgesetzbuch. Aarau, Sauerländer, 1928, str. 87. 3 M.
- S c h u l h ö f e r E.: Typen der Adoption. Berlin, Verlag d. Reichsbundes d. Landesbeamten Deutschlands, 1928, str. 111. 3,80 M.
- S c h u l t z e H.: Fusion eingetragener Genossenschaften. Leipzig, Weichert, 1928, str. 98. 4,50 M.
- S c h w e i z e r R.: Die Beaufsichtigung der Stiftungen n. schweizerischem Recht. Aarau, Sauerländer, 1927, str. 103. 2,40 M.
- S c h w e r i n C.: Grundzüge des deutschen Privatrechts, 2 Aufl. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 342. 9,50 M.
- S e e g e r H.: Die Rechtsstellung des Willensvollstreckers nach schweizerischem Zivilgesetzbuch. Bern, Stämpfli, 1927, str. 103. 4 M.
- S e e g e r A.: Konkursverhütung. Berlin, Haber, 1928, str. 52. 2 M.
- S e h l i n g E.: Sammlung v. Fällen aus dem Handelsrecht, Wechselrecht u. Versicherungsrecht. Leipzig, Deichert, 1928, str. 113. 3 M.
- S e n f t n e r G.: Wie gründet man eine Gesellschaft m. b. H. II Aufl. Stuttgart, Muntsche Verh., 1928, str. 37, 1,80 M.
- S e n f t n e r G.: Die offene Handelsgesellschaft u. die Stille Gesellschaft, 6 Aufl. Stuttgart, Muth, 1928, str. 37, 1,80 M.
- S i m é o n P.: Lehrbuch d. Bürgerlichen Rechtes, Hälfte 1. Berlin, Heymann, 1928, str. 71, 23 M.
- S o l a n i E.: Neues Rechtshandbuch (Kaumännische Rechtskunde) 20 Aufl. Berlin, Weichert, 1927, str. 340, 5 M.

- Solmssen G.: Probleme des Aktienrechts unter bes. Berücks. ihrer Entwicklung in d. Vereinigten Staaten v. Amerika, 2 Aufl. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 127, 2,50 M.
- Sperl H.: Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege, Bd. 1. Tl. 2. Wien, Hölder-Tempsky, 1928, 14 M.
- Starke A.: Offene Handelsgesellschaften, Kommanditgesellschaften u. stille „Gesellschaften v. d. Errichtung bis zur Auflösung. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 167, 5 M.
- Stegmüller J.: Das eheliche Güterrecht, Bruchsal, Selbstverlag, 1927, str. 24, 1 M.
- Staub H.: Kommentar zum Handelsgesetzbuch 12 u. 13 Aufl. Bearb. v. H. Koenige, A. Pinner, F. Bondix. Berlin, de Gruyter, 1927, str. 123, 5 M.
- Stölzle H.: Gerichtliche Entscheidungen über den Viehkauf. Stuttgart, Kohlhammer, 1928, str. 247, 15 M.
- Stölze H.: Der letzte Wille des Menschen in rechtlicher u. steuerlicher Verziehung. Stuttgart, Kohlhammer, 1928, str. 70, 2 M.
- Struck J.: Die Verwirklichung des letzten Willens ohne Verfügung v. Todeswegen. Stralsund, Regierungsbuchdruckerei, 1928, str. 104, 3 M.
- Timpe H.: Die Haftung des nichtrechtsfähigen Vereins für seine Organe. Hildesheim, Borgmeyer, 1928, str. 75, 4,50 M.
- Titze H.: Bürgerliches Recht: Recht d. Schuldverhältnisse, 3 Aufl. Berlin, Springer, 1928, str. 141, 6,90 M.
- Uhlig R.: Die Praxis im deutschen Miet- u. Wohnrecht. Dresden, Verlagsgesellschaft d. Bundes Deutscher Mietvereine, 1928, str. 122, 2,25 M.
- Vidal Ch. u. Hadamczik V.: Die Novellen z. Mieterschutzgesetz u. Reichsmietengesetz. Hamburg, Helmetz Spoeri, 1928, str. 112. 3,50 M.
- Vogt K.: Die japanischen Gesetze ü. Patente Gebrauchsmuster, Muster u. Warenzeichen in der Fassung der Gesetze v. 29. IV. 1921, übers.... Berlin, Heymann, 1927, 20 M.
- Vogt K.: Japanisches Bürgerliches Gesetzbuch (Dai-nihon-min-po) übers— Berlin, Heymann, 1927, str. 254, 20 M.
- Volkmark E. u. Heinsheimer K.: Zivilprozessordnung mit Nebengesetzen, 6 Aufl. Mannheim, Bensheimer, 1928, str. 734, 8 M.
- Walter u. Magyar: Der Kaufmann u. Gewerbebetreibende ohne Anwalt. Berlin 1928.
- Warhanek K.: Das österreichische Grundbuchsrecht mit den Vorschriften über die bei Gericht geführten öffentlichen Bücher. Wien, Staatsdruckerei, 1928, str. 1222, 36 öst. Schl.
- Weinmann A. u. Walden A.: Die Gesetzgebung gegen den unlauteren Wettbewerb. Wien, Holzhausen, 1927, str. 279, 10 öst. Schl.
- Weimann A.: Gutachten u. Urteilsentwurf. Die Anfertigung v. Urteilen u. Beweisbeschlüssen in Zivilsachen, 5 Aufl. Berlin, Sack, 1927, str. 317, 13 M.

- Weinmann A.: Kurzes Lehrbuch d. Bürgerlichen Rechts an Hand v. praktischen Fällen f. Studium, Examen u. Praxis, Bd. 4. Mannheim, Bensheimer, 1928, str. 178, 4,40 M.
- Weinmann A.: Die Stellung des Gläubigers nach dem Gesetz über den Vergleich zur Abwendung des Konkurses. Berlin, Stilke, 1928, str. 159, 3,— Mk.
- Weiss Eg.: Das Bürgerliche Recht, Tl. 2. Prag, Mercy, 1927, str. 695.
- Wertheimer L.: Entwicklungstendenzen im deutschen Privatrechte. Tübingen, Mohr, 1928, str. 44, 1,80 M.
- Wieruszowski A.: Die Vergleichsordnung. Leipzig, Gloeckner, 1927, str. 96, 3,60 M.
- Winckler Krämer A.: Der aktienrechtliche Minderheitenschutz. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 87, 4,50 M.
- Wolfer E.: Die Verpflichtungen der Ehefrau zugunsten des Ehemannes n. d. schweizerischen Zivilgesetzbuch. Aarau, Sauerländer, 1927, str. 107, 2,80 M.
- Wohlgast E.: Die Auslieferungsgesetze Norwegens, Schwedens u. Finnlands. Berlin, de Gruyter, 1928, str. 487, 20 M.
- Wüst R.: Zwei Jahre Aufwertungsgesetz. Halle, „Der Rechtsstaat“, 1927, 1,— M.
- Zeiler A.: Aufwertungsfälle v. Reichsgericht. Bd. 1—3. Leipzig, Hirschfeld, 1927.
- Zeiler A.: Aufwertungsfälle v. Reichsgericht. Bd. 4. Leipzig, Hirschfeld, 1928, str. 207, 5,50 M.
- Zeitschel H. u. Schwartz P.: Rechtshandbuch für Kaufleute u. Gewerbetreibende. Berlin, Bong & Co, 1928, str. 69s, 22 M.

3. Prawo międzynarodowe prywatne.

Przegląd literatury prawa międzynarodowego prywatnego za r. 1927 rozpoczniemy od scharakteryzowania prac, których ukazanie łączy się bezpośrednio z polską ustawą w powyższym zakresie, mianowicie z ustawą z 2 sierpnia o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych.

Fenichel Zygmunt: Prawo prywatne międzynarodowe i międzydzielnicowe. Kraków 1928, str. 100, pierwotnie w skróconej redakcji drukowane w Głosie Adwokatów nr. 1—3 z r. 1927.

Jest to krótki komentarz do ustaw z 2. 8. 1926; — autor podaje najpierw dosłowny ich tekst, a następnie wyjaśnia genezę obu ustaw polskich, poczem, przerzucając się na teren ogólniejszy, daje pojęcie prawa międzynarodowego prywatnego.

go oraz prawa międzydzielnicowego prywatnego, historii teorii prawa międzynarodowego prywatnego, pojęcie t zw. łączników w prawie międzynarodowym i omawia zastosowania tych „łączników” w ustawach polskich, co stanowi główną treść pracy. Zastanawia się wreszcie p. Fenichel pokrótce nad polskim prawem wekslowem i czekowem oraz nad konwencjami międzynarodowymi Rzplitej Polskiej, o ile dotyczą one prawa międzynarodowego prywatnego.

Praca p. Fenichela ma raczej charakter informacyjny, i nie zawiera jakichś konstrukcyj w dziale prawa międzynarodowego prywatnego, nawet gdy na końcu pracy podaje charakterystykę i krytykę ustaw. Słusznie zwraca uwagę na brak w ustawach wyszczególnienia przepisów, które utraciły z chwilą wejścia w życie moc obowiązującą.

W zakresie powyższym pracę uznać należy za pożyteczną i życzyć jej rozpowszechnienia.

D b a ł o w s k i Włodzimierz i P r z e w o r s k i Jan: Ustawy o prawie międzynarodowym i międzydzielnicowym. Warszawa 1928, str. 264.

Książka powyższa, która ukazała się w końcu r. 1927 (p. przedmowa drukowana w grudniu r. 1927), stanowi wyjątkowo cenny nabytek dla literatury prawa międzynarodowego prywatnego w Polsce. Wprawdzie nie zawiera ona komentarza, ale systematyczne zestawienie tekstów zasadniczych, t. j. ustaw z 2. 8. 1926 oraz łącznych, dalej materiałów sejmowych, orzecznictwa sądowego i traktatów międzynarodowych o obrocie prawnym, odnośnych przepisów prawa i procedury karnej, a nawet okólników Ministerstwa Sprawiedliwości, niemniej dokładne skorowidze i powołanie się na literaturę przedmiotu, sprawiają, że dziełko staje się niezbędnym podręcznikiem w rękę każdego prawnika, który teoretycznie i praktycznie ma do czynienia z prawem międzynarodowym prywatnym. Szkoda tylko, że wśród tekstów, które autorowie potraktowali szeroko, bo, włączając t. zw. prawo cudzoziemców, traktaty arbitrażowo-koncyliacyjne i prawo karne, wyszli daleko poza normalnie zakreślony teren prawa międzynarodowego prywatnego (kolizje ustawodawstw), nie pomieścili tekstów umów zawartych już, choć nie ratyfikowanych (np. umowa o pomocy prawnej z Królestwem Serbów, Chorwacji i Słoweńców z r. 1923, umowa o pomocy prawnej z Francją z r. 1925, także ekstradycyjna z tejże daty, umowa spadkowa, z Niemcami z r. 1926 i w. in.). Wyjątek stanowi tu 5 Kon-

wencyj haskich prawa prywatnego z r. 1902 i 1905, do których Polska zamierza przystąpić i których tekst autorowie podają. Teksty, które mieliśmy na myśli, a które nie zostały wydrukowane w omawianej pracy, były przeważnie jednak drukowane w prasie codziennej, pomieszczenie ich w dziele pp. Dbałowskiego i Przeworskiego zapewniłoby pracy świeżość i aktualność na dłuższy jeszcze okres czasu. — Brak protokołów Komisji Kodyfikacyjnej z obrad nad ustawami z r. 1926, które ukazały się w druku w r. 1920—1921, usprawiedliwiony jest rozmiarami dzieła, — a przecież studjujący ustawy z r. 1926, będzie musiał i do tych materiałów zaglądać. (Czasopismo prawnicze i ekonomiczne. — Kraków, w roku 1920, 1921, również odbitka oddzielna). — Ze szczegółów zwrócimy uwagę na przeoczenie p. III Protokołu dodatkowego do Konwencji Konsularnej polsko-sowieckiej z r. 1924, który w związku z art. 15 tej Konwencji ogranicza zakres uprawnień konsulów Z. S. R. R. w materji prawa udzielania ślubów cywilnych (str. 122). Tekst ten stanowi mianowicie, że konsulowie będą udzielali ślubów jedynie w tych wypadkach, o ile ustawy miejsca urzędowania konsula zezwalają na zawieranie ślubów cywilnych, to znaczy tylko w b. dzielnicach austriackiej i niemieckiej Polski.

Udina Manlio: Il diritto internazionale privato della Repubblica Polacca. Odbitka z Rivista di Diritto internazionale r. 1927, zes. 2. Roma 1927, str. 42.

Z przyjemnością widzimy pracę cudzoziemca traktującą o nowej ustawie polskiej, świadczy to, że nowa ustawa ta ma znaczenie ogólniejsze, nietylko praktyczne dla stosunków polskich, ale również teoretyczno-naukowe. P. Udina, profesor uniwersytetu w Trieście, zapoznał się z materiałami polskimi do ustawy z 2. 8. 1926, i streścił jej postanowienia, na szeroko naszkicowanym tle wszechświatowej literatury prawa międzynarodowego prywatnego (por. obszerne odsyłacze na każdej dosłownie stronicy rozprawy).

Babiński Léon: Le droit international privé en Pologne — Loi du 2 août 1926. Odbitka z Revue de droit international privé r. 1927, zes. III. Paris 1927, str. 27.

Rozprawa streszcza postanowienia powyższej ustawy polskiej, przy szerokiem uwzględnieniu genezy ustawy, obrad nad projektami Komisji Kodyfikacyjnej, oraz uwzględnia do-

tychczasowe orzecznictwo sądów polskich w zakresie prawa międzynarodowego prywatnego.

Przechodząc teraz do omówienia innych, nie związanych już z ustawą polską, dzieł z zakresu prawa międzynarodowego prywatnego, zatrzymamy się przedewszystkiem na wielkiej i ciekawej pracy.

Caleb Marcel: *Essai sur le principe de l'autonomie de la volonté en droit international privé*. Paris, Sirey, 1927, str. XII + 490.

Dzieło Caleba, które, aczkolwiek jest to tylko teza doktorska tego uczonego, zasługuje na baczną uwagę. Zarówno pod względem metody jak i opanowania tematu i materiału odpowiada ono wszelkim wymaganiom krytyki naukowej. — Autor, uczeń znanego profesora strasburskiego Niboyet'a oraz nieodżałowanego Pillet'a wprowadza nas w sam środek zawitych zagadnień prawa zobowiązaniowego w prawie międzynarodowym prywatnym. — Nie jest on — powiedzmy odrazu — zwolennikiem tradycyjnej teorii autonomii woli. Uważa, że zakazy i nakazy prawne, podobnie jak w wewnętrznym prawie zobowiązaniowym, winny być obserwowane w prawie międzynarodowym prywatnym i to, oczywiście, niezależnie od uznawanej także przez autora zasady porządku publicznego. Sfera autonomii woli jest dla Caleb'a ograniczona, — prawo właściwe dla danego stosunku zobowiązaniowego, zakreśla jej odpowiednie szranki, a w wypadkach gdy strony nie skorzystały z autonomii woli przepisy tegoż prawa właściwego stosują się do danego stosunku prawnego. Teorie — działania i fraudem legis i kwalifikacji, stanowią dalszą częściową rezerwę przy wyrażeniu swobodnej woli przez strony. — Przy doszukiwaniu się prawa właściwego, którego zakres i nakazy są bezwzględnie wiążące, autor odrzuca zasady apriorystyczne, a szuka rozstrzygnięcia w momentach społecznych danego stosunku prawnego oraz we właściwej ich klasyfikacji. Jest on także przeciwnikiem pozostawienia sędziemu swobody w wysnuwaniu z domniemań wyboru prawa właściwego. — Taki jest zasadniczy bieg myśli Caleb'a, który zresztą przejęty jest częściowo od jego nauczycieli, Pillet'a i Niboyet'a, — polemizuje natomiast Caleb gruntownie z dotychczasową juriesprudencją, uważając, że ona właśnie nadmiernie rozwinęła i znie-

* Błędna cytata w zeszycie III Ruchu Prawniczego Ek. i Soc. z r. 1928, str. 538 (Przegląd Piśmiennictwa).

kształciła, z natury rzeczy ograniczoną, autonomję woli, przepisując jej zbyt szerokie szranki. Krytykę jurysprudencji, niewłaściwie, zdaniem autora, rozumującej i stosującej w prawie zasadę filozoficzną swobody woli, prowadzi Caleb na tle najpierw najstarszych autorów z prawa międzynarodowego prywatnego, od Bartolus'a i Dumoulin'a, a potem na tle postanowień kodeksu Napoleona. — Z innych myśli dzieła odnotujemy jeszcze, że autor jest zwolennikiem teoryj, które zaliczają prawo międzynarodowe prywatne do gałęzi prawa publicznego, oraz że pragnąłby on widzieć jeden jedyny międzynarodowy system prawa międzynarodowego prywatnego, a nie prawa międzynarodowe prywatne różnych państw. Osobiście, jesteśmy zwolennikiem innych teoryj, ale szanujemy ten pogląd autora, który zresztą ma dziś w świecie naukowym bardzo licznych zwolenników. — Układ dzieła Caleb'a wykazuje dwa działy — pierwszy (znacznie obszerniejszy), w którym mówi o podstawie i sferze zastosowania zasady autonomji woli, oraz drugi, gdzie traktuje o problemacie poszukiwania właściwego prawa w prawie międzynarodowym prywatnym. Bliższą treść obu części przedstawiliśmy już wyżej, na zakończenie zaś powiedzmy, że książka napisana jest językiem jasnym i przystępnym, że literatura, i to nie tylko francuska, wyzyskana została starannie i szczegółowo — to samo dotyczy jurysprudencji. Wszakże czytelnik polski nie może nie ukryć pewnego zdziwienia, że autor pominął zupełnie przy argumentacji polską ustawę o prawie międzynarodowym prywatnym, pomimo, że była ona ogłaszana i zagranicą w języku francuskim i niemieckim. Pomimo uważnego zwracania na to uwagi, dostrzegliśmy tylko jedną wzmiankę o projekcie (wówczas) polskiego prawa międzynarodowego prywatnego, i to z drugiej ręki (p. str. 89 odsyłacz).

Poza Caleb'em wymienimy jeszcze nowe wydanie znanego podręcznika angielskiego *Hibbert N.: International private law or the conflict of laws* oraz 3-tomowe dzieło *Pièrard: Le divorce et la séparation de corps en droit international privé en France et en Belgique, Paris—Bruxelles 1927.*

Zanotujemy wreszcie, że na drugiej półkuli prawnicy amerykańscy, zebrani w Rio de Janeiro w czasie między 18 kwietnia a 20 maja 1927, wypracowali ostatecznie projekt kodeksu prawa międzynarodowego prywatnego, który przedstawiono następnie 6 Konferencji panamerykańskiej w Hawanie w roku 1928 (p. wydawnictwo angielskie tekstu Pan-American Union p. t. *International Commision of Jurists* —

Private international law. Str. 68). Projekt liczy 437 artykułów, zawartych w 4 księgach: 1) Prawo międzynarodowe cywilne, 2) Prawo międzynarodowe handlowe, 3) Prawo międzynarodowe karne, 4) Międzynarodowe prawo procedury.

Wykaz literatury za r. 1926 uzupełniony ciekawą monografią V a u t h i e r Marcel : Sens et application de la règle Locus regit actum, Bruxelles 1926, str. 177. Odwieczna zasada locus regit actum dzięki swoim zaletom praktycznym jest ciągle aktualna i pożyteczna, to też monografia, którą zawdzięczamy p. V a u t i e r , stanowi pożyteczny przyczynek dla naszej gałęzi wiedzy. Autor wyjaśnia nam w pierwszej części swej pracy charakter prawny maksymy „locus regit actum”, zastanawiając się, czy jest ona istotnie uniwersalną zasadą prawa międzynarodowego prywatnego. P. V a u t h i e r dochodzi do konkluzji, że reguła „locus regit actum” nie jest właściwie taką zasadą i że stanowi raczej w ręku praktyki elastyczne narzędzie wychodzenia z trudnych i zawiłych sytuacji prawnych. Strona praktyczna stanowi główne uzasadnienie i zaletę reguły. Wszelkie dotychczasowe próby przetłumaczenia reguły na sztywną formułę ustawową pozostawiają do życzenia (por. art. 11 ust. wpro. do K. C. niem., art. 8 kod. cyw. jap. itp.). — Po przedstawieniu historycznego zarysu studiów nad formułą zastanawia się autor w drugiej części pracy nad zagadnieniami — teorii kwalifikacji (którą krytykuje), działaniem in fraudem legis, porządku publicznego i in. Porusza najważniejsze problemy praktyczne z dziedziny zastosowania reguły „locus regit actum” (testament, małżeństwo, kwestja znaczenia „formy” w ustawodawstwach małżeńskich, opartych na prawie kościoła itp.). Uwzględnia szeroko jursprudence, niestety, przeważnie francuską i belgijską; o polskiej praktyce i o polskiej ustawie z 2 sierpnia 1926 nie wzmiankuje. Widocznie są mu nieznanne (!?).

Leon Babiński (Warszawa).

Cybichowski Z.: Prawo międzynarodowe publiczne i prywatne, wyd. III zmienione i uzupełnione. Bydgoszcz, Biblioteka Polska, 1928, str. 455. 24 zł.

Czasopisma: Babiński L.: Komunikacje i tranzyt jako zagadnienie prawne (Palestra, Nr. 9. 1927). — Namitkiewicz J.: Działalność mieszanego Trybunału Rozjemczego polsko-niemieckiego w Paryżu za lata 1921—1926 włącznie (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 40, 41. 1927) — Cypin S.: Międzynarodowe prawo autorskie (Gazeta Sądowa Warszawska,

Nr. 47, 48. 1927). — **Arnaud R.**: Konwencje arbitrażowe, handlowe oraz procedura rozjemczą Międzynarodowej Izby Handlowej (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 32—33. 1928). — **Brunet R.**: Najnowsze orzecznictwo francuskie w przedmiocie likwidacji majątków dawnych nieprzyjaciół (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 32—33. 1928). — **Henrichsen L.**: Międzynarodowa ochrona znaków towarowych (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 32—33. 1928). — **Babiński Z.**: Prawo lotnicze na konferencjach w Madrycie (Gazeta Sądowa Warszawska, Nr. 34. 1928).

Arminjon P.: Les sociétés, les associations, et les fondations en droit international privé. Paris, Sirey, 1928, str. 56. 15 fr.

Capitant M.: Les traités de droit privé dans leur application aux nationaux des tiers états. Détermination des individus dont le statut juridique est influencé par les traités de droit privé. Paris, Dalloz, 1927, str. 227. 30 fr.

Demey J.: Position générale du problème d'ensemble des rapports internationaux de droit privé. Paris, Demey, 1927. 5 fr.

Demey J.: De la liquidation et du partage des successions en droit international privé. Paris, Demey, 1927. 6 fr.

Demogue R.: L'unification internationale du droit international privé. Paris, Rousseau, 1927. str. 205. 28 fr.

Foignet R.: Manuel élémentaire de droit international privé. Paris, Rousseau, 1927. 20 fr.

Ishizaki M.: Le droit corporatif international de la vente de soies, 3 vol. Paris, By, 1928. str. 344, 363 i 264. 100 fr.

Janne X.: Le transfert de la provision du chèque en droit international privé. Paris, Rousseau, 1928, str. 14. 6 fr.

Lerebours-Pigeonnier P.: Droit international privé. Paris, Dalloz, 1928. 18 fr.

Magnier L.: La chambre de commerce internationale. Paris, Rousseau, 1928, str. 135. 20 fr.

Niboyet J. P.: Existe-t-il vraiment une nationalité des sociétés, Extrait de la „Revue de droit international privé". Paris, Sirey, 1927, str. 16. 4 fr.

Plaisant M. Fernand-Jacq: Le nouveau régime international de la propriété industrielle. Paris, Sirey, 1928. str. 208. 25 fr.

Richard-Prassinos M.: Le divorce et la séparation de corps en droit comparé et en droit international privé. Paris, Rousseau, 1928, str. 339.

49 fr.

Spiropoulos: L'individu en droit international. Paris, Libr. gén. de droit et de jurisprudence, 1928. str. 66. 15 fr.

Stoupnitzky G.: Etude sur le droit international privé soviétique. Paris, Sirey, 1928, str. 48. 8 fr.

- Union Internationale pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques. Bern, Bureau Internat. de l'Union, 1927, str. 28. 3 M.
- Weiss A.: Manuel de droit international privé, 9 édit. Paris, Sirey, 1928, str. 67. 8 fr.
- Bergmann A.: Internationales Ehe- u. Kindschaftsrecht, Bd. 3. Berlin, Verlag d. Reichsbundes d. Standesbeamten Deutschlands, 1928, str. 973. 30 M.
- Becher C.: Die internationale Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbs. Berlin, Prager, 1928, str. 12. 1 M.
- Carius H.: Das Aufgebot im deutschen Eherecht u. im internationalen Privatrecht. Berlin, Verlag d. Reichsbundes d. Standesbeamten Deutschlands, 1927, str. 64. 1,80 M.
- Döring H.: Das internationale Recht der Privatluftfahrt. Berlin, Radezki, 1927, str. 59. 3 M.
- Frankenstein E.: Internationales Privatrecht. Berlin, Rotschild, 1927, str. 616.
- Isaac M.: Die Codification des internationalen Privatrechts nach den Beschlüssen der international Law Association. Berlin, Prager, 1927, str. 17. 1 M.
- Jungmann R.: Das internationale Patentrecht. Berlin, Heymann, 1927, str. 36. 1 M.
- Kahn F.: Abhandlungen zum internationalen Privatrecht, 2 Bde. München, Duncker u. Humblot, 1928, str. 503 i 449. 29 M.
- Neuhaus T.: Internationale Holding Gesellschaften. Budapest, Dick, 1927, str. 30. 1 M.
- Rosenthal H.: Die Auszahlung. Ein Beitr. zum Recht d. internationalen Zahlungsverkehrs. Tübingen, Mohr, 1927, str. 50. 4 M.
- Schaetzel W.: Rechtskraft u. Anfechtung v. Entscheidungen internationaler Gerichte, Eine Krit. Studie d. internat. Praxis bes. d. Rechtssprechung d. Gemischten Schiedsgerichte. Leipzig, Noske, 1928, str. 191. 7 M.
- Goaddy F. M.: International and inter-religious private law in Palestine, Jerusalem, „Hamadpiss“, 1927, str. 305.
- Hilbert W. Nembhard: International private law, or the conflict of laws. London, London Press, 1927.

B. Dział ekonomiczny

DZIAŁ I.

Teoria ekonomii politycznej, historia nauki ekonomii, specjalne rozprawy teoretyczne, encyklopedie, podręczniki, ogólna polityka ekonomiczna.

Wallace W.: Business Forecasting and its practical application.* London, Sir. I. Pitmann & Sons. Ltd. 1928, str. 123, cena 7/6.

Autor powyższej książki, który jest dyrektorem departamentu statystycznego firmy Seebohm Rowntree, postawił sobie za cel zbadanie 4 kwestyj następujących: 1) Czy tak zw. „barometry” gospodarcze mogą służyć za środek automatyczny dla przepowiadania przyszłych konjunktur handlowych; 2) Jeżeli tak, to czy istniejące „barometry” nadają się do tego celu; 3) Jeżeli nie, to czy barometry te przydają się na coś; i 4) Jakie braki wykazują te „barometry” i czy jest nadzieja, że braki te zostaną usunięte.

Jak widzimy, niezwykle ciekawy i doniosły problemat, szczególnie obecnie, kiedy wszystkie „kraje, jeden za drugim, wprowadzają u siebie takie „barometry”.

Otóż ostateczny wynik badań autora jest negatywny. Bo choć na pytanie pierwsze odpowiedź o zasadzie w zasadzie wypad twierdząca, to jednak w praktyce nie ma nadziei na prędkie i kompletne zrealizowanie tego celu. A zatem na pytanie drugie odpowiedź wypada negatywna. Istniejące „barometry” nie tylko że się nie nadają do automatycznego przepowiadania konjunktur handlowych, ale wogóle do żadnego przepowiadania się nie nadają. Ich korzyść jest li tylko indykatywną. I tak naprz. obecny barometr haroardski może służyć za wskaźnik pewnych zmian kierunkowych wówczas, kiedy jego dwie krzywe: spekulacyjna i pieniężna się krzyżują. Niewielka to jednak przysługa, gdyż nawet w tym wypadku nie możemy twierdzić z pewnością, że znajdujemy się na linii wstępnej, czy zstępnej, a ponieważ nie znamy „normalnego” cyklu, a „typowy” cykl nietylko dla całego układu gospodarczego, ale nawet dla poszczególnych gałęzi gospodarczych nie istnieje, korzyść obecnych barometrów jest niewielka. Ostrzeżenie to jest całkiem na czasie, gdyż zbyt wiel-

* Przepowiadanie konjunktur handlowych i jego praktyczne zastosowanie. Z przedmową W. T. Laytona, redaktora „The Economist”.

kie nadzieje pokładane w Stanach Zjednoczonych w „barometrach” nieco przedwcześnie zaczynają wywoływać tam reakcję przeciwko „barometrom” wogóle.

Jeżeli „barometry” dziś są jeszcze mało przydatne — to dla tego, że nie posiadamy odpowiedniej statystyki produkcji i obrotów handlowych, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Istniejące zaś statystyki cen hurtowych i detalicznych oraz obrotów handlu zagranicznego — nie nadają się dla „barometrów”, zawierają bowiem elementy przypadkowe, związane z posunięciami nominalnej wartości pieniądza.

Chociaż „barometry” mają tylko wartość indykatywną — są one nie mniej bardzo pożyteczne jeżeli obok nich posiadamy barometry specjalne dla poszczególnych gałęzi przemysłu czy handlu. Pozwalają one wówczas zorientować się w sytuacji i lepiej ocenić stan rynku. A ponieważ każda jednostka gospodarcza, tak czy owak, musi przewidywać konjunktury gospodarcze, lepiej jest czynić to na podstawie „barometru” chociażby indeksowego, opracowanego przez specjalistę statystyka, niż bez tego barometru.

Omawiając tę część swej pracy, autor podaje wiele bardzo cennych wskazówek praktycznych, jak należy opracowywać takie barometry, n. p. dla obrotu handlowego, cen i inwestycji. Z natury rzeczy autor zmuszony jest dotknąć się wielu zawiłych kwestyj technicznych, stosowanych przy budowie barometrów: obliczanie i eliminowanie tendencji długo- i krótkotrwałych. Dwanaście grafik ilustruje książkę.

W końcowym rozdziale autor specjalnie omawia konserwatywizm angielski i brak odpowiednich barometrów specjalnych, w przeciwieństwie do stanów Zjednoczonych. Brak takich barometrów był powodem, że ogół angielski nie zdawał sobie sprawy w r. 1920 ze zbliżającego się kryzysu. Gdyby taki barometr istniał wówczas, wiele strat byłoby unikniętych. Tylko systematyczne badanie ilościowe przeszłości, dalszej, bliższej, zdoła rzucić trochę światła w tę niezbadaną dziedzinę.

W związku z tym tematem, autor wykazuje, że kiedy spadek poziomu cen w Stanach Zjednoczonych po okresie inflacyjnym (1918—20) wywołany został zwiększoną produkcją, a więc zwiększoną podażą, w Anglii wywołany został deflacją, t. j. zmniejszeniem popytu. Najgorszy to sposób wywoływania spadku cen.

Książka ta napisana jest dla szerszego ogółu, stylem jasnym i prostym i dla tych, jak i powyższych względów, zasłu-

guje na uwagę wszystkich tych, którzy interesują się w tej lub innej formie nauką o konjunkturach handlowych. Dwa przedruki książki w ciągu niespełna roku najlepiej świadczą o powodzeniu książki.
Dr. S. J a n i c k i (Londyn).

Pitmans: Economics Educator, a comprehensive Guide to the Study of Economic principles and the present-day organization of Industry and Commerce, Edited by J. H. Jones, professor of Economics, University of Leeds. London, Sir I. Pitman & Sons, Ltd., 1928.

Wychodzi zeszytami po 48 stron każdy, w cenie $\frac{1}{3}$. Całość obejmować będzie 30 zeszytów. „Eduktor ekonomiczny” służyć ma za doradcę przy kształceniu się w ekonomice i organizacji przemysłowej i handlowej. Jest to rodzaj encyklopedji ekonomicznej nie alfabetycznej, ale przedmiotowej. Nakładca, wydawca i zespół redaktorów dają rękojmię, że całość wypadnie skądnie. S. J.

Bartel Kazimierz: Wykresy charakteryzujące rozwój życia gospodarczego Polski w latach 1924—1927 włącznie. Warszawa. Nakł. Prezydjum Rady Ministrów 1928, 4-ka, str. 6 nl. + 28 tablic.

Brand E.: Ekonomiczne momenty w przewrocie majowym i w polityce obecnego rządu. Warszawa. Nakł. Spółdzielni Księgarskiej „Książka” 1927, 8-ka, str. 68.

Bobrzyński Jan: Odrodzenie państwa przez obiektywizm gospodarczy. Warszawa 1927, 8-ka, str. 16.

Buzek Józef: Zagadnienie utworzenia Państwowej Rady Gospodarczej. Referat . . . , wygłoszony na posiedzeniach Komisji Opiniodawczej (Rolniczej) przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów w dniach 16. i 30. lipca 1927 r. Warszawa. Nakł. Prezydjum Rady Ministrów 1927, 4-ka, str. 58 (Bieżące zagadnienia polityki gospodarczej — II).

Gawroński Rawita Zygmunt: Prolegomena do polityki gospodarczej. Warszawa. Nakł. tyg. „Przemysł i Handel” 1927, 8-ka, str. 14 (Odb. z tyg. „Przemysł i Handel”).

Gliwic Hipolit: Międzynarodowa współzależność ekonomiczna a polska polityka gospodarcza. Studium ekonomiczne. Warszawa—Kraków. Wyd. J. Mortkowicza. Nakł. Tow. Wydawniczego 1928, 8-ka, str. XII + 278.

Grabski Stanisław: Ekonomja społeczna VII. Stosunki robotnicze. Lwów—Warszawa—Kraków. Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich 1928, 8-ka, str. 95.

- Grabski Władysław Jan: Karol Fourier (1772—1837), jego życie i doktryna. Warszawa. Nakł. Księgarni F. Hoesicka 1928, 8-ka, str. XV + 293.
- Konjunktura gospodarcza w Polsce 1924—1927. Pod redakcją Edwarda Lipińskiego. Warszawa. Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego 1928, 4-ka, str. 68.
- Krzyżanowski Witold: Parlamentaryzm gospodarczy. Odczyt wygłoszony w Towarzystwie Ekonomicznem w Lublinie dnia 28. października 1927 r. Lublin. Nakł. Tow. Ekonomicznego 1928, 8-ka, str. 46.
- Olszewicz Wacław: Potęga gospodarcza podstawą politycznej potęgi Polski. Katowice. Wyd. Tow. Czytelnia Ludowych [1928], 8-ka, str. 16 (Gospodarze Bogactwa Polski VIII).
- Rocznik Wyższej Szkoły Handlowej. Pod redakcją Kazimierza Kasperskiego, Konstantego Krzczakowskiego, Bolesława Miklaszewskiego. Rok IV. Warszawa. Nakł. W. S. H. 1927, 8-ka, str. 393.
- Skowroński Antoni: Władysław Ochenkowski jako ekonomista. Poznań 1928, 8-ka, str. 211 (Poznańskie Prace Ekonomiczne nr. 13).
- Sprawozdanie Izby Handlowej i Przemysłowej we Lwowie z czynności w roku 1925 oraz protokoły posiedzeń plenarnych. Lwów. Nakł. Izby Handl. i Przem. 1926 [1927], 8-ka, str. 209.
- Szawlewski Mieczysław: Polska na tle gospodarki światowej. Z przedmową Feliksa Młynarskiego, wiceprezesa Banku Polskiego. Warszawa 1928. 8-ka, str. 432 (Prace Biura Ekonomicznego Banku Polskiego, t. 3).
- Wolski J.: W sprawie kooperacji pracy i ułatwienia jej rozwoju w Polsce. Referat wygłoszony na posiedzeniu Komisji Opiniodawczej (Pracy) przy Prezesie Komitetu Ekonomicznego Ministrów w dniu 12. października 1927 r. Warszawa. Nakł. Prezydjum Rady Ministrów 1927 [1928], 4-ka, str. 18. (Bieżące zagadnienie polityki gospodarczej — III).
- Zbyszewski W. A.: Polityka Komitetu Finansowego Ligi Narodów. Z przedmową Adam Krzyżanowskiego. Kraków 1927, 8-ka, str. 114. (Wyd. Tow. Ekonomicznego w Krakowie t. XXVI).
- Cornélissen Christian: Traité général de science économique. T. III. Théorie du capital et du profit. Vol. 2. Paris. Giard 1926, 8-ka, str. 662 (Bibliothèque Int. d'écon. politique).
- Divisia F.: Economie rationnelle. Préface de C. Colson. Paris. Doin 1928, 8-ka, str. XXXII + 443 (Encyclopédie scientifique).
- Haudenard R. (van): Précis d'économie politique, 5 éd. rev. et augmentée... Luttre. Off. Int. d'éd. 1927, 8-ka, str. 202.

- Carver Thomas Nixon and Hugh W. Lester: This economic world and how it may be improved. Chicago. Shaw 1928, 8-ka, str. 438.
- Hearnshaw F. J. C.: A Survey of Socialism, analytical, historical, and critical. London, Macmillan, 1928, Co, Ltd., str. 473.
- League of Nations Union. World prosperity and peace. Report of a conference ut the Guildhall, Dec. 1928, on work of the International Economic Conference. Introduction by F. C. Goodenough. London. King 1928, 4-ka ,str. 202.
- Peel George the Hon.: The Economic Impact of America. London, Macmillan, 1928, str. 331.
- Pringle W. Henderson: Economic problems in Europe to-day. Lectures in the city of Birmingham commercial college 1927. Introduction by sir C. G. Robinson. London. Black 1928, 8-ka, str. 158.
- Thompson Charles Mangred. Principles and practices of economics; an introductory course. Chicago. Sanborn 1928, 8-ka, str. 590.
- Thorp Willard Long: Economic institutions. New York. Macmillan 1928 (World today bookshelf), 8-ka, str. 306.
- Hecht Hans: Nationalökonomie als Geisteswissenschaft. Wien. Perles 1928, 8-ka, str. 93.
- Heller Wolfgang: Die Entwicklung der Grundprobleme der volkswirtschaftlichen Theorie. 3 umgearb. u. stark vermehrte Aufl. Leipzig. Quelle & Mayer 1928 (Wissenschaft und Bildung), 8-ka, str. 164.
- [Mainl Julius] Junius: Wirtschaftliches Führertum. Wien, Braumüller 1928, 8-ka, str. 31.
- Meesmann Paul: Grundfragen der Wirtschaft. Vorlesungen gehalten an der Landesuniversität Giessen. Mainz Verlag d. Mittelrhein. Fabrikantenverein 1928, 8-ka, str. 140.
- Schröder Paul: Der Einfluss der gegenwärtigen Wirtschaftsordnung auf die Einkommen- und Besitzverteilung. Jena G. Fischer 1928. (Untersuchungen zur theoret. Nationalökon. 1).
- Schultz Bruno: Der Entwicklungsgang der theoretischen Volkswirtschaftslehre in Deutschland. Ein Beitrag zur Erklärung ihres gegenwärtigen Zustandes. Halberstadt. H. Mayer 1928, 8-ka, str. X + 198.
- Volkenborn Konrad: Die theoretische Nationalökonomie als Geisteswissenschaft Diss. Berlin. Ebering 1928, 8-ka, str. 62.
- Weber Adolf: Allgemeine Volkswirtschaftslehre. München, Duncker & Humblot 1928, 8-ka, str. XIX + 526.
- Wilbrandt Robert: Der Volkswirt als Berater der Volkswirtschaft. Erkenntniskrit. und methodologische Grundlegung. Stuttgart. Moritz 1928, 4-ka, str. XVI + 453.

DZIAŁ II.

Historia gospodarstwa społecznego.

- Dzieje pracy Górnego Śląska. 1922—1927. Lwów—Katowice. Nakł. „Straży Polskiej”, 1927, 4-ka, str. 177.
- Kniat Marjan: Życie gospodarcze Pomorza (Prus Królewskich) w czasach Rzeczypospolitej. Poznań 1927, 8-ka, str. 28. (Odb. z „Roczników historycznych”).
- Nowak Jan: Kronika miasta i powiatu Tarnowskie Góry. Najstarsze dzieje Śląska i ziemi Bytomsko-Tarnogórskiej. Dzieje pierwszego górnictwa w Polsce. Tarnowskie Góry. Nakł. Księgarni Polskiej Jana Nowaka 1927, 8-ka, str. 304.
- Frzyrembel Zygmunt: Historia cukrownictwa w Polsce. T. I. Warszawa 1927, 8-ka, str. 307 z tabl. i mapami.
- Duchêne Albert: La politique coloniale de la France depuis Richelieu. Paris 1928.
- Tarlé Eugène: Le blocus continental et le royaume d'Italie. La situation économique de l'Italie sous Napoléon I d'après des documents inédits. Paris. Alcan 1928, 8-ka, str. 379 (Bibliothèque d'histoire contemporaine).
- Jennings Walter Wilson: Introduction to American economic history. New York. Crowell 1928, 8-ka, str. 558.
- Warmingtong E. H.: The commerce between the Roman Empire and India. London. Cambridge University Press 1928, 8-ka, str. 428.
- Wright Charles and C. Ernest Fayle: A history of Lloyd's. From the founding of Lloyd's Coffee House to the present day. London. Macmillan 1928, 8-ka, str. 500.
- Dopsch A.: Verfassungs- und Wirtschaftsgeschichte des Mittelalters. Gesammelte Aufsätze. Wien 1928, str. XIV + 620.
- Kulischer Joseph: Allgemeine Wirtschaftsgeschichte des Mittelalters und der Neuzeit. Bd. I. München. Oldenburg 1928, 8-ka, str. X + 351 (Handbuch der mittelalterlichen u. neueren Geschichte 3).
- Röhrig Fritz: Hansische Beiträge zur deutschen Wirtschaftsgeschichte. Breslau, Hirt 1928, 4-ka, str. 284 (Schriften d. Baltischen Komm. zu Kiel 0).

DZIAŁ III.

Polityka agrarna, rolnictwo, leśnictwo, myśliwstwo.

Krawczyński Stanisław: Rolnik a organizacja. Poznań, Wydawnictwo Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych, Nr. 4, 1928, str. 39.

W obecnych skomplikowanych warunkach życia społecznego, które tak jaskrawo przeciwstawiają się czasom, w których indywiduum poszczególne było zarazem producentem i konsumentem — odczuwamy konieczność, dla ich uproszczenia i ułatwienia, potrzebę zrzeszania się i organizowania. Dział oczywista najśluszniesze i najbardziej owocne są organizacje zawodowe. Z tego właśnie punktu Widzenia wyszedł p. Krawczyński odnośnie do zawodu rolniczego. W pracy swojej kreśli typy organizacji rolniczych, jak: ogólne, specjalne, grupowosztatowe czy samorządowe, ich cele i zadania. Oczywiście, że naczelnem ich zadaniem jest oświata, którą zawodowe organizacje rolnicze rozwijają przez kursa, pokazy, wycieczki naukowe, referaty, ostatnio zaś nawet film i radjo. W organizacjach dowiadują się członkowie o wszelkich sprawach dotyczących ich zawodu, więc: gdzie kupić maszyny rolnicze, nawozy sztuczne, gdzie można sprzedać korzystnie produkty rolne, gdzie zabiegać o kredyt itd. Wogóle trzeba powiedzieć, że towarzystwa szerzą zainteresowania do pracy, które muszą być konieczne do wzmoczenia i polepszenia produkcji. Autor dalej szczegółowo opisuje charakter i zadania poszczególnych organizacji rolniczych, historię ich w Polsce, kończy uwagą, że jeśli pewne organizacje odczuwają w ostatnich czasach niedomagania — jest temu winna polityka, która rozbija jedność i solidarność grupy, wypacza jej zadania. Książka znaleźć się powinna w ręku każdego, kto interesuje się sprawami z rolnictwem związanymi.

Wiesław Kryński (Poznań).

Barański Władysław Inż.: Kwestja drzewna w Polsce. Warszawa. Nakł. Min. Komunikacji 1928, 8-ka, str. 196.

Bratkowski Władysław: Widoki rozwoju handlu lnu w Polsce oraz zasady jego racjonalnej organizacji. Wilno. Nakł. Tow. Wyd. „Pogoń” 1928 (Odb. z „Tygodnika Rolniczego”).

Brzeski T[adeusz]: Teorja ekonomji i polityka agrarna. Opracowano na podstawie wykładów uniwersyteckich. Warszawa. Nakł. Sekcji Wyd. Tow. „Bratnia Pomoc” S. U. W. 1928, 8-ka, str. 576 (litografia).

- Inglot Stefan: Budżety 6 gospodarstw wsi Albigowej w powiecie łańcuckim (Woj. Lwów [sic!]). Warszawa. Nakł. Państwowego Instytutu Nauk. Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach 1927, 8-ka, str. 240 (Biblioteka Puławska — Serja Prac Społeczno-gospodarczych nr. 4).
- Kostecki E.: Współczesny stan hodowli traw i koniczyn w Polsce. Warszawa. Wyd. sekcji nasiennej C. T. R. 1928, 8-ka, str. 52.
- Kozłowski Władysław: Projekt ustawy o scaleniu ubezpieczeń społecznych a potrzeby produkcji rolnej. Warszawa 1927, 8-ka, str. 72.
- Krzymuski Ludwik: Rolnictwo, lasy i przemysł drzewny w Polsce. Katowice. Wyd. Tow. Czytelni Ludowych [1928], 8-ka, str. 19 (Gospodarcze Bogactwa Polski IV).
- Kwieciński Jan: Rozwój rolnictwa podstawą dobrobytu miast. Warszawa. Nakł. zbiorowym 1927, 8-ka, str. 24.
- Łęczyński St. i Zemoytel T.: Przebudowa ustroju rolnego w ziemi wileńskiej. Opracowano w zasadzie materiałów Wojewódzkiej Rady Naprawy Ustroju Rolnego w Wilnie. Słowo wstępne Prof. Dr. Witolda Staniewicza, Ministra Reform Rolnych. Wilno. Nakł. Tow. Wyd. „Pogoń” 1927, 8-ka, str. 33 (odb. z „Tygodnika Rolniczego”).
- Migdał Edward Inż. i Grochowski Tadeusz: Bibliografia leśna i łoświecka. Nowy Sącz 1924—1928, 8-ka, str. 158.
- Okoniewski Witold: Położenie gospodarcze rolnictwa Polski, zobrazowane na podstawie analizy konjunkturalnej Ziem Zachodnich i województw centralnych. Poznań. Naczelna Organizacja Zjednocz. Przemysłu i Rolnictwa Zachodn. Polski 1928, 4-ka, str. 42.
- Popławski Cezary: Reforma produkcji rolnej a uprawa kukurydzy. Warszawa 1928, 8-ka, str. 10 (Odb. z tyg. „Przemysł i Handel”).
- Rosłowiec Stanisław: Samorzutne scalanie gruntów wśród mazowieckiej i podlaskiej szlachty zagrodowej. Warszawa. Nakł. Min. Reform Rolnych 1928, 8-ka, str. 339 + LIII i 8 planów.
- Schramm Wiktor: Targ ziemią w województwach Poznańskim i Pomorskim w latach 1920—1925. Poznań 1927, 8-ka, str. XIX + 538.
- Tilgner Władysław: Porównanie cen gospodarstw rolnych z lat 1920 do 1925 z rozwojem cen od 1800—1912 w Poznańskim. Poznań 1927, 8-ka, str. 78 z tabl. (odb. z Roczników Nauk Rolniczych i Leśnych).
- Warężak Jan: Budżety 4 gospodarstw wsi Czechory w powiecie zbarskim (woj. Tarnopol.) za rok 1925/26. Przedmowę napisał prof. Franciszek Bujak. Warszawa. Nakł. Państwowego Instytutu Nauk. Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach 1927, 8-ka, str. XII + 188 (Biblioteka Puławska. Serja Prac Społeczno-gospodarczych nr. 3).

Czasopisma: Antoniewski St. Inż.: Reorganizacja drobnych gospodarstw (Przemysł i Handel zeszyt 30. 1928). — Tenże: Konsumcja wyrobów przemysłowych według budżetu drobnego rolnika (Przemysł i Han-

del, zeszyt 19. 1928). — Biedrzycki S. Inż. Prof.: Postępy w uprawie (Gazeta Rolnicza Nr. 22. 1928). — Boniecki M.: O widoki pracy społecznej na wsi (Gazeta Rolnicza Nr. 25. 1928). — Bujak F. Dr. Prof.: Doświadczałnictwo a potrzeby gospodarstw małych (Gazeta Rolnicza Nr. 29—30. 1928). — Chorzewski K. Inż. agr.: Jeszcze o potrzebie ulg celnych na ciągowki (Gazeta Rolnicza Nr. 24. 1928). — C. B.: Wyniki reformy rolnej w Estonji (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Domański L.: O rozwoju Towarzystwa Wielkopolskich Kółek Rolniczych (Rolnik Ekonomista Nr. 14. 1928). — Dresler W.: Rolnictwo czechosłowackie w jubileuszowym roku 1928 (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1928). — Fischöeder F. Dr.: Badanie zwierząt rzeźnych i mięsa (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — Fudakowski K.: Społeczna organizacja rolnictwa (Gazeta Rolnicza Nr. 21. 1928). — Garbowski L. Dr. Prof.: Zwalczanie chwościka burakowego (Gazeta Rolnicza Nr. 19. 1928). — Glass S.: Sanacja finansowa rolnictwa niemieckiego (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 14. 1928). — Tenże: Cele i środki uspołecznienia rolnictwa w Z. S. S. R. (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1928). — Gościcki J.: Izby rolnicze (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1928). — Tenże: Ogólne zebranie Międzynarodowej Komisji Rolniczej (Rolnik Ekonomista Nr. 16. 1928). — Gnoiński J.: Stosunki robotnicze w rolnictwie na Litwie (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Humnicki St. Inż.: Widoki kampanji buraczanej w 1928 roku. Kontrakt ramowy Związku Stowarzyszeń Plantatorów buraka cukrowego w Warszawie (Gazeta Rolnicza Nr. 19. 1928). — Ihnatowicz Z.: Organizacja doświadczałnictwa zootechnicznego (Gazeta Rolnicza Nr. 20, 21. 1928). — Iwański A. red.: Plantacje cykorji i przemysł cykorniany w Polsce (Gazeta Rolnicza Nr. 29—30. 1928). — Jackiewicz A. Inż.: Produkcja i zużycie soli potasowych w 1927 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Jagmin J. Inż.: Doświadczenie z gęstością siewu żyta w związku z słabszym i silniejszym nawożeniem, wykonane w Dobrojewie (Gazeta Rolnicza Nr. 27—28. 1928). — Tenże: Konieczność ubezpieczenia ziemiopłodów od gradobicia (Gazeta Rolnicza Nr. 20. 1928). — Kulmatycki Wł.: O konieczności badań nad głowacimą (Przegląd Rybacki Nr. 1 i 2. 1928). — Komorowski W.: Maszyny w rolnictwie syberyjskim (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1928). — Konopiński B. Dr.: Wystawy rolnicze zagranicą a Powszechna Wystawa Krajowa (Echo Powszechnej Wystawy Krajowej Nr. 7. 1928). — Kossakowski T.: Kredyty na podniesienie hodowli w roku 1927—28 (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Tenże: Pożyczki na podniesienie hodowli udzielone przez Ministerstwo Rolnictwa w 1927—28 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1928). — Kostecki E. Dr., Janasz S. Dr., Stypiński W., Różański M. Dr. red.: O ochronę nasiennictwa polskiego (Gazeta Rolnicza Nr. 27—28. 1928). — Kowerski E. J.: Organizacja pracy hodowlanej (Gazeta Rolnicza Nr. 26. 1928). — Leśniowski S. Dyr.: Jeszcze w sprawie organizacji doświadczałnictwa (Gazeta Rolniczą Nr. 25. 1928). — Lubo-

mirski K. ks. Prezes C. T. R. : O właściwą organizację społeczną rolnictwa (Gazeta Rolnicza Nr. 29—30. 1928). — Ł. : Utrwalenie piasków lotnych (Gazeta Rolnicza Nr. 33—34. 1928). — M. K. : Produkcja i eksport zbóż w Z. S. S. R. (Rolnik Ekonomista Nr. 16. 1928). — Markijanowicz M. : W sprawie owiec romanowskich (Gazeta Rolnicza Nr. 19. 1928). — Miernowski S. : Położenie rolnictwa niemieckiego (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1928). — Miklaszewski S. : Izby rolnicze a zrzeszenia rolnicze (Rolnicza Gazeta Nr. 24. 1928). — Mikułowski-Pomorski Prof. : W sprawie surofosfatu kilka słów wobec jesiennej kampanji nawozowej (Gazeta Rolnicza Nr. 31—32. 1928). — Mierzejewski J. Inż. : Rozporządzenie o Izbach Rolniczych (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Tenże : Zasady subwencjonowania prac nad podniesieniem produkcji rolnej (Przemysł i Handel, zeszyt 25, 1928). — Moldenhawer K. Dr. : Z wycieczki do Fryzji holenderskiej (Gazeta Rolnicza Nr. 33—34. 1928). — Tenże : Z wycieczki rolniczej do Czechosłowacji (Gazeta Rolnicza Nr. 24. 1928). — Meylert W. senjor : Przestroga dla gospodarstw, wytwarzających mleko na rynek warszawski (Gazeta Rolnicza Nr. 20. 1928). — Niewiarowicz L. : Doświadczenia nad rasami łubinów (Gazeta Rolnicza Nr. 23, 24. 1928). — P. C. : Wyniki tegorocznej akcji nasiennej (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1928). — Ponikowski W. Dr. Prof. : O potrzebie badania opłacalności gospodarstw wiejskich na podstawie materiałów rachunkowych (Rolnik Ekonomista Nr. 13. 1928). — Tenże : Miernik intensywności w oświetleniu profesora Laura (Rolnik Ekonomista Nr. 12. 1928). — Poniatowski J. : Reforma ustroju rolnego w Rumunji. Ustrój agrarny przed wojną. Społeczne i agrarne konsekwencje tego ustroju; geneza reformy; strona prawna reformy; wykonanie reformy; krytyka reformy; skutki reformy (Rolnik Ekonomista Nr. 14, 15. 1928). — Popławski C. : Bieżące zadania nasiennictwa polskiego (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Popiel P. : Ogólne warunki hodowli koni (Gazeta Rolnicza Nr. 25. 1928). — Prawocheński R. Prof. : Konkursy koni roboczych (Gazeta Rolnicza Nr. 22. 1928). — Pruski W. : O dziale koni na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu (Gazeta Rolnicza Nr. 31—32. 1928). — Rümker K. Dr. Prof. : Postęp w uprawie roli i jego trudności (Gazeta Rolnicza Nr. 27—28 i 29—30. 1928). — S. J. : Z ruchu rolniczego czechosłowackiego (Gazeta Rolnicza Nr. 19. 1928). — Ihnatowicz Z. redaktor : O zabezpieczenie zbytu świeżego mleka (Gazeta Rolnicza Nr. 23. 1928). — Schechtel E. Dr. Prof. : Jak zwalczać choroby zakaźne w gospodarstwie stawowym (Przegląd Rybacki Nr. 1 i 2. 1928). — Schramm W. Dr. Prof. : Mierniki sprawności gospodarstw (Gazeta Rolnicza Nr. 23. 1928). — Sochaczewski S. Inż. : Produkcja serów szlachtetnych (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Stecki K. : Ilościowe działanie surofosfatu na plon buraków cukrowych (Gazeta Rolnicza Nr. 21. 1928). — Staff F. Dr. Prof. : Produkcja narybku karpia na kale połubinowym karpia kupieckich (Przegląd Rybacki Nr. 1 i 2. 1928). — Szturm de Sztrem E. :

Produkcja zbożowa i rynki zbożowe (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1928). — Stoga S. Dr.: Protekcjonizm agrarny w Austrii (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1928). — Studnicki W.: Sprawa rolnictwa niemieckiego (Rolnik Ekonomista Nr. 13. 1928). — T. M.: Związek Polskich Organizacji Rolniczych, założenia i cele (Gazeta Rolnicza Nr. 26. 1928). — Tereszczenko P. Inż.: Konsumcja nawozów sztucznych a Powszechna Wystawa Krajowa (Echo Powszechniej Wystawy Krajowej Nr. 7. 1928). — Tenże: Uwagi o nawozach azotowych, produkowanych przez państwową fabrykę związków azotowych w Chorzowie (Gazeta Rolnicza Nr. 26. 1928). — Turnau S.: O specjalne doświadczalnictwo dla drobnych gospodarstw (Gazeta Rolnicza Nr. 25. 1928). — W. H.: Propaganda stosowania nawozów sztucznych (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1928). — Włodek J. Prof.: O konkursie na pracę o organizacji doświadczalnictwa rolniczego w odniesieniu do potrzeb drobnych gospodarstw wiejskich (Gazeta Rolnicza Nr. 19. 1928). — Wiśniewski S. Inż. i Dusoge W. Inż.: Postępy hodowli kujawskiej (Gazeta Rolnicza Nr. 26. 1928). — Vorbrodt W. Dr. Prof.: Stan sprawy fosforytowej w Rosji (Gazeta Rolnicza Nr. 20. 1928). — Żebrowski K. Inż. agr.: Czy znaczne rozszerzenie uprawy kukurydzy w Polsce jest możliwe? (Gazeta Rolnicza Nr. 27—28 i 29—30. 1928). — W sprawie podniesienia kultury rolnej. Streszczenie memorjału państwowej fabryki związków azotowych w Chorzowie, złożony do Ministerstwa Rolnictwa (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1928). — Organizacja wystaw i pokazów koni (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Produkcja i eksport artykułów rolniczych w Argentynie (Rolnik Ekonomista Nr. 10. 1928). — Współczesny stan hodowli traw i koniczyn w Polsce (Gazeta Rolnicza Nr. 27—28. 1928). — Deklaracja Związku Polskich Organizacji Rolniczych i Polskiego Związku Organizacji i Kółek Rolniczych (Gazeta Rolnicza Nr. 33—34. 1928).

Aereboe Friedrich: Agrarpolitik. Ein Lehrbuch. Berlin, Parey 1928, 8-ka, str. XII + 619.

Schneider Guido: Die Seefischerei von Lettland und Estland. Stuttgart. Schweizerbart 1928, 4-ka, str. 34 (Handbuch der Seefischerei Nord-Europas).

DZIAŁ IV.

Górnictwo, przemysł, rzemiosło.

Bóbr Wacław: Polski przemysł naftowy. Warszawa 1928, wyd. Przeglądu Politycznego, str. 32.

Broszura ta, bardzo przejrzyste ułożona, opisuje w sześciu rozdziałach stan i widoki polskiego przemysłu naftowego. W pierwszym daje ogólny pogląd na kopalnictwo naftowe, porównując je z amerykańską produkcją. Wysuwa wnioski, jak-

by należało rozwinąć kopalnictwo. Drugi rozdział ma za przedmiot przemysł gazów ziemnych i produkcję gazoliny, trzeci przemysł rafineryjny, cierpiący na brak ropy, któremu należałoby zaradzić nie tyle dowozem zagranicznej ropy, ile popieraniem wiertnictwa. Czwarty rozdział opisuje handel produktami naftowymi. Brak normalizacji utrudnia eksport, na który jest skazana wielka część produktów naftowych. Organizacja handlowa w kraju szwankuje. Rozbieżność interesów, głównie personalnych, przeszkadza w koncentracji handlu tego. W piątym rozdziale autor rozpatruje wartość przemysłu naftowego, a szósty jest poświęcony rekapitulacji. Wysnuwa takie główne wnioski: ta gałąź produkcji rodzimej musi być utrzymana za wszelką cenę; w 1932 r. przypuszczalnie konsumpcja wewnętrzna będzie już przewyższała produkcję; rentowność przemysłu tego musi być podniesiona głównie przez zmniejszenie kosztów; produkcja da się znacznie powiększyć przez ulepszenie metod technicznych i stworzenie odpowiednich warunków prawnych i innych. L. R.

Rose Adam Dr.: Ochrona Przemysłu Cukrowniczego i Ziemiaczanego w ustawie o wykonaniu reformy rolnej. — Warszawa, Hoesick, 1928, str. 128.

Książeczka Dr. Adama Rosego poświęcona jest jednemu z licznych zagadnień powstałych na tle zamierzonej przebudowy ustroju rolnego w Polsce. Autor wychodzi z założenia, że obowiązująca ustawa o wykonaniu reformy rolnej tylko wówczas będzie mogła przyczynić się do rozwiązania problemu agrarnego w Polsce, jeśli przy wykonaniu reformy rolnej momenty gospodarcze będą obok społecznych w należyтым stopniu brane pod uwagę, a przede wszystkim jeśli większe majątki, posiadające szczególnie wielką wartość wytwórczą, należycie będą od przymusowej parcelacji chronione.

Celowi temu służy w ustawie art. 5., który zawiera postanowienia o wyłączeniach z pod przymusu parcelacyjnego, jakie dokonane być mają celem utrzymania na odpowiedniej wysokości kultury i wytwórczości rolnej. Przepisy artykułu powyższego mające dla ustroju agrarnego w Polsce pierwszorzędne znaczenie, odznaczają się niestety niezwykłą niedbałością redakcyjną i stały się z tego powodu źródłem sporów interpretacyjnych, których rozstrzygnięcie nieodpowiadające potrzebom życia gospodarczego i celom kultury rolnej spowodować może nieobliczalne straty.

W pierwszej części przedstawił autor krótko genezę powyższych przepisów, ale interpretacją artykułu 5. i uzupełniających go rozporządzeń zajął się pod kątem celów ustawy, nie wdając się w literalne rozważanie jej tekstu. Metoda ta jest jedynie słuszną. Omawiana broszurka zajęła się przedewszystkiem częścią drugą art. 5. normującą ochronę plantacji buraczanych i ziemniaczanych.

Autor nie unikał żadnej z trudności, które się nasuwały, wypowiada zapatrywanie, że przepisy powyższe zawierają postanowienia dla władz agrarnych wiążące, a nie pozostawiają ich stosowaniu swobodnej ocenie administracyjnej, że wyłączenia z art. 5. przeprowadzać należy na każdej jednostce gospodarczej, choćby jeden właściciel posiadał ich kilka, zajmuje się znaczeniem „intensywnej” produkcji buraków, znaczeniem obszaru zajętego pod plantację ziemniaków „na potrzeby zakładów przemysłu ziemniaczanego”, skargą do Najwyższego Trybunału Administracyjnego i szeregiem innych problemów, których tutaj wyliczać nie sposób.

W jednym tylko punkcie nie podzielałbym zdania autora, mianowicie gdy twierdzi, że prawo do wyłączeń z art. 5. kumuluje się z prawem do wydzielania podstawowych norm władania (180 ha użytków rolnych) z art. 4. ustawy. Autor powiada, że prawo do wyłączenia z art. 5. służy dopiero właścicielom, którzy plantują buraki lub ziemniaki w takich ilościach, że obszary potrzebne po zastosowaniu mnożników dla wyłączeń przekraczają podstawowe normy 180 ha. Potrzeba więc plantować przeszło 45 ha ziemniaków albo 50 ha buraków, aby móc korzystać z postanowień art. 5. ustawy. Zdaniem moim interpretacja taka nie odpowiada ustawie, z której wynika raczej, że w razie plantacji buraków lub ziemniaków, nie wyczerpujących obszarów maksymalnych w ustawie przewidzianych, należy potrzebne tereny doliczyć do podstawowych norm władania, zachowując oczywiście powyższe granice maksymalne.

A dalej dodatkowo dzieląc w zupełności zdanie autora, że termin ujęty w początku art. 5. „przy uwzględnieniu miejscowych stosunków agrarnych” nie uzależnia praw do wyłączeń z tytułu buraków i ziemniaków od swobodnej oceny władzy administracyjnej, że „niniejsze stosunki agrarne” są prosto stosunkami ekonomicznymi, które uwzględniać należy przez rozpatrzenie kwestji związanych z kulturą i wytwórczością rolną. Słusznie więc nie przypisuje autor zastrzeżenia temu znaczeniu stosunków agrarno społecznych.

Druga część składa się ze starannie zestawionych obliczeń zapotrzebowanych terenów na plantacje buraczane i ziemniaczane. Materiał statystyczny jest nadzwyczaj pouczający dla stanu rolnictwa w poszczególnych częściach Polski i rozłożenia w nich produkcyjności. Dla ilustracji wspomnę tylko, że według obliczeń Dra Rosego potrzeba na pokrycie zapotrzebowania ziemi na plantacje buraczane i ziemniaczane we województwach Poznańskim i Pomorskiem 269,6 tysięcy ha, a na pozostałe części 14 województw z pominięciem tylko górnośląskiej części województwa Śląskiego zapotrzebowanie to wynosi 236,1 tysięcy ha.

W części III. poddaje autor szereg przepisów ustawy krytyce domagając się dostosowania ich do potrzeb gospodarczych przyczem dochodzi do wniosku, że konieczne jest podwyższyć ogólny areał wyłączeń z 550.000 ha do 850.000 ha. W związku z tym postulatem wypowiada i uzasadnia opinię, że „względy społeczne przeciwstawiają się parcelacji wszędzie tam, gdzie w wyniku rozbicia wielkiej własności nie znajdzie zatrudnienia większa ilość rodzin niż przed parcelacją”.

Kończąc powyższe uwagi powiedzieć musimy, że Dr. Adam Rose wyczerpał w nader treściwy sposób problemat trudnego zadania, które sobie postawił, a dając jasne odpowiedzi na wszelkie wątpliwości i stawiając słuszne postulaty na przyszłość, książeczką swoją dobrze się około sprawy rolnej zasłużył i zaskarbił sobie wdzięczność wszystkich, którzy z nią się w praktyce stykają.

Stefan D e m b i ń s k i (Poznań).

Sprawozdanie Komisji Ankietowej: Młynarstwo — Badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany. Warszawa, nakładem Prezydium Rady Ministrów, str. 87.

Jako tom VII. sprawozdań Komisji Ankietowej do badań warunków i kosztów produkcji oraz wymiany ukazała się praca pod wyżej podanym tytułem, przedstawiająca położenie przemysłu młynarskiego w Polsce. Na wstępie podano ewolucję młynarstwa do roku 1918 w poszczególnych zaborach, następnie ilość, rodzaj, rozmieszczenie, zdolność przemiału i t. d. przedsiębiorstw młynarskich, organizację skupu surowca i jego przeróbkę, koszty produkcji, zagadnienia robotnicze, a w końcu wysunięto 44 wnioski.

Praca zawiera wiele ciekawych danych o przemyśle młynarskim, całość jednakże cechuje dorywczość i brak należy-

tego wglębnienia się w zagadnienia młynarskie. N. p. statystyka zdolności przemiałowej, tak ważna dla oceny przemysłu, została niezgodnie z rzeczywistością opracowana, mimo, że Komisja miała dostęp do ścisłych materiałów. Zdolność przemiałową większych młynów w wojew. poznańskim i pomorskiem podano na 19.500 q, podczas gdy zdolność przemiału samych tylko młynów handlowych, zrzeszonych w Zjednoczeniu Młynów Handlowych w Poznaniu, wynosi na dobę przeszło 30.000 q. Gdyby nie brak miejsca możnaby przytoczyć znacznie więcej podobnych nieścisłości, których przyczyny m. i. należy szukać w tem, że Komisja opiera swoje wnioski w głównej mierze na badaniach przeprowadzonych w młynach b. Kongresówki i Galicji, natomiast stan przemysłu młynarskiego w b. dz. pruskiej, który stanowi ca 60% wielkiego przemysłu młynarskiego w Polsce, nie został należycie wzięty pod uwagę.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że niektóre wnioski Komisji stoją w sprzeczności z uzasadnionymi postulatami młynarstwa, jak n. p. wniosek stałego regulowania obrotu otrębami wewnątrz kraju i zagranicą przy pomocy kontyngentów wywozu i ustalenia cen. Natomiast dążeniem młynów jest uzyskać albo stały bezcłowy wywóz otrąb, albo ustalenie niższego cła — 2—3 zł za 100 kg, z równoczesnem zniesieniem systemu kontyngentowego, który przyniósł młynom kilkakrotnie wielkie straty wskutek wyzyskania przez rynek niemiecki zwiększonej podaży otrąb w pewnych ograniczonych terminach. Ze podobny wniosek, który godzi również w interesy konsumenta, bo niskie ceny za otręby powodują wskutek wzajemnej zależności wzrost ceny mąki, mógł przejść w Komisji, świadczy o poważnym wpływie rolnictwa.

Wśród powodzi dalszych wniosków, mniej lub więcej odpowiadających potrzebom przemysłu młynarskiego, należy omówić wniosek utworzenia stałej Komisji dla spraw młynarskich, której zadaniem ma być badanie metod przemiału, opinjowanie w sprawach kredytowych, projektowanie planu rozmieszczenia młynów, stałe studjowanie kosztów przemiału w młynach oraz wiele innych spraw. Komisja ma się składać z przedstawicieli związków robotniczych, spożywców, Rządu oraz młynarzy. Wniosek utworzenia podobnej Komisji trzeba uznać za wręcz szkodliwy, ponieważ o interesach przemysłu młynarskiego, który pod względem technicznym (młyny handlowe) należy do najwyżej postawionych przemysłów w Polsce, nie mogą w praworządnem państwie decydować przedstawiciele robotników lub konsumentów.

Nie przez utworzenie podobnej Komisji, która w konsekwencji doprowadziłaby do całkowitej etatyzacji przemysłu młynarskiego, poprawi się ciężkie położenie tego przemysłu, lecz jedynie przez rozumną politykę gospodarczą. O tem natomiast jest w Sprawozdaniu bardzo mało, nie zostały bowiem omówione sprawy tak ważne jak polityka kredytowa, celna, kolejowa oraz normalizacja przemiatu. To też sprawozdanie, które, jak już na wstępie wspomniano, niewątpliwie zawiera dużo ciekawych szczegółów z tej dziedziny przemysłu, w całości swej nie może być uważane za należyte i wyczerpujące przedstawienie położenia i potrzeb młynarstwa w Polsce.

Stefan P r e i b i s z (Poznań).

- Ankieta solna. Warszawa. [Wyd.] Min. Przemysłu i Handlu. Nakł. tyg. „Przemysł i Handel”, 1927, 8-ka, str. 111, 11 tablic.
- D r o z d o w s k i W. Inż.: Hutnictwo w Polsce. Katowice. Wyd. Tow. Czytelnicy Ludowych [1928], 8-ka, str. 15. (Gospodarcze Bogactwa Polski III).
- I w a ń s k i August: Widoki rozwoju gorzelnictwa w Polsce. Warszawa. Nakł. tygodnika „Przemysł i Handel”, 1927, 8-ka, str. 15. (Odb. z tyg. „Przemysł i Handel”).
- K o b y l i ń s k i Br. Inż.: Przemysł przetwórczy w Polsce (przemysł metalowy, elektrotechniczny chemiczny i włókienniczy). Katowice. Wyd. Tow. Czytelnicy Ludowych [1928], 8-ka, str. 15. (Gospodarcze Bogactwa Polski V).
- K u l m i c k i Mieczysław (Inż. Dyr. Związku Elektrowni Polskich): Tajemnica państwowa o elektryfikacji Polski. Warszawa, 1927, 8-ka, str. 81.
- R o s e Adam: Ochrona przemysłu cukrowniczego i ziemniaczanego w ustawie o wykonaniu reformy rolnej. Warszawa. Nakł. Księgarni F. Hoesicka 1928, 8-ka, str. 128.
- S k o r o w i d z polskiego przemysłu naftowego 1926. Lwów. Nakł. Związku Polskich Przemysłowców Naftowych (1928), 8-ka, str. 134.
- W y s z y ń s k i O. V. H.: Przemysł naftowy Peru. (Tarnów 1927), 8-ka, str. 26.

Czasopisma: A d a m k i e w i c z J. Dr.: Znaczenie Niemiec środkowych w przemyśle niemieckim (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 12. 1928). — A t l a s A. Dr.: Przesilenie w czechosłowackim przemyśle cukrowniczym (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1928). — A. J. Inż.: Produkcja i obrót solą w I kwartale 1928 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — B a r t o s z e w i c z S. Dr.: Przemysł naftowy w 1927 r. (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — B o b r o w s k i C.: Interwencje przemysłowe Sowietów a możliwości eksportowe przemysłu polskiego (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 9. 1928). — B u d z i ń s k i J.: Nasz przemysł wędliniarski (Kupiec Nr. 33. 1928).

— C. P.: Z przemysłu nartowego (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Czyżewski M.: Wpływ wody hygroskopijnej na przebieg reakcji chemicznych przy dystalacji węgla kamiennego w piecach koksowych (Przegląd Górniczo-Hutniczy Nr. 12. 1928). — Dobrowolski A.: Ograniczenia przemysłu obnośnego w polskiej ustawie przemysłowej (Świat Kupiecki Nr. 32. 1928). — Dresler W.: Ciężkie przesilenie w cukrownictwie czechosłowackim (Rolnik Ekonomista Nr. 12. 1920). — Frejlich J. Dr.: Przemysł węglowy Holandji (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Tenże: Ochrona przemysłu rafineryjnego w Anglii i jej znaczenie (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1928). — Glass S.: Zagadnienie kosztów wytwórczości i wymiany w przemyśle Wielkiej Brytanji (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 12. 1928). — Hejdukowski L.: Przemysł tytoniowy w Bułgarii (Czasopismo Skarbowe Nr. 5. 1928). — J. P.: Rumuński przemysł górniczo-hutniczy (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 9. 1928). — J. G.: Spożycie paliwa w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — J. D.: Polska w europejskim przemyśle cynkowym (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1928). — Jasiewicz Z. Inż.: Chrom-żelazo (Przegląd Górniczo-Hutniczy Nr. 11. 1928). — Jaskólski J. Inż.: Powszechna Wystawa Krajowa a przemysł potasowy (Echo Powszechnej Wystawy Krajowej Nr. 7. 1928). — Kalecki M.: Światowa wytwórczość aluminium (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1928). — Tenże: Monopolistyczne tendencje niemieckiego przemysłu żelaznego (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — Tenże: Światowa wytwórczość cyny (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1928). — Kirkien L. Dr.: Problemy włókiennictwa niemieckiego (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1928). — Tenże: Trudności włókiennictwa łódzkiego (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Korsak Z. Inż.: Z zagadnień przemysłu węglowego (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Klucz M.: Światowa produkcja sztucznego jedwabiu (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — Martin W.: Niemiecki przemysł chemiczny w roku 1927 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 16. 1928). — Nowicki M.: Stan przemysłu cukrowniczego w Polsce na podstawie XI tomu Sprawozdań Komisji Ankietowej (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 6. 1928). — P. I. E.: Organizacja przemysłu przetworów mięsnych (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1928). — P. I. E.: Krytyczne położenie europejskiego przemysłu lnianego, spowodowane brakiem surowca (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1928). — Płatowski Z. Inż.: Polski przemysł potasowy (Rolnik Ekonomista Nr. 16. 1928). — Przybylski Z. Inż.: Stan przemysłu w byłym zaborze austriackim w roku 1927 (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1928). — Radliński St.: Położenie brytyjskiego przemysłu węglowego (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Ringman A. Inż.: Światowa produkcja i zbyt węgla w 1927 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Samsonowicz J.: Warunki występowania i zasoby fosforytów w Rachowie nad Wisłą (Przegląd Górniczo-Hutniczy Nr. 12. 1928). — Stein A. Inż.: Przemysł węglowy w Polsce, szkic gospodarczy. Powierzchnia polskiego zagłębia wę-

głowego, jego budowa geologiczna i zasoby węgla; gatunki i sortymenty węgla, organizacje gospodarcze, władze górnicze; stan przemysłu węglowego w Polsce i konjunktury zbytu. Wydobywanie, ruch zapasów na zwałach, zbycie; ilość kopalń. Kapitał zainwestowany, zużycie węgla na cele własne kopalń; bilans węglowy Polski; eksport węgla według krajów; ilość robotników, płace i zarobki robotnicze i koszty robocizny na 1 tonę węgla. Spis kopalń w Polsce, spis koncernów węglowych na Górnym Śląsku (Przegląd Górniczo-Hutniczy Nr. 10. 1928). — Złowodzki M. Inż.: Wyższe szkolnictwo techniczne w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej (Przegląd Techniczny Nr. 22. 1928). — Struktura przemysłu metalurgicznego we Francji (Przemysł i Hand---, zeszyt 25. 1928). — Rozszerzenie działalności syndykatu polskich hut żelaznych (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Utworzenie europejskiego kartelu cynkowego (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Organizacja przemysłu ziem zachodnich (Rolnik Ekonomista Nr. 14. 1928). — Ogólna charakterystyka stanu przemysłu piekarskiego w Polsce. Analiza warunków i kosztów produkcji i wymiany w piekarstwie w związku z zagadnieniem racjonalizacji (Sprawozdanie Komisji Ankietowej, Tom VI. 1928). — Państwowy Bank Rolny a przemysł mleczarski (Kupiec Nr. 33. 1928) — Rozwój historyczny rzeźnictwa w Polsce; handel bydłem, nierogacizną i mięsem na tle całokształtu życia gospodarczego; charakterystyka surowca rzeźnego; rzeźnie; konsumpcja mięsa; eksport mięsa (Sprawozdanie Komisji Ankietowej, Tom VIII, 1928). — Przemysł naftowy w marcu (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Zagadnienie wiertnictwa naftowego na tle obecnej produkcji, przeróbki i konsumpcji ropy i produktów naftowych; racjonalizacja urządzeń w kopalnictwie naftowym; rentowność przemysłu naftowego (Sprawozdanie Komisji Ankietowej, Tom XII. 1928).

Ordinaire Jean: L'évolution industrielle rase depuis le fin du XIX siècle. Paris. Giard 1927, 8-ka, str. 316.

Committee on industry and trade. Survey of textile industries. Cotton, wool, artificial silk. London. H. M. Statist. Office 1928, 8-ka, str. VI + 328 (Survey of industries).

Committee on industry and trade. Survey of metal industries. Iron and steel, engineering, electrical manufacturing, shipbuilding with a chapter on the coal industry. London. H. M. Stat. Office 1928, 8-ka, str. VIII + 528.

Epstein Ralph C.: The automobile industry, its economic and commercial development. Chicago. Shaw 1928, 8-ka, str. 412.

Greene Homer: Coal and the coal mines. Rev. ed. Boston. Houghton 1928, 8-ka, str. 225.

Maddox H. A. Paper : Its history, sources and manufacture. 2 ed. London. Pitmann 1928, 8-ka, str. 178. (Common commodities and ind.).

- Müller Wilhelm: Englands Industrie am Scheideweg Eine sozial- und wirtschaftspolitische Reisetudie. Berlin. VDI - Verlag 1928, 8-ka, str. X + 182.
- Samsøe Jens: Die Industrialisierung Dänemarks. Jena, G. Fischer 1928. (Probleme der Weltwirtschaft 44), 8-ka, str. XIV + 237.
- Schweitzer Alexander: Die Steinkohlenindustrie Südwestpolens. Leipzig. R. Vieweg, 1928, 8-ka, str. 103 z tabl.
- Seidl Kurt: Die oberschlesische Zinkenlagerstätte. Zusammenhang zwischen Sohlenstein-Tektonik und Erzführung der Beuthener Erzmulde. Katowice (1928), 4-ka, str. 35 z tabl. (Odb. z „Zeitschrift des Oberschlesischen Berg- und Hüttenmänn. Vereins“, 1927, H. 11/12).
- Voss Rudolf: Die wirtschaftliche und technische Entwicklung der oberschlesischen Steinkohlenindustrie, unter besonderer Berücksichtigung der polnisch-oberschlesischen Verhältnisse seit 1922. Dissertation. Katowice 1927, 4-ka, str. 43.

DZIAŁ V.

Handel, polityka handlowa i komunikacje.

Wi n i d Walenty: Kanał Bydgoski. Warszawa, Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego — Instytutu Popierania Nauki, 1928. Stron XXX + 308 + 1 mapka i XVII tablic.

Kanał Bydgoski, Liczący 27 km długości, jest najkrótszym z czterech, posiadanych przez Polskę.

Jednakże jego wartość gospodarcza stała ongiś i dziś stoi na pierwszym miejscu.

Dotychczas literatura nasza nie posiadała pracy, któraby jego dzieje i znaczenie ujęła wyczerpująco i syntetycznie.

Lukę tę wypełniła obecnie praca p. Winida, wykonana w Instytucie Geograficznym Uniwersytetu Poznańskiego.

Odrazu na wstępie zwraca uwagę wyjątkowo wielka ilość materiału, jaką autor operuje. Wylicza moc akt, publikacji archiwalnych, roczników czasopism, jak polskich tak i w innych językach, dzieł i map, z których korzystał. Tym sposobem skrócił i ułatwił ogromnie pracę wszystkim interesującym się jakąkolwiek kwestją, dotyczącą Kanału Bydgoskiego.

Treść książki rozbita jest na jedenaście rozdziałów, w których autor kolejno omawia krajobraz geograficzny okolic kanału, zagadnienie drogi wodnej Wisła—Odra i jej dzieje, środki i technikę ruchu na kanale, bardzo szczegółowo opracowaną statystykę ruchu, czynniki rozwoju ruchu, zagadnienie wystarczalności wody, znaczenie Kanału Bydgoskiego podczas

wojny światowej i ruch na kanale w Odrodzonej Rzplitej i jego znaczenie.

Wiele naszych utartych poglądów na kwestje poruszone w tej pracy musi ulec zmianie, a przede wszystkim odnosi się to do pierwotnego autorstwa Kanału Bydgoskiego, gospodarki i statystyki niemieckiej na kanale i dawnego stosunku Niemiec do Gdańska, który dla Fryderyka II był zawsze: „*étant totalement étrangère*”.

Co do udziału polskiego w pracach i wydatkach około Kanału Bydgoskiego, to autor wyszukał i obliczył je z czasów Księstwa Warszawskiego. Przedstawiają się one tak poważnie, że p. Winid opiera na nich konkluzję: „Prace te są bezwzględnie niemniej wartościowe od wielkich prac pruskich; budowy kanału i odnowienia go za Petersona”.

Aktualne są rozważania na temat stosunku Kanału Bydgoskiego do Bałtyku (w rozdziale XI-ym), a to tembardziej, że dziś do splotu zagadnień Kanał Bydgoski—Gdańsk dochodzi trzecie ogniwo, dla nas, bezsprzecznie, najważniejsze — Gdynia.

Kasa im. Mianowskiego — Instytut Popierania Nauki, wydając takie prace, spełnia swój obowiązek.

Władysław D e s z c z k a (Poznań).

Dyczakowski Stanisław (Inż.-technolog): Komunikacje w Polsce oraz znaczenie dla Polski wybrzeża morskiego. Katowice. Wyd. Tow. Czytelników Ludowych (1928) 8-ka, str. 16. (Gospodarstwo Bogactwa Polski VI).

Obrazy przedstawicieli polskiego i niemieckiego kupiectwa w Warszawie w dn. 29 stycznia 1928, w gmachu „Resursy Kupieckiej”. Warszawa (1928), 8-ka, str. 15.

Ormicki Wiktor: Eksport drewna w dorzeczu Dunajca i Popradu. Kraków. Nakł. księgarni geograficznej „Orbis”, 1927, 8-ka, str. 56 (Prace Instytutu Geograficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego nr. 9).

Peszkowski Karol Inż.: Problem drogi wodnej z Górnego Śląska. Warszawa. Nakł. Tow. Propagandy Budowy Dróg i Budowli Wodnych w Polsce 1928, 8-ka, str. 63 z mapą.

Rocznik Statystyczny Polskich Kolei Państwowych za rok eksploatacyjny 1926. Warszawa 1927, 8-ka, str. XXVI + 149 + 58 z mapą i tabl.

Tomanek Franciszek: Handel towarowy i pieniężny oraz jego organizacja. Wyd. III. Lwów—Warszawa. Nakł. Książnicy Atlasu, 1927, 8-ka, str. 276.

Czasopisma: A. B.: Handel zagraniczny Anglii w I półroczu 1928 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1928). — Atlas A. Dr.: Z międzynarodowego rynku cukrowego (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 16. 1928). — Battaglia R.: Znaczenie kolejnictwa dla rozwoju życia gospodarczego (Kupiec Nr. 31. 1928). — Tenże: O wzmocnienie finansowe kupiectwa (Kupiec Nr. 25. 1928). — Bzowiecki A. Dr.: Około rokowań handlowych polsko-niemieckich (Świat Kupiecki Nr. 30. 1928). — Butler J.: W sprawie przewozów tranzytowych przez polskie porty (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1928). — Tenże: Handel Z. S. R. R. z Polską i przez Polskę (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1928). — C. P.: Na marginesie bilansu handlowego (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Choraży Dr.: Kupiectwo a targi i handel domokrajny (Świat Kupiecki Nr. 29. 1928). — Czapski W. Inż.: O wolności lotów komunikacyjnych ponad obcem terytorjum (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1928). — E.: Projekty zmiany systemu klas pasażerskich (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Eberhardt J. Inż.: Lotnictwo pod względem gospodarczym (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — F. R.: Pierwsza bezpośrednia linja transoceaniczna z Polski (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — G.: Państwowa Rada Kolejowa (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — G. Wł.: Powszechna Wystawa Krajowa (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1928). — Gawroński Z. Dr.: Kwestja pochodzenia i przychodzenia towarów w handlu zagranicznym (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Tenże: Narodowość towaru w imporcie (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Gieysztor J.: Komunikacja samochodowa (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1928). — Gołębiowski A. Inż.: Produkcja towarowa i jej wywóz z Polski w ostatniem pięcioleciu (Przegląd Techniczny Nr. 23. 1928). — Glass S.: Dziesięciolecie sowieckiego monopolu handlu zagranicznego (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — Hilchen F. Dr.: Technika polskiego handlu zagranicznego (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Hoyer W.: W sprawie raportów gospodarczych polskich placówek zagranicznych (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — Iwasiewicz J.: Ochrona celna polskiego przemysłu cukrowniczego (Rolnik Ekonomista Nr. 12. 1928). — Jastrzębowski W.: Obroty handlowe polsko-palestyńskie (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — J.: Gdynia i wybrzeże morskie ze stanowiska komunikacyjnego (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1928). — J. G.: O przewozy w komunikacji z Czechosłowacją (Handel i Przemysł, zeszyt 22. 1928). — Tenże: Obrady Międzynarodowego Związku Kolejowego (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Tenże: Niezdrowe współzawodnictwo między komunikacją samochodową i kolejową (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Tenże: Konjunktury przewozowe na Polskich Kolejach Państwowych (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Tenże: Żądania przemysłu górniczo-hutniczego w zakresie taryf kolejowych (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1928). — Tenże: Psychotechnika na usługach kolei (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1928). — J. W.: Rozporządzenie o sprzedaży nawozów sztucznych

(Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1928). — Królikowski S. Inż.: W sprawie rozwoju eksportu (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Tenże: IV protokół do konwencji handlowej z Czechosłowacją (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1928). — Tenże: Zasady bezpośredniego handlu z zagranicą (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — Tenże: Bilans handlowy z poszczególnymi krajami (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Kocot S.: Sądy polubowne w międzynarodowych stosunkach handlowych (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1928). — Konopiński St.: Ochrona celna w poszczególnych państwach w świetle badań międzynarodowych (Przemysł i Handel, zeszyty 24 i 25. 1928). — L. L. Dr.: W sprawie organizacji eksportu chmielu polskiego (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1928). — Litwiński L. Dr.: Handel światowy w roku 1927 (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1928). — Łada Z. Dr.: Konwencje międzynarodowe i traktaty handlowe (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 9. 1928). — Łopieński Z.: W sprawie ceł od importu luksusowego (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Łychowski T. Dr.: Pierwszy międzynarodowy traktat handlowy (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1928). — Tenże: Ewolucja polityki handlowej Francji (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Tenże: Sowiecki monopol handlu zagranicznego (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — M. T.: Tunel samochodowy pod rzeką Hudson w New Yorku (Przegląd Techniczny Nr. 22. 1928). — Miduch Z.: Umowa handlowa z Czechosłowacją (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 14. 1928). — Mincer T. Dr.: Bilans handlowy a napływ kapitału zagranicznego do Polski (Rolnik Ekonomista Nr. 11. 1928). — Opuski M.: Zagadnienie organizacji eksportu szczeciny (Kupiec Nr. 23. 1928). — Pogorzelski M.: Kwestja spławu po Niemnie (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — P. I. E.: Produkcja i eksport jaj w Rosji (Rolnik Ekonomista Nr. 11. 1928). — Rostkowski F.: W sprawie rozwoju żeglugi morskiej (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1928). — Rzepecki B.: Handel zagraniczny Polski (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — Rzepecki T. Dr.: Kupcy zbożowi a polityka rezerw zbożowych (Świat Kupiecki Nr. 28. 1928). — Rutkowski S. Z.: Bilans płatniczy Polski za rok 1926 (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1928). — Samulski S.: Program kupiectwa polskiego na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu (Kupiec Nr. 24. 1928). — Sągajło M.: Zniesienie ograniczeń wywozu kauczuku w Anglii (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Siebeneichen A.: Rozwój Targów Poznańskich (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — Szukiewicz T.: Traktat przyjaźni i handlowy z Chinami (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — S. G.: Bilans płatniczy w Francji w 1926 i 1927 r. (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 16. 1928). — S.: Poczta, telegraf i telefon przedsiębiorstwem państwowem (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — S. K. S.: Projekty dróg wodnych w Niemczech i Czechosłowacji na polskim pograniczu (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 11. 1928). — Studnicki W.: Jugosławia jako rynek zbytu (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — Turski

M.: Powszechna Wystawa Krajowa a polska ekspansja gospodarcza (Echo Powszechnej Wystawy Krajowej Nr. 7. 1928). — Tenże: Problem aktywizacji bilansu handlowego (Przemysł i Handel, zeszyty 28, 29, 30, 31, 32. 1928). — T. N.: Bilans płatniczy Polski w roku 1927 (Przegląd Ubezpieczeniowy zeszyt 3. 1928). — T. J.: Bilans handlowy w kwietniu 1928 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Waschko S.: Rozwój turystyki jako środek aktywizacji bilansu handlowego (Kupiec Nr. 32. 1928). — Wojtyła J.: O racjonalizacji przewozów (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Tenże: Wpływ obciążenia podatkowego na bilans handlowy i kredyt (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — W. J.: Pośrednictwo obce w eksporcie polskim (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1928). — W. M.: Rozwój kolei żelaznych w Turcji (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1928). — Zakrzewski F.: O wolność obrotu gospodarczego między państwami (Kupiec Nr. 27. 1928). — Tenże: Izby przemysłowo-handlowe, ich struktura i zakres działania (Kupiec Nr. 26. 1928). — Tenże: Bołaczki naszego kupiectwa (Kupiec Nr. 23. 1928). — Żelawski L.: Kryzys cen produktów mięsnych (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1928). — Tenże: Możliwości wywozu polskich produktów zwierzęcych do Francji (Rolnik Ekonomista Nr. 16. 1928). — Z.: Zależność rozwoju naszego eksportu od zawarcia traktatów handlowych (Kupiec Nr. 29. 1928). — Janicki S. Dr. Prof.: Organizacja handlu zbożem w Kanadzie, inspekcja, powstanie i organizacja syndykatu sprzedaży; budowa syndykatu, działalność „poolu” kanadyjskiego (Rolnik Ekonomista Nr. 9 i 11. 1928). — Postulaty Związku Polskich Organizacyj Rolniczych w sprawie eksportu z Polski płodów i przetworów rolnych (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1928). — Ruch towarowy na polskich drogach wodnych w roku 1926 (Przegląd Techniczny Nr. 30 i 31. 1928). — Aktualny stan produkcji i eksportu bekonów (Kupiec Nr. 33. 1928). — Współczesna reklama świetlna (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 11. 1928). — Znaczenie zwyczaju handlowego (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 9, 10, 11. 1928). — Kartele drzewne czesko-słowacko-rumuński i rumuńsko-jugosłowiański (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1928). — Organizacja handlu lnem w Polsce (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1928). — Wyniki VIII. Targów Poznańskich (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — Nowe angielskie cła na cukier surowy a czechosłowackie cukrownictwo (Rolnik Ekonomista Nr. 11. 1928). — W sprawie stosunków handlowych polsko-francuskich (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1928). — Zmiany w taryfach państw pozaeuropejskich w 1927 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928).

Jérôme Jacques: Le monopole du commerce extérieur. Etude historique et économique. Paris. Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1927, 8-ka, str. 184.

Wever J. A.: Les institutions d'expansion commerciale des Pays Bas. Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1927, 8-ka, str. 166.

- Furuya S. Y.: Japan's foreign exchange and her balance of international payments with special reference to recent theories of foreign exchange. New York. Columbia University Press 1928, 8-ka, str. 208. (Studies in hist. econ. and public law 299).
- Lewin Henry Grate: Early British railways: a short history of their origin and development 1801—1844. New York, Spon & Chamberlain, 1928.
- Min. of agric. and fisheries Report on the pork and bacon trades in England and Wales. London H. M. Stat. Office, 1928, 8-ka, str. 202 + XIV. (Econ. Series 17).
- Braentigam Harald: Die Handelspolitik Polens seit Erlangung der Selbstständigkeit bis zum Ablauf der Genfer Konvention am 15 Juni 1925. Berlin. Ebering. 1927, 8-ka, str. 133.
- Huch Hans: Die Organisation und die Rechtsnatur der Deutschen Reichsbahn-Gesellschaft. Quedlinburg, Huch 1928, 8-ka, str. VIII + 111.
- Peter Hans: Trend und Saisonschwankungen. Anleitung zu ihrer Berechnung und Ausschaltung aus Wirtschaftskurven, mit einem Anhang über die Bewegung und Zusammensetzung des deutschen Aussenhandels vom Jan. 1925 bis Jan. 1927. Nürnberg. Kriche, 1928, 8-ka, str. 80. (Nürnberger Beiträge zu den Wirtschaftswissenschaften 10).
- Pfeiffer Hermann: Der deutsche Buchhandel, seine Organisation und seine Einrichtungen. Mit einem Vorwort von Curt Frenzel. Dessau. Dünnhaupt, 1928, 8-ka, str. VII + 90.
- Slavik Gerhard: Der Aussenhandel und die Handelspolitik Oesterreichs 1918 bis 1926. Diss. Klagenfurt. Von Kleinmeyr, 1928, 8-ka, str 82, 15 tabl.
- Stierle Adolf: Der österreichische Buchhandel in der Nachkriegszeit mit Berücksichtigung der Nachfolgestaaten Oesterreich-Ungarns. Wien. Hölder-Pichler-Tempsky, 1928, 8-ka, str. IV + 80.

DZIAŁ VI.

Skarbowość, zagadnienia kredytowe, walutowe, bankowe i ubezpieczeniowe.

Górnicki Lucjan ks. Dr.: Chrześcijańska teoria o państwie i wypływający stąd obowiązek płacenia podatków na rzecz państwa. Włocławek, 1927. Str. 108.

Rzecz dotycząca jednego z ważniejszych działań skarbowości, ujęta w płaszczyźnie filozoficzno-moralnej. Zjawisko w literaturze wogóle niecodzienne, a w polskiej — dotychczas jedyne. Wyjątkowo znaczenie tej pracy podkreśla nie tylko samo ujęcie tematu, ale i nieoczekiwane tu i owdzie zasady i wnioski, jakie autor formułuje.

Pierwsza część pracy, obejmująca jej połowę, zawiera rozwinięcie zasad teoryj: umowy społecznej, organicznej i chrześcijańskiej oraz krytykę dwóch pierwszych. Część druga mówi o pojęciu i rodzajach podatków, o pojęciu sprawiedliwości oraz na ostatnich trzydziestu stronach zawiera uzasadnienie obowiązku płacenia podatków na tle chrześcijańskiej teoryj o państwie. Tej części chcemy przyrzeć się zbliska.

Określiwszy pojęcie podatku przyjmuje autor ich podział na bezpośrednie i pośrednie (co stanowi pozycję odrębną), oparty na nienaukowym kryterjum, jakim jest cel podatku zamierzony przez ustawodawcę. Następnie podaje poglądy co do tytułów płacenia podatków, niestety w rozmiarach bardzo skromnych, świadczących o nader urywkowych wiadomościach autora w tej dziedzinie: od Smitha i Saya przechodzi autor do Méniera i Wagnera, zamykając w nich szereg starszych i nowszych teoretyków skarbowości. Wreszcie dla lepszego zrozumienia następnych wywodów kreśli autor pojęcia trzech rodzajów sprawiedliwości: 1) sprawiedliwość wymienna (uczciwość) w stosunku jednostki do jednostki, obowiązująca zawsze do restytucji rzeczy zabranej, do naprawienia krzywdy, 2) sprawiedliwość rozdzielcza (wprost sprawiedliwość) w stosunku przedstawicieli zbiorowości wobec jednostek i 3) sprawiedliwość ogólna, której przedmiotem jest dobro ogólne w stosunku jednostki do społeczeństwa, zwana także sprawiedliwością legalną lub prawną, dla oznaczenia związku prawa naturalnego z prawem pozytywnem. „Sprawiedliwość prawna, jak i rozdzielcza obowiązują pod grzechem ciężkim w materji ważnej, do restytucji jednak nie obowiązują”.

Społeczeństwo jest przyrodzonym stanem człowieka, obowiązkiem więc ostatniego jest utrzymać społeczeństwo przy życiu, jak tego chce prawo natury. „Gdy władza państwowa prawem pozytywnem każe sobie płacić podatki, ale ogólnie tylko, zasadniczo rzecz biorąc (bliżej rodzaju podatku, ani jego sumy nie określa), to tem samem tego obowiązku własną powagą nie wynajduje ani nie stwarza, lecz wyprowadza tylko wniosek z drugiego prawa naturalnego”. Obowiązкови nakazanemu przez naturę odpowiadać winna sprawiedliwość ogólna, **czyli prawna**, stąd „każdy obywatel kraju obiektywnie z prawa Boskiego naturalnego, subiektywnie z cnoty sprawiedliwości ogólnej czyli prawnej, obowiązany jest pod grzechem płacić Państwu podatki”. Dotyczy to podatków bezpośrednich i pośrednich, nie obejmuje ceł, które są czysto karne t. zn., nie

stwarzają dla obywatela obowiązku „w sumieniu do zapłacenia podatku, ale tylko do poddania się karze po wyroku sędziego w razie defraudacji”.

Obowiązek uiszczenia podatku istnieje tylko wówczas, gdy podatek jest sprawiedliwy. Takimi zaś podatki są wtedy, gdy: 1) zostały nałożone przez właściwą władzę, 2) dla słusznej przyczyny, którą będzie konieczność zachowania państwa lub pożytek ogółu, 3) w sposób należyty: jeżeli nie pochłaniają całkowitego dochodu obywateli, proporcjonalnie do konieczności państwowych lub pożytku ogółu, oraz przy sprawiedliwej ich wysokości (ostatnią sprawę przekazuje zdaje się autor ekonomistom) i 4) przy zachowaniu sprawiedliwości rozdzielczej, t. j. obciążeniu wszystkich (bez przywilejów klasowych) w stosunku do zdolności płatniczej (minimum egzystencji i umiarkowana progresja zatrzymująca się „wkrótce tak, że przy wyższych sumach podatek powinien wzrastać już proporcjonalnie”).

W zakończeniu autor porusza parę „kazuśów” z praktycznego prawa skarbowego, które dla ich osobliwości przytoczymy W dosłownych wyjątkach, by myśli autora nie spaczyć. A więc... „ktoby nie chciał złożyć zeznania lub przysięgi, ukryć część podatku i nie zapłacił go” ten „ewentualnych strat, jakie państwo stąd ponieść mogło, nie obowiązany byłby wynagradzać, ponieważ cnota sprawiedliwości prawnej nie zna restytucji”. Z cłem jest jeszcze wygodniej, bo defraudacja cła nie powoduje nawet grzechu. Także „nie można powiedzieć, iż defraudator podatku obowiązany jest do zapłacenia zdefraudowanego podatku... przypadkowo... dlatego, że zwałił ten ciężar na bliźniego. Bo... rząd liczy się z tem, iż pewne małe niedopłaty będą i z góry trochę większe sumy wyznacza. Zresztą ten tylko winny jest zgwałcenia sprawiedliwości wymiennej, kto przez krzywdę sprawia, iż inni więcej płacić muszą. Czego o defraudatorze podatku absolutnie powiedzieć nie można”.

Wnioski autora są tak rażące, że zrozumienie ich jest wprost trudne, tembardziej, że sformułowano je niezwykle krańcowo, bez bliższego uzasadnienia i rozwagi, dokąd one prowadzą. Przedewszystkiem jednak są one błędne, bowiem, jak mówi § 121 „Kodeksu Społecznego” w tłumaczeniu prof. Górskiego, „ustawy skarbowe, sprawiedliwe i sprawiedliwie stosowane, obowiązują w sumieniu. Katolicy społeczni powinni dążyć do zmiany spaczonyj w tym względzie opinij publicznej oraz do wdrożenia obywateli, w imię sprawiedliwości spo-

łącznej, do lojalnego uczestniczenia w ciężarach państwowych".

Zaprzeczanie faktu, że defraudacje zmniejszając dochody Państwa, powodują, iż musi je ono uzupełniać przez zwiększone obciążenie obywateli lojalnych, jest jednym z wielu w tej pracy przykładów, iż autor pisząc o skarbowości, za słabe ma o niej pojęcie. Gdy się buduje pewne zasady i wnioski na stanie faktycznym, zaleca się przedtem dobrze go poznać, by uniknąć takich wypadków, że na dwanaście powołanych jako obowiązujące ustaw polskich (str. 84 i 85) jedenaście oddawna albo nie obowiązują, albo wogóle nawet podatków takich już niema.

Konstrukcja tematu jest wadliwa. Wstęp zawierający trzy teorie o państwie, zajmuje połowę pracy, a właściwe uzasadnienie obowiązku płacenia podatków, zatem cel pracy, zaledwie jedną trzecią. Nie można usprawiedliwić szkicowania teorii umowy społecznej i organicznej, skoro zawiesiło się je w próżni zamiast powiązać z tematem, t. j. dowieść, że nie mogą one uzasadnić obowiązku płacenia podatków. Tego autor nawet nie próbował.

Z wielu więc powodów możemy mówić, że autor z podjętego zadania nie wywiązał się. Postawiony przez niego temat musi oczekiwać na lepsze opracowanie.

Dr. Jerzy L u b o w i c k i (Warszawa).

H e r y n g Z. Prof.: Rola kapitału amerykańskiego w życiu państwem i gospodarczem Polski, Warszawa 1928, Hoesick, str. 67.

Jakkolwiek praca ta omawia stosunki przed zaciągnięciem pożyczki stabilizacyjnej, nie można uważać jej za nieaktualną, co też autor podkreśla; kwestja napływu kapitałów zagranicznych nie jest bowiem dotąd rozwiązana definitywnie.

Autor stawia trzy pytania: 1) U kogo starać się o pożyczki, 2) kto ma je zaciągać, 3) w jakich warunkach będziemy mogli otrzymać pożyczki? Na pierwsze pytanie odpowiada, że jedynie Ameryka wchodzi w rachubę jako kredytodawca, na drugie, że nie państwo ani samorządy, lecz przedsiębiorstwa winny zaciągać pożyczki; trzeciemu pytaniu jest poświęcona najpoważniejsza część książki. Autorowi chodzi o stworzenie w Polsce odpowiednich warunków dla napływu kapitałów, a przede wszystkim przedsiębiorców i organizatorów amerykańskich typu nowoczesnego, prowadzącego

działalność gospodarczą w imię hasła: „wysokie zarobki — niskie zyski” i t. d. „Lepiej Ford bez dolarów, niż dolary bez Forda!” Niedużem zaufaniem cieszą się nasi przedsiębiorcy u autora!

Ugruntowanie warunków dla napływu kapitału amerykańskiego autor widzi w utrwaleniu zaufania amerykańskich kół gospodarczych do nas, a rękojmią tego zaufania jest a) stały pieniąż, b) solidna gospodarka przedsiębiorstw, które otrzymują kredyt; w tym celu Amerykanie mają otrzymać dalekosiężne wpływy w nich, a zarazem mają być zreformowane przepisy prawne, gwarantujące Amerykanom wyegzekwowanie ich należności; chodziłoby przede wszystkim o prawo upadłościowe; c) dla rozszerzenia rynku zbytu winna Polska prowadzić taką politykę w stosunku do Rosji, którąby otworzyła rynek ten dla wytworów polskich, których produkcję przemysłowcy amerykańscy w Polsce silnie rozszerzą.

Ciekawość a zarazem zastrzeżenia budzi projekt autora co do sposobu utrwalenia kursu waluty polskiej oraz związanego z tym problematem sposobu wciągnięcia kapitałów amerykańskich do Polski. Stwierdza, że pokrycie kruszcowe walut przed wojną nie funkcjonowało należycie, gdyż w czasach normalnych faktycznie niemal wcale nie żądano wymiany banknotów na kruszec, a w czasie kryzysu zawieszano wymianę. Autor proponuje więc „cząstkową wymianę”, polegającą na tym, „że cząstkowo wymienialne złote polskie, emitowane przez odpowiednie instytucje bankowe bądź zagranicą dla obiegu międzynarodowego, bądź w kraju dla obiegu wewnętrznego — podlegałyby stopniowej amortyzacji w ciągu lat 10 przez wylosowanie w pierwszym dniu każdego miesiąca 120-jej ich części” (str. 26). System ten miałby mieć zalety takie, że 1) zastąpiłby zaciągnięcie pożyczki na cele walutowe, 2) umożliwiłby utrzymanie wymiany not także podczas wojny, 3) dałby szczególnie silne stanowisko naszej walucie papierowej, a 4) będzie automatycznie przeciwdziałał deprecjacji złotego. Projekt ten oznaczałby skorygowanie popytu i podaży na walutowy zapas kruszcu; w czasach normalnych robionoby złotem sztuczny ruch, a w czasie wojennym spodziewa się autor nie dopuścić do większego popytu na kruszce, niż do 120-tej części jego miesięcznie. Lecz najważniejsza kwestja: czy „uaktywizowanie”, że się tak wyrazimy, pokrycia kruszcowego, wystarczy na zapewnienie walucie stałej wartości, czy ono uchroni przed nadmierną emisją banknotów? Pokrycie waluty jako takie nie uchroni waluty przed inflacją; ono

odgrywa tylko pomocniczą rolę przy walucie, stanowiąc wskutek ustanowienia pewnego przymusowego stosunku pomiędzy rzeczą dowolnie pomnażalną (banknotami) a rzeczą istniejącą w ograniczonej ilości (kruszcem lub dewizami!) pewną mniej lub więcej minimalną rękojmnię, że ilość emisji nie zostanie zbyt-
nio powiększona, co atoli nie jest wcale gwarancją absolutną. Autor jednak chciałby dopuścić nawet do dziesięciokrotnej wysokości emisji W stosunku do pokrycia (str. 29); chciałby pozyskać kapitały amerykańskie w ten sposób, że w Ameryce emitowanoby na podstawie np. 2,4 milionów dolarów, wnie-
sionych do któregoś z banków rezerwowych przez finansistów, chcących udzielić Polsce kredytu, sumę złotych „polsko-
amerykańskich”, odpowiadającą 24 milionom dolarów! Sumy emitowane otrzymywałyby korporacje kredytowe amerykańskich udziałowców z disagio, 50%. Pytamy, jak zareaguje na to druga strona równania pieniężnego, strona towarowa? Przecież, takie powiększenie znaków obiegowych musi spowodować przynajmniej przejściowo zwichnięcie równowagi sto-
sunku pomiędzy pieniądzem a towarem. Pożyczki zagraniczne przecież zawsze koniec końcem muszą przybrać kształt przy-
wozu towaru do kraju, otrzymującego pożyczkę! Pozatem ileby kosztował taki kredyt dla Polski?

L. Rosiński (Poznań).

K a u z i k Stanisław: Podatek dochodowy. Warszawa, Hoe-
sick, 1928. Str. 524.

Treścią tej książki są: ustawa o podatku dochodowym, rozporządzenia wykonawcze, okólniki Ministerstwa Skarbu, wyroki Najwyższego Trybunału Administracyjnego oraz postanowienia ustaw i rozporządzeń mających związek z podatkiem dochodowym, wszystko to zgrupowane według kolejności artykułów ustawy. Materiał zebrał autor zupełnie wyczerpująco, jeżeli pominąć wyjaśnienia do zamieszczonej instrukcji egzekucyjnej, a ułożył go rzeczowo dobrze, gdy się uzna, że np. okólniki o normach szacunkowych winny być w dziale „postępowanie wymiarowe”, nie zaś „przy „dochodach z poszczególnych źródeł”. — Usystematyzowanie porzrzuconego po licznych wydawnictwach materiału, zwłaszcza że identyczne wydawnictwo z r. 1925 Dunajewskiego i Urbana jest przestarzałe, było w podatku dochodowym istotnie potrzebne. — A chociaż jest to pierwszy debiut podatkowy autora, który z tą dziedziną najmniej miał zdaje się, do czynienia, należy przy-

znać, że wydawnictwo jest udane, sumienne i wyczerpujące. Winno więc zainteresowanym oddać znaczne usługi.

Niezależnie od pracy p. Kauzika trzeba zauważyć, iż wydawnictwa tego rodzaju w ogóle mają niestety tę właściwość, że po pewnym czasie przestają być aktualne, bo nie mogą stanowić wyłącznego źródła informacyjnego w dziedzinie, której są poświęcone. Z dużą np. szkodą dla omawianej pracy jest niemożność podania wyjaśnień z końca maja 1928 r., dotyczących postanowień o amortyzacji, które są obecnie inne od podanych przez autora (str. 49). Podobny los czeka każdą książkę tego rodzaju. Stale powiększająca się ilość wyjaśnień władz centralnych przy opieraniu postępowania wymiarowego więcej na okólnikach niż na ustawach, nie rokuje, aby podobne prace mogły na długo zachować swoją wartość. Dlatego też należałoby przyjąć, że komentarz do ustawy winien zawierać prócz wyjaśnień władz skarbowych, przedewszystkiem interpretację ustawy dokonaną przez samego autora. To dopiero będzie miało największą wartość, która zapewni wydawnictwu służbę publiczną przez dłuższy okres czasu.

Nie może ulegać wątpliwości, że poza omawianą pracą, która i w ujęciu, jakie jej nadano, była potrzebna, wszystkie inne następne, mogące się ukazać, a dotyczące jakiegokolwiek podatku, o ile nie będą zawierać komentarzy ich autorów, będą zbyteczne wobec istnienia zbiorów Nikodema, Krynickiego i t. d. o podatku przemysłowym, Stolzenwalda, Dąbrowskiego i t. d. o podatku gruntowym etc. Mogą być nawet szkodliwe, jeżeli miałyby utrwalać dotychczasowy system wydawnictw komentarzy, polegający na zebraniu ustawy, okólników i wyroków, wydawnictw, które wzajemnie różnią się większą lub mniejszą ilością wyjaśnień rządowych i sądowych, formatem książki i nazwiskami autorów. Cała umiejętność interpretacyjna nie może się ograniczać do podawania wyjaśnień czynników, rządowych. Dr. Jerzy Lubowicki (Warszawa.)

Kożuchowski Józef. Kapitał zagraniczny w przemyśle polskim, Przemysł i Handel. Warszawa 1928, str. 14.

Zeszyt ten przedstawia wyniki próby stwierdzenia udziału kapitału zagranicznego w kapitale akcyjnym. Jest to materiał trudny do opracowania z różnych względów: np. różnice prawne dzielnic — system koncesyjny i rejestrowy —, dalej daleko idąca nieuchwytność kapitału akcyjnego itd. Ilość spółek akcyjnych wynosiła w d, 1.I.1927 według Gł. Urzędu Stat. 1189

z kapitałem 1 872 122 000 zł. Autor rozważa udział kapitału zagranicznego w 850 spółkach, działających na zasadzie systemu koncesyjnego i dochodzi do wniosku, że z nich 667 opiera się na kapitale krajowym, a 183 ma charakter mieszany względnie czysto zagraniczny. Z tych 183 spółek 40 miało na walnych zgromadzeniach poniżej 25% kapitału zagranicznego, 50 — 25 do 50%; 93% były zupełnie pod wpływem zagranicznym. Największe zainteresowanie kapitału zagranicznego budzą przemysły: naftowy, górniczo-hutniczy, włókienniczy, elektrownie, chemiczny i metalowy. Przytem największy udział przypada na kapitały: amerykański, angielski, austriacki, belgijski, francuski i niemiecki. Kapitał zagraniczny wynosi w przemysłach: naftowym 60%, górniczo-hutniczym 32%, chemicznym 18%, elektrotechnicznym 35%, w elektrowniach 44%. Wywody swe autor uzupełnia tabelami statystycznymi.

L. R.

Lubowicki Jerzy Dr.: Zasady reformy podatkowej. Z przedmową Prof. Dr. Jerzego Michalskiego. Warszawa, Bibl. Ekon. Tygodn. „Przemysł i Handel”, t. 22, 1928, str. 78.

Autor „Polityki podatkowej polskiej z r. 1927” obecną rozprawką poprzednią pracę chce dokończyć i uzupełnić, a wymienione tam zasady rozwinąć i zająć się szczegółowiej ich sformułowaniem” (str. 10). Zauważył trafnie w przedmowie prof. Jerzy Michalski, iż „Zasady reformy podatkowej” wskazują „linję reformy systemu podatków bezpośrednich”, tytuł zatem jest szerszy, niż przeprowadzone pod jego zapowiedzią badanie.

Wstępny rozdział maluje stan dzisiejszy prawa o podatkach bezpośrednich w Polsce. Dr. Lubowicki proponuje ogólną reformę. „Cechą jej jest utrzymanie dotychczasowych podatków, pewne ich zmiany i przetasowanie podatków w systemie: nie lepsze nowe podatki, lecz ulepszone dzisiejsze” (str. 9). Przesłankami rekonstrukcji podatków bezpośrednich ma być utrzymanie dotychczasowego poziomu wpływów z danych źródeł dochodowych, względnie ich lekkie podwyższenie, „wynikające z elastyczności ustaw, przy zmniejszonym ciężarze podatkowym, jednolitość konstrukcji systemu, dostosowanie go do najwyższej kultury i techniki gospodarczej w Polsce, nieutrudnianie procesu bogacenia się ludności, oraz przyzwyczajenia ludności i administracji skarbowej” (str. 14). Analizując pojawiające się projekty reformy, odrzuca te z nich,

które kumulują pierwiastki różnych celowo założeń, odrębnych warunków i t. d., oświadcza się za projektami b. wiceministra skarbu, prof. Bolesława Markowskiego, które, zdaniem autora, w znacznych częściach pokrywają się z opiniami w tej mierze prof. Taylora, śp. prof. Strasburgera, prof. Głębińskiego i prof. Krzyżanowskiego, a także i Rządu (str. 60). Punktem wyjścia reformy winno być zdecydowanie się na wyciągnięcie konsekwencji praktycznych z przepisu artykułu 69 Konstytucji (rozgraniczenie źródeł dochodowych państwa i samorządu). Samorząd otrzyma wtedy do wyłącznej eksploatacji podatki rzeczowo-przychodowe, a więc gruntowy, od nieruchomości (który należy rozszerzyć na wieś), i patenty. Zredukować jednak należy ilość jego podatków, zaś nadzór nad skarbowością komunalną otrzymałby wyłącznie resort skarbowy administracji rządowej. Straciłby jednak udział w podatkach państwowych. Osią wpływów państwa z podatków bezpośrednich stanie się podatek dochodowy (lecz zreformowany) i stały majątkowy. Obok nich w duchu rad misji Kemmerera należy zostawić na razie jako malum necessarium podatek obrotowy nb. zracjonalizowany (jedna stopa około mniej więcej 1% i inne modyfikacje). Radzi też słusznie autor uproszczenie techniki podatkowej (terminy, procedura wymiarowa i odwoławcza).

W ogólności praca ta, jak i poprzednia, wykazuje bystrość autora w dziedzinie podatkowej, w szczególności w systemie podatków bezpośrednich. Dr. Lubowski pilnie śledzi za rozwijającym się tempem dynamiki podatkowej polskiej, zna cudze opinie, przyczem korzysta z dobrych, mając własny zdrowy sąd i Dogał na rzeczy studjowane. Rozmach w przyjęciu tak szerokiego pola perspektywy tematu, jaki podjął, nie pozostaje wobec stosunkowo niewielkich rozmiarów książek, jakie wydał, bez wpływu na nieuniknienie w takich warunkach występujący miejscami szkicowy charakter rozbioru.

Prof. Dr. I. C z u m a (Lublin).

Beiträge zur Finanz Wissenschaft. Festgabe für Georg von Schanz zum 75 Geburtstag 12. März 1928, 2 B-de. Tübingen, Mohr, 1928, str. 439 i 441.

Założycielowi znanego perjodyku skarbowego Finanz-Archiv, dzierżącemu ster redakcji czterdziesty piąty rok, profesorowi ekonomji, dawniej ekonomji, statystyki i skarbowości w Würzburgu, Georg'owi von Schanz, przyjaciele i współpracownicy naukowci pod kierunkiem profesora Uniwersytetu

w Królewcu, Teschemacher'a, przygotowali księgę jubileuszową, do której napisania zaprosili pierwszorzędną z dziedziny skarbowości pióra świata. Księga obejmuje dwa tomy, sięgając bez setki prawie 1000 stron formatu dużej ósemki, ze starannie wykonaną fotografią Jubilata.

Na jej treść składają się artykuły, dotyczące szerokiej skali problemów skarbowych, teoretycznych i praktyczno-aktualnych. Otwiera szereg profesor Uniwersytetu w Kolonii Erwin von Beckerath w artykule „Formen moderner Finanztheorie”, którego ciekawym rysem jest zręczny rozbiór wpływu Mengera, Jevonsa i Walrasa na hedonizm w skarbowości., reprezentowany przez Emila Saxa, do którego skłaniają się ze swoimi teoriami Wicksell, Einaudi i Edgeworth, ten ostatni hołdujący w podatku zasadzie „minimum sacrifice”, odpowiadającej założeniu Benthama o maximum przyjemności.

Następnie znany zaszczytnie prof. Uniw. Paryskiego i wydawca Gaston Jèze w artykule „Aspect politique des problèmes financiers”, pisanym oczywiście po francusku, dowodzi, iż jest przesadą sądzić, jak się to często dzieje, że problemy skarbowe są wyłącznie problemami porządku ekonomicznego i zagadnieniami techniki. Zdaniem autora, pierwiastek polityczny leży u podstaw zagadnień skarbowych, na dowód czego przeprowadza analizę pojedynczych partyj skarbowości, a więc wydatków, dochodów, kredytu publicznego i budżetu. O ile jednak technika skarbową (znanstwo) nie wystarcza do kierowania finansami kraju, o tyle akcja skarbową, prowadzona przez rządzących-amatorów bez kolaboracji znawców-techników (charakterystyczna cecha dzisiejszych stosunków) prowadzi do empiryzmu skarbowego z wszystkimi kosztownymi błędami, jako jego fatalną konsekwencją (rozrzutność, deficyty, podatki demagogiczne itd.).

Były minister skarbu Rzeszy i prof. Uniw. w Berlinie, Johannes Popitz, porusza problemat stosunku między „Finanzrecht und Finanzwissenschaft”. Idzie mu o podział pracy i próby oddzielenia materij prawa od materij nauki skarbowości. Zagadnienie, jak wiemy, bardzo złożone, tylko w grubych zarysach możliwe do rozwiązywania.

Wybitny statystyk, prof. Uniw. w Monachjum, Friedrich Zahn, omawia zagadnienie „Finanzwissenschaft und Statistik”. Dopełnia opisu grupy przeciwstawień artykuł pod tytułem „Finanzpolitik und Handelspolitik” pióra Eleméra Hantosa, docenta i sekretarza stanu w Budapeszcie.

Dalej idą z ważniejszych „Währung und Steuerdruck” docenta Mühlenfelsa z Królewca, „Die Verteilung der finanziellen Lasten in der Sozialversicherung” prof. Karola Pribram’a, szefa wydziału statystycznego Międzynarodowego Biura Pracy w Genewie, „Die finanzielle Bedeutung der öffentlichen Unternehmungen” prof. Brunona Molla z Lipska.

„Czerwony” profesor skarbowości, M. Bogoljepow z Moskwy, w artykule „Das Budget Sowjetrusslands als Wirtschaftsplan” stara się w rezultacie przekonać, iż budżet sowiecki przedstawia konstrukcyjnie żywszy i wszechstronniejszy wzór od podobnych gdzieindziej. Budżet sowiecki przechodził ewolucję od czysto orientacyjnego planu do dziś już znakomitego środka przesuwania dochodu społecznego i najpotężniejszej dźwigni gospodarczej i społecznej.

Wybitny autor i profesor Walther Lotz z Monachjum zajmuje się ciekawym zagadnieniem w artykule „Revolutionsfinanzen”. Gdzie zjawia się przewrót państwowy, tam oczywiście dokonuje się obok innych reform nowy rozdział ciężarów skarbowych. Autor obrazuje tę tezę na przykładach wielkiej rewolucji francuskiej, bolszewickiej, angielskiej XVII w., niemieckiej 1918 r. i powojennej austriackiej.

Dalszy przyczynek również zajmujący. Dyrektor Instytutu Ekonomicznego w Waszyngtonie, Karol Moulton, porusza w języku angielskim doniosłą sprawę „World War Debt Settlements”. Regulacja światowego długu wojennego jest zagadnieniem zarówno teoretycznym, jak praktycznym. Moulton stwierdza, iż między zawodowymi ekonomistami są dość daleko idące różnice w tym kierunku w poglądach na omawianą sprawę. Praktyka wykazała iluzoryczność i błędność niektórych panujących przesłanek. I tak np. simplistycznym okazało się, jak wiemy, mniemanie o braku wzajemnego związku i zależności (poza jednostronną) między krajami płacącymi długi, a otrzymującymi sumy z tego tytułu¹⁾). W końcu swojej pracy zestawia autor dzisiejszy stan zadłużenia wojennego wobec Stanów Zjednoczonych po konsolidacji, która doprowadziła do redukcji pierwotnych sum w zależności od kontraktującego kraju od 75% (Włochy) do 19,3% (Finlandja,

¹⁾ Czytaj w tej materji cenne wywody prof. Edwina Seligmana, polemizującego z Hooverem, w Polsce mile znanym, w rozdziale „The Allied Debts” w jego książce „Studies in Public Finance”, New York 1925. Seligman ujmuje kwestję w trzy pytania, a mianowicie 1) Is the Allied Debt a Just Debt?, 2) Can Europe Pay, 3) Will It Benefit Us to be Paid?

Polska 19,5% redukcji). Pierwotny dług 11 miliardów dolarów obcięto układami do prawie 7 miliardów.

Prof. Flora z Bolonji zastanawia się nad „L'avvenire dei prestiti pubblici”. Docent z Göttingen, Hans Ritschl, któremu przyczyniła trochę rozgłosu jego książka z r. 1925 „Theorie der Staatswissenschaft und Besteuerung”, tutaj dorzuca „Zur Theorie der staatswissenschaftlichen Entwicklungsstufen”.

To jest tom I. (18 prac).

Tom drugi zapoczątkowuje prof. Blumenstein z Berna przyczynkiem „Die Steuer als Rechtsverhältnis”. Prof. Wyższej Szkoły Handlowej w Mannheim, Ernst Schuster (w roku 1926 wyszła jego monografia „O dochodzie”), daje zarys teorii dochodu państwowego i podatków pośrednich.

Gwiazda naukowa Turynu i Włoch, prof. Luigi Einaudi, subtelnie wywodzi na temat „Intorno alla metodologia della teoria della capitalizzazione dell' imposta”. Celem tej pracy jest, jak pisze Einaudi, wyłożenie teorii w tej dziedzinie prof. Seligmana i Ricci, według której „la capitalizzazione dell' imposta è limitata all' imposta speciale”. Odparcie tej teorii przeprowadza Seligman, wykazując między innymi niepewność dystynkcji między podatkiem ogólnym (generale) a specjalnym (speciale).

Profesor Haller z Budapesztu, mówiąc o „Grenzen der Besteuerung”, wychodzi z założenia, iż jest to kwestja „des Sollens, nicht eine solche des Könnens”.

Obszernie omawia „sprawiedliwość w opodatkowaniu” profesor Fritz Mann. Konkluzja, do jakiej dochodzi, pełna wiary w samowystarczalność odrębnych dziedzin nauki. „Aus methodologischen Gründen muss die Finanzwissenschaft ausserökonomische Massstäbe ablehnen, daher die „Fremdherrschaft“ der Ethik beseitigen; dies um so mehr, als der Begriff der Steuergerechtigkeit sich als ungeeignet erweist, als „höchstes Ziel“ der Steuerwirtschaft und als Massstab der Steuerverteilung zu dienen” (str. 139). Prof. Gerloff z Frankfurtu poprawia jednak zaraz wrażenie artykułu Manna (Die Rechtfertigung der Besteuerung”), w czym mu pomaga i Teschemacher w zamykającym wydawnictwo artykule („Ueber den traditionellen Problemkreis der deutschen Finanzwissenschaft”).

Profesor z Wrocławia, Bräuer, doskonały analityk podatkowy (wybitny teoretyk tarif podatkowych), czyni „usiłowanie nowego ugrupowania form podatkowych”. Na podobny temat pisze prof. z Pawji, Griziotti („Nouvi orientamenti nei si-

stemi tributari"). Króciutki artykułek jednego z pierwszorzędných skarbowców świata anglosaskiego, Sir Josiah'a Stamp'a podejmuje „Problems of Income Tax Administration” Wielkiej Brytanji. Japończyk, prof. z Kyoto, Masao Kambe (niedawno w języku niemieckim w zbiorze Bräuera wyszła jego rzecz o systemie podatkowym dzisiejszej Japonji z tekstem kilku ustaw podatkowych), traktuje równolegle o zagadnieniach podatku dochodowego swojej ojczyzny. Wiele interesujących szczegółów techniki podatku spadkowego na tle stosunków głównie austriackich, podaje Meisel z Pragi.

Paweł Hensel, profesor z Moskwy (którego „Nałogi Sojuza S. S. R. i w rosyjskim i w niemieckim języku z r. 1926 były przedmiotem zajęcia i obszernych stosunkowo omawiań w fachowej prasie (pisze „o teorii opodatkowania komunalnego”).

Wreszcie Wilhelm Andreae, profesor w Gratzu, tłumacz Platona, nieodrodny uczeń Spanna, świeżo, bo w r. 1927, wstępujący ze swoim studjum „Bausteine zu einer universalistischen Steuerlehre”, tutaj zajmuje się przyszłością opodatkowania przychodów z punktu widzenia gospodarczo-politycznego. Jest to bodajże kamieniem węgielnym jego teorii przekonanie, iż uniwersalizm zarzuci podatek dochodowy jako subiektywny, a rozbuduje system podatków przychodowych, jako obiektywnych.

Wogóle tom II liczy, jak pierwszy, 18 prac. Całość jest dość wszechstronnem, choć niesystematycznym odbiciem prądów i kierunków dzisiejszej nauki skarbowości i prawa skarbowego świata cywilizowanego.

Prof. Dr. I. C z u m a (Lublin).

C o n n a t, Charles A.: A History of Modern Banks of Issue,* with two new chapters by Marcus Nadler. Revised and Enlarged Edition. New-York—London, G. P. Putnam's Sons, 1927, Str. XIII, 842.

Książka pod powyższym tytułem ukazała się w r. 1896 i doczekała się od tego czasu 6-ciu wydań. Wydanie ostatnie, które ukazało się w r. 1915 i które zawierało zaledwie zarys bankowości Stanów Zjednoczonych ujęty w system federalny, teraz zostało należycie skompletowane i doprowadzone do roku 1927.

* Historia nowożytnych banków emisyjnych.

Książka Connant'a cieszyła się zawsze wielką popularnością w Ameryce i Anglii. Jest to bezwarunkowo pierwszorzędnym podręcznik historii banków emisyjnych. Odnacza się on jasnym stylem, wytrzymałością układu, prostotą koncepcji i niezmiernie bogatym materiałem faktycznym, doskonale sklasyfikowanym i zobrazowanym.

Poczynając od zamierzchłych dziejów bankowości (jeśli tak powiedzieć można) w Assyrii, Grecji, Rzymu, Bizancji i Arabii autor prowadzi nas poprzez średniowiecze tych dziejów we Włoszech, Hiszpanji i Francji do czasów nowożytnych, szczególnie zaś do bankowości 19 wieku. Mamy tu dzieje bankowości wszystkich narodów świata.

Nietylko historję krajów europejskich i amerykańskich, ale jeszcze ciekawszą historję krajów egzotycznych, rozwijających się przy pomocy kapitału europejskiego (Egipt, Algier, Maroko, Persja, Południowa Afryka, Australja), a także jeszcze bodaj ciekawszą historję Dalekiego Wschodu.

Jeżeli dzieje finansowe rasy białej doktrynalnie charakteryzowała w krótkości waluta złota a specjalnie w bankowości stosunek wielkości emisji do rozmiarów kredytu — to tam na Dalekim Wschodzie historia ta obracała się około „gold-exchange” standard, t. j. stosunku wartości srebra do złota.

Historja banków emisyjnych jest historją finansową, a więc niejako historją gospodarczą świata. Pieniądz i na nim oparty kredyt był pionierem rozwoju ekonomicznego. Jest więc rzeczą niezwykle pożądaną aby teoria pieniądza rozważana była zawsze przez pryzmat dziejów bankowości. W tem leży całe znaczenie książki Connant'a. Wiele uprzedzeń i błędnych teoryj byłoby uniknionych, gdyby prawodawca i teoretycy trzymali się tej zasady. Szczególnie dotyczy to zwolenników krańcowych waluty złotej i monopolu banków emisyjnych. Zwolennicy ci powinni zatem przestudjować dzieje banków emisyjnych Szkocji i Kanady aby się przekonać o nieszkodliwości a nawet korzyści waluty papierowej i wolnej emisji.

Trzy rozdziały książki poświęcone zostały kryzysom gospodarczym, począwszy od r. 1763, a dwa z nich zajmują się specjalnie kryzysem r. 1893 i r. 1901. Autor wykazuje tu wyraźnie, że kryzysy te, jak zresztą wogóle wszystkie załamania się banków emisyjnych, nie były spowodowane „nademisją”, ale wywołane zostały bądź to brakiem kapitału, bądź też nadmierną spekulacją. Tam zaś gdzie banki emisyjne: rządowe, monopolowe, czy prywatne, posiadały dostateczny kapi-

tał, w płacony a nie nominalny, i trzymały się przyjętych zasad bankowości — tam nigdy żadnego załamania się nie było.

Koniec książki poświęcony jest bankom emisyjnym powstałym po wojnie światowej i historii banków emisyjnych w czasie wojny; ten ostatni rozdział mało znany i bardzo ciekawy. Polsce poświęcona została zaledwie jedna strona. Autor omawia tutaj chaotyczny stan naszej waluty, istniejący w pierwszych latach po zawieszeniu broni, reformę monetarną r. 1924, pierwszą stabilizację złotego aż do końca r. 1926.

W ostatnim rozdziale autor omawia reformę monetarną w Anglii, t. j. przejście jej od „gold-standard” do „gold-bullion” standard, w Belgii, z jej podwójną walutą wewnętrzną i zewnętrzną, we Francji, Włoszech etc.

Nadzwyczajnie bogata bibliografia zamyka tę niezwykle ciekawą i pożyteczną książkę.

Dr. S. Janicki (Londyn).

Spalding W. F.: Dictionary of the World's currencies and foreign exchanges.* London, Sis. I. Pitman & Sons, 1928, Ltd. str. 200.

Dawno już odczuwać się dawał w literaturze ekonomicznej brak odpowiedniej książki, któraby w formie alfabetycznej podawała wszystkie niezbędne i najważniejsze wiadomości, dotyczące systemów pieniężnych i wymiany pieniężnej. Istnieją coprawda bardzo cenne książki, zawierające bogactwo szczegółów, dotyczących tego przedmiotu, znane przeważnie pod nazwą „Cambist”, ale wiadomości te nie są ułożone encyklopedycznie. Taką właśnie encyklopedją jest książka powyższa. Spalding jest dobrze znanym autorem wielu książek ekonomicznych z których dwie czy trzy doczekały się po 6 wydań. Prócz tego jest on też redaktorem Tate'a: „Cambist”. Posiada więc wszystkie niezbędne kwalifikacje dla napisania tego rodzaju encyklopedii, która też dzięki staraniom znanego na cały świat nakładcy, została wydana niezwykle luksusowo. Zawiera ona 44 płyty fotograficzne podające wielką ilość pieniędzy obiegowych jako też osobliwości pieniężne z Chin, Korei, Mandżurji, Indo-Chin, Sjamu, Maroka, Wybrzeża Złotego i t. d. Mamy więc tu odbitki pieniędzy chińskich w formie noży, szabel, łopat, butów, dzwonków, pałeczek bambusowych, drobnych monet miedzianych, dolarów meksykańskich, hisz-

* Słownik wszechświatowy systemów pieniężnych i wymiany pieniężnej.

pańskich i Marji Teresy (Abisynja) Talary, floreny indyjskie etc. Prócz tego 2 wykresy i wielka tablica, podająca historję srebra od r. 1833, czynią książkę tę niezbędną dla każdego interesującego się kwestjami monetarnemi.

Ponieważ książka ułożona jest alfabetycznie, niepodobna jest objąć jej tutaj krytycznie. Dość nadmienić, że wszystkie zagadnienia, dotyczące starych i nowych systemów pieniężnych, dobywania, handlu, przywozu, wywozu, transportu, sprzedaży-kupna złota i srebra, obliczania punktów złotych dla różnych walut, zostały omówione szczegółowo i z punktu widzenia praktyki rynkowej. Również nieocenione są informacje, dotyczące sposobów przesyłania pieniędzy do i z krajów dzikich, obliczania wymiany z Chinami, Turkiestanem, Indjami, Japonją i Mandżurją. Co się tyczy teorii monetarnej, to autor pomija wszystkie punkty sporne, ograniczając się do materiału faktycznego. Skrupulatny czytelnik znajdzie w książce tej skarb informacji, dotyczących arbitrażów, waluty srebrnej, stopy dyskontowej, sposobów bicia i emitowania pieniędzy, pośredników chińskich, japońskich i mandżurskich, jak Baniannów, Chetty'ów, Marcoanów, Szraf'ów, Compradorów, etc. etc.

O Polsce znajdujemy szczegóły, dotyczące prawa pieniężnego z 11. stycznia 1924 i z 13. października 1927, oraz szczegóły, dotyczące pożyczki 18. października 1927.

Słownik odda nieocenione usługi studentom, profesorom i seminarjom uniwersyteckim.

Dr. S. Janicki (Londyn).

- Danielewski Jan: Krytyka projektu Ministra Robót Publicznych w sprawie podatku domowo-czynszowego na rozbudowę miast. Łódź [1927], 8-ka, sir. 8.
- Dziewulski Stefan: Sytuacja finansowa Polski. Warszawa 1927 [1928], 8-ka, str. 11. (Odb. z „Ekonomisty”).
- Janicki Stanisław (Poseł na Sejm Śląski): Budżet Śląski na rok 1927/28. Katowice. Nakł. Sejmu Śląskiego [1928], 4-ka, str. 68.
- Krynicki Tadeusz: Co to jest ochrona podatkowa? Grudziądz. Nakł. Poradni prawnej dla spraw skarbowo-podatkowych [1928], 8-ka, str. 6.
- Lilienthal Mieczysław: Ubezpieczenia kredytów eksportowych. Warszawa [1928], 8-ka, str. 41. (Wyd. Państw. Instytutu Eksportowego t. I).
- Markowski Bolesław: Organizowanie administracji skarbowej w Polsce (1918—1927). Warszawa 1927 [1928], 8-ka, str. 44. (Odb. z „Ekonomisty”).
- Michalski Paweł: Reforma podatkowa. Warszawą 1927 [1928], 8-ka, str. 27. (Odb. z „Ekonomisty”).

- Preliminarz budżetowy Rzeczypospolitej Polskiej na okres od 1 kwietnia 1928 do 31 marca 1929. Warszawa. Nakł. Min. Skarbu, 1928, 4-ka, str. 334.
- Pszczołkowski Stanisław: Bilans płatniczy Polski w latach 1923—1926. Warszawa, 1927, 8-ka, str. 123. (Prace Biura Ekonomicznego Banku Polskiego t. 2).
- Sprawozdanie Departamentu Podatków i Opłat Ministerstwa Skarbu z działalności za rok 1926. Z zarysem ustawodawstwa podatkowego niektórych państw obcych. Warszawa. Nakł. Ministerstwa Skarbu, 1927 [1928], 4-ka, str. 223
- Sprawozdanie Pocztovej Kasy Oszczędności (P. K. O.) z działalności w r. 1927. [Warszawa 1928], 8-ka, str. 35.
- Starzyński Stefan: Stan finansowy Polski w 1927 roku. Warszawa. Nakł. tyg. „Przemysł i Handel” 1928, 8-ka, str. 59.
- Statystyka akcji wymiarowej i poborowej podatków bezpośrednich i opłat stemplowych za rok 1926. Warszawa. Nakł. Min. Skarbu 1927, 4-ka, str. 525 z mapami.
- Weinfeld Ignacy: Skarbowość polska, wydanie 2. Warszawa, Hoesick, str. 250, 1928.
- Windakiewicz Kazimierz: Komunalne kasy oszczędności w Rzeczypospolitej Polskiej. (Organizacja dotychczasowa, ustrój i ustawodawstwo obecne). Poznań. Nakł. Komunalnego Banku Kredytowego, 1928, 8-ka, str. 168.

Czasopisma: Atlas A. Dr.: Wielkie banki czeskosłowackie w 1925—1927 r. (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — B. Z. Dr.: Działalność Pocztovej Kasy Oszczędności w I półroczu 1928 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1928). — Tenże: Ubezpieczenia na życie w Pocztovej Kasie Oszczędności (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — B. M.: Drożyzna a nasz system podatkowy (Kupiec Nr. 19. 1928). — Battaglia R.: Długoterminowe weksle w handlu (Kupiec Nr. 28. 1928). — Tenże: Sytuacja gospodarcza Polski ciągle na przełomie (Kupiec Nr. 33. 1928). — Tenże: Zagraniczne kapitały w Polsce (Kupiec Nr. 19. 1928). — Tenże: Z polskich rynków pieniężnych (Kupiec Nr. 22. 1928). — Tenże: Groźba kryzysu — drogi ratunku (Kupiec Nr. 21. 1928). — Byłański W. Dr.: Banki polskie w r. 1927 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — Bzowiecki A. Dr.: Traktat handlowy a banki niemieckie w Polsce (Świat Kupiecki Nr. 32. 1928). — C. P.: O rozwój ekspansji gospodarczej (Przemysł i Handel, zeszyt 23. 1928). — E. R.: Na marginesie dyskusji budżetowej (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 11. 1928). — Englicht W.: Projektowane przez rząd zmiany w ustawodawstwie podatkowym (Rolnik Ekonomista Nr. 12—13. 1928). — Garlicki R.: Nowa ustawa austriacka o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Gawroński Z. Dr.:

Tendencje rozwojowe dzisiejszego kapitalizmu (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1928). — Tenże: Niezależność waluty od importu kapitału (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — Górecki R. Dr. Prezes B. G. K.: O działalności Banku Gospodarstwa Krajowego (Kupiec Nr. 28. 1928). — Grabski W. Dr. Prof.: Sytuacja skarbowa i walutowa we Francji (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Greniewski H. Dr.: O rewizji taryfy w ubezpieczeniu wypadkowym (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Hartley Withers: Czy kryzysy finansowe są nieuniknione (Gazeta Bankowa Nr. 9. 1928). — Horowitz A.: Rola gospodarza ubezpieczeń społecznych (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1928). — Hertz W. Dyr.: Ubezpieczenia rolne w Polsce (Gazeta Rolnicza Nr. 19. 1928). — Herbert Hoover: O amerykańskich pożyczkach zagranicznych (Świat Kupiecki Nr. 27. 1928). — J. L.: Podatek obrotowy od eksportu (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Tenże: Ewolucja budżetu Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1928). — Jaskólski S.: Kredyt zastawowy rolniczy (Gazeta Rolnicza Nr. 26. 1928). — Jaskólski J. Inż.: W setną rocznicę otwarcia pierwszego Banku Polskiego w dniu 6 maja 1828 r. (Gazeta Bankowa Nr. 9. 1928). — K. K. Dr.: Nowe przepisy o umowie o pracę pracowników umysłowych (Gazeta Bankowa Nr. 9. 1928). — K. J.: Budżet Z. S. R. R. na rok 1927—28 (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — Kaczkowski J.: Biegli rewidenci w spółkach akcyjnych (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1928). — Keynes M.: Kwestja długów wojennych (Gazeta Bankowa Nr. 10 i 11. 1928). — Kirkor S. Dr.: Zagraniczne kredyty inwestycyjne (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Kopeć H.: Stabilizacja waluty i reforma monetarna we Włoszech (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10, 11, 12. 1928). — L. L.: Działalność emisyjna w Belgii w roku 1927 (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Langrod R. Dr.: Podwójne opodatkowanie dochodów w Polsce i zagranicą (Czasopismo Skarbowe Nr. 4. 1928). — Lilien A. Dr.: Ochrona drobnego akcjonariusza (Gazeta Bankowa Nr. 12. 1928). — Lohan J. Dr.: Bilans banków niemieckich za rok 1927 (Gazeta Bankowa Nr. 13—14. 1928). — M. M.: Budżet na rok 1928-29 (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1928). — M-ski B.: Podstawy finansowe stabilizacji franka (Przemysł i Handel, zeszyt 33. 1928). — Michalski J.: Charakterystyka systemu podatków bezpośrednich i zamierzonej reformy (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 14. 1928). — Tenże: Ogólna ocena krytyczna preliminarza budżetu na rok 1928—29 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 12 i 13. 1928). — Moczulski R.: Przegląd ogólnego stanu finansowego i gospodarczego Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — Młynarski Fr. Dr.: Obawy o przyszłość złota (Gazeta Bankowa Nr. 12. 1928). — Nadratowski Z.: Zastaw rolniczy (Rolnik Ekonomista Nr. 15. 1928). — Tenże: Kredyt zastawowy rolniczy (Gazeta Rolnicza Nr. 29—30. 1928). — Nowacki T.: II Międzynarodowy Kongres Ubezpieczeń Kredytu w Paryżu (Gazeta Bankowa Nr. 12. 1928). — Pajerski F. Dr.: Ubezpieczenia gór-

nicze w Austrii (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Peretz A.: Nowe problemy kredytu (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1928). — Piątkowski J. W.: Zakres odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń przy ubezpieczeniach od ognia (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 3. 1928). — Piekałkiewicz J. Dr.: Kredyt hipoteczny w 1927 roku (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 12. 1928). — Tenże: Obroty na giełdach pieniężnych (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Punicki S.: Obrót czekowy w stosunkach handlowych (Kupiec Nr. 33. 1928). — Tenże: Nowe metody księgowości w bankowości (Gazeta Bankowa Nr. 11. 1928). — Tenże: Racjonalizacja obrotu pieniężnego (Gazeta Bankowa Nr. 13—14. 1928). — R. L.: Uwagi o organizacji komunalnych kas oszczędności w Niemczech (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 5. 1928). — St. Dr.: Przed stabilizacją waluty w Rumunii (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Szlemiński J.: O kredyty dla kopalnictwa naftowego (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1928). — Sławiński T.: Budżet brytyjski na rok 1928—29 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1928). — Tenże: Wielkie banki szwajcarskie w roku 1927 (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 12. 1928). — Tenże: Reforma prawa emisyjnego w Wielkiej Brytanji (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1928). — Słomski K.: Waloryzacja wkładów oszczędnościowych w komunalnych kasach oszczędności woj. Poznańskiego (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 5. 1928). — Süßwein L.: Bankowość polska w roku 1927 (Gazeta Bankowa Nr. 11 i 12. 1928). — T. B.: Stulecie Banku Polskiego (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — T. L. Dr.: Sprawa odszkodowań (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1928). — T. N.: II Międzynarodowy Kongres ubezpieczeń kredytu (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1928). — Tułacz M. Mgr.: O wekslu (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 5 i 6. 1928). — Urbanowicz J.: Podatek obrotowy a kupiectwo (Kupiec Nr. 30. 1928). — W.: Zadłużenie rolnictwa niemieckiego (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Withers Hartley: Obawa restrykcji kredytowej (Gazeta Bankowa Nr. 13—14. 1928). — Windakiewicz K. Dr.: Rola komunalnych kas oszczędności i związków rewizyjno-wyrównawczych (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 6. 1928). — Tenże: Ubezpieczenia na życie w Pocztowej Kasie Oszczędności (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 6. 1928). — Wutte L.: Opłaty stemplowe od umów w przedmiocie otwarcia kredytów (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 7—8. 1928). — Z. R.: Osłabienie eksportu kapitałów ze Stanów Zjednoczonych (Przemysł i Handel, zeszyt 29. 1928). — Interwiew Gazety Bankowej z p. S. Karpińskim, prezesem Banku Polskiego, w sprawie dyskonta weksli, opiewających na terminy dłuższe od 3-ch miesięcy (Gazeta Bankowa Nr. 10. 1928). — Banici Polski Zachodniej, ich rozwój historyczny i obecne położenie (Gazeta Bankowa Nr. 10. 1928). — Sytuacja finansowa Anglii w roku 1927 (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — Porównanie działalności emisyjnej New-Yorku i Londynu (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1928). — III-cie sprawozdanie doradcy finansowego (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1928). — Pożyczki

amerykańskie (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Rozwój bankowości prywatnej (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Ważne zmiany w ubezpieczeniach kredytu eksportowego w Niemczech (Przegląd Ubezpieczeniowy, zeszyt 3. 1928). —

Duménil Guy: La banque de l'Algérie. Etude sur son rôle économique et financier. Thèse. Paris, de Boccard, 1927, 8-ka, str. 323.

Levy Raphael-Georges: Initiation financière. Ed. revue et corrigée. Paris. Hachette, 1927, mała 8-ka, str. 243. (Collection des initiations).

Poincaré Raymond: La restauration financière de la France. Discours. Paris. Payot, 1928, 8-ka, str. 170. (Bibliothèque technique).

Blake George: Paper money. London. Constable, 1928, 8-ka, str. 314.

Marsh Margaret Alexander: The bankers in Bolivia. A study in American foreign investment. New York, 1928, 8-ka, str. 247. (Studies in American imperialism).

Moon Parker Thomas: America as a creditor nation. New York. Academy of Political Science. Columbia University, 1928, 8-ka, str. 183. (Proceedings of American Acad. of polit. science).

Westfield: Ray Bert Banking principles and practice. Rev. ed. New-York. Ronald, 1928, 8-ka, str. 859.

Beiträge zur Finanzwissenschaft. Festgabe für Georg Schanz zum 75. Geburtstag 12 März 1928. Herausgegeben von Hans Teschemacher. Tübingen. Mohr, 1928, 2 tomy w 8-ce, str. VIII + 439, VI + 441.

Buchner Hans: Die goldene Internationale. Vom Finanzkapital, seinem System und seinen Trägern. München. Eher, 1928, 8-ka, str. 48. (Nationalsozialist. Bibl. 3).

Flaskämper Paul: Theorie der Indexzahlen. Beiträge zur Logik des statistischen Vergleichs. Berlin, de Gruyter, 1928, 8-ka, str. 200 (Sozialwissenschaftliche Forschungen 1, 7).

Haensel Paul: Die Finanz- und Steuerverfassung der Union der sozialistischen Sowjet-Republik. Vorrede: Karl Bräuer. Jena. G. Fischer, 1928, 8-ka, str. XVIII + 285 + 40 (Finanzwissenschaftliche und volkswissenschaftliche Studien 10).

Hahn L. Albert: Aufgaben und Grenzen der Währungspolitik. Jena. G. Fischer, 1928, 4-ka, str. 61. (Kieler Vorträge 27).

Herrmannsdorfer Fritz: Versicherungswesen. Berlin, Springer, 1928, 8-ka, str. V + 156. (Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaften. Abt. Staatswiss. 43).

Mises Ludwig: Geldwertstabilisierung und Konjunkturpolitik. Jena, G. Fischer, 1928, 8-ka, str. 84.

- M o m b e r t Paul: Grundzüge der Finanzwissenschaft. Leipzig. Quelle und Meyer, 1928, 8-ka, str. 150. (Wissenschaft und Bildung 246).
- M ü l l e n s i f e n Karl Peter: Die deutsche Finanzwissenschaft von 1760—1830. Eine Untersuchung über die Begriffsbildung von Justi bis Rau. Berlin, Ebering, 1928, 8-ka, str. 119. (Volkswirtschaftliche Studien 19).
- T i e d e m a n n Hans: Der ostdeutsche Geldmarkt. Jena, G. Fischer, 1928, 8-ka, str. VIII + 192. (Schriften des Instituts für ostdeutsche Wirtschaft an der Univ. Königsberg 16).
- W i e d e r a u f b a u und Wirken der Deutschen Sozialversicherung. Herausgegeben von der Zeitschrift „Die Reichsversicherung“. München. Rechts- und Wirtschaftsverlag, 1928, 8-ka, str. XIII + 165.
- Z u s a m m e n h ä n g e zwischen Steuern und Betriebswirtschaft. Vorträge gehalten von Theodor Beste, Georg Felber, Fritz Haussmann... Herausgegeben vom Reichsfinanzministerium. Berlin. Heymann, 1928, 8-ka, str. 161.

DZIAŁ VII.

Statystyka. Polityka ludnościowa. Wychodźstwo.

Karsten Karl G.: Charts and Graphs.* Prentice-Hall, New York, str. XL + 734.

Statystyka tak zw. matematyczna, której podwaliny niejako zostały założone w Anglii, rozwinęła się dziś w Ameryce w olbrzymią gałąź wiedzy, pozostawiając swą macierz daleko poza sobą, zarówno co do metod, jak i wyników badań. Dotyczy to również i wyobrażeń graficznych, które w Ameryce przestały być środkiem upiększenia, a stały się potężnym środkiem badania najzawilszych zagadnień statystycznych. To też literatura tego przedmiotu w Ameryce przybiera rozmiary fantastyczne. Jednakowoż bez przesady powiedzieć można, że od czasu ukazania się książki Lipki, żadna inna książka nie zawiera tyle interesującego i tak obfitego materiału, co książka Karstena. Autor jej zawarł w niej nie tylko długoletnie doświadczenie własne, ale dał nam syntezę poszukiwań rozpylonych po książkach i czasopismach. Jest to wprost nieoceniona książka dla pracowników na polu ekonomiczno-statystycznym.

Co przedewszystkiem wyróżnia ją — to filozoficzny punkt widzenia autora na grafiki. Autor wprowadza tu naturalny system ewolucji grafik, według którego grafiki bardziej złożone powstają z elementów prostszych — utrzymana więc jest cią-

* Wyobrażenia Graficzne.

głość rozwoju, a orientacja w setkach grafik staje się naukową. Tem samym chaotyczny bezład sprowadza się do harmonijnej całości i logicznej kombinacji form pierwiastkowych. Tak da-
lece, że nie tylko każdej formie możemy przydzielić odpowied-
nie miejsce w tym systemie, ale nawet ustalić z góry formy
jeszcze nie używane, ale racjonalne. Ma to doniosłe
znaczenie dla dalszego rozwoju tej nauki.

Wiele z podanych grafik zawdzięcza powstanie swe pracy
autora i ukazało się poraz pierwszy, że tu wspomnę grafikę
sumaryczną, podającą równolegle trzy wykresy dla przycho-
du, rozchodu i różnicy; przeciętną sezonową złożoną, służącą
do obliczenia tak zwanej „kwoty” etc. etc.

Książka dzieli się na dwie części. Pierwsza odpowiada
grafikom opartym na postęпах arytmetycznych, druga zaś
na postęпах geometrycznych. Odpowiada to skalom wykre-
sowym: arytmetycznej z jednej strony, i logarytmiczno-anty-
logarytmicznej, prawdopodobieństwa, wykładnikowej i pier-
wiastków z drugiej strony. Podział to nadzwyczaj logiczny,
odpowiadający w pierwszej części analizie ilościowej (zmiany
wielkości absolutnych) w drugiej zaś analizie jakościowej
(zmiany proporcjonalne, procentowe). Druga część obejmuje
zagadnienia trudniejsze, do niej należy włączyć też i koniec
części pierwszej, obejmujący indeksy, szeregi rozdzielcze,
krzywą łukową, krzywą Lorenza.

Jeden z najlepszych rozdziałów części drugiej poświęcony
jest skali logarytmicznej, stosowanej przy badaniach krzywych
spółczynnikowych, zarówno historycznych jak i szeregów roz-
dzielczych (logarytmiczne, dwu i jednowymiarowe).

Jako przykład szczególny krzywej historycznej dwu-
logarytmicznej opisana została krzywa retrospekcyjna, tak
mało jeszcze znana, a tak świetnie ilustrująca dzieje w pers-
pektywie malejącej. Szczytu jednak w analizie swej autor do-
szedł w traktowaniu skali prawdopodobieństwa, dając nam
graficzne pomiary dla próby, odchyień i skośności.

Trzy rozdziały, poświęcone teorii obliczania formułek dla
krzywych doświadczenia oraz budowie krzywych według for-
muł, a także o monogramach, wzorowane są na książce Lipki.
Zwraca na się uwagę, że w rozdziałach o monogramach niema
ani słowa d'Ocogne'u, który tyle zasług położył na tem polu.

Część drugą zamykają rozdziały o diagramach trzy i czte-
rolinowych (100%-wych) modele trzy wymiarowe, oraz dwa
rozdziały poświęcone analizie materiału graficznego z punktu
widzenia ewolucyjnego.

Część pierwsza książki obliczona została dla szerszego ogółu czytelników. Jest ona niezwykle oryginalna i bogata w treść. Przedewszystkiem opiera się ona na bardzo prostej i logicznej klasyfikacji grafik popularnych, jak mapy, sztaby poziome i pionowe, proste i złożone, pasmowe, śrubowe, prostokątne, taśmowe, wieloboki, grafiki historyczne, Gantt'a, sumaryczne, etc. etc. Autor tu podaje niezliczoną ilość rad i cennych uwag, koniecznych do należytego stosowania tych grafik. Jednakże w rozdziale traktującym o ruchach cyklicznych należałoby sobie życzyć wyraźniejszego rozgraniczenia między ruchem sezonowym a cyklicznym w ścisłym tego słowa znaczeniu. Również nie dość konsekwentnie utrzymana została różnica między diagramą schodową (kolumnową, błędnie zwaną histogramem) a wielobokiem. O ile pierwsza jest akuratsniejszą nawet dla ciągłych okresów czasu — to ze względu na ciągłość procesu obserwacji, wielobok jest odpowiedniejszy, choć mało używany. Ta różnica powinna była być wyraźnie zaznaczona.

Wreszcie dodatek do książki zawiera opis przyrządów i instalacyj gabinetu statystycznego, oraz niektóre techniczne wskazówki dla budowy i przedstawiania grafik.

Nasza literatura statystyczna jest nadzwyczaj uboga. Nie mamy podręcznika statystyki, któryby obrazował wszechstronnie obecny stan tej nauki. Książka Yula czyni do pewnego stopnia zadość temu zadaniu. Natomiast brak nam zupełnie naukowego podręcznika o grafikach i dla tego łatwo się domyśleć w jak trudnem położeniu znajdują się nasi adepci statystyki wobec tego stanu rzeczy. To też książka Karstena zasługuje na natychmiastowe przetłumaczenie.

Dr. S. Janicki (Londyn).

Y o u n g B. F.: Statistics as applied in Business *, The Ronald Press Company, New York, str. 639.

Metody statystyczne znalazły już szerokie zastosowanie w przemyśle, handlu i przedsiębiorstwach publicznych. Szczególnie dotyczy to Stanów Zjednoczonych. Zastosowanie to odbywa się w daleko mniejszym stopniu w Wielkiej Brytanji, chociaż staje się coraz popularniejszym, natomiast na kontynencie jest ono naogół minimalne. A jednak metody statystyczne dają się stosować bardzo łatwo w przemyśle, handlu

* Statystyka i jej zastosowanie w interesie.

i przedsiębiorstwach publicznych a korzyść stąd płynąca jest ogromna. Nietylko braki organizacyjne dadzą się ustalić temi metodami, a zatem zwiększyć sprawność ekonomiczną danego przedsiębiorstwa, ale wprowadzenie planowości do niego i rozbudowa tego przedsiębiorstwa staje się łatwiejszą, naturalnie jeżeli istnieją ku temu obiektywne warunki. To też życzyć sobie należy, aby stosowanie tych metod było jaknajwiększe.

Niestety stosowalność ta wymaga od operatora szczęśliwej kombinacji: znajomości statystyki i gruntownego obznajmienia się z danym przedsiębiorstwem, stanem rynków, nietylko swej branży, ale wielu innych. Jest to zadanie bardzo daleko sięgające, gdyż przeciętny statystyk zawodowy zwykle mało co zna się na interesie, a przedsiębiorca lub jego dyrektor na statystyce. Odczuwa się brak podręczników, któreby się z tym stanem rzeczy liczyły. Właśnie powyższa książka wypełnia tę lukę i daje jednym i drugim niezbędne uzupełnienie techniczne. Przyczem autor ustawicznie dba o utrzymanie stałego kontaktu z życiem praktycznym. Pełno tu problematów zaczerpniętych z życia. Niektóre z nich dość złożone, nadające się dla seminariów uniwersyteckich, a nawet na roboty doktorskie.

Jest to podręcznik statystyczny zastosowany do badania faktów świata handlowego z ciągłą myślą stanowienia pomostu między statystyką a życiem praktycznym. Naprzód więc autor analizuje składowe elementy przedsiębiorstwa ekonomicznego, a potem podaje najważniejsze elementy techniki statystycznej, niezbędne dla ich badania.

Podręcznik dzieli się na 3 części: 1) uzyskanie i grupowanie faktów; 2) ich publikacja; 3) ich opracowanie analityczne. Obszerna literatura i 147 grafik uzupełniają całość.

O ile w pierwszej części książki autor stanął na wysokości zadania, o tyle co do drugiej można mu zrobić zarzut, że potraktował ją nie dosyć gruntownie. Dotyczy to działu, omawiającego metody statystyczne. Już rozdziały, dotyczące obliczenia przeciętnych są bardzo związane, może za związane dla początkujących statystyków, zaś miary dyspersji zostały tylko naszkicowane. Przyczem przeniesienia metod obliczeniowych do D o d a t k u książki uważać należy za niepomyślne posunięcie, gdyż w ten sposób tracą one związek z faktami i ztracają moc dydaktyczną. Szczególnie dotyczy to współczynnika zależności (Pearsona). Metoda obliczeń tendencji wiekowych ograniczona została do przeciętnej ruchomej, natomiast w Do-

datku podana została metoda obliczania tej tendencji przy pomocy najmniejszych kwadratów, całkiem niepotrzebnie, gdyż zrozumienie i stosowanie tej metody wymaga odpowiedniego przygotowania matematycznego. Cały proces eliminowania tych wahań i tendencji też został nieledwie że naszkicowany i niewtajemniczony pracownik napewno nie urobi sobie przy pomocy tych danych odpowiedniej techniki i będzie musiał szukać innych źródeł, co jest godne pożałowania. Ale tego co książka zawiera pożytecznego dosyć jest, aby stała się nieodzownym pomocnikiem przy wprowadzaniu i prowadzeniu statystyki „businessowej”, szczególnie dla sił początkowych.

Dr. S. Janicki (Londyn).

- Daszyńska-Golińska Zofja: Zagadnienia polityki populacyjnej. Warszawa, Nakł. Księgarni F. Hoesicka, 1927, 8-ka, str. XV + 357. (Biblioteka Gazety Administracji i Policji Państwowej t. VI).
- Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Warszawskie. Warszawa. Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego, 1927, 4-ka, str. XV + 323. (Statystyka Polski t. XV).
- Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Okręg administracyjny wileński. Warszawa. Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego, 1927, 4-ka, str. XVII + 167. (Statystyka Polski t. XX).
- Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Grunty wspólne. Tablice. Warszawa. Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego, 1927, 4-ka, str. VI + 77. (Statystyka Polski t. XII, zesz. 2).
- Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Gospodarstwa wiejskie. Województwa południowe. Warszawa. Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego, 1927, 4-ka, str. XXXIX + 102. (Statystyka Polski t. XI, zesz. 5).
- Pierwszy powszechny spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Pomorskie. Warszawa. Nakł. Gł. Urzędu Statystycznego, 1927 [1928], 4-ka, str. XV + 304. (Statystyka Polski t. XXV).
- Rosset Edward: Alkoholizm w miastach polskich. Łódź. Nakł. sekcji do walki z alkohol. przy magistr. m. Łodzi, 1927, 8-ka, str. 54.

Czasopisma: A. Dr.: Zagadnienie banku emigracyjnego w Polsce (Przeгляд Gospodarczy, zeszyt 14. 1928). — Barański W. inż.: Pierwsze półrocze sezonu drzewnego w świetle statystyki (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1928). — Bator B.: Równowaga gospodarcza a naturalny rozwój ludności (Prze-

mysł i Handel, zeszyt 34. 1928). — Biegeleisen W. L.: Sytuacja aprowizacyjna Czechosłowacji (Przemysł i Handel, zeszyt 35. 1928). — B. Z. Dr.: Rozwój działalności Pocztowej Kasy Oszczędności w I tercjale 1928 roku (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Garstkiewicz I.: Bilanse miesięczne i zestawienia statystyczne wkładów oszczędnościowych (Czasopismo Kas Oszczędności Nr. 6. 1928). — Jankowski C.: Polacy poza granicami Rzeczypospolitej (Oświata Polska Nr. 2. 1928). — Klaczko S.: O systemie statystyki w kasach chorych (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 8. 1928). — Ok-Morg.: Stan osadnictwa na Pomorzu (Gazeta Rolnicza Nr. 25. 1928). — Stemler J.: Polacy w Ameryce (Oświata Polska Nr. 2. 1928). — Emigracja z Polski w roku 1927 (Przemysł i handel, zeszyt 21. 1928). — Światowa statystyka samochodów i motocykli (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1928). — Stan zasiewów w końcu lipca 1928 roku i tegoroczny zbiór siana (Gazeta Rolnicza Nr. 33—34. 1928). —

Aperçu de la démographie des divers pays du monde. Publié par l'office permanent de l'institut int. de statistique, 1927. La Haye, van Stockum, 1928, 8-ka, str. 329.

Réglementation (La) des migrations. Vol. I. Geneve. Bureau Int. du Travail 1928. (Bureau Int. du Tr. Etudes et doc. Ser. O., 3), 8-ka, str. XVI + 408.

Fisher R. A.: Statistical methods for research workers. 2 ed. rev. and enl. London. Olive & B. 1928, 8-ka, str. 286.

Gregory John Walter: Human migration and the future. Philadelphia, Lippincott, 1928, 8-ka. str. 218.

Lewis Edward R.: America, nation or confusion; a study of our immigration problems. New York. Harper, 1928, 8-ka, str. 424.

Entwurf eines Gesetzes über den Vortrag zwischen dem Deutschen Reich und der Polnischen Republik über polnische landwirtschaftliche Arbeiter. Berlin, Heyman, 1928, 4-ka, str. 28. (Entwürfe des Deutschen Reichstags, 1928, 14 = Drucks. 4084).

Skalweit August: Die europäische Einwanderung in Südamerika. Vortrag, Leipzig. Quelle & Meyer, 1928, 8-ka, str. 34. (Weltwirtschaftliche Ges. in München i. W. Schriftenr. 17).

DZIAŁ VIII.

Geografja gospodarcza i polityczna. Gospodarka światowa.

Gdańsk. Przeszłość i terażniejszość. Prace zbiorowe pod redakcją Stanisława Kutrzeby. Z mapą, 181 rycinami i 10 tablicami. Lwów—Warszawa. Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 1928, 8-ka, str. XIII + 499.

- Gumpłowicz Władysław: Australja i Oceanja. Kraków, Nakł. Księgarni geograficznej „Orbis”, 1927, 16-ka, str. 220. (Biblioteczka Geograficzna „Orbis”, Serja II t. 1).
- Luth J[erzy]: Geografia ekonomiczna ogólna i szczegółowa. Wykłady... opracowane przez słuchaczy Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie. Warszawa. Nakł. Sekcji Wyd. Bratniej Pomocy Studentów Szkoły Nauk Polit. 1927/28, 8-ka, str. 192 (litografia).
- Mikulski B.: Włochy w roku 1926. (Sprawozdanie ekonomiczne Rady handlowego przy Poselstwie Rz. P. w Rzymie...) Warszawa. Nakł. tygodnika „Przemysł i Handel”, 1927, 8-ka, str. 47. (Sprawozdanie Ekonomiczne Urzędów Zagranicznych Rz. P. Nr. 5, 1927).
- Namysłowski Władysław: Hamburg i Brema w roku 1926. (Sprawozdanie ekonomiczne konsula Rz. P. w Hamburgu za rok 1926). Warszawa. Nakł. tygodnika „Przemysł i Handel” 1927, 8-ka, str. 39. (Sprawozdanie ekonomiczne Urzędów Zagranicznych Rz. P. z r. 1927 nr. 3).
- Regjonalizm polski. Bibliografia z lat 1920—1926. Warszawa, 1927, 8-ka, str. 16.
- Zbyszewski Tytus: Saksonja i Turyngja w roku 1926. (Sprawozdanie ekonomiczne konsula gen. . . . z dodatkowemi uzupełnieniami konsula generalnego Jerzego Adamkiewicza). Warszawa. Nakł. tygodnika „Przemysł i Handel”, 1927, 8-ka, str. 24. (Sprawozdania Ekonomiczne Urzędów Zagranicznych Rz. P. nr. 4).

Czasopisma: Adam J. H.: Klimatyczne warunki uprawy kukurydzy (Gazeta Rolnicza Nr. 19. 1928). — Borkowski S. inż.: Podstawy dobrobytu w Stanach Zjednoczonych A. P. (Przegląd Techniczny Nr. 19 i 20. 1928). — Chętnik A.: Z ruchu regionalnego na Kurpiach (Oświata Polska Nr. 2. 1928). — Grabski W. Dr.: Przegląd ogólnego stanu finansowego i gospodarczego Francji (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — G. Z.: Sytuacja Niemiec w świetle raportu agenta reparacyjnego (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1928). — J. G.: Opisy ekonomiczne okręgów dyrekcyjnych Polskich Kolei Państwowych (Przemysł i Handel, zeszyt 27. 1928). — Kalecki M.: Ogólne podstawy surowcowe światowego hutnictwa żelaznego (Przemysł i Handel, zeszyt 28. 1928). — Łychowski T. Dr.: Międzynarodowa współpraca gospodarza (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 16. 1928). — Tenże: Akcja międzynarodowa w sprawach ekonomicznych (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Pietkiewicz Z.: Znaczenie nawiązania stosunków z Litwą (Przemysł i Handel, zeszyt 32. 1928). — Przybylski Z. inż.: Stan przemysłu w województwach zachodnich (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Radliński: Stan gospodarczy Anglii w roku 1927 (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Ringman A. inż.: Konjunktury gospodarstwa niemieckiego (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1928). — Sawicki L.: Ruch geograficzny w świecie i w Polsce (Wiadomości Geograficzne, zeszyt 4 i 5. 1928). — Sieben-

eichen A.: Rozwój gospodarczy Wolnego Miasta Gdańska (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — St u d n i c k i W.: Gospodarcze znaczenie Szwecji (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1928). — Waschko S. Dr.: Zarys sytuacji gospodarczej Wielkopolski (Kupiec Nr. 29 i 30. 1928). — W. M.: Przegląd ogólnego stanu finansowego i gospodarczego Indonezji Holenderskich; bogactwa mineralne i przemysł górniczy (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Tenże: Nafta w Persji (Przemysł i Handel, zeszyt 31. 1928). — Tenże: Przegląd ogólnego stanu finansowego i gospodarczego Rosji (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — Z a p a r t o w i c z - L e c J.: Państwowy Instytut Meteorologiczny (Przemysł i Handel, zeszyt 20. 1928). — Sprawy Polskiego Towarzystwa Geograficznego (Wiadomości Geograficzne, zeszyt 4 i 5. 1928). — Rozmieszczenie geograficzne przemysłu naftowego; skupienie kopalń naftowych; próby obliczeń bogactw naturalnych Polski; państwowe tereny naftowe (Sprawozdanie Komisji Ankietowej, Tom XII. 1928). —

L a f o n d Georges: La République argentine. Paris. Roger, 1927, 8-ka, str. 96. (Monographies économiques).

L a o - P ó n g - Y - o: La Chine nouvelle. Le double dragon chinois, jaune ou rouge. Paris. Editions coloniales, 1927, 8-ka, str. 381.

L o r b e r t A.: Les Etats-Unis. Paris. Roger, 1927, 8-ka, str. 96. (Monographies économiques).

R o z F i r m i n: Les Etats Unis d'Amérique. Paris, Alcan, 1927, 8-ka, str. VII + 280.

S i l i s t c h e n s k y: Union des Républiques socialistes soviétiques. Partie européenne. Regions économiques. Richesses naturelles. Possibilités d'exportation. Echelle de 1 : 4 000 000. Paris. Ed. de la „Représentation commerciale de l'U. R. S. S. en France", 1928.

S t o l i Ń s k i Zygmunt. Les Allemands en Pologne. Varsovie. Institut pour l'étude des questions minoritaires, 1927, 8-ka, str. 124 z mapkami i tabl.

V i a l l a t e Achille: Le monde économique. 1918—1927. Paris, M. Rivière, 1928, 8-ka, str. 258.

B e n h a m Frederic: The prosperity of Australia. An economic analysis. London. King, 1928, 8-ka. str. 286.

P o w e l l Edward Alexander: Embattled borders. Eastern Europe from the Balkans to the Baltic. Ney York, Century, 1928, 8-ka, str. 394.

M e r i a m Paul: Die geographische Vorstellung der Welt. Basel, Zbinden & Hügin, 1927, 8-ka, str. 31.

M e r i a m Paul: Die Verteilung der Menschenrassen als Ausdruck einer Beziehung zwischen Geschichte und Geographie. Basel. Zbinden & Hügin, 1928, 8-ka, str. 67.

Obst Erich: England, Europa und die Welt. Eine geographisch-weltwirtschaftliche Studie. Berlin-Grunewald. K. Voninckel, 1927, 8-ka, str. XV + 356 z tabl.

Rühl Alfred: Vom wirtschaftsgeist in Spanien. 2 veränd. Auflage. Leipzig Quelle & Meyer, 1928. (Studien über d. Wirtschaftsgeist d. Völker), 8-ka, str. XI + 90.

Wirtschafts-Statistik Rumäniens. Mit textlichem Beitrag. Herausgegeben von Fred. Sigerus. Ausg. 2. Hermannstadt. Kraft & Drotleff, 1928, 8-ka, str. XII + 117.

Kiuner H. B.: Geografja Japonji fiziceskaja i politaczeskaja. Moskwa. Wostocznyj Institut, 1927, 8-ka, str. 240 z mapami.

DZIAŁ IX.

Polityka socjalna i samorządowa. Organizacja pracy.

Dajnowski M., Adw.: Co każdy o obowiązkowym ubezpieczeniu (emeryturach) pracowników umysłowych wie-dzieć powinien. Warszawa 1928, str. 16.

Autor nazwał swoją broszurkę streszczeniem rozporządzenia Prezyd. Rz. P. z dnia 24. listopada 1927 r.; należałoby ją nazwać raczej wyciągiem najważniejszych przepisów. Celem broszurki mogłoby być zaznajomienie ubezpieczonych pracowników umysłowych z ich prawami a pracodawców z obowiązkami. Celu tego broszurka nie może spełnić; rozporządzenie obejmuje pracowników umysłowych, ludzi wykształconych, którzy żądają czegoś więcej, aniżeli przytoczenia brzmienia kilku artykułów z trzema przykładami, wziętymi z komentarza Dra J. Pasternaka (dlaczego te a nie inne przykłady przytoczono?) Autor nie uwzględnił też zmian rozporządzenia, których w międzyczasie dokonano. O ile chodzi o wydanie popularnej broszurki o ubezpieczeniu pracowników umysłowych, powinna ona zawierać wskazówki nietylko o obowiązku ubezpieczenia i świadczeniach, jak broszurka adw. A. Dajnowskiego, lecz również postępowanie; ubezpieczonego interesuje nie tylko to, kiedy może otrzymać emeryturę i w jakiej wysokości, ale także to, co ma zrobić, aby ją dostać, gdzie i w jakiej formie ma zgłosić swe roszczenie, co zrobić, gdy nie zostanie uwzględnione i t. p. Również pracodawca chce wiedzieć, jak zgłaszać pracowników i t. d. Omawiana broszurka winnaby zatem być uzupełniona wzorami zgłoszeń, przepisami rozporządzenia wykonawczego o postępowaniu w sprawach świadczeń, wskaza-

niem organów rozstrzygających i t. d. Praktyczną natomiast jest tabelka stawek (str. 8 i 9), umożliwiająca stwierdzenie wysokości składki bez obliczania.

Dr. Julian Baumgarten (Poznań).

Końderski Wacław: Istota i granice gospodarcze ubezpieczeń społecznych. Kraków 1928. Nakładem Towarzystwa Ekonomicznego, str. 49.

Praca ilustruje w trafny sposób znaczenie gospodarcze ubezpieczeń społecznych i interes jaki przedstawiają dla życia gospodarczego i produkcji. Z rozważań teoretycznych wysnuwa autor konkluzje praktyczne, nie rozwijając ich niestety szerzej. Omawiana praca, której autor nie szczędził trudów (liczne zestawienia statystyczne, cytaty i t. d.), winna być zapowiedzią dalszych prac w tej dziedzinie, u nas zaniedbanej.

Dr. Julian Baumgarten (Poznań).

Kozłowski Stefan: Warunki bytu pracowników bankowych w Polsce w latach 1920—1927. Warszawa, wyd. Instytutu Gospodarstwa Społecznego, 1928, str. 31.

Monografia ta przedstawia na podstawie dość obszernego materiału statystycznego stosunki zarobkowe różnych kategorii pracowników i pracowniczek bankowych. Jest ona potwierdzeniem znanych wyników większych prac, opisujących skutki inflacji w dziedzinie płac. Szkoda tylko, że dane zebrane przez autora, a dotyczące rzeczywistej wartości płac, obejmują zbyt długie okresy (na str. 15). Zwłaszcza 1923 r., który wykazywał największe zmniejszenie wartości pieniądza, dałby ciekawe szczegóły. Podobnie byłoby to wskazane dla pierwszego czasu po stabilizacji waluty. Na str. 19 autor podaje minimum egzystencji, obliczone w „złoty obliczeniowych” na mniej więcej 265 zł. miesięcznie, oraz stosunek pokrycia tego minimum przez rzeczywiste płace, wynoszący przy pracownikach wykwalifikowanych od 51—63%, a przy niewykwalifikowanych 43—54% od maja do września 1922 r. Jakkolwiek w cyfrach tych oraz w cyfrach na str. 15 niezbyt jaskrawie przebijają skutki niwelizacyjne inflacji na stosunek pomiędzy płacami za wykwalifikowaną i niewykwalifikowaną pracę, to jednak one przedstawiają bardzo ciekawy materiał faktyczny. Pewien punkt kulminacyjny osiągają płace według tych statystyk w 1925 r., poczem nastąpiła bardzo poważna zniżka wskutek załamania się złotego.

Koniec broszurki zawiera resumé po francusku. Całość przedstawia się dodatnio jako pracowite i trafne naogół ujęcie materiału.

L.

R.

Schimmel Jerzy: Głód mieszkaniowy, przyczyny, skutki, środki zaradcze. Przedmowa prof. Dr. E. Taylora. Nakł. autora, Poznań 1928, str. 72.

Autor traktuje swój temat wyłącznie z punktu widzenia ekonomicznego, wychodząc z założenia, że podaż względnie produkcja mieszkań może być jedynie wówczas dostateczna, gdy na nie istnieje pewna cena, niesfałszowania ingerencją czynników nieekonomicznych. Ustosunkowania autora do ustawy o ochronie lokatorów jest wobec tego negatywne, gdyż ta: 1) utrudnia dopływ kapitałów do budownictwa mieszkaniowego, 2) daje taką samą, a raczej nawet większą ochronę lokatorom zamożniejszym, 3) ma jaknajfatalniejsze skutki dla podrastającej generacji, dla zakładania nowych ognisk domowych i t. d., 4) utrudnia migrację, lokator jest faktycznie często „domo adscriptus”, 5) wytworzyła niemoralną instytucję „odstepnego”, które utrzymują „posiadacze lokalu jako „niezapracowany dochód”, a nie właściciel domu, który w nim ulokował kapitał, Dalej autor stwierdza ciekawy szczegół, że ochrona lokatorów w zastosowaniu do sklepów stwarza pewnego rodzaju monopol handlowy dla sklepów starych, co się odbija zwyklowo na cenach — wbrew panującym poglądom.

W drugiej, programowej części pracy autor szuka rozwiązania kwestji mieszkaniowej. Kapitały na cel ten winien kraj sam dostarczyć, gdyż kredyty zagraniczne naogół nie są tu na miejscu. Pozatem powinno się dążyć do znacznego obniżenia kosztów budowlanych, przyczem autor wskazuje na doświadczenia frankfurckie. Dla obecnej sytuacji w Polsce byłoby wskazane odpowiednio przystosowane do warunków budownictwo drewniane. Bez wątpienia takie rozwiązanie byłoby najłatwiejsze w obecnych warunkach, jakkolwiek później, na dalszych stopniach racjonalizacji, drzewo nie wytrzymałoby konkurencji innych materiałów budowlanych, podlegającym w wyższym stopniu prawu zmniejszających się kosztów produkcyjnych. Rozstrzygnięcie kwestji tej należałoby oczywiście do fachowców budowlanych.

L. Rosiński (Poznań).

Stefański E.: Racjonalizacja przemysłu a klasa robotnicza. Warszawa 1928. Nakł. Spółdzielni Księgarskiej „Książka”. str. 106.

Na gruncie racjonalizacji czyli naukowej organizacji pracy odbywa się ofenzywa kapitału przeciw proletariatu i wzmożony wyzysk sił roboczych. Zjawisko to występuje szczególnie silnie w Polsce w ostatnich paru latach. Oto zasadnicza teza autora. Nie rozpatruje on bliżej, na czym polega istota racjonalizacji przemysłu i jaki winien być stosunek klasy robotniczej do właściwej, racjonalnej organizacji pracy. Stwierdza tylko poprostu, że najważniejsze drogi tej racjonalizacji w Polsce prowadzą do „najintensywniejszego wyzyskania siły roboczej, przy równoczesnym obniżeniu realnej wartości płac” (str. 11). Liczne dane statystyczne oraz przytoczone głosy przedsiębiorców i robotników, dotyczące wydajności pracy, mają udowodnić prawdziwość powyższej tezy.

Niewątpliwie przekonywują nas one o wzmożeniu wydajności pracy w ostatnich paru latach w Polsce i to nieraz niezależnie od reorganizacji technicznej przedsiębiorstwa. Pocięszający to fakt, który nastraja optymistycznie czytelnika co do przyszłości gospodarczej Polski i jest zresztą zupełnie naturalny, wobec niesłychanie niskiego poziomu wydajności pracy w latach bezpośrednio następujących po wojnie, zdaje się martwić autora. W każdym razie nie rozumie on widocznie głębszej zależności położenia masy roboczej od sytuacji gospodarczej, od zdobywczego posuwania się naprzód w produktywności pracy i obniżania kosztów wytwarzania. Widzi tylko bezpośrednie spotęgowanie wysiłku fizycznego robotników i odrazu nazywa to wyzyskiem pracy najemnej. Wbrew też prądom, które dają się zauważyć w innych krajach — w Stanach Zjednoczonych A. P., w Anglii, w Italii — nawołuje autor do bezwzględnej walki klasowej i do przeciwstawienia się próbom racjonalizacji przemysłu. Zarzuca nawet „Komisji Centralnej Związków Zawodowych” i prawicy P. P. S. zbyt ugodową politykę wobec przedsiębiorców i zdradę interesów klasy robotniczej, a zbyt zajęcie się sprawami organizacji produkcji i „wyścigiem pracy”. — Warto jednak z drugiej strony zwrócić uwagę na liczne fakty przytoczone przez autora (znane zresztą i z innych publikacji, np. p. Krahelskiej) jaskrawego naruszenia ważnych przepisów ustawodawstwa społecznego oraz na niepokojące zwiększenie liczby nieszczęśliwych wypadków przy pracy. Kierownicy przedsiębiorstw

winni zawsze pamiętać, że racjonalna organizacja ma być połączona z oszczędzaniem wysiłku ludzkiego oraz ze zmniejszeniem uciążliwości i niebezpieczeństwa pracy. Tylko na podstawie takiej racjonalizacji można osiągnąć wyniki korzystne z ogólnego, społecznego punktu widzenia i stałą przychylną współpracę ze strony robotników. Racjonalizacja powierzchowna, połączona z wyciskiem robotnika, rabunkową eksploatacją jego sił może tylko skompromitować cały ruch naukowej organizacji pracy, w której należy głównie pokładać nadzieję na trwałą poprawę położenia gospodarczego Polski.

Prof. St. Zaleski (Poznań).

Bornstein-Łychowska Melanja Dr.: Międzynarodowa Organizacja Pracy. Zarys ustroju i działalności. — Wyd. Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej. Warszawa, F. Hoesick, 1928, str. 82.

Międzynarodowa Organizacja Pracy staje się coraz częściej przedmiotem zainteresowania badaczy społecznych i tematem specjalnych opracowań. W broszurze Dr. B. Ł. temat ten został omówiony obiektywnie i bez żadnej frazeologii. Po krótkim rozdziale wstępnym, autorka przedstawia nam kolejno ustrój M. O. P., międzynarodowe ustawodawstwo pracy oraz wyniki działalności M. O. P. Do rozdziału IV, gdzie może zbędnie aż 10 stron poświęcono na same wyliczenie ratyfikowanych konwencji, dobrze byłoby dołączyć tablicę synoptyczną, przedstawiającą stan ratyfikacji, według wzorów tak często używanych w publikacjach Międz. Biura Pracy.

Broszura Dr. B. Ł. może spełnić dobrze rolę poważnego informatora o tak ważnym organie życia i stosunków międzynarodowych, jakim jest M. O. P. przy Lidze Narodów.

S. Z.

Wyszyński Stefan Ks.: Katolicyzm, Kapitalizm, Socjalizm. Prace z dziedziny socjalistyki. Zeszyt 3. Lublin, 1928. Str. 61.

Praca zawiera tłumaczenie listów biskupów austriackich z 1925 r., poświęconego kwestji społecznej. List ten autor zaostrza w liczne komentarze, oparte przeważnie na „Polityce społecznej” prof. Szymańskiego. Komentarzom można zarzucić, że są za mało krytyczne, a nadto, że pomijają rzeczy jedne z ważniejszych w liście, jak prawo do pracy (str. 23) lub współdziałanie robotników w zarządzie przedsiębiorstw (str. 34).

L. M.

Zawadzki Władysław: Polska polityka socjalna a gospodarstwo społeczne. Kraków, Towarzystwo Ekonomiczne 1927, str. 22.

Rozprawa, wymieniona w tytule, zasługuje na szczególną uwagę z dwóch względów.

Najpierw dlatego, że, o ile się nie mylę, jest pierwszą próbą scharakteryzowania polskiej polityki socjalnej. Zdaniem Autora cechami tej polityki są: 1. aprioryczność, 2. ultrademokratyczność, 3. stanowisko konsumenta, 4. biurokracyzm, 5. nie-realność i chaotyczność. Polska polityka społeczna kieruje się niepisanyim ideałem, ale mimo to konsekwentnie przeprowadzanym. „Ideał ten wprawdzie nie został jako całość sformułowany w żadnym urzędowym akcie, wynika jednak ze wszystkich ważniejszych poczynań we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego i społecznego. Ideał ten tak daje się przedstawić: z jednej strony pragnie się utrzymania w pewnych granicach własności prywatnej i wolnej inicjatywy, z drugiej przyjmuje się zasadnicze prawo każdego obywatela, którego normalnym sposobem utrzymania jest własna praca, do pewnego, nie mogącego opaść poniżej jakiegoś, w teorii dającego się ustalić minimum udziału w produkcji społecznej z jednocześnie ograniczeniem wysiłku, służącego do zdobycia takiego udziału, i zabezpieczenia nim od szkodliwych konsekwencji wypadków, które człowiekowi grozić mogą; przyjmuje się równie zasadniczą wyższość płynących stąd tytułów prawnych nad tytułami, płynącymi z prawa własności. Innymi słowy, dąży się do tego, aby ci, których normalnym sposobem utrzymania jest własna praca, korzystać mogli ze wszystkich niemal korzyści, mogących przy sprzyjającej konjunkturze wyniknąć dla nich z faktu istnienia własności, swobody gospodarczej i współzawodnictwa, nie podlegali głównym niebezpieczeństwom, płynącym z tego samego źródła przy niesprzyjającej konjunkturze, i aby ewentualne straty, wynikłe z tego zestawienia, obciążały w pierwszym rzędzie posiadaczy materialnego bogactwa, a w drugim tych, którzy wprawdzie własną pracą, ale znacznie ponad ustalone minimum osiągnąć mogą. Przyjmuje się wreszcie, że do decydowania o zakresie ewentualnych praw i rozłożeniu ciężarów z tem związanych kwalifikowaną jest wyłącznie władza państwowa, która o tem decyduje arbitralnie” (s. 7—8).

Powtórę dlatego, że Autor polską politykę społeczną, w szczególności robotniczą ocenia całkowicie ujemnie (str. 17, 21).

Co do naprawy stosunków, „nieodzowna jest radykalna zmiana zasadniczych założeń naszej polityki socjalnej. Z doktrynersko apriorystycznej musi ona stać się empiryczną: cele swe i środki wysnuwać z istotnych potrzeb i możliwości życia. Uważam natomiast za niewskazane domagać się wyrzeczenia już wprowadzonych postulatów w życie, radykalnej zmiany istniejących przepisów” (s. 21). Wystarczy elastyczne i racjonalne stosowanie istniejących przepisów, dopuszczenie wyjątków tam, gdzie są celowe i możliwe, podjęcie i rozwinięcie inicjatywy społecznej. Jest to zresztą postulat minimalny.

Prof. X. A. S z y m a ń s k i (Lublin).

- B o r n s t e i n - Ł y c h o w s k a Melanja: Międzynarodowa organizacja pracy. Zarys ustroju i działalności. Warszawa, 1928, 8-ka, str. 82. (Wyd. Polskiego Tow. Polityki Społecznej nr. 6).
- B u d ż e t miasta Poznania od 1 kwietnia 1928 do 31 marca 1929. [Poznań 1928], 4-ka, str. 170.
- B u d ż e t wydatków i dochodów gminy miasta Krakowa w r. 1928/29. Kraków. Nakł. gminy m. Krakowa, 1928, 4-ka, str. 198.
- D a j n o w s k i M.: Co każdy o obowiązkiem ubezpieczeniu (emeryturach) pracowników umysłowych wiedzieć powinien. Warszawa, 1928, 8-ka, str. 15 z tabl.
- F u s s Henri (Szef sekcji w Międzynarodowym Biurze Pracy): Zapobieganie bezrobociu i stabilizacja życia gospodarczego. Warszawa, 1928, 8-ka, str. 39. (Wyd. Polskiego Tow. Polityki Społecznej nr. 4).
- H e y d e l Adam: Kapitalizm i socjalizm wobec etyki. Kraków, 1927, 8-ka, str. 38. (Odb. z „Przeglądu Współczesnego”).
- P a w ł a k Zygmunt: Zasady rachunkowości komunalnej. Podręcznik dla rachmistrzów samorządowych. Warszawa. Wyd. Związku Pracowników Administracji Gminnej Rz. P., 1928, 8-ka, str. 180.
- P r e l i m i n a r z: budżetowy miasta stołecznego Warszawy. 1. IV. 1928 — 31. III. 1929. [Warszawa 1928], 4-ka, str. 12 nl. + LX + 661.
- P r e l i m i n a r z: gospodarczy miasta Tczewa na okres gospodarczy od 1-go kwietnia 1928 r. do 31-go marca 1929. Tczew [1928], 4-ka, str. 20.
- R a b c z e w s k i Włodzimierz Inż.: Regulacja i zabudowa miast. (Odczyt wygłoszony na Zjeździe Gospodarczym przedstawicieli miast polskich w Warszawie w dniu 25-go kwietnia 1928 r.). Warszawa 1928, 8-ka, str. 14.
- R e y m a n J.: Polityka socjalna. Wykłady.... opracowane przez słuchaczy Szkoły Nauk Polit. w Warszawie. R. akad. 1927/28. Warszawa. Nakł. Sekcji Wyd. Bratniej Pomocy Studentów Szkoły Nauk Polit. [1928], str. XVI + 273.

- Rudolf Z[ygmunt] Inż.: Podstawowe zagadnienie zdrowotne wsi i miasteczek. Warszawa, Nakł. Zrzeszenia Samorządów Powiatowych, 1927, 8-ka, str. 67.
- Saturn-Bogner Karol: Magistrat Kaliski w świetle swej pracy gospodarczej i społecznej. Kalisz [1927], 8-ka, str. 31.
- Starzyński Stefan: Położenie klasy robotniczej po przewrocie majowym. Warszawa, Nakł. tygodnika „Przemysł i Handel”, 1927, 8-ka, str. 22. (Biblioteka Ekonomiczna tyg. „Przemysł i Handel”, r. III t. 15).
- Stefański E.: Racjonalizacja przemysłu a klasa robotnicza. Warszawa, Nakł. Spółdzielni Księgarskiej „Książka”, 1928, 8-ka, str. 105.
- Sztetnerowa W. i Błaszczkowska M.: Młodzież robotnicza w Austrii. Ochrona pracy. Organizacja urlopów. Warszawa. Instytut Gospodarstwa Społecznego, 1928, 8-ka, str. 24. (Notatki informacyjne nr. 1).
- Wesołowski Bronisław i Łazarowicz Stanisław: Opieka społeczna i koszty leczenia. Warszawa. Wyd. Zrzeszenia Samopomocy Gmin Wiejskich w Polsce, 1927, 8-ka, str. 95.

Czasopisma: Birowski E. Dr.: Opieka nad zdrowiem kobiety pracującej a kasa chorych (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 8. 1928). — Brandes J.: Sądownictwo pracy (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 5. 1928). — Dąbrowski J. inż.: Naukowa organizacja (Przemysł i Handel, zeszyt 19. 1928). — Drzewiecki P.: II Polski Zjazd Naukowej Organizacji (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 10. 1928). — Tenże: Płace i ceny a dobrobyt (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — Tenże: Naukowa organizacja a współpraca (Gazeta Bankowa Nr. 11. 1928). — Dziurzyński P.: Rozwój ubezpieczeń na wypadek braku pracy w Polsce (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 7. 1928). — Gadoński P.: Ochrona prawna zarobków robotniczych (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Gawroński Z. Dr.: Wyższe płace robotnicze, tańsza produkcja (Przemysł i Handel, zeszyt 30. 1928). — Grzeszkowiak R.: Ubezpieczenie na wypadek bezrobocia w Niemczech (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Tenże: Państwowe kolonie dobroczynne w Belgii (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2, 1928). — Hauswald E. Inż. Prof.: O administracji zakładów przemysłowych (Przegląd Techniczny Nr. 34—35. 1928). — Ihnatowicz Z.: Sprawa zaopatrzenia miast w mleko (Przemysł i Handel, zeszyt 24. 1928). — J. B.: Zagadnienie płac robotniczych w Wielkiej Brytanii (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 16. 1928). — Karasiński P. Inż.: W sprawie naprawy organizacji pracy w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 21. 1928). — Klaczkowski S.: Kasa chorych miasta Wilna w roku 1927 (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 6. 1928). — Kłuszyński H. Dr.: Skoordinowanie organów państwowych, samorządowych, ubezpieczeniowych i społecznych w walce z gruźlicą i finansowanie tej walki (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 8. 1928). — Kubiak J.: Współpraca kas chorych z in-

spekcją pracy (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 7. 1928). — Ma-kowski T. Dr.: Lekarze a zarządy kas chorych (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 6. 1928). — Mederski K.: Spożycie mleka w miastach (Przemysł i Handel, zeszyt 34. 1928). — Mieszkowski J. T.: Stosowa-nie 8-godzinnego dnia pracy w Polsce (Robotniczy Przegląd Gospodarczy, zeszyt 7. 1928). — Tenże: Stan Organizacyjny Związku Stowarzyszeń Za-wodowych w Polsce w roku 1928 (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 5. 1928). — Pasternak J. Dr.: Organizacja zakładów ubezpieczeń pracow-ników umysłowych na tle postanowień statutu wzorowego (Przegląd Ubez-pieczeń Społecznych, zeszyt 8. 1928). — Polański E.: Ubezpieczenia spo-łeczne w Polsce w roku 1926 (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 6. 1928). — Prymon A. Mjr.: Gospodarka w jednostkach administracyjnych (Prze-gląd Intendencki kwiecień—czerwiec 1928). — Punicki S.: Znaczenie nor-malizacji w organizacji biurowej (Kupiec Nr. 31 i 32. 1928). — Tenże: Znaczenie naukowej organizacji dla kupca (Kupiec Nr. 26. 1928). — Tenże: Nowoczesna organizacja archiwum i registry w bankowości (Gazeta Ban-kowa Nr. 10. 1928). — Pudełek J.: Wynagrodzenie stałych robotników dniówkowych i zaciężnych (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — R. S.: Kasa strajkowa pracowników niemieckich (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Rułski S.: Stosunek Kas Chorych do Zakładu Ubez-pieczeń Pracowników Umysłowych (Ochrona Społeczna, zeszyt 7. 1928). — Rutkowski B.: Samorząd Gospodarczy w Polsce (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 16. 1928). — Skrzywan S.: Kalkulacja finansowa budownictwa mie-szkaniowego (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 13. 1928). — Tenże: Budownic-two mieszkaniowe (Przegląd Gospodarczy, zeszyt 12. 1928). — Śmigielski J. Inż.: Trudności przy wprowadzaniu naukowej organizacji (Przegląd Tech-niczny Nr. 28—29. 1928). — Szubert J.: Wypowiedzenie umowy o pracę pracownikom umysłowym i robotnikom (Kupiec Nr. 30. 1928). — Trepka E. Prof. Dyr.: XI Sesja Międzynarodowej Konferencji Pracy (Przegląd Go-spodarczy, zeszyt 14. 1928). — Wcisło E.: W sprawie cen chleba (Prze-mysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Winter L. Dr.: Nowelizacja ubezpiecze-nia społecznego w Republice Czechosłowackiej (Przegląd Ubezpieczeń Spo-łecznych, zeszyt 5. 1928). — Wojnarowski E.: Zarobkowe pośrednictwo pracy w Polsce w czasie od 1925 r. do 1927 (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Z. M.: Związki kas chorych i urzędy (Przegląd Ubezpieczeń Spo-łecznych, zeszyt 7. 1928). — Tenże: Kasy chorych jako instytucje dobra społecznego (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 5. 1928). — Zda-nowski A.: Siła ruchu zawodowego (Robotniczy Przegląd Gosp. Nr. 6. 1928). — Tenże: Poziom realnych płac robotniczych i drożyzna a współ-działanie Lewiatana z rządem (Robotniczy Przegląd Gospodarczy Nr. 5. 1928). — Rozwój samorządu terytorjalnego (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Działalność Instytutu Naukowej Organizacji (Przemysł i Handel, zeszyt 26. 1928). — Umowa o pracę pracowników umysłowych (Przegląd Gospodarczy,

zeszyt 16. 1928). — Przemówienie ministra F. Sokala, przewodniczącego delegacji polskiej na XI. Międzynarodowej Konferencji Pracy (Praca i Opieka Społeczna, zeszyt 2. 1928). — Rynek pracy w kwietniu 1928 r. (Przemysł i Handel, zeszyt 22. 1928). — Ubezpieczenia społeczne w Niemczech (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych Nr. 5. 1928). — Akcja Związku Państwowego w dziedzinie budowy sanatoriów i lecznic uzdrowiskowych (Przegląd Ubezpieczeń Społecznych, zeszyt 6. 1928). —

Rychliński Stanisław: Les syndicats professionnels des travailleurs en Pologne. Varsovie. Ministère du Travail et de l'Assistance Sociale, 1927, 8-ka, str. 57. _____

Beman Lamar Taney: Five day week. New York. Wilson, 1928, 8-ka, str. 100. (Reference shelf 5).

Hill Howard Copeland: Community civics. Boston. Ginn, 1928, 8-ka, str. 484

Price George Mac Cready: Labor protection in Soviet Russia. Introduction by Alice Hamilton. New York. Int. Publishers, 1928, 8-ka, str. 128.

Wood Arthur Evans: Community problems. New York. Century, 1928, 8-ka, str. 603. (Century sov. science series).

Auer H. H. v.: Aktive und passive Verbundenheit der Stadt Breslau mit der deutschen Volkswirtschaft. Breslau, Grass, Barth & Co, 1928, 8-ka, str. 55. (Beiträge zur Breslauer Statistik. H. 1).

Kobatsch Rudolf: Wirtschaftlichkeitslehre. Systematische Darstellung u. Begründung aller Arbeiten der Rationalisierung. Wien. Staatsdr. österr. Verlag, 1928, 8-ka, str. IV 4- 200.

Maass Konrad: Die Selbstverwaltung in Deutschland unter besonderer Berücksichtigung Preussens. Bonn. Röhrscheid, 1928, 8-ka, str. 132. (Staatsbürger 12).

Manes Alfred: Sozialversicherung. 7 erg. Auflage. Berlin, de Gruyter, 1928, 16-ka, str. 139. (Sammlung Götschen 267).

Müller W.: Der Faschismus als soziale Wirtschaftsmacht. Berlin. Springer, 1928, 8-ka, str. VI + 64.

Rationalisierung der privaten und öffentlichen Wirtschaft. Mit einem Vorwort von Eduard Hamm. Berlin. Zentral-Verlag, 1928, 8-ka, str. 69.

Resnikow I.: Die Organisation der Gewerkschaften der Sowjetunion. Herausgegeben von der Kommission f. auswärtige Beziehungen d. Zentralrats der Gewerkschaften der U. S. S. R. Moskau. Gos. Centralnaja Kniznaja Pałata, 1927, 8-ka, str. 78.

Sowjetdorf (Das) in Zahlen und Diagrammen 1917—1927. Berlin. Verlag für Literatur und Politik, 1928, 8-ka, str. 213.

Vas Ph.: Die Wiener Wohnungszwangswirtschaft von 1917—1927. Jena. G. Fischer 1928, 8-ka, str. X + 103 (Münchener volkswirtschaftliche Studien N. F. 1).

Woytt Franz: Die theoretischen Grundlagen der Sozialpolitik. Eine ideengeschichtliche Untersuchung über Begriff und Inhalt. Diss. Borna—Leipzig 1927, 8-ka, str. 31.

DZIAŁ X. Spółdzielczość.

- Hajkowski Fr.: Spółdzielczość mleczarska w powiecie krasnostawskim. Z mapką powiatu krasnostawskiego i rycinami w tekście. Warszawa. Wyd. Związku Rewizyjnego Polskich Spółdzielni Roln. 1927, 8-ka, stron 54.
- Rocznik Banku Towarzystw Spółdzielczych XVIII. 1927. Warszawa 1928, 4-ka, str. 43.
- Rocznik statystyczny spółdzielni rolniczych za rok 1926. Warszawa. Zjednoczenie Związków Spółdzielni Rolniczych Rz. P. 1927, 4-ka, str. XII + 161.
- Statystyka spółdzielni za rok 1926. Warszawa. Nakł. Związku Spółdzielni Spożywców Rz. P. 1927 [1928], 4-ka, str. 171.
- Zalewski Edmund: Ruch spółdzielczy w Finlandji (Wrażenia z wycieczki). Warszawa. Wyd. Związku Spółdzielni Spożywców Rz. P. 1928, 8-ka, str. 40 (odbitka ze „Spólnoty”).

Czasopisma: Antczak J. N.: Jak członkowie komisji rewizyjnej „Rolnika” badać powinni miesięczne bilanse (Rolnik Spółdzielca Nr. 12. 1928). — Bzowski W.: Stosunek inteligencji do idei spółdzielczej (Gazeta Rolnicza Nr. 22. 1928). — Całkosiński A. Dr.: Bank Związku Spółek Zarobkowych (Poradnik Spółdzielni Nr. 10. 1928). — Dębski J. Dr.: O konsolidację ruchu spółdzielczo-rolniczego w Małopolsce (Rolnik Ekonomista Nr. 9. 1928). — Gątkiewicz J.: Kooperacja wytwórcza w Polsce (Przemysł i Handel, zeszyt 25. 1928). — Grodzki E. Dr.: Zasady ogólne dla czynności inkasowych w naszych spółdzielniach kredytowych (Poradnik Spółdzielni Nr. 12. 1928). — Leszczyński J.: Zadania i obowiązki „Rolników” w zakresie sprzedaży nawozów sztucznych (Poradnik Spółdzielni Nr. 13. 1928). — Marszałek J. Dr.: W dniu święta spółdzielczości (Poradnik Spółdzielni Nr. 11. 1928). — Tenże: Państwowa Rada Spółdzielcza (Poradnik Spółdzielni Nr. 10. 1928). — S. B.: Założenie Związku Rozliczeniowego dla spółdzielni kredytowych (Poradnik Spółdzielni Nr. 12. 1928). — Spółdzielnie niemieckie w zachodnich województwach Polski (Rolnik Spółdzielca Nr. 10. 1928). — Spółdzielnie rolnicze w województwach centralnych i wschodnich (Rolnik Ekonomista Nr. 14. 1928). —

Ihrig Karl; Internationale Statistik der Genossenschaften. Mit einem Geleitwort von Martin Fassbender. Berlin. Struppe & Winkler 1928, 4-ka, str. XXIV + 275 (A Magyar Statiszt. Társaság Kiadványai 5).

C. Dział socjologiczny

I. Wydawnictwa zbiorowe. Podręczniki i systemy. Historia socjologii i krytyka.

- Bush ee Frederick A.: Principles of sociology. New-York 1927. H. Holt & Company.
- Vierkandt Alfred: Gesellschaftslehre. 2. völlig umgearb. Auflg. Stuttgart, Enke, 1928, str. 484.
- Hart Hornell: The science of social relations. An introduction to sociology. New-York 1928. H. Holt & Company.
- Sorokin Pitirim: Contemporary sociological theories. New-York a. London 1928. Harper & Brothers, str. XXIII + 785 (16 sh.).
- Kar p f Fay B.: Sociology, sociological research a. the interest in application: The Washington meetings of the American Sociological Society. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928, Williams & Wilkins Company, str. 519—524.
- Kar p f Maurice J.: Sociology a. social work: a retrospect. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928. Williams & Wilkins Company, str. 511—519.
- Helmholtz-Phelan v. Anna A.: The social philosophy of William Morris. — Durham, North Carolina: Duke Univers. Press. 1927, str. 197.
- Ross Finney Lee: A sociological philosophy of education. New-York: Macmillan, 1928, str. 574.

II. Metodologia. Zagadnienia graniczne i ogólne.

Adamski Walerjan ks. dr.: Zarys socjologii stosowanej. Tom I. „Ostoja” Poznań, 1928, 302 str.

Termin „socjologia stosowana” ma już swoją tradycję, opartą na autorytecie kilku wybitnych uczonych. Niemniej, mam poważne wątpliwości, czy termin ten nie wprowadza pewnego zamieszania pojęciowego, podobnie jak ogólniejszy od niego termin „nauka stosowana”. Od dość dawna staram się uzasadnić i spopularyzować tę w moim rozumieniu prostą prawdę, że niema nauk stosowanych wogóle i że cały podział na nauki teoretyczne i praktyczne (czy stosowane) polega na nierozumieniu tego, iż nauka zawsze coś stwierdza i nigdy sama od siebie niczego nie ocenia. To, co potocznie nazywa się naukami stosowanymi, to nic innego, jak zestawienia wiadomości z poszczególnych nauk teoretycznych, dokonane dla jakiegoś praktycznego celu. W skrupulatnem logicznie sformułowaniu takie zestawienia mogą mieć i mają charakter mniej lub więcej szczegółowych działów t e o r j i działania. W uję-

ciu logicznie niedbałym dają obraz zupełnego chaosu. W żadnym jednak razie nie można tych działów teorii działania nazywać według tego, z jakiej nauki teoretycznej biorą potrzebne dla celów praktycznych twierdzenia. Choćby dlatego tylko, że przecież w wielu dziedzinach działania wchodzi w grę twierdzenia teoretyczne z różnych nauk. Tak, na przykład, teoria tego działania, które nazywamy leczeniem, opiera się na wiadomościach i z fizyki, i z chemii, i z anatomii, i z fizjologii. Czy mamy tedy naukę o leczeniu nazywać fizyką stosowaną lub fizjologią stosowaną? I który z tych terminów o równych zupełnie uroszczeniach wybierzemy? Z drugiej strony niepodobna, i niema żadnej potrzeby wydzielenia w jedno, powiedzmy, wszystkich tych działów fizyki, które znalazły zastosowanie w różnych sferach działania. Wówczas bowiem w jednej „fizyce stosowanej” znalazłaby się i ballistyka, i rentgenologia, i nauka o mechanicznej uprawie roli.

To samo da się powiedzieć o „socjologii stosowanej”. Jest tylko jedna socjologia, nauka teoretyczna, stwierdzająca fakty i prawa. Między innymi opisuje ona, czy też podaje teorię działania w społeczności i na społeczność. Wiadomości z tej teorii mogą być teraz zestawione w ten sposób, aby opisywały pewne, dla jakichś praktycznych celów ważne, metody działania. Lecz w zestawieniu tem nie tracą swego opisowego, teoretycznego, charakteru; przytem jest bardzo prawdopodobne, że w zestawieniu takim, podobnie jak w nauce o leczeniu, obok prawd socjologicznych znajdują się psychologiczne, może fizjologiczne, a może jeszcze inne, i zespołowi takiemu nie można będzie nadać miana „socjologii stosowanej”.

Z nieuwzględnienia tych wszystkich subtelności logicznych nie czynię zarzutu autorowi omawianej tu książki. Sprawy to bowiem bardzo subtelne, i niejednen wartościowy traktat ma na sumieniu przewinę pomieszań z temi sprawami związanymi. Lecz autor w swych pomieszaniach pojęciowych idzie daleko poza linię przeciętności. Wprawdzie mówi na początku pracy, że socjologia stosowana jest ogólną teorią „racjonalnej, celowej i metodycznej działalności społecznej”¹⁾, lecz później zapomina zupełnie, że nauce tej nadał charakter teoretyczny. Gdzieindziej nazywa socjologię stosowaną „logiką myślenia w zastosowaniu do działalności społecznej”²⁾, co jest już jasne zupełnie, a w każdym razie w ujęciu słownem niefor-

¹⁾ str. 20,

²⁾ str. 20.

tunne. Jeszcze w innym miejscu zaprzecza już zupełnie wyraźnie temu, co powiedział w swej najbardziej poprawnej definicji i oświadcza, że „nauki p r a k t y c z n e zaś dążą do wykrycia prawd normatywnych, to znaczy do wykrycia najwięcej celowych, racjonalnych, skutecznych (słowem idealnych) wskazówek, drogowskazów, rozkazów...”³⁾. Na tej samej stronie z drugiej strony mówi, że nauki teoretyczne ustalają prawa przyczynowe, i dodaje w nawiasie, że te prawa przyczynowe są nomologiczne, tetyczne. Jasne jest tedy, że nauki stosowane uważa teraz za normatywne; a dalej, że zbyt wąsko ujmuje nauki teoretyczne, twierdząc, iż muszą ustalać prawa przyczynowe, czego np. matematyka nie czyni, choć jest z pewnością nauką teoretyczną. To, że prawa przyczynowe nazywa nomologicznymi, jest próbką charakterystycznego dla tej pracy niepotrzebnego, czy wręcz tautologicznego używania słów i terminów. Natomiast termin „tetyczny” jest w tym kontekście poprostu wysoce niepokojący. Czyżby autor chciał Dowiedzieć, że prawa przyczynowe zależą od ustanowienia przez czyjąś wolę? — W jeszcze większej mierze niepokojące jest to, co mówi na innym miejscu w tej sprawie. „Prawa socjologii teoretycznej są prawami analitycznymi, przyczynowymi, dotyczą jednakże tylko zmian dążności prymitywnych, emocjonalnych, irracjonalnych, czyli wyjaśniają głównie uczuciową, emocjonalną stronę człowieka działającego. Socjologia stosowana uwzględnia i zużytkowuje prawa te także, szczególnie obszernie uczyniliśmy to w poprzednim rozdziale, gdyśmy określali, jaki wpływ na dalszą akcję wywierają wyniki częściowe, przedewszystkiem zaś zajmuje się socjologia stosowana ustalaniem praw syntetycznych, które dla odróżnienia nazywamy zasadami socjologicznymi lub zasadami skuteczności. Zasady te dotyczą przedewszystkiem dążności zracjonalizowanych, przemawiają przeto przedewszystkiem do rozumu i rozumnej woli ludzkiej”⁴⁾.

Przytoczenie to, cokolwiek długie, jest jak najbardziej typową próbką i rozróżnień pojęciowych, i stylu autora. Gdyby chodziło tylko o czytelnika tej recenzji, jestem pewien, że wystarczyłoby samo przytoczenie. Doświadczenie recenzenta uczy mnie natomiast, że autor zazwyczaj jest bardziej wymagający wobec recenzenta, niż czytelnik. Tedy przytoczony ustęp muszę zaopatrzyć choć krótkim komentarzem.

³⁾ str. 13.

⁴⁾ str. 227—8.

Otóż, przede wszystkim, nie wyjaśnia nam autor, co rozumie przez prawa analityczne i syntetyczne. Nie zauważył widocznie, że bez jasnego rozumienia tych terminów czytelnik będzie skłonny przypuszczać, iż chodzi tu o zestawienie słów, nie wyposażone w żadne znaczenie. Zresztą, takie przypuszczenie czytelnika może nie byłoby ewentualnością najgorszą dla autora. Może nie zaniepokoiłby się wtenczas tem, że prawa socjologii dotyczyć mają emocjonalnej jedynie strony natury ludzkiej i nie miałyby kłopotu z rozróżnieniem socjologii od psychologii. I nie martwiłby się czytelnik, że socjologia teoretyczna i jej prawa nie przemawiają do rozumu. Tą ostatnią sprawą możemy się jednak nie martwić wogóle, nie ustala bowiem autor, na czym polega owo przemawianie do rozumu. Jedynym przedmiotem uzasadnionego zaniepokojenia czytelnika może w podanem przytoczeniu być styl autora i swoiste zasady interpunkcji w drugim, środkowym zdaniu cytaty.

W cytacie tej występuje termin „zasada socjologiczna”. Nie podaje nam autor dokładnego znaczenia tego terminu. Możemy jednak, interpretując najżyczliwiej jego wypowiedzi, domyślać się, że ma na myśli dyrektywy, któremi ludzie, działający w społeczności, kierują się w swoim działaniu. Jest niezmiernie interesujące, o ile chodzi o wyrobienie sobie pojęcia o traktowaniu zadania swego przez autora, jakie zasady obejmuje mianem socjologicznych. Otóż czeka nas tutaj niespodzianka. Wymienia tu bowiem autor takie zasady, jak zasadę oszczędzania, zasadę ekonomii celów, zasadę ostrożnej kalkulacji, zasadę ekonomii środków, zasadę dokonania, wreszcie zasadę konsekwencji. Niedługie zastanowienie wystarczy, aby stwierdzić, że żadna z tych zasad czy dyrektyw nie jest właściwa działaniu społecznemu: każdą z nich może się powodować podmiot izolowany. Socjologia stosowana ustala tedy według autora zasady, które w rzeczywistości nie mają nic wspólnego z socjologią. Socjologia stosowana zajmuje się tem, co nie należy do socjologii, mógłby sobie powiedzieć czytelnik dla utrwalenia w pamięci ogólnego wyniku lektury Zarysu.

Ale zagadnienia poszczególne w tej książce traktowane są z niemniejszym lekceważeniem logiki, choć socjologia stosowana ma być dalszym ciągiem „logiki myślenia”.

Oto, np., podział działań na akty i procesy społeczne. Gdy jakieś działanie jest już dokonane, to nazywa się aktem, powiada nam autor; gdy się dokonywa dopiero, jest procesem. Skłonny jestem podejrzewać czytelnika, że nie zrozumie ani

logicznej racji tego rozróżnienia, ani nawet jego psychologicznej genezy. Wszak działanie dokonane nie jest różne od działania, które się dokonywało? Wszak chyba nie zechce autor przekonywać czytelnika, że działanie dokonane istnieje jakoś magicznie po jego dokonaniu.

Również nieprzekonywujące jest rozróżnienie małych, średnich i wielkich aktów społecznych⁵⁾. Jakie są proby miary arytmetycznej aktów społecznych, tego autor nie wyjaśnia zupełnie. Widocznie ulega tendencji dzielenia wszelkich rzeczy na trzy stopnie wielkości. Bo oto na innym miejscu⁶⁾ dzieli w podobny sposób typy oświatowo-naukowe na poziom wysoki, średni i niski, a jeszcze gdzieindziej⁷⁾ mówi o najwyższym, średnim i niższym stopniu opinii publicznej. Podziałów tych ani bliżej nie uzasadnia, ani nie wypełnia jakąś uchwytą treścią, ani z nich nie wyprowadza żadnych konsekwencji. Widocznie ulega złudzeniu, że wprowadza w ten sposób do swych wywodów ścisłość ilościowego, metrycznego ujęcia.

Wiąże się z tem inna jeszcze, ogólniejsza, tendencja autora, do przeprowadzania partycyj i klasyfikacji. Tak, naprzykład, podmioty społeczne dzieli na 1-0 refleksyjne, nierefleksyjne, 2-0 reprezentacyjne, nierепrezentacyjne, 3-0 zawodowe, i amatorskie, 4-0 fachowe, niefachowe, 5-0 pozytywne (etyczne) i demagogiczne (nieetyczne), 6-0 wszechstronne, jednostronne, 7-0 ideowe i praktyczne, 8-0 główne i pomocnicze. Jaka jest zasada tego, zdawałoby się, dziwnego podziału, jaki stosunek pomiędzy typami, wymienionymi w różnych jego punktach, tego autor nie wyjaśnia. To, co mówi o poszczególnych typach, każe nam uznać, że może się dobrze stało, iż autor skąpy był w swych wyjaśnieniach. Oto, np., o podmiotach nierепrezentacyjnych mówi, że „działają na własne polecenie”. Trudno nie uznać, że autor wykazuje tu dużą inwencję w konstrukcjach prawniczych; lecz trudno jednocześnie nie zauważyć, że autor nie dąży do prostoty w myśleniu. To, co dalej mówi w tym przedmiocie, zasługuje na integralne przytoczenie, ze względu na charakterystyczne osobliwości sposobu myślenia i formułowania myśli: „Reprezentanci są znanym zjawiskiem szczególnie przy⁸⁾ podmiotach zbiorowych, np. w życiu państwowem. Reprezentacyjne podmioty p r z e j-

⁵⁾ str. 48.

⁶⁾ str. 110.

⁷⁾ str. 281.

⁸⁾ moje podkreślenie.

mują⁹⁾ specjalny obowiązek społeczny... Działacza, który innym narzucił się jako reprezentant, np. narodu, nazywamy samozwańcem"¹⁰⁾. A znowu gdzieindziej mówi: „Gdy jakikolwiek działacz czy to z powodu śmierci¹¹⁾, czy to z własnej woli, czy z innych racji ustępuje, natychmiast na jego miejscu powinien znaleźć się inny"¹²⁾.

Jeszcze na innym miejscu ulega autor skłonności do podziałów i typologii¹³⁾. Tak dzieli „typy realne”, które nazywa też typami antropologiczno-psychologicznymi. Oto własne słowa autora:

„Typy seksualne. Reagowanie mężczyzny i kobiety na wpływy podmiotu jest różne pod względem uczuciowości.

„Typy fizyczne. Odróżniamy fizycznie normalnych i nie-normalnych, zdrowych i chorych, wśród których wyodrębniają się najwięcej nerwowi, psychopaci (wśród kogo? wśród zdrowych, czy też tylko wśród chorych? pytanie recenzenta); wpływalność ich zwykle jest bardzo jednostronna.

„Typy genetyczne: dzieci, młodzież, dojrzały, starzec.

„Typy zawodowe są nadzwyczaj liczne, naogół mają charakterystykę dość określoną.

„Typy intelektualne: mądrzy, bystrzy, przenikliwi i przeciwnieństwa.

„Typy woluntarystyczne: wytrwali, uparci, zmienni, kapryśni, uczuciowi¹⁴⁾.

„Typy oświatowo-naukowe: Poziom wykształcenia może być wysoki, średni i niski. Dalej wykształcenie może być wszechstronne i zrównoważone lub też jednostronne i niezrównoważone, przyczyny tego mogą być natury psychopatycznej, etycznej, socjalnej (np. naiwny, fanatyk, półwykształcony, niedoksztalcony).

„Typy etyczne i religijne: Moralność, materialnie biorąc, może być wysoka, średnia i niska, a formalnie również¹⁵⁾ zrównoważona, wielostronna lub też jednostronna (n. p. t. zw. „podwójna” moralność). To samo odnosi się do typu religijnego”.

⁹⁾ moje podkreślenie.

¹⁰⁾ str. 52.

¹¹⁾ moje podkreślenie.

¹²⁾ str. 58.

¹³⁾ str. 109.

¹⁴⁾ podkreślenie moje.

¹⁵⁾ Nieogłębność w używaniu słów, które nie pasują do kontekstu. Uwaga recenzenta.

Poprzestaną na tem przytoczeniu: uważnemu czytelnikowi da ono wystarczający materiał do refleksyj. Zauważy zapewne łatwo, że autor w innym, niż codzienne, znaczeniu używa terminu „genetyczny”; że bardzo dowolnie potraktował autor sprawę typów intelektualnych; że zrobił nam niespodziankę, włączając typ „uczuciowy” do typów „woluntarystycznych”; że nie zauważył, iż wykształcenie może być również wszechstronne i niezrównoważone albo jednostronne i zrównoważone; wreszcie, co najważniejsza, że autor nie wyzyskał w pełni wypróbowanej swej metody partycji i nie rozróżnił np. typu ludzi wysoce bystrych, średniobystych i małobystrych, albo wysoce kapryśnych, średniokapryśnych i małokapryśnych. Prawdopodobnie chciałby też czytelnik postawić ogólne pytanie: skąd właśnie taką, a nie inną typologię wykoncypował autor? Lecz będę się starał odwrócić jego myśl od tego zagadnienia, tak kłopotliwego dla autora, wskazując inne osobliwości teorii typów w ujęciu ks. dr. Adamskiego.

„Typy socjologiczne można podzielić na typy idealne i realne. Typy idealne wyjaśniają nam¹⁶⁾, jakie kategorie jednostek społeczeństwo uznaje jako ideał człowieka. Jasną jest rzeczą, że tutaj dla podmiotu społecznego poznanie tego typu idealnego niema¹⁷⁾ wielkiego znaczenia, ponieważ w działalności swojej musi się liczyć z najmniej korzystnymi danymi... To też podmiot w ocenianiu przedmiotu społecznego idzie drogą pewną i mierzy ją na podstawie typu realnego, który możnaby nazwać też antropologiczno-psychologicznym”. Jeżeli czytelnik zrozumie ten wywód i podda się zawartej w nim sugestji, będzie niewątpliwie dzielił w przyszłości, powiedzmy, ludzi na fotografie, portrety olejne i żywych ludzi, zamieszkujących ziemię.

Z tym podziałem współzawodniczyć może tylko podział, zawarty w ustępie następującym:

„Słowo drukowane obejmuje kilka kategorii specjalnych, są to A) wydawnictwa perjodyczne, B) nieperjodyczne, C) zbiory wydawnictw, czyli biblioteki i czytelnie¹⁸⁾”.

Ale może najbardziej interesująca będzie dla czytelnika typologia „przedmiotów społecznych”, to znaczy, mówiąc po-

¹⁶⁾ Niefortunny zwrot autora; stanowczo nie ma on oznaczać, że ludzie typu idealnego wyjaśniają i t. d.; przyp. recenzenta.

¹⁷⁾ Pisownia tekstu; przyp. recenzenta.

¹⁸⁾ str. 171.

prostu, osób, które są przedmiotem, które podlegają działaniu społecznemu.

„1. Typ zwolennika (sympatyka). Jeżeli przedmiot społeczny już uprzednio jest przekonany do podmiotu lub jego programu, wtedy akcja podmiotu znajduje w nim łatwy oddźwięk. U sympatyka może nastąpić, z chwilą działania podmiotu jeszcze większe przejęcie się ideą lub myślą podmiotu. Możliwe tu są rozmaite stopnie. Najcenniejszym będzie ten¹⁹⁾, który stanie się współzawodnikiem podmiotu, t. j. podmiotem pomocniczym i środkiem osobowym. Typ zwolennika przejawia rozmaite formy, są chętni, ciekawi, nieśmiali i t. d. Zwolennik może być zwolennikiem idei (kult instytucji, t. j. typ wyższy), albo też tylko zwolennikiem osoby (kult osobowy, t. j. typ niższy).

„2. Typ obojętny — nie jest przekonany ani w jednym, ani w drugim kierunku. Jest to typ człowieka pasywnego, biernego, letniego, apatycznego, wygodnego, leniwego lub „zblazowanego”. Oddziaływanie na ludzi tego typu jest rzeczą niełatwą i niewdzięczną.

„3. Typ uprzedzony, idący chociaż niezbyt silnie w innym kierunku, aniżeli podmiot zamierza. Zazwyczaj już jest częściowo „zaangażowany” przez inne idee i dążności i stąd w akcji podmiotu widzi dużo braków, momentów nieodpowiednich i t. d. Jednakże typ ten pozwala się przekonać, mianowicie gdy podmiot w stosunku do niego ostrożnie stosuje sposoby oddziaływania.

„4. Typ opozycjonisty. (Wróg, przeciwnik, antagonist, konkurent, nieprzyjaciół i t. d.). Tutaj od zwykłej opozycji do otwartej lub nawet zacieklej walki duża jest skala stopni. Opozycja ma rozmaite motywy i przyczyny, czasem jest czysto-negatywna (destruktywna), czasem jest pozytywna (twórcza)²⁰⁾.

Myślę, że tej cytaty nie potrzebuję poddawać bliższej analizie. Czytelnik sam zrozumie, jak nieadekwatnie, by nie powiedzieć: nieudolnie, wyrażone jest w niej nawet to, co jest prawdą banalną; o fałszach nie mówię.

Nie będę już podawał czytelnikowi innych przykładów podziękowań autora. Wiele bowiem czeka nas w tej pracy innych osobliwości. Tak, np., przeciwstawia autor myślenie prawnika myśleniu etycznemu. Drugie ma polegać na dedukcji z ogólnych

¹⁹⁾ Człowiek, czy stopień?

²⁰⁾ str. 112.

zasad, pierwsze na zdolności analizy tekstu i litery prawa²¹⁾. Czyż nie jest wiadome autorowi, zapyta czytelnik, że właśnie w rozumowaniach prawniczych dedukcja gra tak ważną rolę i czyż wogóle można przeciwstawiać te dwa rodzaje myślenia, jak to czyni autor?

A oto znowu Wzrok nasz pada na określenie zbiorowości. „Każda grupa społeczna, czyli zbiorowość, składa się z jednostek, które działają jednak²²⁾ nie naswój osobisty „rachunek”, lecz „na rachunek zbiorowości”²³⁾. Czyż można operować taką definicją? Co znaczy tu „działać na rachunek”? Nie wyjaśnia tego autor. A znowu w innym miejscu tak określa „przedmiot zbiorowy”: „jeżeli oddziaływanie dokonuje się na dwie lub więcej jednostki od razu, wtenczas stanowią one przedmiot zbiorowy”²⁴⁾. Czy wygodnie będzie tak używać tego terminu? Lekarz, powiedzmy, elektryzuje zapomocą jednego poruszenia korbą trzy osoby. Czy będą one „przedmiotem zbiorowym” jedynie przez to, że są razem elektryzowane?

Myślę, że czas zakończyć obszernie przytoczenia. Ograniczę się jeszcze do jednej cytaty, która jest bardzo typowa dla całego charakteru książki autora.

„Rozmowa. Podczas gdy dydaktyka i retoryka mają cel więcej publiczny, to rozmowa ma raczej ceł prywatny i towarzyski. W treści rozmów niema ani momentu tendencyjnie naukowego, oświatowego, ani momentu oficjalnego, propagandystycznego, raczej rozmowa ma charakter rozrywki, w pewnym stopniu pouczającej a przede wszystkim pobudzającej. Z natury rzeczy treść rozmów obraca się zwykle około rzeczy, które najwięcej obchodzą i przepełniają duszę rozmawiających. Rozmowy specjalistów często schodzą bezwiednie na ich specjalność. Jeżeli rozmawiających jest więcej i zakres zainteresowania jest rozmaity, wtenczas prowadzenie rozmowy staje się pewnego rodzaju sztuką, wymagającą znacznej lotności umysłu. Rozmowy salonowców bardzo często obracają się około spraw zupełnie obojętnych i błałych.

Rozmowa z tego powodu, że na usta pcha się mimowoli to, co człowiek czuje i myśli, jest znakomitym środkiem do poznania psychiki indywidualnej człowieka. Początek rozmowy, mianowicie ludzi nieznających się, zwykle jest trudny i ma cha-

²¹⁾ str. 61.

²²⁾ Jaka rola tutaj tego słowa? przyp. recenzenta.

²³⁾ str. 65.

²⁴⁾ str. 105.

rakter ogólnikowy i wywiadowczy, dopiero powoli rozmowa staje się swobodniejszą. Nietylko dla trudności rzeczowych ale i z powodów natury emocjonalnej nieraz ludziom wykształconym tak trudno zbliżyć się w rozmowie do ludzi niewykształconych, chociaż obie strony we własnym środowisku rozmawiają z wielką swobodą.

Zwyczajnie towarzyskie dość ściśle dają normy dla prowadzenia rozmów różnego typu. Przedewszystkiem nie wypada — i to dotyczy naszego zagadnienia — natrętnie i tendencyjnie skierowywać rozmowę na swój prywatny zakres zainteresowań, wywołuje to zresztą łatwo niepożądaną reakcję u towarzyszy rozmowy²⁵⁾.

Zdaje mi się, że podane przytoczenia wystarczają w zupełności, by sąd — mój o tej książce nie wydał się czytelnikowi nieuzasadniony. Postaram się go ułożyć w jedną, bardziej planową całość.

Już zewnętrzna strona tej książki — pisownia, styl, składnia — nie odpowiada tym minimalnym wymaganiom, które można i trzeba stawiać pracom naukowym. Autor popełnia nawet błędy językowe, gramatyczne. Tak, pisze „osięgnąć”, zamiast „osiągnąć²⁶⁾”; „wycofywa”, zamiast „wycofuje²⁷⁾”. Autor nie ma poczucia zasad składni polskiej. Mówi np. o „skuteczności” celów²⁸⁾, o „stosowaniu” celów²⁹⁾, o „skuteczności podmiotu”³⁰⁾. Osobliwości stylu poznał już czytelnik z licznych przytoczeń. Trudno je scharakteryzować jednym słowem; chyba najodpowiedniejszym byłoby „nieudolność”.

Co się tyczy treści, to rzuca się w oczy przedewszystkiem niejasność myślenia i brak potrzeby jasności. Autor najwidoczniej nie zdaje sobie sprawy z tego, jakim wymogom logicznym winny zadośćczynić wywody naukowe. Błędne, nieściśle lub co najmniej bałamutne są jego definicje i sądy. Krzycząco niezgodne z najbardziej podstawowymi zasadami logiki jego rozróżnienia, podziały i klasyfikacje. Błędów tych, popełnianych na każdej niemal stronie, nie można tolerować nawet w ćwiczeniach proseminaryjnych. Jestem też mocno przekonany, że praca ta nie była pracą seminaryjną. Obok błędu banalności. Z tej

²⁵⁾ str. 142.

²⁶⁾ str. 10.

²⁷⁾ str. 64.

²⁸⁾ str. 73.

²⁹⁾ str. 70.

³⁰⁾ str. 115.

grubej książki nie dowiadujemy się niczego, co nie byłoby znane każdemu człowiekowi, jako tako orjentującemu się w codzienności życia. Któż nie wie, na przykład, że czasopisma mogą być kwartalnikami, miesięcznikami, tygodnikami, lub, że gramofon „nadaje się do utrwalenia wszelkiego rodzaju wrażeń słuchowych, m. in. także muzyki”. Takie są w najlepszym razie te twierdzenia autora, które przychylny los uratował od tego, by nie były uderzającym fałszem. Nie przedostała się do wywodów tej książki żadna żywa obserwacja, żadna myśl, na własne autora powzięta ryzyko w codziennym kontakcie z życiem. Co więcej, nie przedostała się na karty tej grubej książki nawet żadna interesująca myśl cudza, choć podana w przypisach bibliografja świadczy o nadmiernie rozległej lekturze autora.

Rozpisałem się tak obszernie o książce, która nie należy do nauki, nie dla niej samej, bo sama przez się zasługiwała na przemilczenie jedynie. Jest ona jednak zjawiskiem symptomatycznym dla niesłuchanego obniżenia poziomu naszych wymagań naukowych w okresie powojennym. Temu obniżeniu trzeba przeciwdziałać wszelkimi siłami, dlatego też obowiązkiem, bardzo niemiłym zresztą, krytyki jest sygnalizować ukazanie się rzeczy drukowanych, które tylko mogą dyskredytować naukę polską. W czytelniku, nie poinformowanym i niezdolnym orientować się samodzielnie, książki podobne do pracy ks. Adamskiego, mogą tylko wzbudzić poważne wątpliwości co do waleru i poziomu nauki, którą chcą reprezentować.

Autor zapowiada drugi tom swej pracy. Mam jednak nadzieję, że może jeszcze w interesie własnym oraz instytucji, która wydawnictwo finansuje, od wydania drugiego tomu odstąpi. Gdyby to uczynił, miałby wielką zasługę dla socjologii.

Czesław Znamierowski (Poznań).

Orkan Władysław: Listy ze wsi 2 tomy, Gebethner i Wolff, Warszawa 1925-26, 178 + 188 stron.

Brak miejsca nie pozwala mi omówić obszernie tego pięknego dzieła w numerze obecnym Ruchu. Spieszę jednak podzielić się z czytelnikiem radosną i mało spodziewaną w naszych czasach wiadomością, że ukazała się książka piękna i mądrości pełna. Nie ma ona nic wspólnego z odgradzonym od świata gabinetem uczonego, który patrzy na rzeczywistość poprzez numery najnowszej bibliografji, już przeczytanej

i jeszcze nieprzeczytanej. Autor nie Jest uczonym zawodowym, lecz poprostu głęboko mądrym człowiekiem, który własnymi oczami widzi świat społeczny i własnym o nim myśli mózgiem. To też interesujące, żywe i własne są jego sądy o życiu społecznym wsi polskiej. I choć nie reprezentuje żadnej „wypробowanej” metody naukowej, może autor tej książki być doskonałym przewodnikiem metodycznego i głębokiego myślenia o rzeczach ludzkich.

Ta książka ma urok niezwykły: taki, jaki może mieć tylko książka poety; jaki miały zapewne rozmowy mędrców przed-sokratesowych w owych szczęśliwych czasach, gdy nie było jeszcze maszyny drukarskiej, dysertacyj doktorskich i przypisków bibliograficznych, demonstrujących uczoność.

W pełni odpowiedzialny za mą radę, radzę czytelnikowi jak najprędzej zapoznać się z tą książką. Nauczy się z niej wiele: przede wszystkim bez frazesu, uczciwie, rzetelnie myśleć o zagadnieniach społecznych. „Listy ze wsi” powinny stać się przewodnikiem nieodstępny dla każdego, kto chce się naprawdę wyzwolić z pod wszechwładnego dziś panowania doktrynerskich frazesów w życiu politycznym. Zabójcza jest ta książka dla demagogii.

Omówię ją obszernie, jak na to zasługuje, w następnym numerze Ruchu. Niechaj jednak czytelnik nie odkłada lektury do tego czasu.

Czesław Znamierowski (Poznań).

- Queen Stuart A.: Social interaction in the interview: an experiment. Social Forces Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928, Williams & Wilkins Company, str. 545—558.
- Robinson Virginia P.: Some difficulties in analyzing social interaction in the interview. Social Forces Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928, Williams & Wilkins Company, str. 558—561.
- Myrick Helen L.: The non-verbal elements in the interview. Social Forces Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928, Williams & Wilkins Company, str. 561—564.
- Rice Stuart A. a. Waller Willard: Stereotypes. Publicat. of the American Sociological Society Vol. XXII. Chicago 1928, str. 180—185.
- Eliot Thomas D.: Objectivity in the case record. Social Forces Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928, Williams & Wilkins Company, str. 539—544.
- Cooley Charles H.: Case study of Small Institutions as a method of research. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago 1928, str. 123—132.

- Sorokin Pitirin A.: Experimente zur Soziologie. Zeitschr. f. Völkerpsychologie u. Soziologie. IV Jhrg. H. I. Leipzig 1928, C. L. Hirschfeld, str. 1—10.
- Kuhlman A. F.: The social science research council: its origin a. objects. Social Forces Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Comp., str. 583—588.
- Thomas W. I.: The behavior pattern a. the situation. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago 1928, str. 1—13.
- Wood Arthur Evans: The place of the community in sociological studies. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago 1928, str. 14—25.
- Schwer Wilhelm: Geist u. Stoff im Aufbau d. Gesellschaft. D. Neue Reich. Bd. X. Wien 1928, H. 28, str. 568—569; H. 29, str. 587—589.
- Geck L. H. Ad.: Sozialpsychologie im Auslande. Ferd. Dümmlers-Verlag. Berlin—Bonn 1928, str. VIII + 120.
- Haase Curt: Die Entwicklung d. Sozialpsychologie in Deutschland. Vierteljahrsschrift f. wissenschaftl. Pädagogik (Deutsches Institut f. wiss. Pädagogik zu Münster in W.) hrsgb. v. H. Ettlinger, S. Behn, B. Rosenmöller u. G. Clostermann. Reihe B. der Ergänzungshefte. (Vorträge). 3. H. Münsterverlag. Münster in W. 1928, str. 35.
- Esertier Daniel: Psychologie et sociologie. Paris [1927, Felix Alcan, str. 234.
- Gałęzowska Irena: Czy istnieją wyobrażenia zbiorowe? Przegląd Po-wszechny T. 179. Nr. 535. Kraków 1928, str. 31—57.
- Lehmann Gerhard: Das Kollektivbewusstsein. Systematische u. historisch-kritische Vorstudien z. Soziologie. Berlin—Steglitz, Junker u. Dünnhaupt, 1928, str. 256 (10 mk — opr. 12 mk).
- Stern Bernhard J.: Lewis Henry Morgan: American Ethnologist. Social Forces Vol. VI. Nr. 3. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928, Williams & Wilkins Company, str. 344—357.
- Iassalle Ferdinand: Die Hegeische u. Rosenkranzsche Logik u. die Grundlage d. Hegeischen Geschichtsphilosophie im Hegeischen System. Vortrg. 2. Auflg. Leipzig, Heims, 1928, str. 30, 2,80 mk).
- Vanderfelde E.: Jenseits d. Marxismus. — Die Gesellschaft. V Jhrg. 1928. Nr. 2.
- Kuczyński Jürgen: Zurück zu Marx. — Antikritische Studien z. Theorie d. Marxismus. Leipzig 1926, C. L. Hirschfeld, str. 217.
- Tahlheimer August: Einführung in d. dialektischen Materialismus. 16. Vortrg. Berlin 1928, Verlag f. Literatur u. Politik, str. 191 (3 mk).
- Aronson Moses Judah: La philosophie moral de Josiah Royce. Paris 1927, F. Alcan, str. 185 (25 fr.).

- Bilikiewicz Tadeusz Dr.: Zagadnienie życia w świetle zasad psychologii porównawczej. Z przedmową Prof. Dr. W. Rubczyńskiego. — Kraków 1928, S. A. Krzyżanowski, str. 318 (15 złp).
- Rintelen v. Fritz, Joachim: Pessimistische Religionsphilosophie d. Gegenwart. Untersuchungen z. religionsphilosophischen Problemstellung bei Edm. v. Hartmann u. ihre erkenntnistheoretisch-metaphysischen Grundlagen. München 1924, Franz A. Pfeiffer & Co., str. 227.
- Russel Bertrand: Mistyka i logika (przekł.). Droga Nr. 4, str. 374—385; Nr. 5, str. 485—495. Warszawa 1928.
- Hovre. Fr. de: Systèmes philosophiques et pédagogiques contemporains. Essai de philosophie pédagogique. Trad. d'après l'ed. flamande par G. Siméons. Avec une préf. de J. Mantain. Bruxelles: Dewitt 1927, str. 362 (35 fr).
- Przegląd Filozoficzny. Roczn. XXXI. Zesz. $\frac{1}{2}$. Warszawa 1928, Księga Pamiątkowa Drugiego Polskiego Zjazdu Filozoficznego, str. 225.
- Przegląd Filozoficzny. Roczn. XXX. Zesz. 4. Księga Pamiątkowa Pierwszego Polskiego Zjazdu Filozoficznego. (Lwów 1923). Warszawa 1927, str. 112.
- Wiese Leopold v.: Johannes Plenge u. sein Institut. Köln. Vierteljahrsh. f. Soziologie. VII. Jhrg. 2. H. München—Leipzig 1928 Duncker & Humblot, str. 199—207.
- Becher Erich: Grundlagen u. Grenzen d. Naturerkennens. München, Duncker & Humblot 1928, str. 90 (2,50 mk).
- Volkenborn Konrad: Die theoretische Nationalökonomie als Geisteswissenschaft. Berlin, Ebering 1928, str. 62 (2,70 mk).
- Sarton George Dr.: Introduction to the history of science. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928.
- Wiemann Henry Nelson: Religious experiment a. scientific method. New-York, Macmillan, 1927, str. 387.
- Crump C. G.: History a. historical research. London, Routledge, 1928, str. 188 (5 sh).
- Błachowski Stefan: Zagadnienie twórczości naukowej. Warszawa, 1928 (Odbitka z Nauki Polskiej T. IX), str. 67.

III. Podłoże biologiczne. Warunki zewnętrzne.

- Merian Paul: Die Verteilung d. Menschenrassen als Ausdruck einer Bezeichnung zwischen Geschichte u. Geographie. Basel, Zbinden & Hügen, 1928, str. 67.
- Child C. M.: Biological foundations of social integration. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago 1928, str. 26—42.
- Reche O.: Blutgruppenforschung u. Anthropologie. Volk u. Rasse III. Jhrg. H, I. 1928.

- Dalton Hugh: The theory of population. *Economica* (London 1928) Vol. XXII, str. 28—50.
- Folsom Joseph K.: The concept of variable checks in population theory. *Social Forces* Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore 1928. Williams & Wilkins, str. 386—388.
- Mannheim Karl: Das Problem d. Generationen I. T. Köln. Vierteljahrsh. f. Soziologie. VII. Jhrg. H. 2. München—Leipzig 1928. Duncker & Humblot, str. 157—185.
- Thompson Warren S.: Population. *The American Journal of Sociology*. Vol. XXXIV. Nr. I. Chicago 1928, str. 3—15.
- Bator Bolesław: *Metamorfozy polskie. Szkice demograficzne. Kwartalnik Naukowego Instytutu Emigracyjnego oraz Przegląd Emigracyjny*. R. III. T. 1. Warszawa 1928, str. 5—85.
- Hankins Frank H.: Organic plasticity versus organic responsiveness in the development of the personality. *Publications of the American Sociological Society*. Vol. XXII. Chicago 1928, str. 43—51.
- Hankins Frank H.: Organic plasticity versus organic response. *Social Forces* Vol. VI. Nr. 3. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins, 1928, str. 331—344.
- Malinowski Edmund: *Dziedziczność i zmienność. Zarys genetyki. Monografie i Podręczniki T. III*. Lwów 1927, K. S. Jakubowski, str. VIII + 251.
- Lehmann Gerhard: *Psychologie d. Individualitäten. Ein Beitrag z. Theorie d. Charakters. Philosoph. Reihe Bd. 88*. Berlin, Pactet, 1928, str. 133 (1,20 mk).
- Wexberg Erwin: *Individualpsychologie. Eine systemat. Darstellung*. Leipzig, Hirzel, 1928, str. VII + 330 (9,50 mk).
- Proskauer Joseph M.: A new professional psychology essential for law reform. *American Bar Association Journal*, Vol. XIV. Nr. 3. Chicago 1928, str. 121—126.
- McDougall William: *Grundlagen einer Sozialpsychologie. Nach d. 21. Auflg. übertrg. v. Gerda Kautsky-Brun*. Jena, G. Fischer, 1928, str. XVIII + 322.
- Sprolls Jesse W.: *Social psychology interpreted*. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 268.
- Frank Lawrence K.: *Physiological tensions a. social structure. Publications of the American Sociological Society*. Vol. XXII. Chicago 1928, str. 74—82.
- Schneerson F. Prof. Dr.: *Neue Wege d. Sozialpsychologie. Beiträge z. Massenpsychologie. H. I*. Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1928, str. 79. 3,80 mk).
- Bechterew Wlad.: *Die kollektive Reflexologie. Beiträge z. Massenpsychologie H. 3*. Leipzig. C. L. Hirschfeld, 1928, str. 66 (3,30 mk).

- Gesemann Gerhard: Soziologische u. psychologische Zusammenhänge in d. Sagenforschung. Zeitschrift f. Völkerpsychologie u. Soziologie. Jhr. IV. H. I, Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1928, str. 19—43.
- Bartlett F. C.: The psychological process of sublimation. Scientia. XXII Roczn. T. 43. Z. 3. 1928.
- Hilger W.: Die Suggestion. Jena, G. Fischer, 1928, str. XII + 146 (7 mk — opr. 8,50 mk).
- Bisch Louis E.: Clinical psychology. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 346.
- Henry Georg: Essentials of psychiatry. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928.
- Reik Theodor: Dogma u. Zwangsidee. Internat. Psychoanalyt. Verlag Wien 1927, str. 141 (5,60 mk).
- Green George H.: Psychoanaliza w szkole. Z przedmową W. Mc Dougalla. Przeł. Z. Ziemiński. Warszawa 1928, M. Arct, str. 218 (8 zł).
- Morselli E.: Studi di psicopatologia generale. L'automatismo mentale. Quaderni di psichiatria. Vol. XIV. Nr. 9/10, 1927.
- Levi-Bianchini M.: Alcune idee psicologiche e psicoanalitiche sui climaterii dell'uomo. Archivio generale di neurologia, psichiatria e psicoanalisi. Vol. VIII. Nr. 3, 1927.
- Ferenczi Sandor: Theory a. technique of psychoanalysis. Transl. by Jane Isabel Suttie. New-York, Broni a. Liveright, 1927, str. 473.
- Salomon A.: Il sonno normale e patologico. Quaderni di psichiatria. Vol. XIV. Nr. 9/10, 1927.
- Herschan O.: Die weibliche Intersexualität. Zeitschrift f. Sexualwissenschaft. Bd. XIV. H. 10, 1928.
- Znaniecki Florian: The sexual relation as a social relation a. some of its changes. — Verhandlungen des I. Internationalen Kongresses f. Sexualforsch. IV. Bd., str. 223—230 (odbitka). Berlin—Köln 1928, A. Marcus u. E. Weber.
- Phadke N. S.: Sex problem in India. Paraporevala, 1927.
- Mann Traugott: Spannungen. Ein neues Wort z. sexuellen Not. Woltersdorf b. Erkner, 1928, str. 75.
- Kaibel Franz: Das Problem d. Virginität in d. heutigen Wende d. Weltanschauung. Eine öffentl. Rede. Weimar, Panses Verlag, 1928, str. 19.
- Flake Otto: Die erotische Freiheit. Berlin, Fischer, 1928, str. 115 (3 mk).

IV. Życie społeczne.

- Lasker Bruno: Contact a. conduct. Intern. journal of ethics. V. 38. Nr. 2. Chicago 1928, str. 153—166.
- Woolston Howard: A study of prejudice a. convention. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press, 1928, str. 368—375.

- Bennet Robert A.: *Waters of conflict*. Cheap. ed. London, Collins, 1928, str. 282.
- Wismar Adolph L.: *A study in tolerance*. New-York, Columbia Univ. Press, 1927, str. 108.
- Unruh Adalbert v.: *Dogmenhistorische Untersuchungen über d. Gegensatz v. Staat u. Gesellschaft vor Hegel*. Leipzig, Deichert, 1928, str. XII + 100 (6 mk).
- Goulart Jorge Salis: *Forces sociales et facteurs géographiques dans la formation d'un état brésilien*. Rev. intern. de sociologie. Paris 1928, III. Vol. VI, Nr. 1/2, str. 51—55.
- Price J. M.: *Christianity a. social problems*. Nashville, Penn: 1928, str. 271.
- Folsom Joseph Kirk: *Culture a. social progress*. New-York, Longmans, 1928, str. 567.
- Woofter Ir. T. J.: *The Negro a. the farm crisis*. Social Forces V. VI, Nr. 4, Univ. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins, 1928, str. 615—620.
- Zweig Arnold: *Caliban oder Politik u. Leidenschaft. Versuch über d. menschlichen Gruppenleidenschaften. Dargetan am Antisemitismus*. Potsdam, G. Kiepenheuer, 1927, str. 369 (op. 10 mk).
- Henting Hans v.: *Ueber d. Doppelsinn d. „Isolierung“ bei primitiven Völkern*. Monatschrift f. Kriminalpsychologie u. Strafrechtsreform. XVII. Jhrg. 9/10 H. 1926.
- Nötzel Karl: *Die soziale Bewegung in Russland. Ein Einführungsversuch auf Grund d. russischen Gesellschaftslehre*. Stuttgart-Berlin-Leipzig. Deutsche Verlagsanstalt, 1923, str. 556.
- Zakrzewski Kazimierz: *Zmierzch liberalizmu a nie demokracji*. Droga Nr. 4. Warszawa, 1928, str. 305—321.
- Zbinden Jan: *Kryzys kultury amerykańskiej*. Droga, Nr. 3, Nr. 4, str. 386—397; Nr. 5, str. 446—457, Warszawa, 1928.
- Williams Bruce: *State security a. The League of Nations*. Baltimore: J. Hopkins Press, 1927, str. 346.
- Pribram Karl: *Die Probleme d. internationalen Sozialpolitik. Zeitfragen aus d. Gebiete d. Soziologie*. H. 3. Leipzig; C. L. Hirschfeld, 1928, Str. 196 (3,60 mk.).
- Jędzejowski Klemens: *Organizacja propagandy prasowej w parafji*. Przewodnik Społeczny, R. II. Nr. 8/9. Poznań, 1928, str. 323—330.
- Potter Pitman B.: *Introduction to the study of international organisation*. New-York, Century Co. (third edit.), 1928, str. 587.
- Barnes Harry Elmer: *Die Entstehung d. Weltkrieges. Eine Einführung in d. Kriegsschuldproblem*. Uebers. v. Fr. Arens. Vorw. v. Max Graf Montgelas. Stuttgart, 1928. Dt. Verlags-Anstalt, str. XVI + 570. (14 mk.)

- Trommer Harry: Urkundenfälschung u. Betrug im Weltkriege. Eine kriminolog. Untersuchung. Leipzig, Wiegandt, 1928. Kriminalist. Abh. 6. (8 mk.)
- Doroschenko Olga: Der Einfluss d. Milieus auf d. Inhalt u. Aufbau freientstehender Kollektive im vorschulpflichtigen Alter. Zeitschr. f. angew. Psychologie. Bd. XXX. Nr. 1/3. 1928, str. 150—167.
- Busemann Adolf: Das Milieuprinzip in d. Pädagogik u. seine Grenzen. Pädagog. Zentr. Bl. Bd. VIII. H. 4. 1928, str. 230—238.
- Counts George S.: Education. American journal of sociology. Vol. XXXIV. Nr. I. Chicago, 1928, str. 177—186.
- Hypes James Lowell: Social participation in a rural life in New-England town. New-York, Bureau of Publications, Teachers College, 1927, str. 102.
- Burgess Ernest W.: What social case records should contain to be useful for sociological interpretation. Social Forces. V. VI. Nr. 4. Univ. of North Carolina Press, Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 524—532.
- Bruno Frank J.: Some case work recording limitations of verbatim reporting. Social Forces Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 532—534.
- Swift Linton B.: Can the sociologist a. social worker agree on the content of case records. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins, 1928, str. 535—538.
- Mumford Lewis: The teory a. practice of regionalism. The sociological review. Vol. XX. Nr. 1. London, 1928, str. 18—33; Nr. 2, str. 131—141.
- Shaw Clifford R.: Correlation of rate of juvenile delinquency with certain indices of community organization a. desorganization. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 174—179.
- Slawson John: Causal relation in delinquency research. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 169—173.
- Kimble Eleanor G.: Self consciousness on the part of the interviewer a. its dangers. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, 1928, Williams & Wilkins Company, str. 565—567.
- Sutherland E. H.: Experimentation in case work processes desirable. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Comp., 1928, str. 567—569.
- Schnee Heinrich: Nationalismus u. Imperialismus. Berlin, Hobbing, 1928, str. XVI + 375. (10 mk.)
- Kliszewicz A. Inż.: Nacjonalizm jako doktryna i jako środek uzdrowienia państwowości współczesnej. Przegląd Powszechny, T. 179. Nr. 535. Kraków, 1928, str. 3—30.
- Balfour Earl of: Speeches of Zionism. Ed. by I. Cohen. Forew. by Sir H. Samuel. London, Arrowsmith, 1928, str. 128.

- Clyde Paul Hibbert: *International rivalries in Manchuria, 1689—1922*. 2 ed. rev. Columbus, Ohio State Univ. Press, 1928, str. 338.
- Schmidt Franz u. Boelitz Otto: *Aus deutscher Bildungsarbeit im Ausland*. Bd. II. Aussereuropa. Langensalza, Beltz, 1928, str. XVII + 646. (14 mk.)
- Karvas Imrich: *Ein Beitrag zur Soziologie d. französischen Inflation*. Zeitschrift f. Völkerpsychologie u. Soziologie. IV. Jhrg. 2 H. Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1928, str. 150—160.
- Chamberlain J. P.: *Government*. American journal of sociology. Vol. XXXIV. Nr. I. Chicago, 1928, str. 187—205.
- Eliasberg W.: *Ueber sozialen Zwang u. abhängige Arbeit*. Zeitschr. f. Völkerpsychologie u. Soziologie. IV. Jahrg. 2. H. Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1928, str. 182—194.
- Seyfarth Heinrich: *Probleme des Strafwesens*. Berlin, Heymann, 1928, str. XVI + 186. (9 mk.)
- Cass E. R.: *National crime commission conference*. Journal of the American Instit. of Criminal Law. V. VIII. Nr. 4. Chicago, 1928, str. 497—513.
- Stöcker Helene: *Liebe*. 12—17. Auflg. Berlin, Nikolassée, 1928, Verlag: Der neuen Generation. (6,50 mk.)
- Popert Hermann Martin: *Hamburg u. d. Schundkampf*. Buch 2. Filmfragen. Hamburg, Grossborstel, 1928, str. VI + 111—251. (2,40 mk.)
- Michels Robert: *Die Verelendungs-Theorie*. Studien u. Untersuchungen z. internat. Dogmengeschichte d. Volkswirtschaft. Philosoph.-Soziolog. Bücherei. Bd. 37. Leipzig, Kröner, 1928, str. VIII + 254.
- Reynolds Ora Edgar: *The social a. economic status of college students*. New-York, Teachers College, 1928, str. 62.
- Creecraft Willis Earl: *Government a. business*. Yonkers, N. Y., World Bk. 1928, str. 519.
- Michels Robert: *Wirtschaftliche u. politische Betrachtungen z. alten u. neuen Welt*. Leipzig, Gloeckner, 1928, str. 39.
- Boulin Pierre: *Emploi des méthodes psychotechniques pour la prévention des accidents du travail*. Annales d'hygiène publ. indiv. et soc. V. VI. Nr. 4. Paris, 1928, str. 205—232.
- Sorokin Pitirim A.: *Arbeitsleistung u. Entlohnung*. Köln. Vierteljahrsh. f. Soziologie. VII Jhrg. 2 H. München-Leipzig, 1928, Duncker & Humblot, str. 186—198.
- Whelpton P. K.: *Industrial development a. population growth: Industrialization as affecting immigration a. population growth*. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, 1928. Williams & Wilkins Company. str. 629—638.
- Bond Josse Hickman: *Industrial influence on the psychology of Jesus*. Boston, Gorham, 1925, str. 155.

- Krische Paul: Die soziale Schichtung d. Erwerbstätigen im Zeitalter d. Dampfmaschine u. in dem d. Elektrizität. Zeitschr. f. Völkerpsychologie u. Soziologie. IV. Jhrg. I. H. Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1928, str. 11—18.
- Lipmann Otto: Das Arbeitsproblem. (Veröffentlichungen aus d. Gebiete d. Medizinalverwaltung XXII. 6. Arbeitswissensch. Monographien aus d. Institut f. angen. Psychologie zu Berlin II). 2. veränd. u. erg. Auflg. Berlin, Rich. Schatz, 1926, str. 492. (24 mk.)
- Giese Fritz: Methoden d. Wirtschaftspsychologie. Handbuch d. biolog. Arbeitsmethoden hergb. v. Abderhalden. Abt. VI. Teil C. II. H. 2. Wien-Berlin, Urban u. Schwarzenberg, 1927, str. 624. (30 mk.)
- Michels Roberto: Saggio di classificazione dei partiti politici. Riv. intern. di filos. del diritto. Rom, 1928, V. VIII. Nr. 2, str. 162—178.
- Marx Heinrich: Einwirkung d. Gewerkschaftsbewegung auf d. Arbeiterschaft u. Volkswirtschaft. Berlin, Niederschönhausen, Verlag „Unität“, 1928, str. 79.
- Resnikow I.: Die Organisation d. Gewerkschaften d. Sowjetunion. Moskau, Gosud. Centr. Kniznaja Palata, 1927, str. 78
- Ihrig Karl: Internationale Statistik d. Gewerkschaften. Mit einem Geleitwort v. M. Fassbinder. Berlin, Struppe & Winkler, 1928, str. XXIV + 275 in 4°.
- Krasnodolsky J. R.: Ein Umschichtungsprozess in d. sozialdemokratischen Partei Oesterreichs. Kommunist. Internationale Bd. IX. H. 15, 1928, str. 837—844.
- Kreibich K.: Sozialdemokratische Kritik an d. kommunistischen Bewegung. Kommunist. Internationale, Bd. IX. H. 15, 1928, str. 802—810.
- Meusei Alfred: Politische u. soziale Demokratie. Köln. Vierteljahrsh. f. Soziologie. VII. Jhrg. 2. H. München-Leipzig, Duncker & Humblot, 1928, str. 141—156.
- Wilbrandt Rudolf: Nowe drogi socjalizmu niemieckiego. Droga Nr. 5. Warszawa, 1928, str. 427—438.
- Schlüter Joseph: Die katholisch-soziale Bewegung in Deutschland seit d. Jahrhundertwende. Freiburg in. B., Caritasverlag, 1928, str. X + 156. (5,40 mk.)
- Podoleński Stanislaw: Socjalizm w trosce o kobietę. Przegląd Powszechny. T. 179. Nr. 537. Kraków, 1928, str. 233—251.
- Zahn-Harnack Agnes v.: Die Frauenbewegung. Geschichte, Probleme, Ziele. Berlin, Dt. Buch-Gemeinschaft, 1928, str. 376.
- Dehove H.: Sur la nature du fait morale. Revue de philosophie. Vol. XXVII. Nr. 6. Paris, 1927, str. 573—592.
- Lehmann Harvey a. Witty P. A.: Ethics a. the press. Internat. journal of ethics. V. 38. Nr. 2. Chicago, 1928, str. 191—203.
- Frank Richard Paul: Ethisierung d. Wahlen. Zusammenschluss. Bd. III. H. I. 1928, str. 1—9.

- Klink Kurt: Die Reformbestrebungen in Ehescheidungsrecht. Berlin, Heymann, 1928, str. XIV + 115. (6 mk.)
- Zięmięcki Aleksander: Granica polsko-rumuńska. Droga Nr. 5. Warszawa, 1928, str. 504—510.

V. Grupy i typy.

- Allport Floyd H.: „Group” a „Institutions” as concepts in a natural science. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 83—99.
- Brousseau Kate: Mongolism. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1926, str. 203.
- Whittaker Thomas: The liberal state. An essay in political philosophy. 2. ed. rev. London, Watts, 1928, str. 156.
- Sulzbach Walter: Liberalismus. Arch. f. Sozialwiss. u. Sozialpolitik. Bd. 59. H. 2. 1928, str. 382—395.
- Heekelingen H. de Vries de: Le fascisme et ses resultats. Bruxelles, Social Ed. 1927, str. 125. (10 fr.)
- Tranquilli Secondino: Die Struktur d. faschistischen Partei Italiens. Kommunistische Internationale, 1928. Bd. IX. H. 15, str. 828—837; H. 16, str. 875—884.
- Krieck Ernst: Der Staat d. deutschen Menschen. Berlin-Steglitz, 1928, Junkers u. Dünnhaupt, 1928. (3 mk.)
- Woldt R.: Die Fabrik als Umwelt d. Arbeiters. Zeitschr. f. Völkerpsychologie u. Soziologie. IV. Jhrg. 2. H. Leipzig, 1928. C. L. Hirschfeld, str. 161—180.
- Mirek Franciszek X. Dr.: Elementy społeczne parafji rzymsko-katolickiej. Wstęp do socjologii parafji. Z przedm. Prof. Dr. Florjana Znanieckiego. Poznań, 1928, Fiszer i Majewski, str. XX + 312.
- Kent Frank Richardson: The democratic party. A history. New-York, Century, 1928, str. 579.
- Underwood Oscar Wilde: Drifting sands of party politics. New-York, Century, 1928, str. 430.
- Myers William Starr: The Republican party; a history. New-York, Century, 1928, str. 499.
- Faris Ellsworth: The sect a. the sectarian. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 144—158.
- Gillette John M.: Rural life. American journal of sociology. Vol. 34. Nr. I, Chicago, 1928, str. 140—149.
- Gillette John M.: Changing relations between town a. country. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 111—119.

- Sanderson Dwight: The relation of the farmer to rural a. urban groups. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 100—110.
- Geddes Arthur Dr.: Village life in the high eastern Pyrenees. The sociological review. Vol. XX. Nr. 1. London, 1928, str. 89—104.
- Branson E. C.: Farm life abroad. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, 1928. Williams & Wilkins.
- Miller Elva E.: Town a. country. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, 1928, Williams & Wilkins.
- Bernhard Ludwig: Der „Huggenberg-Konzern“. Psychologie u. Technik einer Grossorganisation d. Presse. Berlin, Springer, 1928, str. VII + 109. (2 mk.)
- Salomon A.: Ueber alte u. neue Diplomatie. Die Gesellschaft. V. Jhrg. 1928. Nr. 2.
- Groves Ernest R.: The family. American journal of sociology. Vol. 34. Nr. 1. Chicago, 1928, str. 150—156.
- Groves Ernest R.: Some sociological suggestion for treating family discord by social workers. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 569—577.
- Colcord Joanna C.: Community of interest as a basis for family solidarity. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Uniwers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Comp., 1928, str. 577—579.
- Lurie Harry L.: The case worker's aim in treating family discord. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 580—582.
- Burgess Ernest W.: The family a. the person. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 133—143.
- Goodsell Willystine: Problems of the family. New-York—Chicago, The Century, 1928, str. 267.
- Popenoe Paul: Conservation of the family. Baltimore, Williams & Wilkins Company, str. 266.
- Spencer A. G.: The family a. its members. New-York, Lippincott, 1923.
- Flugel J. C.: The psychoanalytic study of the family. Intern. Psychoanalyt. Press, 1921.
- Rathbone E. F.: The disinherited family. New-York, Longmans, Green, 1924.
- Flnett Elaine: Historic origin a. development of family life in Russia. Columbia Univers. Press. New-York, 1926.
- Douglas P. H.: Wages a. the family. Univers. of Chicago, 1925.
- Messer Mary Burt: The family in the making. An historic sketch. London-New-York, Putnam, 1928, str. 374.

- Lien Chao Tzu: Some new factors that affect the old values of the Chinese family. Intern. journal of ethics. Chicago, 1928. Vol. XXXVIII. Nr. 3, str. 341—350.
- Richmond a. Hall: Child marriages. Russel Sage Foundation, 1925.
- Keyserling H.: The book of marriage. New-York, Harcourt Brace, 1926.
- Lindsey a. Evans: The companionate marriage. Boni a. Liveright, 1927.
- Faust August: Der Begriff d. Nächsten als Grundbegriff einer Sozialphilosophie u. Sozialpädagogik. Logos. Bd. XVI. H. 3. str. 287—310.
- Allier Raoul: Le Non-Civilisé et Nous. Différence irréductible ou identité foncière? Paris, Payot, 1927, str. 317.
- Steinhausen Georg: Fachmenschentum u. Arbeitsmenschentum als geistige Typen des letzten Menschenalters. Preussische Jahrbücher. Bd. 204. H. 3. Berlin, Stilke, 1928.
- Górnicki Łukasz: Dworzanin polski. Oprac. Roman Pollak. Biblioteka Narodowa. Serja I. Nr. 109. Kraków, 1928. Sp. Wydawnicza, str. 85 + 427.
- Papeé Stefan Dr.: Bernard Chrzanowski. Poznań, Fiszer i Majewski, 1928. str. 57.
- Oliver John R.: The autobiography of James Edwards. New-York, Macmillan, 1926, str. 366.
- Hooker Elizabeth R.: Leaders in village communities. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins, 1928, str. 605—614.
- Laswell Harold D.: Types of political personalities. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 159—168.
- Wells Herbert George: Die Geschichte eines grossen Schulmeisters. Eine Darstellung d. Lebens u. d. Ideen Sandersons von Cundle. Deut. übers, v. R. Mark. Wien, Zsolnay, 1928, str. 195. (2 mk.)
- Moran Thomas Francis: American presidents; their individualities a. their contributions to american progress. New ed. rev. a. enl. New-York, Crowell, 1928, str. 330.
- Wilson Robert Mac Nair: Napoleon, the man. New-York, Century Company, 1928, str. 639.
- Storck John: Man a. civilization. New-York, Harcourt-Brace, 1927 (third edit.), str. 449.
- Reuter E. B.: The personality of mixed bloods. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 52—59.
- Berry Elmer: The philosophy of athletics. New-York, Barnes, 1927.
- House Floyd N.: Development in the theory of the social personality. Social Forces. Vol. VI. Nr. 3. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 357—367.
- Parsons A. B.: Woman's dilemma. New-York, Crowell, 1926.
- Ferris Helen: Girl's clubs. New-York, Crowell, 1926.

- Pierre André e. Méquet S.: La femme en Russie soviétique. Monde Slave. V. IV. Nr. 11/12. Paris, 1928, str. 419—441.
- Tiling Magdalene v.: Psyche u. Erziehung d. weiblichen Jugend. Ein Versuch. 6. veränd. u. erw. Auflg. Langensalza, Beyer, 1928, str. 75.
- Hoffer Frank W.: An adventure in county public care of children. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928. str. 400—408.
- Szuman Stefan: Wpływ bajki na psychikę dziecka. Odbitka z Nr. 112 „Szkoly Powszechnej”, 1928, str. 39.
- Szuman Sftan: Zwierzę, dziecko, człowiek. Odbitka z „Ruchu Pedagogicznego” Nr. 6. Kraków, 1928, str. 15.
- Thomas W. I.: The unadjusted girl. New-York, Litle Brown, 1923.
- O'Shea M. V.: The child: his nature a. his needs. Children's Foundation, 1924.
- Stern William: Psychology of early childhood up to the sixth year of age. Transl. from third edit. New York, Henry Holt, 1924.
- Mateer Florence: The unstable, child. New-York, Appleton, 1924.
- Stedman L. M.: Education of gifted children. New-York, World Book Company, 1924.
- Morgan J. B.: Psychology of the unadjusted school child. New-York, Macmillan, 1924.
- Gesell A.: The mental growth of the pre-school child. New-York, Macmillan, 1925.
- Fenton J. C.: A practical psychology of babyhood. New-York, Houghton & Mifflin, 1925.
- Waters van M.: Youth in conflict. Chicago, New-Republic, 1925.
- Baldwin a. Stecher: Psychology of pre-school child. New-York, Appleton, 1925.
- Wile I. S.: The challenge of childhood. New-York, Th. Seltzer, 1925.
- Seham M. a. Seham G.: The tired child. New-York, Lippincott, 1926.
- Patri A.: Problems of childhood. New-York, Appleton, 1927.
- Thom D. A.: Everyday problems of the everyday child. New-York, Appleton, 1927,
- Gruenberg B. C.: Outlines of child study. New-York, Macmillan, 1927.
- Norsworthy a. Whitley: Psychology of childhood. New-York, Macmillan, 1923.
- Wise S. S.: Child versus parent. New-York, Macmillan, 1922.
- Chaumeix André: The new children of the century. The sociological review. Vol. XX. Nr. 1. London, 1928, str. 34—44.
- Ford C. E.: First principles of boy's club leadership. New-York, Baker, 1922
- Gregg A. J.: Group leaders a. boy caractere. New-York, Association Press, 1924.
- Blaha Arnost: Socjologia dziecka (po czesku). Brno-Praha, 1927, str. 210.

- Burt Cyril Dr.: *The young delinquent*. New-York, Appleton, 1925.
- Reckless Walter C: *A sociological clinic for the study of juvenile delinquency*. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXII. Chicago, 1928, str. 187—194.
- Koerber Lenka v.: *Meine Erlebnisse unter Strafgefangenen*. Stuttgart, Haedecke, 1928, str. 149. (3,20 mk.)
- Locard E. Dr.: *Złodzieje uzbrojeni i domowi, szopenfeldziarze*. *Gazeta Administracji i Policji Państwowej*. R. X. Nr. 7. Warszawa, 1928, str. 58—73.
- Murchison Carl: *Criminal intelligence*. New-York, Clark University, 1926
- Morgan John Jacob Br.: *The psychology of abnormal people, with educational applications*. New-York—London, Longmans, 1928, str. 636.
- Wulff Annemarie: *Das Schicksal d. Unehelichen in Berlin*. Frankfurt a. M. 1928, str. 43. (2 mk.)
- Lenoir Raymond: *L'âme primitive*. *Revue de synthèse historique*. Paris, 1928. Vol. 44. Nr. 130/132, str. 5—34.

VI. Wytwory społeczne.

Fischer Adam Dr. Prof.: *Rusini. Zarys etnografii Rusi. Z 3 tablicami i 33 ilustracjami*. Wydawn. Zakł. Narodowego Im. Ossolińskich, Lwów-Warszawa-Kraków, 1928, str. VIII + 192.

Ostatnia praca prof. Fischera pozostaje w ścisłej łączności z jego „Ludem Polskim”¹⁾, uzupełniając go niejako zwyciężem przedstawieniem całokształtu kultury ludu ruskiego, tej najliczniejszej mniejszości narodowej na obszarze Państwa Polskiego. Obie te kultury wykazują sporo cech wspólnych i wzajemnych infiltracji.

Podział materiału w „Rusinach” przeprowadził autor analogicznie do „Ludu Polskiego”. Po omówieniu obszaru etnograficznego, opisuje prof. Fischer kulturę: materialną, społeczną (rozdział najkrótszy) i duchową ludu ruskiego; w zakończeniu wyprowadza autor wnioski ogólne co do wewnętrznego zróżnicowania tej kultury i obcych wpływów. Spotykamy jednakże w tej pracy i pewne różnice w układzie treści w stosunku do „Ludu Polskiego”, nieraz istotne; tak np. instrumenty muzyczne wydzielił autor w ostatniej pracy z kultury materialnej, omawiając je łącznie ze sztuką ludową w dziale kultury duchowej. Podział materiału, podobnie jak i w „Ludzie Polskim”, nie zawsze ściśle i konsekwentnie przeprowadzony

¹⁾ v. omówienie w II. Zesz. „Ruchu” R. VIII.

przez autora. Wszelkie przesady, łączące się z czynnościami technicznymi, społecznymi, religijnymi itd. należą przecież z istoty swej do kultury duchowej, jako wynikające z pewnych wierzeń i właściwości psychicznych ludu. Tymczasem autor omawia przesady związane z myślistwem, rybołówstwem, hodowlą zwierząt itp. w dziale kultury materialnej, włącza natomiast przesady związane z budową domu do kultury społecznej.

Ścisłe rozgraniczenia nie zawsze są możliwe i wskazane w pracach etnograficznych i trudno wymagać ich nawet od tak zasłużonego i wybitnego autora, jak prof. Fischer, zwłaszcza kiedy w ciasnych ramach niewielkiej książeczki usiłuje zamknąć olbrzymi materiał. Pewna jednakże konsekwentność w podziale byłaby pożądana: budowa domu należy bezspornie do kultury materialnej, tak jak wierzenia z nią związane do kultury duchowej.

„Rusini” wykazują te same zalety, co „Lud Polski”: przejrzysty naogół układ treści, jasny i przystępny wykład, doskonałe opanowanie obfitej literatury monograficznej przedmiotu i dużą umiejętność w wyborze rzeczy istotnych do więcej niż związłego zarysu. Te same również wady: przedewszystkiem nadmierną zwięzłość nie pozwalającą na pogłębienie ni płastykę, a dalej, przykry dla socjologa, brak omówienia kultury społecznej sensu strictiori, struktury stosunków współżycia w rodzinie, sąsiedztwie, wsi, słowem „codziennego” życia społecznego ludu ruskiego.

Książkę pisaną żywo czyta się z zainteresowaniem, bodaj że większem niż „Lud Polski”; bo też i kultura ludu ruskiego jest etnograficznie bardziej ciekawa, niż polska.

Tadeusz Szczyrkiewicz (Poznań).

- Frazer James George: *Der goldene Zweig. (The golden bough). Das Geheimnis v. Glauben u. Sitten d. Völker. Uebers. v. Dr. H. v. Bauer.* Leipzig, 1928, C. L. Hirschfeld, str. VII + 1088. (24 mk. opr.)
- Howorth Henry Hoyle Sir: *History of the Mongols from the 9. to the 19. century.* P. 4. New-York, Longmans, 1927, str. 382.
- Pena Leonardo: *Histoire du Chili.* Paris, F. Alcan, 1927, str. 278. (20 fr.)
- Dawson Christopher: *The age of the gods. The origins of culture in prehistoric Europe a. the ancient East.* London, Murray, 1928, str. 466. (16 sz.)
- Gsell Stéphane: *Histoire ancienne de l'Afrique du Nord. Vol. VI. Les royaumes indigènes. Vie matérielle, intellectuelle et morale.* Paris, Hachette, 1927, str. 302.

- Danton George Henry: *Germany ten years after*. Boston, Houghton, 1928, str. 305.
- Fiszler Adam: *Rusini. Zarys etnografji Rusi*. Lwów-Warszawa-Kraków,, 1928. Zakład Narod. Im. Ossolińskich, str. VIII + 192.
- Barnes George G.: *Enter China. A study in race contacts*. London, Edinburgh House Press, 1928, str. 168.
- Lamparter Eduard: *Das Judentum in seiner kultur- u. religionsgeschichtlichen Erscheinung*. Gotha, Klotz, 1928, str. VIII + 340. (8 mk.)
- Dubnow Simon: *Weltgeschichte d. jüdischen Volkes*. Bd. VII. *Die Geschichte d. jüdischen Volkes in d. Neuzeit. Die 2. Hälfte des 17. u. 18. Jahrhunderts*. Aus d. russ. v. A. Steinberg. Berlin, Jüdischer Verlag, 1926, str. 547. (16 mk.)
- Ziegler Ignaz: *Die sittliche Welt d. Judentums*. Bd. II. *Vom Abschluss d. Kanons bis Saadja*. Leipzig, Kaufmann, 1928, str. X + 309. (6,50 mk.)
- Wilson Arnold F.: *The Persian Gulf. An historical sketch from the earliest times to the beginning of the 20. century*. Forew. by L. L. Amery. London, Oxford Univers. Press, 1928, str. 344.
- Rippy James Fred: *Latin America in world politics; an outline survey*. New-York, Knopf, 1928, str. 286.
- Lee Ivy L.: *Present-day Russia*. New-York, Macmillan, 1928, str. 214.
- Junkers Heinrich: *Argentinien im Alltagskleid*. Stuttgart, Strecker & Schröder, 1928, str. 280. (5 mk.)
- Jones William H.: *Recreation a. amusement among Negroes in Washington*. Washington, Derricotte a. Comp., 1927, str. 216.
- Sanders v. L.: *Five years in Turkey*. Annapolis, 1938, Unit. State Naval Institute, str. 326.
- Slaughter Willis: *East a. West in China*. Houston, Texas, The Rice, Institute, 1927, str. 189.
- Czekanowski Jan: *Wstęp do historji Słowian. Perspektywy antropologiczne, etnograficzne i językoznawcze*. Lwowska Biblioteka Slawistyczna. T. III. Lwów, 1927, K. S. Jakubowski, str. XII + 326.
- Monroe Paul: *China: a nation in evolution*. New-York, Macmillan, 1928, str. 447.
- Herbaczewski Jan: *Litwa artystyczno-literacka*. Droga Nr. 5. Warszawa, 1928, str. 415—425.
- Chapin Stuart F.: *A new definition of social institutions*. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 375—377.
- Binkley Robert C.: *The concept of public opinion in the social sciences*. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers. of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 389—396.

- Johnson Charles D.: *Journalology, the new science*. Social Forces. Vol. VI. Nr. 4. Univers, of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 382—385.
- Glücks mann R.: *Das Gaststättenwesen*. Stuttgart, C. E. Poeschel, 1927, str. XV + 423. (14 mk.)
- Müller-Lyer F.: *Phasen d. Liebe. Eine Soziologie d. Verhältnisses d. Geschlechter. Entwicklungsstufen d. Menschheit. Eine systematische Soziologie*. Bd. V. München, Albert Langen, 1923, str. XV + 254.
- Heussi Karl: *Kompendium d. Kirchengeschichte*. 6. neub. Auflg. Tübingen, Mohr, 1928, str. XXXII + 482. (13,20 mk.)
- Rogers Clement F.: *The case for Christianity. An outline of popular apologetics*. London, Allen & Unwin, 1928, str. 280.
- Unamuno Miguel de: *Die Agonie d. Christentums*. Berecht. deutsch. Uebers. v. O. Buck. München, Meyer & Jessen, 1928, str. 185. (4 mk)
- Webb C. C. J. *Religious thought in the Oxford movement*. London, S. P. C. K., 1928, str. 157.
- Schmidt P. Wilhelm: *Der Ursprung d. Gottesidee*. Zweite stark verm., Auflg. Münster in W., Aschendorff, 1927.
- Branford Victor V.: *The purpose of liturgy. The sociological review*. Vol. XX. Nr. 1. London, 1928, str. 1—17.
- Bernard L. L.: *A psycho-sociological interpretation of magic*. Publications of the American Sociological Society. Vol. XXXII. Chicago, 1928, str. 60—71.
- Werdermann Herrmann: *Das religiöse Angesicht Amerikas*. Gütersloh, 1926, C. Bertelsmann, str. 325.
- Holt Arthur E.: *Religion*. Amer. journal of sociology. Vol. XXXIV. Nr. I. Chicago, 1928, str. 172—176.
- Tillich Paul: *Logos u. Mythos der Technik*. Logos. Bd. XVI. H. 3., str. 356—365 (1928).
- Utitz Emil: *Die Ueberwindung d. Expressionismus. Charakterologische Studien z. Kultur d. Gegenwart*. Stuttgart, 1927, F. Enke, str. 188.
- Chaumeix André: *The world of images a. the new literature. The sociological review*. Vol. XX. Nr. 2. London, 1928, str. 142—150.
- Luquet G. H.: *Le réalisme intellectuel dans l'art primitif*. Journal de psychologie normale et pathologique. V. XXIV. Nr. 10. 1927.
- Carlyle R. W. a. Carlyle A. J.: *A history of mediaeval political theory in the West*. Vol. V.: *The political theory of the XIII. century*. London, Blackwood, 1928, str. 544. (30 s.)
- Mattern Johannes: *Concepts of state, sovereignty a. international law*. London, Oxford Univers. Press, 1928.
- Eschmann Ernst Wilhelm: *Zur politischen Struktur d. Mittelalters. Zeitschrift f. Völkerpsychologie u. Soziologie*. IV. Jhrg. 2. H. Leipzig, C. L. Hirschfeld, 1928, str. 129—149.

- Steinmetz Rudolf S.: *Ethnologische Studien z. ersten Entwicklung d. Strafe*. 2. unv. Aufl. 2. Bd. Uitgaven Van P. Noordhoff Te Groningen, 1928. Bd. I. str. 42 + 481; Bd. II. str. 385. (29 mk. brosz., 37,50 mk. opr.)
- Steinmetz Rudolph S.: *Gesammelte kleinere Schriften z. Ethnologie u. Soziologie*. Uitgaven Van P. Noordhoff Te Groningen, 1928, str. 345. 12,50 mk. brosz. — 17 mk. opr.)
- König H.: *Das Recht d. Polarvölker*. *Anthropos*. Bd. XXII. 1927, H. 5/6.
- Neymark E.: *Reforma więziennictwa*. *Gazeta Administracji i Policji Państwowej*. R. X. Nr. 7. Warszawa, 1928, str. 38—47.
- Gehlke C. E.: *Crime*. *American journal of sociology*. Vol. XXXIV. Nr. 1. Chicago, 1928, str. 157—171.

VII. Varia.

- Hintze Hedwig: *Staatseinheit u. Föderalismus im alten Frankreich u. in d. Revolution*. Stuttgart. Dt. Verlags-Anstalt, 1928, str. XXX + 632. (16 mk.)
- Soothill W. E.: *China u. England*. London, Oxford University Press, 1928 str. 238.
- Schmitt Carl: *Die Verfassungslehre*. München, Duncker & Humblot, 1928, str. XVIII + 404. (15 mk.)
- Holtz Dietrich: *Verfassungs- u. Verwaltungsreform in Reich u. Ländern*. Berlin, Stilke, 1928, str. VII + 270.
- Homo Leon: *Politiques romaines de la cité à l'état*. Paris, 1927. *La Renaissance du Livre*, str. 471. (30 fr.)
- Nagórski Zygmunt: *Stany Zjednoczone, Europa a Liga Narodów*. *Przegląd Polityczny*, R. V. T. VIII. Z. 5/6. Warszawa, 1928, str. 153—161.
- Lipps Julius: *Thomas Hobbes. Die Stellung des Th. Hobbes zu den politischen Parteien der grossen englischen Revolution*. Mit erstmaliger Uebersetzung des *Behemoth* oder *das lange Parlament*. Mit einer Einführung von Ferd. Tönnies. Leipzig, 1927, Ernst.Wiegandt. (8 mk.)
- Barret B. E.: *The Jesuit enigma*. New-York, Boni a. Liveright, 1928, str. IX + 351.
- Hankamer Wilhelm: *Das Zentrum, die politische Vertretung d. katholischen Volksteiles. Die Geschichte s. Entstehung und s. Tätigkeit unter, besond. Berücksichtigung des kirchenpolitischen Konfliktes*. Essen, Fredebeul & Kanen, 1927 s, tr. VII + 208. (3,50 mk.)
- Pilenco Aleksander: *La propaganda électorale il y a cent ans*. *Revue de Paris*, Vol. 35, 2. Nr. 8, str. 813—844.
- Tommasini Francesco (B. poseł italski w Polsce): *Odrodzenie Polski*. Warszawa, F. Hoesick, 1928, str. X + 364.
- Minningerode Meade: *Presidential years, 1787—1860*. New-York, Putnam, 1928, str. 404.

- Brzeziński W.: Reforma administracji francuskiej w r. 1926. *Gazeta Administracji i Policji Państwowej*. R. X. Nr. 7. Warszawa, 1928, str. 1—17.
- Friesenhahn Ernst: *Der politische Eid*. Bonn, Röhrscheid, 1928 [Bonner Rechtswissensch. Abh. 1], str. IV + 141. (7,50 mk.)
- Santo Joseph: *La Franc-Maçonnerie démasquée*. Paris, Auteur, 1928.
- Cabot Richard Clarke: *Social service a. the art of healing*. Rev. ed. New-York, Dodd & Mead, 1928, str. 223.
- Manes Alfred: *Sozialversicherung*. 7. erg. Aufl. Sammig. Göschen, H. 267. Berlin, W. de Gruyter, 1928, str. 139. (1,50 mk.)
- Ellis Havelock: *Der Tanz d. Lebens*. Uebers. v. Eva Schumann. Leipzig, F. Meiner, 1928, str. XV + 307. (8 mk brosz. — 10 mk opr.)
- Bouloc Enée: *La croisade de l'esprit. Une nouvelle doctrine de la guerre et de la paix*. Paris, Payot, 1927, str. 336.
- Àlgir Maude: *La machine à tuer la guerre*. Paris, Figuière, 1927.
- Thomas Albert: *Budowanie pokoju*. — *Przegląd Polityczny*. R. V. T. VIII Z. s/6. Warszawa 1928, str. 167—178.
- Gauvain Auguste: *Projekt paktu przeciwko wojnie*. *Przegląd Polityczny*. R. V. T. VIII. Z. 5/6. Warszawa 1928, str. 162—166.
- Wiese Benno v.: *Ein Beitrag z. Geschichte d. romantischen Konversionen*. *Philosoph. Forschg. hrsg. v. K. Jaspers*. H. VI. Berlin 1927.
- Lange Helena: *Kampfzeiten. Aufsätze u. Reden aus 4. Jahrzehnten*. Bd. 1 u. 2. Berlin, Herbig, 1928. T. I, str. XII + 367; T. II, str. XII + 373 (15 mk).
- Guignebert Charles: *Christianity, past a. present*. New-York, Macmillan Comp. 1927, str. XXVI + 507.
- Krahelska Halina: *Inspekcja pracy a służba społeczna*. *Droga*. Nr. 5. Warszawa 1928, str. 496—503.
- Lehrbuch d. *Wohlfahrtspflege*. Hrsg. v. Hauptausschuss f. Arbeiterwohlfahrt, E. V. Schriftl.: Hedwig Wachenheim. Berlin, Hauptausschuss f. Arbeiterwohlfahrt, 1927, str. IV + 435 (6 mk).
- Spranger Eduard: *Die wissenschaftlichen Grundlagen d. Schulverfassungslehre u. Schulpolitik*. Berlin, Akad. d. Wissensch.; W. de Gruyter, 1928, str. 51, in 4^h (7 mk).
- Herring Harriet L.: *Tracing the development of welfare work in the North Carolina textil industry*. *Social Forces*. Vol. VI. Nr. 4. Univers, of North Carolina Press. Baltimore, Williams & Wilkins Company, 1928, str. 591—598.
- Lasker Emanuel: *Die Kultur in Gefahr*. Berlin, Siedentop 1928, str. 64. (2 mk).
- Kandelsman Marcel: *Les idées françaises et la mentalité politique en Pologne au 19. siècle*. Paris, F. Alcan, 1927, str. VII + 215 (18 fr).

- Wiącek Janusz: Stosunki oświatowe wśród wychodźstwa we Francji. Kwartalnik Naukowego Instytutu Emigracyjnego oraz Przegląd Emigracyjny. R. III. T. I. Warszawa 1928, str. 156—173.
- Gąsiorowski Stanisław: Z życia Polaków w Stanach Zjednoczonych. Kwartalnik Naukowego Instytutu Emigracyjnego oraz Przegląd Emigracyjny. R. III. T. I. Warszawa 1928, str. 196—210.
- Posadzy Ludwik: Odrodzić Polskę w Chrystusie. Zagadnienia religijne, wychowawcze i społeczne. Biblioteka Filarecka. T. I. Poznań, Fiszer i Majewski, 1928, str. 165.
- Simon Gustaw: Zagadnienie społeczne w Konstytucji polskiej. Wydawn. Polsk. Towarzystwa Polityki Społecznej Nr. 7. Warszawa, F. Hoesick, 1928, str. 29.
- Wasowski Józef (Widz): Wielkie czasy. Warszawa, F. Hoesick, 1928, str. 180.
- Dębicki Zdzisław: Rozmowy o literaturze. Warszawa, Gebethner & Wolff, 1927, str. 242.
- Walling William E.: The Mexican Question. New-York: Robins Press, 1927, str. 205.
- Callcott Wilfred H.: The church's fate in Mexico. Durham N. C.: Duke Univers. Press, 1927, str. 356.
- Studnieki Władysław: Z walk i przeżyć. Warszawa, 1928. Tłocznia Łazarskiego.

III. Przegląd prawodawstwa

1. Kronika ustawodawcza

(za czas od 24 maja do 5 października 1928).

Ustawy:

3. skarbowa z dnia 22. VI. 1928 na okres od 1. IV. 1928 do 31. III. 1929 (Dz. Ust. Nr. 67, poz. 622);
4. z dnia 22. VI. 1928 o amnestii z powodu dziesięciolecia odzyskania niepodległości (Dz. Ust. Nr. 70, poz. 641).